

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: WENKE CHRISTOPH – STEFANIE KRON

ΓΑΛΛΗΛΕΓΓΥΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ROSA LUXEMBURG STIFTUNG

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

WENKE CHRISTOPH — STEFANIE KRON

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Wenke Christoph – Stefanie Kron

Εισαγωγή: Αλληλέγγυες πόλεις στην Ευρώπη 5

Mario Neumann

Εργοτάξιο: Αλληλέγγυα Πόλη 21

Η κυβέρνηση του ομόσπονδου κρατιδίου και τα αριστερά
κινήματα πιέζουν για τα κοινωνικά δικαιώματα των μεταναστών

Katharina Morawek

Αστική ιδιότητα του πολίτη και κοινοτικό δελτίο ταυτότητας 43

Στη Ζυρίχη δρώντες παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών
δραστηριοποιούνται υπέρ της «αστικής ιδιότητας του πολίτη»

Bue Rübner Hansen

Πόλη-καταφύγιο, πόλη μετανάστευσης 65

Το κίνημα Barcelona en comú δημιουργεί
ευρωπαϊκά δίκτυα αλληλεγγύης

Maurizio Coppola

Αλληλεγγύη εναντίον της στροφής προς τα δεξιά 91

Στη Νάπολη ακτιβιστές επενδύουν στην αμοιβαιότητα
και σε μια νέα ταξική πολιτική

Sarah Schilliger

Παρέκβαση: Αμφισημίες μιας πόλης-καταφυγίου 113

Το Τορόντο, η πόλη-καταφύγιο, επιχειρεί έναν
εκδημοκρατισμό των συνόρων

Συγγραφείς 132

WENKE CHRISTOPH — STEFANIE KRON

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΕΣ
ΠΟΛΕΙΣ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΑΥΞΑΝΟΝΤΑΙ τα κινήματα των πόλεων καλωσορίσματος, καταφυγίου και αλληλεγγύης. Ομάδες της κοινωνίας των πολιτών, πολιτικοί της τοπικής αυτοδιοίκησης και δημοτικές αρχές αντιστέκονται με τον τρόπο αυτό στους αυξανόμενους περιορισμούς που θέτουν οι ευρωπαϊκές και οι εθνικές πολιτικές των συνόρων και της μετανάστευσης. Ταυτοχρόνως, αναπτύσσουν συγκεκριμένες τοπικές πολιτικές για την προστασία ή την κοινωνική ένταξη ανθρώπων που βρίσκονται υπό επισφαλές καθεστώς διαμονής. Επίσης –πράγμα πολύ σημαντικό– λειτουργούν σε επίπεδο διαλόγου ως αντίβαρο προς την πανευρωπαϊκή άνοδο δεξιών παρατάξεων οι οποίες προωθούν το κλείσιμο των συνόρων και την ποινικοποίηση των μεταναστριών και των μεταναστών.

Ήδη από τη δεκαετία του '80, όταν εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες από τις χώρες της Κεντρικής Αμερικής, οι οποίες πλήττονταν από εμφύλιες συγκρούσεις, αναζητούσαν προστασία από τις διώξεις στις ΗΠΑ και στον Καναδά, υπάρχει στη Βόρεια Αμερική η ιδέα της «Sanctuary City», της πόλης-καταφυγίου. Η τότε αμερικανική κυβέρνηση του Ρόναλντ Ρίγκαν παρείχε άσυλο σε ελάχιστους μόνο πρόσφυγες πολέμου από την Κεντρική Αμερική. Για το λόγο αυτόν θρησκευτικές οργανώσεις και μεταναστευτικές πρωτοβουλίες άρχισαν να ασκούν πιέσεις σε τοπικούς πολιτικούς εκπροσώπους και αρχές ώστε να προστατέψουν τους πρόσφυγες από τις απελάσεις και να βελτιώσουν το επίπεδο ασφάλειας της διαμονής τους. Το Σαν Φρανσίσκο ήταν η πρώτη πόλη που το 1985 υιοθέτησε ένα ψήφισμα πόλης-καταφυγίου (City of Refuge-Resolution) και το 1989 έναν αντίστοιχο κανονισμό που απαγορεύει στις δημοτικές αρχές και στους αστυνομικούς τη συνεργασία με τις ομοσπονδιακές αρχές κατά την ταυτοποίηση, τη δίωξη, τη σύλληψη και την απέλαση προσφύγων χωρίς νόμιμο καθεστώς διαμονής (Bauder 2016, σ. 176 και Lippert – Rehaag, 2013). Αυτή η πολιτική του «Don't Ask Don't Tell (Μη ρωτάτε, μην αποκαλύπτετε)», γνωστή και ως πολιτική DADT διαδόθηκε γρήγορα στη Βόρεια Αμερική. Μέχρι σήμερα, έχουν προσχωρήσει στο κίνημα της πόλης-καταφυγίου περισσότεροι από πεντακόσιοι δήμοι και κοινότητες των ΗΠΑ και του Καναδά, καθώς και ορισμένες πολιτείες.

Μετά την προσφυγική τραγωδία της Λαμπεντούζα τον Οκτώβριο του 2013, όταν περισσότεροι από τετρακόσιοι άνθρωποι πνίγηκαν σε σημείο

ορατό από την ακτή του σικελικού νησιού, ο δήμαρχος της πρωτεύουσας της Σικελίας, Λεολούκα Ορλάντο (Leoluca Orlando), ήταν ένας από τους πρώτους στην Ευρώπη που ανακήρυξε την πόλη του σε πόλη καλωσορισματος και όσους πρόσφυγες καταφθάνουν σε αυτήν «Παλερμιτάνους» (πρβλ. Bloch, 2018). Το 2015 ο Ορλάντο εξέδωσε τη «Χάρτα του Παλέρμου».¹ Το κεντρικό της μήνυμα είναι ότι πρέπει να καταργηθεί ο θεσμός της άδειας διαμονής, ότι τα δικαιώματα της ιθαγένειας θα πρέπει να συνδέονται αποκλειστικά με τον τόπο κατοικίας και ότι θα πρέπει να εξασφαλιστεί σε κάθε άνθρωπο το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής του τόπου κατοικίας.

Ωστόσο, αν θέλουμε να είμαστε ακριβείς, η πρώτη πόλη καλωσορισματος στην Ευρώπη ήταν ένα χωριό: Την 1η Ιουλίου 1998 έξω από το Ριάτσε, μια μικρή κοινότητα περίπου δύο χιλιάδων κατοίκων στις ακτές της Καλαβρίας, στη νότια Ιταλία, έδεσε μια βάρκα με τριακόσιους πρόσφυγες από τα κουρδικά εδάφη. Ο Ντομένικο Λουκάνο (Domenico Lucano), ο μέχρι πρότινος δήμαρχος της κοινότητας, υποδέχτηκε τους Κούρδους πρόσφυγες στο χωριό του, που ως τότε απειλούνταν να μεταμορφωθεί σε πόλη-φάντασμα καθώς ολοένα και περισσότεροι κάτοικοι έφευγαν για να εγκατασταθούν στις ιταλικές μητροπόλεις ή στο εξωτερικό. Με τους μετανάστες ο Λουκάνο ξεκίνησε να αναζωογονήσει το Ριάτσε. Αποφάσισε «να δημιουργήσει έναν τόπο όπου οι πρόσφυγες και οι ντόπιοι θα δουλεύουν και θα ζουν μαζί. Ένα παγκόσμιο χωριό στη φτωχότερη περιοχή μίας από τις φτωχότερες περιφέρειες της Ιταλίας» (πρβλ. Mittelstaedt, 2010). Στις αρχές Οκτωβρίου του 2018, ωστόσο, οι ιταλικές αρχές συνέλαβαν τον Λουκάνο και τον έθεσαν σε κατ' οίκον περιορισμό. Ομοίως όπως και στα πληρώματα των πλοίων διάσωσης που μισθώνουν πολίτες, η δικαιοσύνη καταλογίζει στον Λουκάνο, μεταξύ άλλων, «διευκόλυνση παράνομης μετανάστευσης». Πλέον έχει μεν αφεθεί πάλι ελεύθερος, όμως του έχει απαγορευτεί η είσοδος στο Ριάτσε (πρβλ. Kron, 2018).

Υπάρχουν και στη Γερμανία και στις ΗΠΑ διοικητικές περιφέρειες που αυτοανακηρύσσονται κοινότητες αλληλεγγύης ή καταφυγίου. Παρ' όλα αυτά, η αλληλέγγυα κοινότητα τόσο στη Βόρεια Αμερική όσο και στην Ευρώπη είναι ένα κατά κύριο λόγο αστικό φαινόμενο. Πρώτον, επειδή οι κοινωνικοί αγώνες και οι συγκρούσεις, όπως για παράδειγμα στο πεδίο της μετανάστευσης, «πυκνώνουν» κυρίως σε μεγάλες πόλεις. Δεύτερον, οι κάτοικοι των πόλεων –ιστορικά, μάλιστα– παρουσιάζουν μεγαλύτερη πολιτισμική και κοινωνική ετερογένεια απ' ό,τι οι πληθυσμοί της υπαίθρου.

1. Διεθνής ελεύθερη κυκλοφορία ανθρώπων. Χάρτα του Παλέρμου 2015, διαθέσιμο στο: <https://www.linksfraktion-hamburg.de/wp-content/uploads/2015/12/PDF-CARTA-DI-PALERMO-GER.pdf> (σε γερμανική γλώσσα) ή στο https://www.iom.int/sites/default/files/our_work/ICP/IDM/2015_CMC/Session-IIIb/Orlando/PDF-CARTA-DI-PALERMO-Statement.pdf (σε αγγλική γλώσσα).

Τρίτον, οι πόλεις εμφανίζουν συχνότερα από τις επαρχιακές κοινότητες ποικίλες και καλά δικτυωμένες οργανώσεις και κινήματα αλληλεγγύης, είτε μεταναστών είτε της κοινωνίας των πολιτών. Και τέταρτον, οι πολιτικοί, οι διοικητικές αρχές και οι ομάδες πολιτών στις πόλεις συχνά διαθέτουν ήδη συγκεκριμένες εμπειρίες δεκαετιών σε ό,τι αφορά τη συμβίωση ντόπιων και μεταναστών.

ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Αρχής γενομένης από την κρίση της ευρωπαϊκής προσφυγικής πολιτικής το 2015 και εκ νέου όταν η νέα δεξιά κυβέρνηση της Ιταλίας διέταξε το καλοκαίρι του 2018 το κλείσιμο των ιταλικών λιμανιών για τα πλοία διάσωσης από ομάδες πολιτών στη Μεσόγειο, η ιδέα και οι πρακτικές της αλληλέγγυας πόλης απέκτησαν μια αξιοσημείωτη δυναμική σε όλη την Ευρώπη. Διεθνικά σημεία αναφοράς είναι εδώ κυρίως η «Χάρτα του Παλέρμου» και το κίνημα των «πόλεων-καταφυγίων» στη Βόρεια Αμερική, που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Πολλές ευρωπαϊκές μητροπόλεις προσχώρησαν στο δίκτυο των Solidarity Cities που ιδρύθηκε το 2016. Η ένωση στο πλαίσιο του δικτύου των Eurocities είναι μια πρωτοβουλία των δημάρχων για την υποδοχή και την ένταξη προσφύγων. Σε αυτή την επίσημη συμμαχία δημοτικών κυβερνήσεων ανήκουν, μεταξύ άλλων, η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, το Άμστερνταμ, η Βαρκελώνη, η Λιουμπλιάνα, η Νάπολη, η Στοκχόλμη και –από τον Ιανουάριο του 2019– το Βερολίνο. Το δίκτυο Solidarity Cities πιέζει για μία αποτελεσματική και συντονισμένη διαχείριση αυτού που στο ιδρυτικό κείμενό του ονομάζεται «προσφυγική κρίση». Από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το δίκτυο Solidarity Cities ζητά μια αύξηση των πόρων για την κοινωνική υποδομή των πόλεων εκείνων στην Ευρώπη, στις οποίες *de facto* έχουν φτάσει ή ζουν ήδη οι περισσότεροι πρόσφυγες.²

Το 2017 έκκληση για μια συμμαχία αλληλέγγυων πόλεων απεύθυνε και η ακτιβιστική βάση του γερμανόφωνου χώρου. Συμβούλια προσφύγων, μεταναστευτικές οργανώσεις, πρωτοβουλίες καλωσορίσματος, αριστερά κινήματα, πολιτικές οργανώσεις των πόλεων, εκκλησιαστικές ομάδες και επιστήμονες σε πόλεις όπως το Βερολίνο, η Βέρνη, η Κολωνία και η Ζυρίχη αλλά και σε πολυάριθμες μικρότερες πόλεις ίδρυσαν το εναλλακτικό δίκτυο πόλεων με τη σχεδόν πανομοιότυπη ονομασία Solidarity City.³ Σε ένδειξη διαμαρτυρίας ενάντια στο κλείσιμο των ιταλικών λιμένων και στην

6

7

2. Πρβλ. <https://solidaritycities.eu/>

3. Πρβλ. <https://solidarity-city.eu/de/>

ποινικοποίηση της διάσωσης στη θάλασσα της Μεσογείου από ομάδες πολιτών –που στήριξαν σχεδόν όλες οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ)–, ακτιβιστές και ακτιβίστριες από το περιβάλλον του διεθνούς κινήματος διάσωσης στη θάλασσα εγκαινίασαν το καλοκαίρι του 2018 την εκστρατεία «Seebrücke (Θαλάσσια Γέφυρα)» και κάλεσαν τις κυβερνήσεις των γερμανικών πόλεων να δηλώσουν πως είναι «ασφαλή λιμάνια» για τους πρόσφυγες.⁴ Πλέον στη Γερμανία ανήκουν γύρω στις σαράντα πόλεις και κοινότητες σε ένα ή περισσότερα από τα αναφερθέντα δίκτυα αλληλέγγυων πόλεων. Μια παρόμοια εκστρατεία με την ονομασία «Safe Harbours (Ασφαλή Λιμάνια)» ξεκίνησε επίσης σε ιταλικές και ισπανικές πόλεις.⁵ Στην Ιταλία οι νέοι νόμοι περί προσφύγων και ασφαλείας, που ψηφίστηκαν στα τέλη του 2018, βρίσκουν σθεναρή αντίσταση από πολυάριθμους πολιτικούς των κοινοτήτων και των περιφερειών. Η νομοθεσία αυτή θα μπορούσε να μετατρέψει σε παράνομους και να καταστήσει άστεγους τους περίπου εκατόν σαράντα χιλιάδες ανθρώπους που μέχρι την ψήφισή της τελούσαν υπό ανθρωπιστική προστασία. Τον νέο νόμο απορρίπτουν αποφασιστικά όχι μόνο οι ηγέτες των πόλεων της Νάπολης, του Παλέρμου, του Μιλάνου και της Φλωρεντίας, αλλά και οι πρόεδροι των περιφερειών της Τοσκάνης, της Καλαβρίας και του Πεδεμοντίου (πρβλ. Kitzler, 2019).

Ο πολιτικός χώρος της πόλης έχει γίνει, επομένως, ένα πεδίο αγώνων και πειραματισμών για το μέλλον των ευρωπαϊκών (ή και παγκόσμιων) προσφυγικών, μεταναστευτικών και συνοριακών καθεστώτων, αλλά και για έναν ουσιαστικό εκδημοκρατισμό των κοινωνιών των πόλεων. Μια ιδιαιτερότητα του κινήματος των αλληλέγγυων πόλεων στη Γερμανία και την Ευρώπη είναι ότι –ομοίως με το κίνημα του βορειοαμερικανικού Sanctuary– γεννήθηκε μέσα από τις αλληλέγγυες πρακτικές και τους μεταναστευτικούς αγώνες, των οποίων τα αιτήματα για προστασία και δικαιώματα υπέρ των ανθρώπων με επισφαλές καθεστώς διαμονής λαμβάνουν πλέον υπόψη τους σε ολόένα μεγαλύτερο βαθμό και οι δρώντες παράγοντες των θεσμικών πολιτικών.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Παρ' όλα αυτά, μπορούμε καταρχάς να διακρίνουμε δύο επίπεδα πολιτικής δράσης: πρώτον, τις λεγόμενες παρεμβάσεις σε επίπεδο λόγου στους χώρους της πολιτικής και των μέσων ενημέρωσης των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκ μέρους δημάρχων, γνωστών πολιτικών

4. Πρβλ. <https://seebruecke.org/startseite/sichere-haefen-in-deutschland/>

5. Πρβλ. <https://alarmphone.org/en/2018/06/17/call-for-safe-and-open-harbours/>

προσώπων, ανθρώπων του χώρου του πολιτισμού και κινημάτων. Τους χώρους αυτούς χαρακτηρίζει μια γενικότερη δεξιά τάση που συνοδεύεται από αντιμεταναστευτική ρητορική, πολιτικές κλεισίματος των συνόρων καθώς και την ποινικοποίηση των μεταναστών και των πρωτοβουλιών αρωγής και αλληλεγγύης. Παραδείγματα παρεμβάσεων σε επίπεδο λόγου είναι οι δημόσιες τοποθετήσεις των δημάρχων της Νάπολης, Λουίτζι ντε Ματζίστρις (Luigi de Magistris), και του Παλέρμου, Λεολούκα Ορλάντο (Leoluca Orlando), ενάντια στην κατασταλτική και ρατσιστική μεταναστευτική πολιτική του Ιταλού υπουργού Εσωτερικών, Ματτέο Σαλβίνι (Matteo Salvini). Ζητούν κατ' επανάληψη και δυναμικά το (εκ νέου) άνοιγμα των ιταλικών λιμένων για τις επιχειρήσεις θαλάσσιας διάσωσης, που οργανώνουν ομάδες πολιτών, και τάσσονται (τουλάχιστον σε επίπεδο λόγου) υπέρ της ενίσχυσης των αλληλέγγυων κοινωνιών των πόλεων ενάντια στο εθνικό κράτος και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.⁶

Οι αυτοανακηρύξεις των γερμανικών πόλεων ως «ασφαλών λιμανιών», πρόθυμων να υποδεχτούν άμεσα πρόσφυγες που έχουν διασωθεί στη θάλασσα από δήμους ή ομόσπονδα κρατίδια, ανήκουν επίσης στην κατηγορία της παρέμβασης σε επίπεδο λόγου. Γιατί το ομοσπονδιακό Υπουργείο Εσωτερικών πρέπει να εγκρίνει την άμεση υποδοχή των προσφύγων, πράγμα που ως τώρα δεν έχει συμβεί. Στην ίδια κατηγορία συγκαταλέγεται και η δήλωση από τη δημοτική αρχή της Βαρκελώνης και τη δήμαρχο Άδα Κολάου (Ada Colau) ότι η Βαρκελώνη είναι μια πόλη-καταφύγιο.

Τέλος, εξίσου σημαντική είναι η ένωση ευρωπαϊκών δημοτικών κυβερνήσεων, που κινείται στο δίκτυο των αλληλέγγυων πόλεων κυρίως σε επίπεδο συμβολικής παρέμβασης. Η συμμαχία των πόλεων, σε αντίθεση με το εναλλακτικό δίκτυο Solidarity City, δεν είναι ακτιβιστικό δίκτυο. Πρόκειται περισσότερο για έναν «χορό ελεφάντων»⁷ δημοτικών κυβερνήσεων των ευρωπαϊκών μητροπόλεων, που πιέζουν για μια αποτελεσματική και συντονισμένη πανευρωπαϊκή διαχείριση της λεγόμενης προσφυγικής κρίσης, καθώς και για την ανάπτυξη μιας κοινωνικής υποδομής στις εν λόγω πόλεις. Το εναλλακτικό δίκτυο Solidarity City, αντιθέτως, εγείρει αξιώσεις που υπερβαίνουν κατά πολύ το επίσημο ευρωπαϊκό δίκτυο πόλεων: Εδώ το ζητούμενο είναι η άρση των απελάσεων και η άμεση υποδοχή των προσφύγων, αλλά και ένας ουσιαστικός εκδημοκρατισμός της αστικής ζωής (πρβλ. Kron – Lebuhr, 2018).

6. Πρβλ. «Salvini furious as Italian mayors defy new immigration rules rules» (Έξαλλος ο Σαλβίνι που οι Ιταλοί δήμαρχοι αφηφούν τους νέους μεταναστευτικούς νόμους), στη διαδικτυακή εφημερίδα *The Local*, 3/1/2019, διαθέσιμο στο: www.thelocal.it/20190103/salvini-furious-as-italian-mayors-defy-new-immigration-rules

7. «Elefantenrunde» στο πρωτότυπο. Έτσι αποκαλείται στη Γερμανία η τηλεοπτική αντιπαράθεση μεταξύ πολιτικών αρχηγών, το γνωστό σε εμάς ντιμπίε. Εδώ θα μπορούσε να αποδοθεί ως «δημόσια διαλογική αντιπαράθεση». (Σ.τ.Μ.)

Έτσι, το δίκτυο Solidarity City δραστηριοποιείται και στο δεύτερο επίπεδο αλληλέγγυων πολιτικών και πρακτικών. Το επίπεδο αυτό περιλαμβάνει συγκεκριμένους αγώνες, διαπραγματεύσεις και μέτρα στους χώρους της τοπικής πολιτικής, για παράδειγμα, για την προστασία από τις απελάσεις και για την ασφάλεια της διαμονής των αιτούντων άσυλο και των ανθρώπων που βρίσκονται υπό επισφαλές καθεστώς διαμονής, καθώς και για τη δημιουργία και τη βελτίωση της πρόσβασής τους σε κοινωνικές υπηρεσίες, δικαιώματα και πόρους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, με αυτά συνδέονται επίσης αξιώσεις ενός γενικού εκδημοκρατισμού της αστικής συμβίωσης υπό την έννοια ενός δικαιώματος στην «πόλη για όλους», όπως δηλώνεται στην αρχική σελίδα του εναλλακτικού δικτύου Solidarity City.⁸ Σε αυτό το επίπεδο, μπορούμε να κάνουμε πάλι μια διάκριση ανάμεσα στις προσπάθειες, αφενός, των τοπικών διοικήσεων και αρχών, και αφετέρου, των κοινωνικών κινημάτων, των μεταναστευτικών ενώσεων και συλλόγων, των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), των συνδικάτων και των θρησκευτικών οργανώσεων.

Πλέον, οι δρώντες παράγοντες αμφότερων των επιπέδων έχουν αρχίσει σε μεγάλο ποσοστό να συμπράττουν. Οι εκκλήσεις για τη θεσμοθέτηση των αλληλέγγυων πρακτικών που εφαρμόζουν οι δρώντες παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών αποτελούν μια υπαρκτή πρόκληση για τους πολιτικούς των πόλεων. Η δράση σε επίπεδο λόγου λειτουργεί ταυτόχρονα ως αναφορά για ακτιβιστικές πρακτικές και πρακτικές της κοινωνίας των πολιτών. Σε αυτό το παράδειγμα της αλληλέγγυας πόλης, που προκύπτει σε επίπεδο λόγου, οι ήδη υφιστάμενες πρακτικές και τα κινήματα αλληλεγγύης και στήριξης από και για τους πρόσφυγες ταξινομούνται και τοποθετούνται σε νέο πλαίσιο. Παρ' όλα αυτά, μια κοινή γλώσσα αλληλέγγυων πόλεων στην Ευρώπη δεν υπάρχει ακόμα.

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ «URBAN CITIZENSHIP»

Τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει και οι επιστήμονες να στρέφουν την προσοχή τους στις (αναπτυξιακές) πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές δυνατότητες των πόλεων καταφυγίου, καλωσορίσματος και αλληλεγγύης. Οι νομικοί επιστήμονες ασχολούνται κυρίως με τα νομοθετικά περιθώρια και όρια των κοινοτήτων σε ό,τι αφορά την υποδοχή, την προστασία και την ένταξη προσφύγων και μεταναστών (πρβλ. Fried, 2017 και Heuser, 2019). Οι κοινωνικοί επιστήμονες εξετάζουν την αλληλέγγυα πόλη πρωτίστως στα συμφραζόμενα των συζητήσεων που σχετίζονται με την παγκόσμια ελευθε-

8. Πρβλ. <https://solidarity-city.eu/de/>

ρη διακίνηση και την «Urban Citizenship», την αστική ιδιότητα του πολίτη.

Η έννοια της «Urban Citizenship» αναφέρεται στο δοκίμιο που δημοσιεύτηκε το 1950 από τον Τ.Χ. Μάρσαλ (T.H. Marshall), με τίτλο *Ιδιότητα του πολίτη και κοινωνική τάξη*. Η έννοια «citizenship» νοείται εδώ εμφανώς ευρύτερη απ' ό,τι ο όρος της (κρατικής) υπηκοότητας και επιτρέπει μια πιο διαφοροποιημένη και ιστορικά ενημερωμένη κατανόηση της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής συμμετοχής στην κοινωνική ζωή (Marshall, 1950). Στη συζήτηση για την αστική ιδιότητα του πολίτη, αυτή ακριβώς η οπτική εστιάζεται στο τοπικό επίπεδο και στις δημοτικές διαδικασίες. Υπ' αυτό το πρίσμα, γίνεται λόγος για δημοτικές ή περιφερειακές μορφές «citizenship», όταν εισάγονται μέσα άσκησης τοπικής πολιτικής που παρέχουν ή διευρύνουν την κοινωνική συμμετοχή όχι μόνο για τους πολίτες ενός κράτους, αλλά για όλους τους ανθρώπους που ζουν σε μια πόλη. Επιπλέον, δίνεται έμφαση στους πολιτικούς και τους κοινωνικούς αγώνες μέσω των οποίων διεκδικούνται η αναγνώριση, τα δικαιώματα και η πρόσβαση σε πόρους (πρβλ. García, 2006).⁹

10

ΝΕΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΧΩΡΟ

11

Το Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ παρακολουθεί από το «Καλοκαίρι της μετανάστευσης», το 2015, την εξέλιξη των αλληλέγγυων πόλεων στην Ευρώπη. Στο πλαίσιο του ιδρύματος υπάρχουν τουλάχιστον τρεις προοπτικές όσον αφορά το συγκεκριμένο πολιτικό πεδίο: Πρώτον, μια διεθνιστική οπτική γωνία, υπό την οποία η πόλη θεωρείται ως ένας συγκεκριμένος τόπος άσκησης παγκόσμιων κοινωνικών δικαιωμάτων και του δικαιώματος στην παγκόσμια ελεύθερη διακίνηση (πρβλ. Kron – Lebuhr, 2018).¹⁰ Δεύτερον, πρέπει να αναφερθεί η διάσταση της δημοτικής πολιτικής. Εδώ δίνεται έμφαση στις δυνατότητες και τις προκλήσεις της αριστερής δημοτικής πολιτικής (πρβλ. Drunkenmölle – Schnegg, 2018). Η συγκεκριμένη προοπτική περιλαμβάνει και τον νέο κοινοτισμό (ή δημοτισμό) και τις «Rebel Cities (Εξεγερμένες Πόλεις)». Στόχος και στις δύο αυτές ιδέες είναι να εκδημοκρατιστεί και να αλλάξει η διαμόρφωση πολιτικής «από τα κάτω», οι θεσμοί να λάβουν (ξανά) έναν προσανατολισμό κοινής ωφελείας και να δημιουργηθεί μια νέα σχέση ανάμεσα στις τοπικές κυβερνήσεις και στα κοινωνικά κινήματα (πρβλ. Caccia, 2016· Harvey, 2013· Zelik et al., 2016). Μια τρίτη προοπτική όσον αφορά τις αλληλέγγυες πόλεις αποτελούν οι

9. Πρβλ. και Hess – Lebuhr, 2014· Holston, 1999· Isin – Nielson, 2008· Krenn – Morawek, 2017· Kron, 2017· Kuge, 2017· Lebuhr, 2018 και Rodatz, 2014.

10. Πρβλ. σχετικά και τη θεματική ενότητα «Migration und Metropolen» του ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ: www.rosalux.de/dossiers/migration/migration-und-metropolen/

στρατηγικές συζητήσεις για μια συνεκτική ταξική πολιτική, οι οποίες θεωρούν την πολυμορφία της εργατικής τάξης ως αφετηρία της αριστερής οργάνωσης (πρβλ. Candeias, 2017 και Corrola σε αυτό το φυλλάδιο).

Οι συζητήσεις στην πολιτική και την κοινωνία των πολιτών, που θίγονται εδώ, δείχνουν και το αυξανόμενο ενδιαφέρον των αριστερών δρώντων παραγόντων στην Ευρώπη για τις εμπειρίες και τις ιδέες από άλλες «πόλεις της αλληλεγγύης». Βεβαίως, οι διοικητικές και πολιτικές προϋποθέσεις, όπως και οι εκάστοτε εμπλεκόμενοι δρώντες παράγοντες, τα θέματα προτεραιότητας και οι προσεγγίσεις δράσης διαφέρουν. Με άλλα λόγια, δεν υπάρχει μια ενιαία σύλληψη της αλληλέγγυας πόλης. Οι διαφορές ξεκινούν από την πολυμορφία των μεταναστευτικών «communities (κοινοτήτων)» και ομάδων προσφύγων στις μεμονωμένες πόλεις. Διαφορές υπάρχουν επίσης ως προς το ποιος είναι αρμόδιος για τι σε τοπικό επίπεδο, όπως, για παράδειγμα, ποιο ρόλο έχει η αστυνομία και ποιες αρμοδιότητες έχουν οι δήμοι. Ή πού υπάρχουν δυνατότητες επιρροής και αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο; Ποιες είναι οι συνθήκες όσον αφορά τη διαμονή και τα δικαιώματα των μεταναστών; Πώς έχει ρυθμιστεί η πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες; Ακόμα και μέσα στη Γερμανία στα ερωτήματα αυτά έχουν δοθεί διαφορετικές απαντήσεις, ενώ ακόμα μεγαλύτερες διαφορές υπάρχουν ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες. Εμπειρικά τεκμηριωμένες έρευνες που να εξετάζουν αυτές τις διαφορές (και τις ομοιότητες) μέσα από μια διεθνή συγκριτική προσέγγιση δεν υπάρχουν μέχρι στιγμής.

Επομένως, το παρόν έντυπο έχει στόχο να συμβάλει στην κάλυψη αυτού του κενού γνώσης και έρευνας. Εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι, πρώτον, να διοχετεύσουμε τα πορίσματα και τα αποτελέσματα του εντύπου στις συζητήσεις για την εξέλιξη των αριστερών στρατηγικών μεταναστευτικής πολιτικής στη Γερμανία και την Ευρώπη. Δεύτερον, θέλουμε να συγκεντρώσουμε τις υπάρχουσες προσεγγίσεις και εμπειρίες των αλληλέγγυων πόλεων και να τις θέσουμε προς συζήτηση σε ένα ευρύτερο κοινό. Τρίτον, στόχος μας είναι να εισαγάγουμε την οπτική της μετανάστευσης στις συζητήσεις για τον κοινοτισμό και τις «Rebel Cities».

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΩΝ

Επιλέξαμε τις τέσσερις ευρωπαϊκές πόλεις Βερολίνο, Βαρκελώνη, Νάπολη και Ζυρίχη, καθώς και την καναδική πόλη Τορόντο. Σε καθεμία από αυτές τις πόλεις πολύ διαφορετικοί μεταξύ τους δρώντες παράγοντες προωθούν ποικίλες πρακτικές και συζητήσεις για την αλληλέγγυα πόλη. Ταυτόχρονας, ήταν για εμάς σημαντικό να συμπεριλάβουμε στην έρευνα τις διαφορετικές συνθήκες πλαισίου των αλληλέγγυων πρακτικών των πόλεων. Εδώ, εκτός από τις διαφορετικές μεταναστευτικές πολιτικές που

έχουν ορίσει τα ευρωπαϊκά εθνικά κράτη, συγκαταλέγεται και ο διαφορετικός βαθμός στον οποίο έχουν πληγεί οι πόλεις από τις επιπτώσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής της κρίσης και της λιτότητας, οι οποίες έχουν μεγάλο αντίκτυπο, για παράδειγμα, στους διαθέσιμους πόρους για τις δημοτικές υποδομές και υπηρεσίες. Οι πόλεις που επιλέχθηκαν εκπροσωπούν, επομένως, διαφορετικές πρακτικές, συζητήσεις, προσεγγίσεις δράσης και συνθήκες πλαισίου της αλληλέγγυας τοπικής πολιτικής.

Οι πέντε περιπτώσιολογικές μελέτες συντάχτηκαν από τους συγγραφείς βάσει μιας ανάλυσης δευτερογενών πηγών και διερευνητικών συνευξέων με επιλεγμένους δρώντες παράγοντες από την κοινωνία των πολιτών και το χώρο της δημοτικής πολιτικής στις πέντε πόλεις. Οι συνευξέες πραγματοποιήθηκαν το διάστημα από τον Νοέμβριο έως τον Δεκέμβριο του 2018. Στις αρχές Δεκεμβρίου του 2018, στο πλαίσιο ενός ημερήσιου εργαστηρίου, θα επεξεργαστούμε μαζί με τους συγγραφείς τις εξής καθοδηγητικές ερωτήσεις:

Ποιοι δρώντες παράγοντες δραστηριοποιούνται στις εκάστοτε κοινότητες για την «αλληλέγγυα πόλη»; Ποιοι αγώνες διεξάγονται και ποιες μορφές παίρνει η ανταλλαγή απόψεων και η συνεργασία ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες δρώντων παραγόντων –για παράδειγμα, ακτιβιστών, κομμάτων, διοικήσεων– σε αυτό το πεδίο; Σε ποια θέματα δίνεται προτεραιότητα; Πώς διαμορφώνεται η σχέση ανάμεσα στη θεσμική πολιτική, αφενός, και στους μη κρατικούς δρώντες παράγοντες, αφετέρου; Ποια συγκεκριμένα προγράμματα και μέτρα αλληλεγγύης έχουν δρομολογηθεί και δρομολογούνται μαζί με τους μετανάστες και μεταξύ των μεταναστών μέσω των πρωτοβουλιών των αλληλέγγυων πόλεων; Γίνονται προσπάθειες ώστε να υπάρξει ή να βελτιωθεί η πρόσβαση στις δημοτικές κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες –για παράδειγμα, εκπαίδευση, υγεία, κατοικία– για τους μετανάστες υπό επισφαλές καθεστώς διαμονής, ιδιαιτέρως δε για εκείνους που έχουν καταστεί παράνομοι και απειλούνται με απέλαση; Λαμβάνονται πολιτικά και νομικά μέτρα προκειμένου να παρεμποδιστούν οι απελάσεις ή να μειωθεί ο αριθμός τους, και αν ναι, ποια; Υπάρχουν μέτρα για τη βελτίωση της ασφάλειας διαμονής ανθρώπων που βρίσκονται υπό επισφαλές καθεστώς διαμονής; Υπάρχουν προσεγγίσεις για την άμεση μεταφορά των προσφύγων στην πόλη, και αν ναι, ποιες;

Ποια κίνητρα ωθούν τους δρώντες παράγοντες των αλληλέγγυων πόλεων και ποιο χαρακτήρα έχουν οι αλληλέγγυες πρακτικές; Είναι, για παράδειγμα, περισσότερο ανθρωπιστικά, αντιρατσιστικά κίνητρα ή ακολουθείται η ιδέα της μεταναστευτικής πολιτικής ως ταξικής πολιτικής; Ποια είναι η σημασία των συζητήσεων γύρω από έννοιες όπως η «Urban Citizenship», το «Δικαίωμα στα δικαιώματα» και τα «Παγκόσμια κοινωνικά δικαιώματα» στον αντίστοιχο διάλογο και στις διαδικασίες διαπραγμάτευσης των αλληλέγγυων πόλεων;

Το εργοτάξιο «Βερολίνο»

Ο Mario Neumann επιδιόδετα στο κείμενό του σε μια «επιθεώρηση του εργοταξίου» της γερμανικής πρωτεύουσας, που από το 2015 έχει υποδεχτεί περισσότερους από εκατό χιλιάδες καταγεγραμμένους πρόσφυγες και είναι τόπος κατοικίας δεκάδων χιλιάδων, όπως υπολογίζεται, ανθρώπων που έχουν καταστεί παράνομοι. Τόσο η κόκκινη-πράσινη-κόκκινη κυβέρνηση του κρατιδίου όσο και πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών όπως, για παράδειγμα, το δίκτυο Solidarity City Berlin έχουν έκτοτε αναπτύξει πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της πρόσβασης των μεταναστών στις κοινωνικές υπηρεσίες, κυρίως σε ό,τι αφορά τους τομείς της υγείας και της παιδείας. Στο κείμενο αναλύονται οι πρακτικές θεσμικών φορέων και φορέων της κοινωνίας των πολιτών, και εξετάζεται η –συχνά συγκρουσιακή– κοινή τους δράση αναφορικά με την επιβολή δικαιωμάτων καθώς και τις στρατηγικές προοπτικές και τα όρια μιας δημοτικής πολιτικής προσέγγισης.

Η δημιουργική πόλη Ζυρίχη

Η Katharina Morawek παρουσιάζει στο κείμενό της δρώντες παράγοντες και διαδικασίες διαπραγμάτευσης, που κατέληξαν τον Οκτώβριο του 2018 σε μια απόφαση της κυβέρνησης της Πόλης της Ζυρίχης να εισαχθεί, όπως και στην πρωτεύουσα Βέρνη, μια λεγόμενη «City Card», μια «κάρτα πόλης», με τη βοήθεια της οποίας πρωτίστως οι δέκα χιλιάδες άνθρωποι που ζουν στην πόλη χωρίς χαρτιά («Sans Papiers») θα έχουν περισσότερη ασφάλεια διαμονής και μια βελτιωμένη πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες. Πολλές από τις πολιτιστικές-πολιτικές και αντιρατσιστικές πρωτοβουλίες που συμμετείχαν σε αυτή τη διαδικασία είδαν τη «City Card» απλώς ως ένα συγκεκριμένο μέτρο μιας ευρύτερης εκστρατείας για την «Urban Citizenship» στη Ζυρίχη. Με την αυξανόμενη συμμετοχή θεσμικών πολιτικά δρώντων παραγόντων, ωστόσο, αυτό το αίτημα των κοινωνικών κινημάτων επισκίαστηκε, καθώς άρχισαν να κυριαρχούν οι τεχνικές και νομικές συζητήσεις αναφορικά με την εφαρμογή του δημοτικού διαβατηρίου. Επομένως, το κείμενο εστιάζεται στο ερώτημα του αν και σε ποιο βαθμό οι ιδέες ενός (αστικού) κοινωνικού μετασχηματισμού διατηρούνται στις διαδικασίες θεσμοθέτησης των αλληλέγγυων πρακτικών και εργαλείων ή αν αποκλείονται από αυτές.

Η πόλη-καταφύγιο Βαρκελώνη

Ο Bue Rübner Hansen διερευνά προσεγγίσεις αλληλέγγυας δημοτικής πολιτικής στην πρωτεύουσα της Καταλονίας Βαρκελώνη, που από το 2015 ακολουθούνται κυρίως από δρώντες παράγοντες της κοινοτιστικής πλατφόρμας Barcelona en Comú και από τον Δήμο. Έτσι, η Βαρκελώνη έγινε πεδίο μάθησης και πειραματισμού για μια διαφορετική πολιτική της πόλης και της ενσωμάτωσης. Ναι μεν ο δήμος ανακοίνωσε ήδη το 2015 πως η Βαρκελώνη είναι μια «Ciutat Refugi (πόλη-καταφύγιο)» και μπόρεσε να

ορθώσει το ανάστημά του έναντι της κεντρικής κυβέρνησης και της ευρωπαϊκής πολιτικής ως πόλος της αλληλεγγύης και του καλωσορίσματος. Την ίδια στιγμή, όμως, οι εφικτές στο δημοτικό πλαίσιο, συγκεκριμένες νομικές και κοινωνικές βελτιώσεις για τους μετανάστες κατοίκους και οι δημόσιες συζητήσεις, για παράδειγμα για τους μετανάστες υπαίθριους πωλητές, αποδεικνύονται δύσκολες στην πράξη και δημιουργούν διαμάχες. Το κείμενο του Hansen πραγματεύεται, ως εκ τούτου, και τις λογικές και δυνατότητες που υπάρχουν για τη διεύρυνση του πεδίου δράσης όσον αφορά τις πρακτικές αλληλεγγύης των πόλεων και τις πολιτικές ενσωμάτωσης.

Αμοιβαιότητα στη Νάπολη

Ο Maurizio Corpora εξετάζει στο κείμενό του για την αλληλέγγυα πόλη Νάπολη, αφενός, τις παρεμβάσεις –σε επίπεδο λόγου κυρίως– της κυβέρνησης της πόλης επί δημαρχίας του Ντε Μαγκίστρης στις αντιπαραθέσεις γύρω από την ιταλική μεταναστευτική πολιτική. Αφετέρου, ο Corpora αναλύει τις αλληλέγγυες πρακτικές κοινωνικών κινημάτων, όπως, για παράδειγμα, αυτές που αφορούν την παροχή νομικών συμβουλών και την υγειονομική περιθαλψη για τους μετανάστες. Αυτή η αλληλέγγυα δουλειά βάσης αναπτύχθηκε στο πλαίσιο κοινωνικών και πολιτικών τοπικών εγχειρημάτων τα οποία ήρθαν ως απάντηση στη βαθιά κρίση που έχει πλήξει την Ιταλία και έχουν χαρακτήρα αμοιβαιότητας. Ο Corpora διερευνά παράλληλα τις δυνατότητες πολιτικοποίησης τέτοιων πρακτικών αλληλεγγύης με τους μετανάστες από την οπτική μιας συνεκτικής ταξικής πολιτικής.

14

15

Δίχως φόβο στο Τορόντο

Η Sarah Schilliger αναλύει τα επιτεύγματα που έχει σημειώσει αλλά και τα προβλήματα που συνεπάγεται το επίσημο καθεστώς μιας «Sanctuary City» σε βορειοαμερικάνικο στυλ. Το Τορόντο –όπου από τα τρία εκατομμύρια περίπου κατοίκους οι μισοί δεν έχουν γεννηθεί στον Καναδά– ήταν το 2013 η πρώτη καναδική πόλη της οποίας η κυβέρνηση αποφάσισε να ακολουθηθεί την πολιτική μιας «Sanctuary City». Επιπλέον, το Τορόντο θεωρείται πρότυπο για το γερμανόφωνο δίκτυο της «Solidarity City». Το καθεστώς της «Sanctuary City» κατακτήθηκε στο Τορόντο έπειτα από δεκαετή περίπου διαδικασία αγώνων μιας ευρείας συμμαχίας από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στο πλαίσιο της εκστρατείας «Access without Fear (Πρόσβαση δίχως φόβο)» εναντίον των απελάσεων, υπέρ της ασφάλειας της διαμονής και μιας χωρίς φόβο πρόσβασης στη δικαιοσύνη και στις κοινωνικές υπηρεσίες για ανθρώπους υπό επισφαλές καθεστώς διαμονής. Η Sarah Schilliger δείχνει, ωστόσο, ότι μια «Sanctuary City» πρέπει να διαθέτει επαρκή προϋπολογισμό, να διενεργήσει εκστρατείες δημόσιας ευαισθητοποίησης και να εφαρμόσει προγράμματα επιμόρφωσης κρατικών υπαλλήλων και εργαζόμενων σε δημόσιες υπηρεσίες, προκειμένου η προστασία και η ασφάλεια των μεταναστών με επισφαλές καθεστώς να μην αποδειχτούν τελικά κενολογία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bauder, Harald (2016):** «Sanctuary Cities: Policies and Practices in International Perspective», στο: *International Migration* 55/2, σσ. 174–187.
- Bloch, Werner (2018):** «Palermo ist wie Beirut», εφημ. *Der Tagesspiegel*, 3/7/2018.
- Caccia, Beppe (2016):** «Europa der Kommunen», διαθέσιμο στο: www.zeitschrift-luxemburg.de/europa-der-kommunen/
- Candeias, Mario (2017):** «Eine Frage der Klasse. Neue Klassenpolitik als verbindender Antagonismus», στο: *LuXemburg*, Ειδική Έκδοση, διαθέσιμο στο: www.zeitschrift-luxemburg.de/eine-frage-der-klasse-neue-klassenpolitik-als-verbindender-antagonismus/
- Drunkenmölle, Jan – Schnegg, Julia (2018):** «Teilhabe statt Ausgrenzung. Integration und Partizipation Geflüchteter in Berlin – ein Senatskonzept, Online-Publikation der Rosa-Luxemburg-Stiftung, Berlin», διαθέσιμο στο: www.rosalux.de/publikation/id/39609/teilhabe-statt-ausgrenzung/
- Isin, Engin F. – Nielsen, Greg M. (επιμ.) (2008):** *Acts of Citizenship*, Λονδίνο.
- Fried, Barbara (2017):** «Sanctuary Cities sind in Deutschland nicht utopisch». Συνέντευξη με την Helene Heuser, στο: *LuXemburg* 1/2017, διαθέσιμη στο: www.zeitschrift-luxemburg.de/sanctuary-cities-sind-in-deutschland-nicht-utopisch/
- García, Marisol (2006):** «Citizenship Practices and Urban Governance in European Cities», στο: *Urban Studies* 43(4), σσ. 745–765.
- Harvey, David (2013):** *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη.
- Hess, Sabine – Lebuhn, Henrik (2014):** «Politiken der Bürgerschaft. Migration, Stadt, Heuser, Helene (2019): «Kommunale Spielräume zur Förderung legaler Zufluchtswege», στο: *Kurzdossiers Zuwanderung, Flucht und Asyl: Aktuelle Themen*, Bundeszentrale für politische Bildung, Βερολίνο.
- Holston, James (επιμ.) (1999):** *Cities and Citizenship*, Ντάραμ και Λονδίνο.
- Kitzler, Jan-Christoph (2019):** «Wachsender Widerstand gegen Salvinis Migrationskurs», Deutschlandfunk, 8/1/2019, διαθέσιμο στο: www.deutschlandfunk.de/italien-wachsender-widerstand-gegen-salvinis-migrationskurs.1773.de.html?dram:article_id=437754
- Krenn, Martin – Morawek, Katharina (επιμ.) (2017):** *Urban Citizenship. Democratizing Democracy*, Ζυρίχη.
- Kron, Stefanie (2018):** «Heimat ist, wo ich bleibe. Solidarische Städte experimentieren mit innovativen Ideen, um die Rechte Geflüchteter auszubauen», στο: *Südlink. Das Nord-Süd-Magazin von Inkota* 186, σσ. 32–33.
- Kron, Stefanie (2017):** «Struggles for Urban Citizenship in Europe», στο: Martin Krenn, – Katharina Morawek (επιμ.): *Urban Citizenship. Democratizing Democracy*, Ζυρίχη, σσ. 77–88.
- Kron, Stefanie – Lebuhn, Henrik (2018):** *Solidarische Städte: Globale Soziale Rechte und das Recht auf Mobilität*, διαδικτυακή δημοσίευση του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ, Βερολίνο, διαθέσιμη στο: www.rosalux.de/publikation/id/39274/solidarische-staedte-globale-soziale-rechte-und-das-recht-auf-mobilitaet/
- Kuge, Janina (2017):** «Wenn Städte rebellieren», στο: *iz3w* 362, διαθέσιμο στο: www.iz3w.org/zeitschrift/ausgaben/362_Alter/wenn-staedte-rebellieren
- Lebuhn, Henrik (2018):** «Stadtbürgerschaft "Light". Migration und Vielfalt in der neoliberalen Stadt», στο: *Prokla. Zeitschrift für kritische Sozialwissenschaft* 191, σσ. 325–333.

- Lippert, Randy K. – Rehaag, Sean (επιμ.) (2013): *Sanctuary Practices in International Perspectives. Migration, Citizenship and Social Movements*, Άμπινγκτον et al.
- Marshall, Thomas Humphrey (1950): *Citizenship and social class and other essays*, Κέιμπριτζ.
- Mittelstaedt, Juliane von (2010): «Mimmos Utopia. Global Village: Wie ein kalabrischer Bürgermeister Hunderte Bootsflüchtlinge rettete und sein Dorf dazu», στο: *Der Spiegel*, 1/2/2010.
- Rodatz, Mathias (2014): «Migration ist in dieser Stadt eine Tatsache. Urban politics of citizenship in der neoliberalen Stadt», στο: *sub/urban. Zeitschrift für kritische Stadtforschung* 2/3, σσ. 35–58.
- Zelik, Raul – Bruchmann, Hanno – Candeias, Mario (2016): «Rebellische Städte. Erfolg oder Frust?», στο: *LuXemburg* 2/2016, διαθέσιμο στο: www.zeitschrift-luxemburg.de/rebellische-staedte-erfolg-oder-frust/

WE
♥
REFUGEES'
REVOLUTION

MARIO NEUMANN

ΕΡΓΟΤΑΞΙΟ: ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΠΟΛΗ

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΟΜΟΣΠΟΝΔΟΥ ΚΡΑΤΙΔΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΠΙΕΖΟΥΝ ΓΙΑ
ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ ΕΙΝΑΙ και θα παραμείνει ένα εργοτάξιο. Αυτό που ισχύει για τη στεγαστική πολιτική ισχύει εξίσου για το παγκοσμίως γνωστό πλέον αεροδρόμιο της γερμανικής πρωτεύουσας. Ισχύει επίσης για την ιδέα της αλληλέγγυας πόλης, η οποία συζητιέται, εφαρμόζεται και αναπτύσσεται εδώ σε πολλά μέρη, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υπάρχει μια ενιαία εικόνα ή μια ενιαία οντότητα της «Αλληλέγγυας Πόλης του Βερολίνου». Εντούτοις, αυτό δεν αποτελεί κάποιο κακό νέο, αλλά μια καλή βάση για τα υφιστάμενα και τα μελλοντικά πειράματα. Γιατί δεν είναι όλα τα εργοτάξια ίδια.

Το Βερολίνο ήταν ανέκαθεν μια πόλη στην οποία έρχονταν μετανάστες, μια πόλη η καθημερινότητα της οποίας είναι αδιανόητη χωρίς τις πανταχού παρούσες ιστορίες μεταναστών ή χωρίς την επί συμβάσει και φιλοξενούμενη εργασία και τα πρόσφατα μεταναστευτικά ρεύματα μέσα και έξω από την Ευρώπη. Το Βερολίνο είναι σύμβολο της συνύπαρξης των πολλών μέσα στη διαφορετικότητα και ως πόλη είναι ο υπ' αριθμόν ένα εχθρός του εθνοφυλετικού εθνικισμού στη Γερμανία. Από το 2012 το Βερολίνο ήταν το θέατρο του «O-Platz-Movement (Κινήματος της Οράνιενπλάτς)», της σχεδόν διετούς κατάληψης μιας κεντρικής πλατείας στην πόλη – την πλατεία είχαν καταλάβει πρόσφυγες που διαμαρτύρονταν για τα δικαιώματά τους, για την κατάργηση των προσφυγικών στρατοπέδων και για την υποχρεωτική διαμονή τους σε συγκεκριμένο μέρος. Στην πρωτοβουλία ενοίκων Kotti & Co και σε αναρίθμητα άλλα πλαίσια ένοικοι αγωνίζονται εδώ και χρόνια εναντίον της νεοφιλελεύθερης στεγαστικής πολιτικής των πόλεων. Το αργότερο από το 2015 και μετά δεκάδες χιλιάδες συμμετέχουν ενεργά σε εκατοντάδες πρωτοβουλίες αλληλεγγύης. Το 2017 πραγματοποιήθηκε η πορεία «We'll Come United (Θα Έρθουμε Ενωμένοι)» στο κυβερνητικό τετράγωνο, στην οποία μια βδομάδα πριν από τις ομοσπονδιακές εκλογές γύρω στους δέκα χιλιάδες ανθρώπους διαδήλωσαν για τα δικαιώματα των μεταναστών, ενώ οι περισσότεροι από αυτούς ήταν αυτοοργανωμένες ομάδες προσφύγων. Το Βερολίνο είναι η γενέτειρα του κινήματος «Seebrücke (Θαλάσσια Γέφυρα)». Το Βερολίνο είναι πόλη-κράτος. Επίσης, το Βερολίνο έχει εδώ και δύο χρόνια μια κυβέρνηση «Κόκκινων-Πράσινων-Κόκκινων».

Αυτή η περιπτωσιολογική μελέτη βασίζεται σε έξι συνεντεύξεις που πήρα τον Δεκέμβριο του 2018 από εκπροσώπους πρωτοβουλιών προσφύγων και αλληλεγγύης, αριστερούς πολιτικούς και εκπροσώπους συλλόγων.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ 2015 ΚΑΙ ΜΕΤΑ, ΚΑΙ Η ΑΡΙΣΤΕΡΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΔΙΟΥ

Το «Μακρύ καλοκαίρι της μετανάστευσης» (Hess *et al.*, 2016) η τράπουλα ξαναμοιράστηκε στη Γερμανία και στο Βερολίνο – όσον αφορά είτε τα προσφυγικά κινήματα είτε τις δομές αλληλεγγύης είτε τις μεταναστευτικές πολιτικές. Από τις αρχές του 2015 ήρθαν στη Γερμανία περισσότεροι από ενάμισι εκατομμύριο άνθρωποι που υπέβαλαν αίτηση ασύλου. Το 2015 ήρθαν στο Βερολίνο 55.005 από αυτούς, το 2016 16.889 και το 2017 8.285. Το 2018 έρχονταν περίπου εξακόσια άτομα το μήνα στο Βερολίνο, που στάλθηκαν εδώ μέσω του λεγόμενου συστήματος EASY, με το οποίο διανέμονται οι πρόσφυγες στα κρατίδια της χώρας. Στο Βερολίνο ζουν αυτή τη στιγμή 774.234 αναγνωρισμένοι πρόσφυγες με άδεια παραμονής ή άδεια εγκατάστασης, που σημαίνει ότι η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Προσφύγων (BAMF) έλαβε θετική απόφαση για τις αιτήσεις τους. Γύρω στα δεκαπέντε χιλιάδες άτομα βρίσκονται αυτή τη στιγμή σε διαδικασία χορήγησης ασύλου ή έχουν ασκήσει προσφυγή εναντίον μιας αρνητικής απόφασης. Περισσότερα από δώδεκα χιλιάδες άτομα στο Βερολίνο «υποχρεούνται να εγκαταλείψουν τη χώρα (ausreisepflichtig)», εκ των οποίων αυτή τη στιγμή 10.744 βρίσκονται εκεί υπό καθεστώς ανοχής (Juretzka, 2018, σ. 4).

Ωστόσο, το Βερολίνο δεν είναι μόνο στο πεδίο της λεγόμενης προσφυγικής μετανάστευσης ένα κέντρο της μετανάστευσης. Σύμφωνα με διάφορες μετρήσεις (οι αριθμοί του κεντρικού μητρώου αλλοδαπών αποκλίνουν από αυτούς που παρατίθενται στο παρόν κείμενο) ένα είκοσι τοις εκατό, το λιγότερο, των ανθρώπων που ζουν στο Βερολίνο δεν διαθέτει γερμανικό διαβατήριο. Συγκεκριμένα, τον Ιούνιο του 2018 ήταν 725.458 άνθρωποι από εκατόν ενενήντα τρία κράτη, ανάμεσά τους 277.002 πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 193.270 από την υπόλοιπη ευρωπαϊκή ήπειρο. Πολωνική υπηκοότητα έχουν 57.109 άνθρωποι, τουρκική 98.046 άτομα, ενώ ιταλικό και βουλγαρικό διαβατήριο έχουν από 30.000 περίπου άνθρωποι. Ρουμανική υπηκοότητα έχουν 22.395 άτομα, γύρω στους 35.000 συριακή, περίπου 12.000 αφγανική. Επίσης, 17.000 άνθρωποι είναι υπήκοοι πολίτες του Βιετνάμ (Amt für Statistik Berlin-Brandenburg, 2018). Υπολογίζεται ότι κάποιες δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι ζουν στο Βερολίνο ως παράνομοι.

Κόκκινο-πράσινο-κόκκινο Βερολίνο

Η αριστερή Γερουσία ανέλαβε τα καθήκοντά της στα τέλη του 2016 στο Βερολίνο. Έτσι, η έναρξη της κόκκινης-πράσινης-κόκκινης διακυβέρνησης του κρατιδίου συνέπεσε με τη στιγμή κορύφωσης των ποικίλων κρατικών και κοινωνικών προσπαθειών προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες του «Μακριού καλοκαιριού της μετανάστευσης». Η συμφωνία του συνασπισμού της νέας Γερουσίας υποσχόταν την εξάντληση όλων των ομοσπονδιακών πολιτικών δυνατοτήτων για μια προοδευτική μεταναστευτική πολιτική (Regierungsparteien Berlin, 2016), όπως και μια αναθεώρηση του master plan της μεταναστευτικής πολιτικής της προηγούμενης κυβέρνησης και μια συστηματική ενθάρρυνση της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών και των προσφύγων στην πολιτική διαδικασία (Juretzka, 2017). Η διαδικασία αυτή ολοκληρώθηκε στα τέλη του 2018 με ένα νέο γενικό σχέδιο (βλ. παρακάτω).

Η γερμανική πολιτική ασύλου και μετανάστευσης διακρίνεται σε διάφορες αρμοδιότητες που υπάγονται στις κοινότητες, στα ομόσπονδα κρατίδια ή στην Ομοσπονδία. Σε ό,τι αφορά τη διαδικασία χορήγησης ασύλου, το ομόσπονδο κρατίδιο του Βερολίνου είναι επισήμως αρμόδιο, μέσω της Υπηρεσίας για Θέματα Προσφύγων (Landesamt für Flüchtlingsangelegenheiten [LAF]), για την πρώτη υποδοχή και την καταγραφή προσφύγων. Αυτή τη διαδικασία τη διαδέχεται η επεξεργασία της αίτησης ασύλου, που υπάγεται στον τομέα αρμοδιότητας της BAMF, μιας ομοσπονδιακής υπηρεσίας του Υπουργείου Εσωτερικών. Ταυτοχρόνως, οι αιτούντες άσυλο υπόκεινται στο νόμο περί Παροχών στους Αιτούντες Άσυλο, ο οποίος τους παραχωρεί για το διάστημα που διαρκεί η διαδικασία ασύλου στέγη και παροχές (οικονομικές και σε είδη). Η εφαρμογή του νόμου υπάγεται στον τομέα αρμοδιότητας των κρατιδίων και των κοινοτήτων. Στις παροχές συγκαταλέγονται τόσο οικονομικά βοηθήματα όσο και η λειτουργία καταλυμάτων και εγκαταστάσεων πρώτης υποδοχής. Για όλον αυτό τον τομέα, στο Βερολίνο επί της ουσίας αρμόδια είναι η διοικητική αρχή της Γερουσίας για την Εργασία, τα Κοινωνικά Θέματα και την Ένταξη υπό τη γερουσιαστή Elke Breitenbach (DIE LINKE) και η LAF που λειτουργεί υπό τη δικαιοδοσία της γερουσιαστού. Στις αρμοδιότητές τους ανήκουν και τα υποστηρικτικά μέτρα και τα προγράμματα καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου, όπως, για παράδειγμα, τα μαθήματα γλώσσας.

Ταυτοχρόνως, όλοι οι άνθρωποι που δεν διαθέτουν γερμανικό διαβατήριο και έχουν τίτλους διαμονής περιορισμένου χρόνου υπάγονται στον τομέα αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών αλλοδαπών, που είναι με τη σειρά τους υπηρεσίες των κρατιδίων και στην περίπτωση του Βερολίνου είναι τμήμα της Διοίκησης Εσωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας. Οι υπηρεσίες αλλοδαπών είναι, για παράδειγμα, αρμόδιες για τις αποφάσεις περί των αδειών εργασίας και διάφορων τίτλων διαμονής, χορηγούν δελτία «υπό ανοχή διαμονής» και, από κοινού με την αστυνομία, είναι αρμόδιες και για τη διαταγή και εκτέλεση απελάσεων.

Περιθώρια κινήσεων

Όσον αφορά τα περιθώρια κινήσεων της κυβέρνησης του κρατιδίου του Βερολίνου, αυτό σημαίνει συγκεκριμένα ότι οι αποφάσεις επί των αιτήσεων ασύλου και της εισόδου στη χώρα δεν υπάγονται στον τομέα αρμοδιοτήτων της. Συγχρόνως, η κυβέρνηση του κρατιδίου είναι υπεύθυνη για τις κοινωνικές συνθήκες της διαδικασίας ασύλου, τις συνθήκες φιλοξενίας και τα καταλύματα, όπως και –σε περίπτωση μιας απόρριψης– για την εκτέλεση των απελάσεων – αλλά και για την απονομή ανοχής. Με άλλα λόγια, η BAMF μπορεί μεν να αποφασίζει για το νομικό καθεστώς των προσφύγων που ζουν στο Βερολίνο, αλλά δεν υπάρχει καμία ομοσπονδιακή αρχή που να μπορεί να διενεργήσει απελάσεις χωρίς τη βερολινέζικη Υπηρεσία Αλλοδαπών.

Στα δύο χρόνια ζωής της αριστερής κυβέρνησης του κρατιδίου έχουν γίνει πολλά, κυρίως στον τομέα αρμοδιοτήτων της Elke Breitenbach και πρωτίστως σε ό,τι αφορά τη φιλοξενία των αιτούντων άσυλο και την πρώτη υποδοχή. Η αμφιλεγόμενη φιλοξενία των αφικνούμενων προσφύγων στα υπόστεγα του αεροδρομίου Τέμπελχοφ καταργήθηκε έπειτα από μεγάλες καθυστερήσεις στα τέλη του 2018, όπως και όλα σχεδόν τα προσωρινά καταλύματα. Η LAF αυτή τη στιγμή χτίζει σε πρώτη φάση σε είκοσι οχτώ σημεία τα λεγόμενα «Δομοστοιχεία Στέγασης Προσφύγων (Modulare Unterkünfte für Flüchtlinge [MUFs])» με διακόσιες έως τετρακόσιες πενήντα θέσεις φιλοξενίας το καθένα. Τα καταλύματα αυτά είναι απλά και έχουν δεχτεί επίσης επανειλημμένως κριτική επειδή εδραιώνουν κατώτερης ποιότητας προδιαγραφές στην αγορά κατοικίας. Την ίδια στιγμή, όμως, έχουν συμβάλει στη βελτίωση των συνθηκών στέγασης πολλών ανθρώπων. Λόγω της έλλειψης στέγης υπάρχει η δυνατότητα ακόμα και ύστερα από μια θετική απόφαση στη διαδικασία ασύλου οι άνθρωποι να παραμένουν στα καταλύματα αυτά. Περίπου έντεκα χιλιάδες άνθρωποι που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία, έχει αλλάξει δηλαδή το καθεστώς τους, εξακολουθούν να ζουν σε κοινοτικά καταλύματα της LAF.¹

Εργασία και πολιτική ένταξης

Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας ασύλου, οι αναγνωρισμένοι αιτούντες άσυλο υπάγονται, κατά κανόνα, κοινωνικοπολιτικά στην αρμοδιότητα των «κανονικών» συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Σε περίπτωση ανεργίας, υπεύθυνη είναι η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Απασχόλησης (Bundesagentur für Arbeit), μέσω της οποίας ρυθμίζονται, πέρα από την εξασφάλιση των μέσων διαβίωσης, και η υγειονομική περίθαλψη, τα

1. «Fast 2.000 Abschiebungen 2016 in Berlin (Σχεδόν 2.000 απελάσεις το 2016 στο Βερολίνο)», στο: neues deutschland, 17/2/2017, διαθέσιμο στο: www.neues-deutschland.de/artikel/1042105.fast-abschiebungen-in-berlin.html

προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και άλλα. Οι υπό καθεστώς ανοχής όπως και οι απορριφθέντες αιτούντες άσυλο παραμένουν στις υπηρεσίες του νόμου «Περί παροχών στους Αιτούντες Άσυλο». Σε αντίθεση με ό,τι ισχύει σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, στη Γερμανία οι αναγνωρισμένοι αιτούντες άσυλο μετά τη θετική αξιολόγηση της αίτησής τους εμπίπτουν, επομένως, κοινωνικοπολιτικά στο πεδίο της κανονικής κοινωνικής ασφάλισης. Δικαιούνται κοινωνική πρόνοια (επίδομα ανεργίας ALG II) και, πέραν αυτού, ασφάλιση υγειονομικής περίθαλψης. Η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Απασχόλησης αποφασίζει για πολλά από τα συνακόλουθα μέτρα (μαθήματα γλώσσας, κατάρτιση, αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων κτλ.) και συγχρόνως επιδίδει από κοινού με το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων να συνδέσει προοπτικές μόνιμης παραμονής με την επιτυχή διατήρηση μιας θέσης στην αγορά εργασίας.

Σχεδόν μισό εκατομμύριο από τους περίπου ένα εκατομμύριο διακόσιες χιλιάδες ανθρώπους που αυτή τη στιγμή έχουν λάβει αναγνωρισμένη προστασία και, επομένως, έναν τίτλο διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους έχουν καταχωριστεί στην Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Απασχόλησης ως αναζητούντες εργασία σε όλη τη γερμανική επικράτεια (Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Απασχόλησης, 2018). Ο Δήμος του Βερολίνου είναι για αυτούς τους ανθρώπους, παράλληλα με την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Απασχόλησης, ένας κεντρικός θεσμικός παράγοντας της λεγόμενης «πολιτικής ένταξης». Το πεδίο δράσης της αριστερής μεταναστευτικής πολιτικής, επομένως, δεν τελειώνει σε καμία περίπτωση στο σημείο όπου οι πρόσφυγες λαμβάνουν μια θετική αξιολόγηση στη διαδικασία ασύλου, διαδικασία που, ούτως ή άλλως, είναι χρονικά περιορισμένη και συνδέεται με αγώνες για άδειες μόνιμης διαμονής και άδειες εγκατάστασης. Παρά ταύτα, μπορεί να πει κανείς ότι, βάσει της πρόσβασης των αναγνωρισμένων αιτούντων άσυλο σε μια κανονική κοινωνική ασφάλιση, το κεντρικό πεδίο σύγκρουσης μιας πολιτικής της αλληλέγγυας πόλης αφορά τους ανθρώπους που έχουν καταστεί παράνομοι, τους υπό καθεστώς ανοχής και απορριφθέντες (επομένως, απειλούμενους με απέλαση) πρόσφυγες και σε εκείνους που βρίσκονται ακόμα στη διαδικασία ασύλου.

24

25

«ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ»: Η ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΝΟΣ ΕΡΓΟΤΑΞΙΟΥ

Περίπου εκατό χιλιάδες καταχωρισμένοι πρόσφυγες έχουν φτάσει στο Βερολίνο από το 2015. Πέραν αυτών, στην πόλη ζουν κάμποσες δεκάδες χιλιάδες παράνομοι –και εν μέρει μη καταχωρισμένοι καθώς και άστεγοι– άνθρωποι. Αυτό σημαίνει αντιστοίχως έναν μεγάλο αριθμό κοινωνικών και πολιτικών πρωτοβουλιών καθώς και μια ευρεία γκάμα αιτημάτων έναντι της θεσμικής πολιτικής. Ακόμα κι αν δεν υπάρχουν αξιόπιστα στοιχεία

σχετικά με την πόλη αυτή, το Βερολίνο δεν είναι μόνο μια πόλη της μετα-νάστευσης, αλλά και μια πόλη της αλληλεγγύης. Ένα αχανές δίκτυο παλαιότερων και νεοεμφανισθεισών από το 2015 πρωτοβουλιών αλληλεγγύης καθορίζει και επηρεάζει τα πολιτικά οράματα και τις συζητήσεις για την αλληλέγγυα πόλη καθώς και την αυτοπεποίθηση της αριστερής μεταναστευτικής πολιτικής.

Σε κάθε περίπτωση, όσον αφορά ολόκληρη τη γερμανική επικράτεια, ισχύει ότι από το 2015 και μετά πάνω από το πενήντα τοις εκατό του πληθυσμού άνω των 16 ετών έχει παράσχει βοήθεια στους πρόσφυγες. Το περασμένο καλοκαίρι το δεκαεννιά τοις εκατό των Βερολινέζων δραστηριοποιούνταν εθελοντικά σε δομές αλληλεγγύης ή προσέφερε χρήματα. Όσοι δραστηριοποιούνταν επένδυναν κατά μέσο όρο πάνω από πέντε ώρες τη βδομάδα σε αυτή την εθελοντική απασχόληση (Bundesministerium für Familie et al. [Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικογένειας κ.ά.], 2018). Ανάμεσα στο 2015 και το 2016 ξεκίνησαν περίπου δεκαπέντε χιλιάδες νέα εγχειρήματα (Schiffauer et al., 2017). Αυτά τα νούμερα μπορούν προφανώς να μεταφερθούν άμεσα στο Βερολίνο, όπου πιθανότατα θα βρίσκονται λίγο πάνω από τον μέσο όρο.

R2G² και το αριστερό κόμμα στην κυβέρνηση

Το ότι η Γερουσία του Βερολίνου έχει εσχάτως αναλάβει την υποχρέωση να ακολουθήσει το πρότυπο της «Solidarity City» δεν πρέπει, επομένως, να μας εκπλήσσει. Από τον Ιανουάριο του 2019 ο Δήμος του Βερολίνου είναι επισήμως μέλος του ευρωπαϊκού δικτύου των Αλληλέγγυων Πόλεων της πρωτοβουλίας Eurocities. Επιπλέον, η αριστερή παράταξη του Βερολίνου δεσμεύτηκε στο συνέδριο του κόμματος τον Δεκέμβριο του 2018 έναντι του μοντέλου της «Αλληλέγγυας Πόλης του Βερολίνου». Στην απόφαση αναφέρεται, μεταξύ άλλων: «Είμαστε πεπεισμένοι ότι η πλειονότητα των ανθρώπων θα εξακολουθήσει να πιστεύει σε μια ανοιχτή κοινωνία, αν το όραμα μιας κοινωνικής κοινωνίας υποδοχής μεταναστών μπορέσει να διαμορφωθεί με τρόπο ορατό και άμεσα αντιληπτό. Ήταν και είναι μια από τις πόλεις που πρώτες ήρθαν αντιμέτωπες με τις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης, με τις καταστροφικές συνέπειες των ακραίων νεοφιλελεύθερων δυνάμεων της ελεύθερης αγοράς. Γι' αυτό και σε πολλές πόλεις σε όλη την Ευρώπη και τον κόσμο αναπτύσσονται εναλλακτικά μοντέλα ως απάντηση στην πολιτική της διάλυσης της αλληλεγγύης, της επισφαλείας και της απομόνωσης. Η παραδοσιακή κομματική πολιτική συνδέεται εκ νέου με τον ακτιβισμό των κινημάτων και περισσότερη δημοκρατία» (DIE LINKE/Landesverband Berlin, 2018).

2. R2G, δηλαδή κόκκινο-κόκκινο-πράσινο, αποκαλείται εν συντομία στη Γερμανία ο συνασπισμός της Αριστεράς (DIE LINKE), των Πρασίνων και του SPD. (Σ.τ.Μ.)

Με αυτή την πρωτοβουλία, να καταστήσει δηλαδή την αλληλέγγυα πόλη πρότυπο και αφήγημα της αριστερής συμμετοχής στον κυβερνητικό συνασπισμό στο Βερολίνο και έτσι να υιοθετηθεί ένα όραμα της πόλης για όλους, το οποίο γεννήθηκε μέσα από την προοπτική της μετανάστευσης, το βερολινέζικο αριστερό κόμμα –κυρίως λαμβάνοντας υπόψη του της εσωτερικές διενέξεις της αριστερής παράταξης τους τελευταίους μήνες, που καθορίζονταν από κυριαρχικές και κοινωνικοεθνικές θέσεις– έκανε ένα σημαντικό βήμα ώστε να είναι ανοιχτό σε ζητήματα της μετανάστευσης και των κινημάτων αλληλεγγύης. Δεν πρέπει να υποτιμηθεί το γεγονός ότι μέσα σε αυτό το πλαίσιο θα συνδεθούν εκ νέου τα ζητήματα μιας κοινωνικής, αριστερής πολιτικής με την κατάσταση των μεταναστών, αντί να εξετάζονται με τη συνήθη επωδό «κοινωνικό κράτος συν δικαίωμα ασύλου και πολιτική ένταξης» και να διαχωρίζονται ως προς το περιεχόμενό τους. Το πρότυπο της αλληλέγγυας πόλης για όλους εμπεριέχει την υπόσχεση ότι η DIE LINKE στην κυβέρνηση του Βερολίνου θα φροντίσει για τα διάφορα προβλήματα όλων των ανθρώπων που ζουν στο Βερολίνο. Έτσι, τουλάχιστον στο λόγο, τα μεταναστευτικά και τα κοινωνικοπολιτικά θέματα θα συνδέονται, αντί να χρησιμοποιούνται ως αντιτιθέμενα.

26

Ωστόσο, οι ιδέες αυτές δεν οργανώνονται πάντα ως ένα εγχείρημα της πολιτικής διαμάχης. Πολύ περισσότερο, στη βερολινέζικη DIE LINKE βλέπουμε συχνά την προσπάθεια κατάκτησης ενός ιδανικού της χρηστής αριστερής διακυβέρνησης, δηλαδή μιας αριστερής, κοινοτικής διακυβέρνησης, που αξιοποιεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα υφιστάμενα περιθώρια κινήσεων και αυτό λαμβάνοντας υπόψη της «όσο καλύτερα μπορεί» τις κοινωνικές συνθήκες της πλειονότητας και τις συνθήκες πλαισίου της ομοσπονδιακής πολιτικής. Λόγω των σχετικά υψηλών –από την άποψη της πολιτικής διοίκησης– αριθμών των νεοαφιχθέντων, αυτό τα τελευταία χρόνια στο Βερολίνο είναι σε μεγάλο βαθμό ένα θέμα δυνατοτήτων των υλικοτεχνικών υποδομών, γεγονός το οποίο μαρτυρούν το χάος που εξακολουθεί να επικρατεί στη LAF, αλλά και οι εν μέρει εξαιτίας του ευρωπαϊκού δικαίου του ανταγωνισμού καθυστερήσεις στις προκηρύξεις διαγωνισμών για τη λειτουργία των αδειών των MUFs. Παρ' όλα αυτά, θα έπρεπε να είναι σαφές ότι η απλή αξιοποίηση των υφιστάμενων πολιτικών περιθωρίων κινήσεων θα περιόριζε μακροπρόθεσμα την ιδέα μιας αλληλέγγυας πόλης.

27

Η σοβαρή προσπάθεια μιας «χρηστής διακυβέρνησης» όμως έχει ειδικά στο πεδίο της μετανάστευσης μια εξόχως σημαντική πολιτική διάσταση, που συχνά υποτιμάται. Γιατί σε καμία περίπτωση δεν αληθεύει ότι όλες οι διαδικασίες αποστέρησης δικαιωμάτων και αποκλεισμού, που συμβαίνουν στην πραγματικότητα, απορρέουν από την ισχύουσα νομοθεσία. Πολύ περισσότερο, υπάρχουν αναρίθμητα παραδείγματα στα οποία υφίστανται πραγματικά κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, αλλά η

πρόσβαση σε αυτά περιορίζεται ή καθίσταται αδύνατη λόγω ποικίλων εμποδίων. Εδώ η γκάμα ξεκινά από την αυθαίρετη ερμηνεία του νόμου από τις αρχές με σκοπό την καταπίεση, και φτάνει ως τα γλωσσικά εμπόδια και τους φόβους των ανθρώπων που έχουν καταστεί παράνομοι να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους χωρίς να τους εντοπίσει η Υπηρεσία Αλλοδαπών. Υπ' αυτό το πρίσμα, σαφώς και ορισμένα μέτρα της αριστερής κυβέρνησης του κρατιδίου μπορούν να ερμηνευτούν ως συμβολή στον αγώνα για τα κοινωνικά δικαιώματα, στο βαθμό που θα προσπαθήσουν να οργανώσουν συστηματικά την πρόσβαση αυτή, όπως, για παράδειγμα, στο Κέντρο Καλωσορίσματος που συστάθηκε πρόσφατα από τον εντεταλμένο της Γερουσίας του Βερολίνου για θέματα ένταξης προσφύγων (Benalia, 2016). Επίσης, πολλές από τις πρωτοβουλίες αλληλεγγύης που εγκαινιάστηκαν το 2015 πλέον ασχολούνται συχνά κατά κύριο λόγο με τη στήριξη των προσφύγων, έτσι ώστε να ασκήσουν τα δικαιώματά τους – μέσω επισκέψεων στις υπηρεσίες για την τακτοποίηση των υποθέσεών τους, νομικών συμβουλών, μεταφράσεων κ.ά.

Το κίνημα αλληλεγγύης και το δίκτυο Solidarity City

Στον αντίποδα αυτής της μάλλον επικεντρωμένης στους θεσμούς σύλληψης βρίσκεται ιδεοτυπικά μια ιδέα της αλληλέγγυας πόλης η οποία έχει την αφετηρία της εκεί ακριβώς όπου το εθνικό μεταναστευτικό καθεστώς αντιμετωπίζει προκλήσεις τόσο συστηματικές όσο και πολιτικές – όχι μόνο σε επίπεδο λόγου, αλλά στα πραγματικά κοινωνικά δεδομένα και στους κοινωνικούς αγώνες. Σημείο εκκίνησης δεν είναι πρωτίστως η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση και διαμόρφωση των περιθωρίων κινήσεων της μεταναστευτικής πολιτικής σε επίπεδο τοπικής κοινότητας, αλλά η αλληλεγγύη με όλους όσοι αποκλείονται συστηματικά: ανθρώπους που έχουν καταστεί παράνομοι, απειλούμενους με απέλαση, άτομα υπό καθεστώς ανοχής και ανθρώπους που έχουν στερηθεί τα δικαιώματά τους. Έτσι, μια τέτοια αντίληψη της αλληλέγγυας πόλης ξεκινά και από την πολιτική της τοπικής κοινότητας ως εν δυνάμει δρώντος παράγοντα, από τη σύγκρουση και από τη συστηματική υπέρβαση των εθνικών πολιτικών και της ομοσπονδιακής πολιτικής.

Η ένωση Solidarity City Berlin υπάρχει από το φθινόπωρο του 2015 και αυτή τη στιγμή αποτελείται από πέντε ομάδες: το MediBüro Berlin, τη μεταναστευτική ομάδα respect!, την εκστρατεία Bürgerinnenasyl, την Interventionistische Linke και το Oficina Precaria. Ταυτοχρόνως, η πρωτοβουλία αυτή του Βερολίνου είναι μέρος του δικτύου Solidarity City που αφορά όλη τη γερμανική επικράτεια. Το δίκτυο ναί μεν βρίσκεται ακόμα σε διαδικασία οικοδόμησης, αλλά εδώ θα πρέπει να ιδωθεί κατά κάποιον τρόπο ως σημείο επαφής και σύγκλισης, αλλά και ως σύμβολο των εξωθεσμικών δρώντων παραγόντων του κινήματος αλληλεγγύης. Προγραμματική αφετηρία της πρωτοβουλίας είναι η ιδέα μιας «πόλης για όλους»

και, επομένως, ενός κοινωνικού και πολιτικού εκδημοκρατισμού της κοινωνίας της πόλης, όπου όλοι οι παρόντες θα έχουν αδιακρίτως πρόσβαση σε μια αξιοπρεπή ζωή. Η ένωση έχει ως σημείο αναφοράς κυρίως τις εμπειρίες των «Sanctuary Cities» στη Βόρεια Αμερική. Εκεί εν μέρει επετεύχθη να προστατευτούν σε επίπεδο δήμου από την απέλαση και την καταστολή μέσω των ομοσπονδιακών αρχών άνθρωποι που είχαν καταστεί παράνομοι, καθώς και να τους δοθεί η δυνατότητα πρόσβασης στις υποδομές της πόλης. Στο ρεπερτόριο αυτών των πειραματικών κινήσεων στο Τορόντο, στη Νέα Υόρκη και σε άλλες πόλεις ανήκουν επίσης τα δημοτικά έγγραφα πιστοποίησης ταυτότητας (City-ID) και οδηγίες προς τις δημοτικές αρχές που απαγορεύουν τη συνεργασία με τις ομοσπονδιακές αρχές (Bauder, 2017 και Kron – Leubuh, 2018). Σημαντικό στο πλαίσιο αυτό είναι και ότι δεν πρόκειται απλώς για «μηχανικές» συλλήψεις, αλλά πολλές φορές τα θεμέλια για ορισμένα πολιτικά πειράματα έθεσαν οι κοινωνικές πρωτοβουλίες με συγκεκριμένες δράσεις τους σε θέματα αλληλεγγύης.

Κάποιες πρώτες συζητήσεις για ένα διαβατήριο του Βερολίνου γίνονται και στη γερμανική πρωτεύουσα.³ Το δίκτυο στο Βερολίνο εστιάζεται, αντιστοίχως, στην ομάδα των ανθρώπων που έχουν καταστεί παράνομοι. Προτεραιότητα έχει δοθεί στους τομείς της παιδείας και της υγείας. Εδώ, σημείο αναφοράς αποτελούν εμπειρίες και εγχειρήματα που λειτουργούν επί πολλά χρόνια ήδη στο Βερολίνο.

28

29

Πολιτική για άτομα που έχουν καταστεί παράνομοι: ανώνυμο βιβλιόριο υγείας και σχολική μόρφωση

Σε ό,τι αφορά την υγειονομική περίθαλψη θα πρέπει να αναφέρουμε το MediBüro. Το Δίκτυο για την Υγειονομική Περίθαλψη όλων των Μεταναστών – MediBüro Βερολίνου (Netzwerk für Gesundheitsversorgung aller Migrant*innen – MediBüro Berlin) – το οποίο παλαιότερα ονομαζόταν Büro für medizinische Flüchtlingshilfe (Γραφείο για την Ιατρική Βοήθεια προς τους Πρόσφυγες)– ιδρύθηκε το 1996 ως αυτοοργανωμένο, μη κρατικό εγχείρημα στο Βερολίνο με στόχο «να βελτιώσει την υγειονομική περίθαλψη προσφύγων και μεταναστών που έχουν καταστεί παράνομοι, με πολιτικό και πραγματιστικό τρόπο. Μια και ο αποκλεισμός των ατόμων που έχουν καταστεί παράνομοι από το κανονικό σύστημα υγείας –αποκλεισμός που είναι γεγονός– έχει κυρίως πολιτικά αίτια, θέλουμε μέσω της ενημέρωσης να ευαισθητοποιήσουμε τον κόσμο για αυτή την προβληματική και διεκδικούμε πολιτικές λύσεις». Παρ' όλα αυτά, το Γραφείο δεν είναι καταρχάς ένας πολιτικά δρών παράγοντας, αλλά δραστηριοποιείται ως δίκτυο

3. «Linke: Flüchtlinge sollen Berlin-Ausweis bekommen (Αριστερά: Οι πρόσφυγες πρέπει να λάβουν ένα διαβατήριο του Βερολίνου)», πηγή: πρακτορείο dpa, εφημ. *Berliner Morgenpost*, 15/12/2018.

αλληλεγγύης αποτελούμενο από εθελοντές και γιατρούς, και φροντίζει για την ανώνυμη και δωρεάν υγειονομική περίθαλψη ατόμων που έχουν καταστεί παράνομα και ανθρώπων χωρίς ασφάλιση υγείας.

Θεωρητικά στη Γερμανία δικαίωμα σε υγειονομική περίθαλψη έχουν και άτομα που έχουν καταστεί παράνομα. Η υγειονομική αυτή περίθαλψη θα έπρεπε να οργανώνεται από τις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας ως φορείς κόστους. Ταυτοχρόνως, όμως, υπάρχει στο νόμο περί του δικαιώματος διαμονής μια επονομαζόμενη «παράγραφος διαβίβασης (Übermittlungssparagraf)», που υποχρεώνει τις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας να διαβιβάσουν τα δεδομένα αυτών των ατόμων στην Υπηρεσία Αλλοδαπών – που σημαίνει ότι, σε περίπτωση χρήσης του δικαιώματος στην υγεία, τα άτομα που έχουν καταστεί παράνομα θα τεθούν ταυτοχρόνως υπόψη της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και, επομένως, θα πρέπει να υπολογίζονται σε μέτρα καταστολής και απελάσεις. Μια και η παράγραφος διαβίβασης είναι ομοσπονδιακός νόμος και θεωρήθηκε ότι η προσπάθεια κατάργησής της θα ήταν σχετικά ανώφελη, προέκυψε στο MediBüro γύρω στο 2005 η ιδέα ενός «ανώνυμου βιβλιαρίου ασθενείας» για άτομα που έχουν καταστεί παράνομα, βιβλιάριο με το οποίο αξιώνονται μια υγειονομική περίθαλψη αντίστοιχη με εκείνη στο πλαίσιο του AsylBLG (Νόμου περί Παροχών σε Αιτούντες Άσυλο) (περιορισμένες υπηρεσίες, MediBüro Berlin, 2009).

Η αξίωση είναι σαφής: Η ιατρική περίθαλψη ως ανθρώπινο δικαίωμα πρέπει να αποσυνδεθεί από τη διαμονή και το προσφυγικό καθεστώς. Για εκείνους που έχουν λόγους να φοβούνται το ενδεχόμενο μιας απέλασης ή άλλων μέτρων καταστολής από τις αρχές πρέπει, επομένως, να δρομολογηθεί μια ανώνυμη και προστατευμένη πρόσβαση σε αυτό το δικαίωμα. Η πρόσβαση αυτή οφείλει να οργανωθεί σε επίπεδο πολιτικής κρατιδίων και τοπικών κοινοτήτων, για να παρακαμφθεί η ομοσπονδιακή νομοθεσία. Στο Βερολίνο έγιναν κάποιες πρώτες προσπάθειες υπό την κόκκινη-κόκκινη κυβέρνηση του κρατιδίου μετά το 2008, οι οποίες ωστόσο διακόπηκαν από τη Γερουσία. Παρ' όλα αυτά, έκτοτε υπάρχει ένας διάλογος με τη Γερουσία και τις υγειονομικές διοικητικές αρχές, και το ανώνυμο βιβλιάριο υγείας πιθανότατα μπόρεσε να συμπεριληφθεί το 2016 στη συμφωνία της κυβέρνησης συνασπισμού, μεταξύ άλλων, χάρη στην αντοχή και την επιμονή που επέδειξαν όλοι οι συμμετέχοντες σε αυτή την προσπάθεια.

Η υλοποίησή του, ωστόσο, μόνο εν μέρει έχει επιτευχθεί ως τώρα. Το 2018 η Γερουσία του Βερολίνου διέθεσε για πρώτη φορά ενάμισι εκατομμύριο ευρώ για την υγειονομική περίθαλψη ανθρώπων που δεν είναι ασφαλισμένοι για παροχές υγείας, μεταξύ αυτών και ατόμων που έχουν καταστεί παράνομα. Επίσης, συστάθηκε ένα γραφείο διεκπεραίωσης, που παρέχει επισήμως συμβουλές σε όλους τους ανθρώπους που δεν διαθέτουν ασφάλεια υγείας, τους παραπέμπει στις αρμόδιες υπηρεσίες και, σε περίπτωση που υπάρχει ανάγκη, κανονίζει να δοθούν χρήματα από τον

προϋπολογισμό του γραφείου. Ταυτοχρόνως, βέβαια, το τωρινό μοντέλο είναι μοντέλο ειδικού κονδυλίου και, επομένως, περιορισμένο. Παραμένει ασαφές μέχρι σήμερα τι θα συνέβαινε στην περίπτωση που ο προϋπολογισμός εξαντλούνταν, όπως και το τι συμβαίνει στην περίπτωση των ακριβών θεραπειών. Επίσης, με την παρούσα διοίκηση της Γερουσίας η πλήρους ισχύος ανώνυμη κάρτα υγείας φαίνεται ότι δεν θα είναι εφαρμόσιμη – στην καλύτερη περίπτωση, η διαδικασία θα καταλήξει στην έκδοση καρτών θεραπείας (σε ένα μοντέλο, δηλαδή, στο οποίο δεν θα είναι εξασφαλισμένη μια γενική, ισοδύναμη με την ασφάλιση υγείας περίπτωση, αλλά θα πρέπει να τακτοποιείται η κάλυψη εξόδων ανά θεραπεία). Παρ' όλα αυτά, το γραφείο διεκπεραίωσης είναι ένα σημαντικό βήμα μιας πολιτικής αλλαγής παραδείγματος, που μπορεί να σημάνει ένα άνοιγμα προς περαιτέρω συζητήσεις και ιδέες. Ομοίως, έχει γίνει ήδη σαφές ότι το γραφείο διεκπεραίωσης είναι μια σημαντική υπηρεσία στην οποία μπορούν να απευθυνθούν όλοι οι άνθρωποι που δεν έχουν ασφάλεια υγείας – ανάμεσά τους και οι πολίτες Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι, ξεκινώντας από το ζήτημα της υγειονομικής περίθαλψης των ανθρώπων που έχουν καταστεί παράνομοι, έχει αναπτυχθεί για πρώτη φορά ένας μηχανισμός που επεκτείνεται και σε άλλες περιθωριοποιημένες ομάδες και, επομένως, αποκτά ένα πιο γενικό πλαίσιο.

Υπάρχει, επίσης, ένα ακόμα παράδειγμα μιας παρόμοιας διαδικασίας. Στο Βερολίνο τα παιδιά των ανθρώπων που έχουν καταστεί παράνομοι έχουν δικαίωμα στην παιδεία και, συνεπώς, δικαιούνται μια θέση σε ένα κρατικό σχολείο (από το 2011 έχει καταργηθεί η υποχρέωση διαβίβασης στοιχείων για τα σχολεία και άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα). Βεβαίως, διάφορες μελέτες καταδεικνύουν ότι, παρ' όλα αυτά, εξακολουθούν να υπάρχουν αναρίθμητα κωλύματα και ότι πολλές φορές η εγγραφή σε ένα σχολείο αποφεύγεται λόγω του φόβου εντοπισμού από τις αρχές ή εξαιτίας των μεγάλων γραφειοκρατικών εμποδίων (Solidarity City Berlin, 2018). Μολοντούτο, υπάρχουν παιδιά ανθρώπων που έχουν καταστεί παράνομοι, τα οποία φοιτούν σε σχολεία. Το πρόβλημα είναι, ωστόσο, ότι η μετάβαση των παιδιών στο σχολείο είναι πρόβλημα και εμπόδιο για τη φοίτηση στο σχολείο λόγω του σχετικά υψηλού κόστους των δημόσιων τοπικών συγκοινωνιών. Επειδή για διάφορους λόγους δεν ήταν δυνατό και επιθυμητό να επιτραπεί μόνο στα παιδιά των ανθρώπων που έχουν καταστεί παράνομοι μια δωρεάν χρήση των μέσων τοπικής συγκοινωνίας, από την επόμενη σχολική χρονιά και με πρωτοβουλία της Γερουσίας όλοι οι μαθητές στο Βερολίνο θα μπορούν να χρησιμοποιούν τα τρένα και τα λεωφορεία δωρεάν – έτσι, τουλάχιστον, περιγράφουν τα εμπλεκόμενα άτομα από την DIE LINKE το πώς οδηγηθήκαμε σε αυτό το αποτέλεσμα.

Άστεγοι και άστεγες

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, στο Βερολίνο άστεγοι είναι οχτώ χιλιάδες έως δέκα χιλιάδες άνθρωποι. Πολλοί από αυτούς κατάγονται από την Ανατολική Ευρώπη, μεταξύ των οποίων υπολογίζεται ότι τέσσερις χιλιάδες άτομα είναι μόνο από την Πολωνία (Soos – Rehkopf, 2018). Επομένως, το ζήτημα των αστέγων στο Βερολίνο συνδέεται σε έναν διόλου αμελητέο βαθμό με τις μεταναστευτικές βιογραφίες – κατά συνέπεια, αποτελεί διακαίως ολοένα και περισσότερο πεδίο δραστηριοποίησης των δρώντων παραγόντων της μεταναστευτικής πολιτικής.

Σύμφωνα με πληροφορίες του «Frostschutzengel (Φύλακα-Άγγελου κατά της παγωνιάς)», ενός συμβουλευτικού προγράμματος για άστεγους ανθρώπους, στο πεδίο αυτό ένα από τα βασικότερα προβλήματα δεν είναι μόνο η νομική κατάσταση, αλλά η κλειστή και συχνά περίπλοκη πρόσβαση στα κοινωνικά δικαιώματα, για παράδειγμα, όσον αφορά τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συχνά αξιώνουν κοινωνική πρόνοια και στέγη. Κατά συνέπεια, και σε αυτό το πεδίο μια ουσιαστική δραστηριοποίηση των κοινωνικών πρωτοβουλιών αφορά την υποστήριξη σε αυτές τις διαδικασίες. Επίσης, ολοένα και περισσότερο δραστηριοποιείται στο πεδίο του ζητήματος των αστέγων και η γερουσιαστής Μπράιτενμπαχ (Breitenbach), μεταξύ άλλων, στο θέμα της προστασίας από το κρύο (Frank – Kröger, 2018). Τα ερείσματα για τα μέτρα ενάντια στο φαινόμενο των αστέγων δεν είναι ερείσματα μόνο κοινωνικού δικαίου, αλλά και δικαίου δημόσιας ασφάλειας. Η πολιτικοποίηση του θέματος των αστέγων και του υψηλού ποσοστού μεταναστών ανάμεσα στους άστεγους ανθρώπους, ωστόσο, εξακολουθεί ως επί το πλείστον να εκκρεμεί.

Συμμετοχή και δημοκρατία

Η κόκκινη-πράσινη-κόκκινη Γερουσία του Βερολίνου πάντοτε τόνιζε ότι μια αλλαγή παραδείγματος στη μεταναστευτική πολιτική πρέπει να επιτευχθεί και μέσω της αλλαγής του ύφους διακυβέρνησης και ότι η μεταναστευτική πολιτική πρέπει να είναι και συμμετοχική πολιτική (Rosa-Luxemburg-Stiftung, 2018). Σε αυτό το πλαίσιο ορίστηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές της μελλοντικής βερολινέζικης πολιτικής ενσωμάτωσης σε μια «Γενική προσέγγιση σχετικά με την ενσωμάτωση και τη συμμετοχή προσφύγων» (Juretzka, 2018). Η προσέγγιση αυτή όχι μόνο εμπλέκει διατομεακά τα διάφορα διοικητικά τμήματα της Γερουσίας, αλλά και αποτέλεσε αντικείμενο επεξεργασίας αρκετών μηνών, στο πλαίσιο μιας ευρύτατης συμμετοχικής διαδικασίας με δρώντες παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών, μεταναστευτικούς συλλόγους και αυτοοργανωμένους πρόσφυγες, ΜΚΟ και φιλανθρωπικές οργανώσεις. Η γενική αυτή προσέγγιση περιλαμβάνει εννιά πεδία δράσης και έχει σκοπό να λειτουργήσει ως βάση για τη μελλοντική χάραξη πολιτικής στο Βερολίνο. Στο πλαίσιο θεματικών ομάδων εργασίας συμφωνήθηκαν συγκεκριμένα

μέτρα μεταξύ των φορέων της διοίκησης, της πολιτικής και της κοινωνίας των πολιτών. Αλλά και εκτός αυτής της διαδικασίας πραγματοποιείται μεγάλος αριθμός από συσκέψεις στρογγυλής τραπέζης όπου ανταλλάσσουν απόψεις και εμπειρίες υπάλληλοι των διοικητικών τομέων της Γερουσίας και δρώντες παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών.

Ενώ μια συνοδευτική μελέτη καταλήγει σε μια ως επί το πλείστον θετική εκτίμηση και προτρέπει σε διαδικασίες εμπάθυνας και περαιτέρω δράσεων (Schneegg – Drunkenmölle, 2018), στις περισσότερες πρωτοβουλίες υπερισχύει ένα αμφίσημο συμπέρασμα, που ναι μεν αναγνωρίζει τμήματα της διαδικασίας και των αποτελεσμάτων, συνολικά όμως καταλήγει σε έναν μάλλον απογοητευτικό απολογισμό. Κυρίως επικρίνεται το γεγονός ότι η πολιτική δυναμική όσων συμμετείχαν «υποβιβάστηκε» ή απλώς «λησμονήθηκε». Έτσι, συνάγεται τελικά ένα «χαρακτηριστικό» συμπέρασμα για τις συμμετοχικές πολιτικές διαδικασίες: Οι συμμετέχοντες φορείς ναι μεν καταγράφονται ως ειδικοί στη διαδικασία, τα κύρια στοιχεία των θέσεων τους όμως χάνονται στην πορεία (Flüchtlingsrat Berlin e.V., 2018 και Moabit hilft u.a., 2018). Σε κάθε περίπτωση, θετική θεωρούν πολλοί την προσπάθεια να ακουστούν οι φωνές της κοινωνίας των πολιτών και των μεταναστών. Το αν οι συμμετοχικές διαδικασίες αυτού του είδους συμβάλλουν πράγματι σε έναν εκδημοκρατισμό της πόλης, όμως, ή αν τελικά προσφέρουν αφίλοκερδώς συμβουλές στην κυβέρνηση, καθιστώντας παράλληλα ευλογοφανείς τις ενέργειες της κυβέρνησης και της διοίκησης και παρουσιάζοντάς τις ως τέτοιες στα κοινωνικά κινήματα, μένει ακόμα να διαπιστωθεί.

32

33

Επανυποδοχή και διάσωση στη θάλασσα

Το Βερολίνο ήταν η πρώτη πόλη και το πρώτο ομόσπονδο κρατίδιο που τον Ιούνιο του 2018, στην αντιπαράθεση σχετικά με τη διάσωση στη θάλασσα, τα λιμάνια της Ιταλίας και το σωστικό πλοίο «Lifeline», δήλωσε ότι διατίθεται να υποδεχτεί ανθρώπους. Στα τέλη Σεπτεμβρίου επιβεβαίωσε εκ νέου τη βασική διάθεση υποδοχής σε μια κοινή δήλωση των πόλεων-κρατών του Αμβούργου, της Βρέμης και του Βερολίνου.⁴ Ωστόσο, μια επανυποδοχή ατόμων δεν είναι εφικτή δίχως την έγκριση του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Εσωτερικών, την οποία μέχρι τώρα αρνείται να δώσει το υπουργείο στο Βερολίνο και σε άλλες τριάντα πόλεις. Σε συνδυασμό με την πρόθεση υποδοχής εκ μέρους της Γερουσίας και με την ώθηση που δόθηκε από τη δημόσια δήλωση, πραγματοποιήθηκε στο Βερολίνο η πρώτη δράση «Seebrücke (Θαλάσσια Γέφυρα)», η οποία με αφετηρία το Βερολίνο εξελίχτηκε σε ένα παγγερμανικό και εν μέρει πανευρωπαϊκό κίνημα.

4. «Bekanntnis zum sicheren Hafen: Hamburg, Bremen und Berlin united (Δέσμευση πως θα αποτελέσουν ασφαλή λιμάνια: Αμβούργο, Βρέμη και Βερολίνο united)», πηγή: εφημ. *die tageszeitung*, 1/10/2018, διαθέσιμο στο: www.taz.de/15538930/

Απελάσεις και απαλλαγμένη από το φόβο πόλη

Το 2016 έγιναν 1.820 απελάσεις στο Βερολίνο. Το 2017 το Βερολίνο απέλασε 1.638 ανθρώπους. Από την πόλη αναχώρησαν 3.629 άνθρωποι «εκουσίως» (σχετικά με το πρόβλημα της «εκούσιας επιστροφής», πρβλ. Lenz, 2018). Ως τον Σεπτέμβριο του 2018 πραγματοποιήθηκαν 801 απελάσεις και 2.087 εθελοντικές αναχωρήσεις (Juretzka, 2018, σ. 4). Το 2017 περίπου 700 από τα απελαθέντα άτομα είχαν μολδαβική, 170 αλβανική, 107 σερβική και 93 ιρακινή υπηκοότητα, στοιχεία που δεν συμφωνούν με τον τελικό προορισμό των απελάσεων (για παράδειγμα, στις «απελάσεις του Δουβλίνου», Abgeordnetenhause Berlin, 2018).

Ναι μεν σημειώνεται μικρή μείωση του αριθμού των απελάσεων και υπάρχει μια δεδηλωμένη πρόθεση μέσω των Επιτροπών Ειδικών Περιπτώσεων και άλλων διαύλων να παρεμποδιστούν οι απελάσεις. Γεγονός είναι και παραμένει, όμως, ότι στη Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων, που διοικείται από το SPD, και στην Υπηρεσία Αλλοδαπών μέχρι στιγμής δεν υπάρχουν ούτε καν κάποιες πρώτες ενδείξεις για μια αλλαγή παραδείγματος. Ως τώρα από τον κυβερνητικό συνασπισμό απουσιάζει κάθε ίχνος δέσμευσης υπέρ μιας απαλλαγμένης από απελάσεις πόλης – κι αυτό παρότι ο απόλυτος αριθμός των απελάσεων σε σύγκριση με τον συνολικό πληθυσμό είναι πολύ μικρός. Επομένως, είναι σαφές ότι απελάσεις συνεχίζουν να γίνονται για πολιτικούς και συμβολικούς λόγους, με συνέπεια μια μόνιμη αβεβαιότητα του μεταναστευτικού πληθυσμού του Βερολίνου. Από κάθε άποψη, η απαλλαγμένη από απελάσεις πόλη είναι το επόμενο μεγάλο θέμα αλλά και εκείνο στο οποίο θα δοκιμαστεί το πρότυπο της αλληλέγγυας πόλης – αν και εδώ πρέπει να πούμε ότι τα κινήματα δεν έχουν ασκήσει ακόμα τη μεγαλύτερη δυνατή πίεση.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση την εικόνα που δόθηκε παραπάνω για την κατάσταση στο Βερολίνο, θέλω να διατυπώσω ορισμένες θέσεις, τόσο για τη γενική συζήτηση σχετικά με τις αλληλέγγυες πόλεις, όσο και συγκεκριμένα για το Βερολίνο.

Πέρα από την ένταξη

Ακόμα κι αν η ιδέα της αλληλέγγυας πόλης χάνει ίσως λίγη από τη σαφήνιά της όταν γενικεύεται και άρα η προσοχή απομακρύνεται από όλους εκείνους που αρχικά βρίσκονταν στο επίκεντρο της ιδέας (τους ανθρώπους, δηλαδή, που έχουν καταστεί παράνομοι), είναι ωστόσο ευπρόσδεκτο οι δρώντες παράγοντες της δημοτικής αρχής να υιοθετούν αυτή την έννοια και να την εξελίσσουν στο πλαίσιο της πόλης τους. Ταυτοχρόνως, το άνοιγμα και η διεύρυνση της έννοιας είναι παραγωγικά μόνο υπό την

προϊπόθεση ότι δεν διαστρεβλώνεται ο πυρήνας της έννοιας. Επομένως, αφενός, πρέπει να επικροτείται η επιβολή, σε επίπεδο λόγου, της ιδέας αυτής στη θεσμική πολιτική και η εισαγωγή της –τουλάχιστον– στο πλαίσιο των κυβερνητικών υποθέσεων. Αφετέρου, όμως, παραμένει υψίστης σημασίας το ότι ο ορίζοντας στον οποίο θα επανεξεταστούν και θα απαντηθούν τα ζητήματα του «ανήκειν» και του «εμείς» πρέπει να είναι ο ορίζοντας μιας πραγματικής υπέρβασης του εθνικού μεταναστευτικού καθεστώτος και της πολιτικής ένταξης που αυτό ακολουθεί. Διαφορετικά, είναι υπαρκτός ο κίνδυνος μια χρηστή κοινοτική-πολιτική διακυβέρνηση να περιοριστεί απλώς στην καλύτερη δυνατή εφαρμογή της «πολιτικής ένταξης» και οι (επίσης εντασσόμενοι στην ομοσπονδιακή πολιτική) μηχανισμοί του αποκλεισμού και της στέρησης δικαιωμάτων, όπως και η απορρόφηση, να μη θιγούν ποτέ. Η εναλλακτική λύση σαφώς και δεν είναι να μην προχωρήσει κανείς σε αυτή την εφαρμογή, εφόσον προσφέρει στους μετανάστες ατομικές ευκαιρίες για μια νέα και καλύτερη ζωή. Αυτό σημαίνει, με άλλα λόγια: Μια συστηματική υπέρβαση της πολιτικής ένταξης είναι ζητούμενο για κάθε αριστερή πολιτική, αν θέλει να αξιοποιήσει πολιτικά τη δυναμική μετασχηματισμού που έχουν τα μεταναστευτικά κινήματα. Όσον αφορά το Βερολίνο, αυτό στο άμεσο μέλλον δεν μπορεί παρά να σημαίνει την ανάπτυξη, επιτέλους, μοντέλων μιας απαλλαγμένης από απελάσεις –και επομένως, και από το φόβο– πόλης.

34

35

Κυβέρνηση και κίνημα

Η μεταφορά κοινωνικών διαδικασιών σε θεσμικές λογικές –είτε πρόκειται για εγχειρήματα είτε για έννοιες– δεν πραγματοποιείται ποτέ χωρίς απώλειες και τριβές. Η θεσμική πολιτική έχει τη δική της δύναμη της βαρύτητας: τη γραφειοκρατία, τη διοίκηση, τα νομικά εμπόδια και κωλύματα των κυβερνητικών ενεργειών. Γι' αυτό και πάντοτε πρέπει να προστατεύεται η αυτονομία των δομών αλληλεγγύης και των κινήματων όταν βρεθούν κοντά στη λογική των θεσμικών δρώντων – και μάλιστα, αυτό είναι και προς το συμφέρον των θεσμικών παραγόντων, στο βαθμό που τους ενδιαφέρουν οι δυναμικές μετασχηματισμού, οι οποίες γεννιούνται μέσα σε αυτή την αυτονομία. Την ίδια στιγμή, φαίνεται ότι η αυτονομία αυτή συχνά παράγει αποτελέσματα μόνο όταν διαθέτει και μια θεσμική στρατηγική. Ο συγκρουσιακός συνδυασμός των διάφορων δρώντων παραγόντων μοιάζει να είναι το ενδεδειγμένο μοντέλο. Αφενός, για να αποφευχθεί η απορρόφηση των κοινωνικών διαδικασιών από τη λογική της θεσμικής πολιτικής και ο μονόπλευρος καθορισμός των πολιτικών αλλαγών στη βάση θεσμικών διαδικασιών. Αφετέρου, για να αναπτυχθούν νέες μορφές, στις οποίες οι διαδικασίες κοινωνικού μετασχηματισμού να μπορούν και να μετουσιωθούν σε πολιτική, αλλά και να συμβάλουν στην ανανέωση της Αριστεράς. Ο στρατηγικός πυρήνας αυτών των διαδικασιών μετασχηματισμού, όμως, βρίσκεται εκτός των θεσμών και μόνο εκεί μπορεί να διατηρηθεί ζωντανός.

Παράλληλες δομές και παροχή συμβουλών ως ενδιάμεσα βήματα

Ταυτοχρόνως, το μοντέλο της ανώνυμης κάρτας υγείας όπως και το προσωρινό αποτέλεσμα των σχετικών διαπραγματεύσεων αποτελεί ένα ενδιαφέρον προσχέδιο για μελλοντικά εγχειρήματα: Αντί να έρθει κανείς σε άμεση αντιπαράθεση με τους ομοσπονδιακούς νόμους, χτίζεται μια νέα δομή και, επομένως, ορισμένες πολιτικές δυσκολίες μπορούν να παρακαμφθούν καταρχάς και να απλοποιηθούν. Το διδάγμα εδώ μπορεί, συνεπώς, να διατυπωθεί και ως εξής: Καμιά φορά δεν χρειάζεται να αλλάξουμε έναν συγκεκριμένο νόμο, αλλά μπορούμε και να τον αποφύγουμε μέσω μιας νέας δομής και να θεσπίσουμε δικούς μας θεσμούς. Σε αυτούς συγκαταλέγονται και δομές παροχής συμβουλών, οι οποίες –δίνοντας τη δυνατότητα στους ανθρώπους να ασκήσουν τα επίσημα δικαιώματά τους– αποτελούν, υπό μία έννοια, μια εκ των έσω πρόκληση για τα πολιτικά οικοδομήματα. Όπως έχει ήδη αναφερθεί επανειλημμένως, σε έναν μεγάλο αριθμό περιπτώσεων τα κοινωνικά δικαιώματα να μην υφίστανται νομικά, αλλά η άσκησή τους παραμένει αδύνατη στην πράξη. Η στήριξη μεταναστών, όπως και άλλων περιθωριοποιημένων κοινωνικών ομάδων, προκειμένου να γνωρίσουν, να κατανοήσουν και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, αποτελεί ένα πολιτικό πεδίο που προσφέρει πολλές δυνατότητες – μεταξύ αυτών και την πολιτικοποίηση της πρακτικής των ομοσπονδιακών υπηρεσιών (συγκεκριμένα της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Προσφύγων και του Ομοσπονδιακού Γραφείου Απασχόλησης) και των δομικών ομοιοτήτων τους όσον αφορά τη συχνά παράνομη άρνηση των αξιώσεων των μεταναστών και των άλλων ομάδων που αναφέρθηκαν.

«Rebel Cities»

Η «χρηστή διακυβέρνηση» έχει αναμφίβολα μεγάλη αξία. Όμως, αργά ή γρήγορα, τα όρια κάθε αριστερής πολιτικής γίνονται πολιτικά όρια. Δεν είναι δυνατό να αναπτυχθεί ένα πρόγραμμα μετασχηματισμού χωρίς να έρθει κανείς σε σύγκρουση με τα εθνικά οικοδομήματα εξουσίας και τις εδραιωμένες πολιτικές διαδικασίες. Είτε στην Ιταλία είτε στη Βόρεια Αμερική, όταν οι δήμοι υιοθετούν το ρόλο αντιπολίτευσης, προσκρούουν στα όρια των αρμοδιοτήτων τους και πρέπει αναγκαστικά να έρθουν σε σύγκρουση με τις εθνικές κυβερνήσεις. Το ζήτημα μιας εξέγερσης των δήμων –ενός είδους θεσμικής εξέγερσης– θα τεθεί προοδευτικά και στη Γερμανία ως στρατηγική αποστολή, γιατί (όπως το διατύπωσε η ακτιβίστρια Ρόλα Σάλεχ σε μια διάσκεψη Τύπου στο Αμβούργο, με αφορμή την πορεία «United Against Racism»): «Αναρωτιέμαι πάντα: Πρέπει, σί' αλήθεια, να δεχόμαστε νόμους που εισάγουν διακρίσεις και είναι περιοριστικοί, μόνο και μόνο επειδή έχουν συνταχτεί σε νομική γλώσσα;» Αυτή η εξέγερση, ωστόσο, σαφώς και δεν είναι καθήκον μόνο των κυβερνήσεων των κρατιδίων. Όπως συμβαίνει σε όλα τα πεδία δράσης της αλληλέγγυας πόλης, πρέπει να εισαχθεί από τα κάτω.

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ (ΠΛΑΙΣΙΟ)

«Seebrücke (Θαλάσσια Γέφυρα)»: <https://seebruecke.org/>
«Frostschutzensengel (Φύλακας-Άγγελος κατά της παγωνιάς)»: www.frostschutzensengel.de/
MediBüro Berlin (Γραφείο για θέματα υγείας, Βερολίνο): <https://medibuero.de/>
Solidarity City Netzwerk (Δίκτυο Αλληλέγγυας Πόλης): <https://solidarity-city.eu/de/> u. <http://solidarity-city-berlin.org/>
respect! (Σεβασμός!): www.respectberlin.org/wordpress/
Oficina Precaria (Γραφείο Επισφάλειας): <http://oficinaprecariaberlin.org/>
Interventionistische Linke (Παρεμβατική Αριστερά): <https://interventionistische-linke.org/>
Linke Berlin (Αριστερά Βερολίνου): <https://dielinke.berlin/nc/start/>
Berlin hilft! (Το Βερολίνο βοηθά!): <http://berlin-hilft.com/>
Kotti & Co: <https://kottiundco.net/>

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abgeordnetenhaus Berlin (Βουλή Αντιπροσώπων Βερολίνου) (2018):** Έγγραφο 18/13106, Βερολίνο.
- Amt für Statistik Berlin-Brandenburg (Υπηρεσία Στατιστικής Βερολίνου-Βρανδεμβούργου) (2018):** Einwohnerinnen und Einwohner im Land Berlin am 30. Juni 2018 (Κάτοικοι στο κρατίδιο του Βερολίνου στις 30 Ιουνίου 2018), Βερολίνο.
- Bauder, Harald (2017):** «Sanctuary Cities: Policies and Practices in International Perspective», στο: *International Migration* 55/2, σσ. 174–187.
- Benalia, Emina (2016):** «Neues Willkommenszentrum in Berlin nimmt seine Arbeit auf», εφημ. *Berliner Morgenpost*, 18/8/2016.
- Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικογένειας, Τρίτης Ηλικίας, Γυναικών και Νεολαίας) (2018):** Engagement in der Flüchtlingshilfe. Ergebnisbericht einer Untersuchung des Instituts für Demoskopie Allensbach (Δραστηριοποίηση στην αρωγή των προσφύγων. Έκθεση αποτελεσμάτων μιας έρευνας του Ινστιτούτου Δημοσκοπήσης Άλλενσπαχ), Βερολίνο, διαθέσιμο στο: www.bmfsfj.de/blob/122010/d35ec9bf4a940ea49283485db4625aaf/engagement-in-der-fluechtlingshilfe-data.pdf
- DIE LINKE/Landesverband Berlin (Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ/οργάνωση κρατίδιου Βερολίνου) (2018):** Wem gehört die Stadt? Für eine solidarische Stadtpolitik in einer offenen Gesellschaft, Βερολίνο, διαθέσιμο στο: <https://dielinke.berlin/parteitag/det/news/wem-gehört-die-stadt-für-eine-solidarische-stadtpolitik-in-einer-offenen-gesellschaft/>.
- Flüchtlingsrat Berlin e.V. (Συμβούλιο Προσφύγων Βερολίνου) (2018):** Gesamtkonzept zur Integration und Partizipation von Geflüchteten in Berlin: Viel Worte statt Taten, ανακοίνωση Τύπου της 17/12/2018, διαθέσιμο στο: <http://fluechtlingsrat-berlin.de/presseerklaerung/17-12-2018-gesamtkonzept-zur-integration-und-partizipation-von-gefluechteten-in-berlin-viel-worte-statt-taten/>
- Frank, Marie – Kröger, Martin (2018):** «Jeder Mensch muss untergebracht werden. Berlins Sozialsenatorin Elke Breitenbach (LINKE) will Obdachlose bald statistisch erfassen, um sie besser versorgen zu können», εφημ. *neues deutschland*, 26/12/2018.
- Hess, Sabine – Kasperek, Bernd – Kron, Stefanie et al. (επιμ.) (2016):** *Der lange Sommer der Migration: Grenzregime III*, Βερολίνο και Αμβούργο.
- Juretzka, Imke (2018):** Angkommen in Berlin: Gesamtkonzept zur Integration und Partizipation Geflüchteter, Βερολίνο, διαθέσιμο στο: www.berlin.de/lb/intmig/themen/fluechtlinge/fluechtlingspolitik/
- Juretzka, Imke (2017):** Gesamtkonzept Integration und Partizipation Geflüchteter. Stand 10/8/2017 – συντομευμένη έκδοχή, Βερολίνο, διαθέσιμο στο: www.berlin.de/lb/intmig/themen/fluechtlinge/fluechtlingspolitik/
- Kron, Stefanie – Lebuhn, Hendrik (2018):** Solidarische Städte: Globale Soziale Rechte und das Recht auf Mobilität, διαδικτυακή έκδοση του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ, Βερολίνο, διαθέσιμη στο: www.rosalux.de/publikation/id/39274/solidarische-staedte-globale-soziale-rechte-und-das-recht-auf-mobilitaet/
- Lenz, Ramona (2018):** «Freiwillige Rückkehr – Entwicklungshilfe für die deutsche Innenpolitik?», στο: *medico international*, 9/4/2018, διαθέσιμο στο: www.medico.de/blog/entwicklungshilfe-für-die-deutsche-innenpolitik-17026/.

- Medibüro Berlin (2009):** Aktualisiertes Konzeptpapier Anonymer Krankenschein, Βερολίνο, διαθέσιμο στο: https://medibuero.de/wp-content/uploads/sites/10/2016/03/Beitrag_KonzeptAnonyKrankenschein_091006.pdf
- Moabit hilft – Be an Angel – Schöneberg hilft et al. (2018):** *Stellungnahme der Initiativen zum Gesamtkonzept zur Integration und Partizipation Geflüchteter*, Βερολίνο.
- Regierungsparteien Berlin (2016):** *Koalitionsvertrag 2016–2021: Berlin gemeinsam gestalten. Solidarisch. Nachhaltig.* Weltoffen, Βερολίνο.
- Rosa-Luxemburg-Stiftung (2018):** «Wir machen diese repressive Bundespolitik nicht mit!». Συνέντευξη της Katina Schubert, Βερολίνο, διαθέσιμη στο: www.rosalux.de/publikation/id/39316/wir-machen-diese-repressive-bundespolitik-nicht-mit/
- Schiffauer, Werner – Eilert, Anne – Rudloff, Marlene (επιμ.) (2017):** *So schaffen wir das – eine Zivilgesellschaft im Aufbruch: 90 wegweisende Projekte mit Geflüchteten*, Μπίλεφελντ.
- Schnegg, Julia – Drunkenmölle, Jan (2018):** Teilhabe statt Ausgrenzung. Integration und Partizipation Geflüchteter in Berlin – ein Senatskonzept, διαδικτυακή έκδοση του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ, Βερολίνο, διαθέσιμη στο: www.rosalux.de/fileadmin/rls_uploads/pdfs/Online-Publikation/10-18_Online-Publ_Teilhabe.pdf
- Soos, Oliver – Rehkopf, Julia (2018):** «Obdachlose aus Osteuropa in Berlin. "Trinken, trinken, trinken – dann spürst du nichts mehr"», στο: rbb24, 17/11/2018, διαθέσιμο στο: www.rbb24.de/politik/beitrag/2018/11/obdachlose-osteuropa-themenwoche-gerechtigkeit.html
- Solidarity City Berlin (2018):** «Angst vor der Anmeldung. Wie das Recht auf Bildung praktisch untergraben wird», στο: *Hinterland Magazin*, τεύχος 40, διαθέσιμο στο: www.hinterland-magazin.de/wp-content/uploads/2019/01/hinterland-magazin-HL40-43.pdf

Schweizer Pass
passeport suisse
passaporto svizzero
passaport svizzer
Swiss passport

KATHARINA MORAWEK

ΑΣΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

ΣΤΗ ΖΥΡΙΧΗ ΔΡΩΝΤΕΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ
«ΑΣΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ»

Η ΕΛΒΕΤΙΑ ΕΙΝΑΙ μια πολύγλωσση κοινωνία εισροής μεταναστών. Η πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική της εξέλιξη προωθήθηκε και προωθείται μέσω της μετανάστευσης. Έτσι, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, περισσότεροι από το ένα τρίτο των καταχωρισμένων στην Ελβετία ανθρώπων έχουν ένα επονομαζόμενο μεταναστευτικό υπόβαθρο.¹ Ωστόσο, το γεγονός αυτό –αν εξαιρέσει κανείς τις τέσσερις επίσημες γλωσσικές περιοχές– δεν αντανakλάται στον ελβετικό αυτοπροσδιορισμό, αλλά ούτε και θεσμικά. Αφενός, το μέρος εκείνο του πληθυσμού που δεν διαθέτει ελβετικό διαβατήριο –και επομένως δεν διαθέτει δικαίωμα συμμετοχής σε ψηφοφορίες και εκλογικό δικαίωμα– αποκλείεται από την επίσημη πολιτική εκπροσώπηση. Κι αυτό ενώ πρόκειται για το είκοσι πέντε τοις εκατό περίπου του πληθυσμού, ενώ στην Αυστρία το αντίστοιχο ποσοστό είναι δεκαπέντε τοις εκατό και στη Γερμανία δώδεκα τοις εκατό. Επιπλέον, στην καθομιλουμένη γίνεται η διάκριση ανάμεσα στους «πραγματικούς» Ελβετούς και τους λεγόμενους «Ελβετούς στα χαρτιά (Papierlischwiizer)», δηλαδή τους πολιτογραφημένους Ελβετούς. Σε αυτό έρχεται να προστεθεί μια ιεραρχική κατηγοριοποίηση του πληθυσμού που δεν έχει διαβατήριο με βάση διάφορους τίτλους διαμονής.

Ακόμα κι αν στην Ελβετία δεν υπήρξε ποτέ μια επίσημη αναγνώριση του γεγονότος ότι πρόκειται για μια κοινωνία εισροής μεταναστών, η χώρα έγινε θέατρο συζητήσεων και εγχειρημάτων γύρω από τη μετανάστευση, τα δικαιώματα των πολιτών και τη συμμετοχή τους σε μια πλουραλιστική κοινωνία. Ένα παράδειγμα για αυτό είναι οι ιδέες της «Urban Citizenship» (García, 2006), της «Sanctuary City» και της «Solidarity City», που στο μεταξύ συζητούνται σε όλη την Ευρώπη και στην Ελβετία αποτέλεσαν αντικείμενο διερεύνησης το αργότερο στις αρχές του 2015, ενώ πλέον έχουν βρει εφαρμογή σε αρκετές πόλεις της Ελβετίας στο πλαίσιο της κοινοτικής κοινοβουλευτικής πολιτικής (Krenn – Morawek, 2017). Εδώ, στο επίκεντρο του δημόσιου ενδιαφέροντος τέθηκε κυρίως το θέμα της

1. Πρβλ. Bundesamt für Statistik, Bevölkerung nach Migrationsstatus (Ομοσπονδιακό Γραφείο Στατιστικής, πληθυσμός σύμφωνα με το μεταναστευτικό καθεστώς), διαθέσιμο στο: www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/bevoelkerung/migration-integration/nach-migrationsstatuts.html

ασφάλειας της διαμονής, έναντι άλλων θεμάτων, όπως εκείνων της κοινωνικής δικαιοσύνης, της πρόσβασης σε δικαιώματα και πόρους για όλους ή της ιδιότητας του μέλους της κοινωνίας και του εκδημοκρατισμού.

Η συζήτηση εστιάζεται πρωτίστως στην εισαγωγή ενός κοινοτικού δελτίου ταυτότητας, της «City Card». Έχει προταθεί από ομάδες της κοινωνίας των πολιτών. Η πρόταση αυτή ενσωματώθηκε στην κοινοτική πολιτική, ειδικά στη Ζυρίχη και τη Βέρνη. Η σχεδιαζόμενη «Züri City Card (κάρτα πόλης της Ζυρίχης)» έχει προσαρμοστεί κυρίως στις ανάγκες των κατ' εκτίμηση δεκατεσσάρων χιλιάδων ανθρώπων για τους οποίους δεν έχει τακτοποιηθεί η άδεια διαμονής τους («Sans Papiers») και οι οποίοι ζουν και εργάζονται στη Ζυρίχη.

Στην παρούσα μελέτη θα αναλύσω, στα συμφραζόμενα της πανευρωπαϊκής συζήτησης για τις μεταμεταναστευτικές κοινωνίες (Foroutan et al., 2018), το διάλογο και τους δρώντες παράγοντες των αλληλέγγυων πόλεων, τη δυναμική, τα προβλήματα και τους νέους αποκλεισμούς που συνδέονται με την «Züri City Card». Παράλληλα, θα εξετάσω ποιες πτυχές της σχεδιαζόμενης «Züri City Card» και με ποια επιχειρήματα μπορούν να θεωρηθούν επιτυχία μιας αλληλέγγυας πολιτικής πρακτικής. Επίσης, θα καταγράψω τις πρακτικές συγκεκριμένης αλληλεγγύης οι οποίες υπήρχαν ήδη πριν από το 2015 στην πόλη, ποιες από αυτές ενσωματώθηκαν στο εγχείρημα της «Züri City Card» και ποιες όχι.

Τα αποτελέσματα που παρουσιάζω βασίζονται σε μια βιβλιογραφική έρευνα, στα δικά μου βιώματα ως δρώντος ατόμου στο πλαίσιο των κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών διεργασιών γύρω από την «Urban Citizenship» στην Ελβετία, καθώς και σε διερευνητικές συνεντεύξεις με πέντε ειδικούς από την πολιτική, την επιστήμη και την κοινωνία των πολιτών, που συμμετείχαν ή συμμετέχουν στις συζητήσεις για τη «Züri City Card». Συγκεκριμένα, πρόκειται για την Ezgi Akyol (μέλος του δημοτικού συμβουλίου της Ζυρίχης για την παράταξη Alternative Liste και μέλος του διοικητικού συμβουλίου της ομάδας εργασίας Züri City Card), τον Kijan Espahangizi (ιστορικό, συνδιοργανωτή της πρωτοβουλίας Kongress der Migrantinnen und Migranten und Menschen mit Migrationshintergrund (Σύνοδος των μεταναστριών και μεταναστών καθώς και των ανθρώπων με μεταναστευτικό υπόβαθρο), καθώς και του Wir alle sind Zürich ('Όλοι εμείς είμαστε η Ζυρίχη), και συνιδρυτή και συμπρόεδρο του Institut Neue Schweiz (INES) (Ινστιτούτου «Νέα Ελβετία»), τον Christof Meier (διευθυντή του δημοτικού κέντρου ενημέρωσης Integrationsförderung der Stadt Zürich [Προώθηση της Ένταξης της Πόλης της Ζυρίχης]), τον Peter Nideröst (δικηγόρο και μέλος του διοικητικού συμβουλίου της ομάδας εργασίας Züri City Card) και την Bea Schwager (διευθύντρια του κέντρου

ενημέρωσης Sans Papiers της Ζυρίχης και μέλος του διοικητικού συμβουλίου της ομάδας εργασίας Züri City Card).²

ΖΥΡΙΧΗ, ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΗ

Στη Ζυρίχη μένουν μόνο γύρω στους 430.000 ανθρώπους. Παρ' όλα αυτά, η πόλη θεωρείται «Global City», επειδή είναι το μεγαλύτερο «offshore» οικονομικό κέντρο του κόσμου (Hitz et al., 1995). Η Ζυρίχη αντιπροσωπεύει το έντεκα τοις εκατό του ελβετικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Εδώ εισπράττονται ετησίως φόροι ύψους 2.500.000.000 ελβετικών φράγκων (ήτοι 2.220.000.000 ευρώ). Από κάθε φράγκο των καταβεβλημένων φόρων το τριάντα έως σαράντα τοις εκατό μένει στην πόλη. Συγκριτικά, στο Μόναχο, για παράδειγμα, το αντίστοιχο ποσό είναι μόνο δέκα τοις εκατό. Ταυτοχρόνως, στους ελβετικούς τραπεζικούς λογαριασμούς υπάρχουν περιουσιακά στοιχεία εθνικής και, κυρίως, διεθνούς προέλευσης ύψους 5.000.000.000.000 έως 7.000.000.000.000 ελβετικών φράγκων (πρβλ. Gross, 2018).

Επομένως, η Ζυρίχη είναι μια εξόχως διεθνής πόλη. Ενώ στους server των μεγάλων τραπεζών στο κέντρο της πόλης αλλάζουν κατόχους δισεκατομμύρια ελβετικά φράγκα κάθε μέρα και καλά καταρτισμένοι εκπαιδισμένοι (απασχολούμενοι σε καλοπληρωμένους συνήθως κλάδους, οι οποίοι διαμένουν προσωρινά στην Ελβετία) εργάζονται και ζουν σε πύργους από γυαλί και μπετόν στα δυτικά προάστια της πόλης ή σε πλούσιες γειτονίες με ανακαινισμένα παλιά κτήρια κοντά στη λίμνη, Πορτογαλίδες χωρίς έγκυρη άδεια διαμονής φροντίζουν τα παιδιά τους. Τα παιδιά αυτά εκτιμούν πολύ τη μακαρονάδα με κόκκινη σάλτσα και οι γονείς τους τον εσπρέσο που θα πιουν στην καφετέρια που βγάζει τραπέζια στο δρόμο. Αυτό είναι ένα αποτέλεσμα της «μεσογειοποίησης» της χώρας χάρη στη γενιά των Ιταλών γκαρστανπαίτερ. Έτσι ξεκίνησε στην Ελβετία, ήδη από το 1946, η προσέλευση νεαρών γυναικών από την Ιταλία για να εργαστούν για μία σεζόν. Αυτό το μοντέλο φιλοξενούμενης εργασίας, βασικό στοιχείο του οποίου ήταν το προσωρινό «καθεστώς των εποχιακών υπαλλήλων» (πρβλ. Holenstein et al., 2018), είναι παράλληλα με την εμπλοκή της Ελβετίας στις αποικιοκρατικές υποθέσεις ένα φαινόμενο που ονομάζεται και «αποικιοκρατία χωρίς αποικίες» (Purtschert et al., 2013), ένας ακρογωνιαίος λίθος για την ευμάρεια της χώρας, που χαρακτηρίζει μέχρι σήμερα την κοινωνία.

44

45

2. Όλες τις συνεντεύξεις τις πήρα τον Δεκέμβριο του 2018. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω ρητά την ευγνωμοσύνη μου στους αναφερόμενους συνεντευξαζόμενους για τις διεξοδικές και γόνιμες συζητήσεις.

Σήμερα η Ζυρίχη επενδύει κυρίως στη σύλληψη της «Creative City», της «δημιουργικής πόλης». Η σύλληψη αυτή βασίζεται στην ιδέα ότι η δημιουργική παραγωγή οδηγεί στην καινοτομία και είναι σημαντικός παράγοντας για την οικονομική ανάπτυξη μιας πόλης. Στόχος είναι η δημιουργική καινοτομία να υπάρξει κατά πρώτο λόγο σε κλάδους έντασης γνώσης, όπου εργάζονται συνήθως άτομα καλά καταρτισμένα, από τα οποία απαιτείται ανεξάρτητη σκέψη, όπως είναι οι επιστήμονες, οι καλλιτέχνες, οι επιχειρηματίες, οι δικηγόροι, οι μάντζερ, οι εξειδικευμένοι τεχνίτες ή οι γιατροί (Florida, 2002). Σύμφωνα με τη λεγόμενη κατάταξη Μέρσερ για τις πόλεις με την καλύτερη ποιότητα ζωής, η Ζυρίχη εδώ και μερικά χρόνια βρίσκεται στη δεύτερη θέση.³ Αντιστοίχως, η πόλη ορίζει ως δείκτες επιτυχίας της πολιτικής τόπου εγκατάστασης που ακολουθεί την «καινοτομία και το ανοιχτό πνεύμα» (πρβλ. Mauch, 2017). Μεγάλοι όμως εταιρειών αξιολογούν την πόλη ως πολύ ελκυστική για τους εργαζομένους τους. Οι σημαντικότεροι παράγοντες που την καθιστούν ελκυστική είναι οι επιλογές όσον αφορά τον πολιτισμό και την εκπαίδευση, που προσφέρει, οι καλές υποδομές για την εξωοικογενειακή φύλαξη παιδιών καθώς και μια αίσθηση σταθερότητας και ασφάλειας. Και όντως, πολλοί νέοι και καλά καταρτισμένοι άνθρωποι από άλλες χώρες ζουν στη Ζυρίχη. Κάθε πέμπτος κάτοικος της πόλης είναι μεταξύ 30 και 39 ετών, έχει δουλειά, αλλά δεν έχει εκλογικό δικαίωμα.⁴

Η Ζυρίχη έχει πράγματι μια ιστορία κοινωνικής αλλαγής που χαρακτηρίζεται, μεταξύ άλλων, από εξελίξεις προβολής αντίστασης και μεταναστευτικών εισροών. Η διαρθρωτική μεταβολή και η πετρελαϊκή κρίση τη δεκαετία του '70 άλλαξαν τη βιομηχανική πόλη. Περίπου εξήντα χιλιάδες άνθρωποι έχασαν τότε τη δουλειά τους. Κατά συνέπεια, ο πληθυσμός της Ζυρίχης συρρικνωνόταν μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80.⁵ Ενώ πολλά εργοστάσια έμεναν κλειστά, στο κέντρο της πόλης άρχισαν να ανθούν ο τομέας των υπηρεσιών και ο χρηματοπιστωτικός τομέας, και υψηλά καταρτισμένο εργατικό δυναμικό από άλλα μέρη της Ελβετίας και από το εξωτερικό ήρθε να εγκατασταθεί στην πόλη. Αυτοί οι άνθρωποι και οι απόγονοί τους διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο τόσο στη διαμόρφωση της ελβετικής κοινωνίας όσο και σε πολλούς κοινωνικούς αγώνες.

Τη δεκαετία του '80 ξεκίνησαν κοινωνικά κινήματα, όπως το Züri brännt (Η Ζυρίχη καίγεται), με καταλήψεις σε εγκαταλειμμένα κομμάτια γης και κτήρια, ενώ πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών με

3. Πρβλ. <https://mobilityexchange.mercer.com/Insights/quality-of-living-rankings>

4. Projekt Stadt der Zukunft – ZRH3039 του Τμήματος Ανάπτυξης της Πόλης της Ζυρίχης, διαθέσιμο στο: www.stadt-zuerich.ch/prd/de/index/stadtentwicklung/stadt-der-zukunft/zrh3039.html

5. Πρβλ. www.stadt-zuerich.ch/prd/de/index/statistik/themen/bevoelkerung/bevoelkerungsentwicklung/bisherige-bevoelkerungsentwicklung.html

μεταναστευτικό χαρακτήρα, όπως το Mitenand-Initiative (Πρωτοβουλία Μαζί), σχεδίαζαν μια δημοκρατική, συμμετοχική πρόσβαση στη μεταναστευτική κοινωνία και έδειχναν δρόμους για ένα άνοιγμα προς την πολιτική ένταξης (Espahangizi, 2018). Το 1994 στο δημοτικό συμβούλιο της Ζυρίχης ανέλαβε για πρώτη φορά την εξουσία μια κόκκινη-πράσινη κυβέρνηση, η οποία είχε και εξακολουθεί να έχει μια σταθερή πλειοψηφία. Ορισμένοι δρώντες παράγοντες των αναφερθέντων κοινωνικών κινημάτων της δεκαετίας του '80 έχουν πλέον ενταχτεί στην κοινοτική πολιτική της Ζυρίχης. Σε αυτούς ανήκει, για παράδειγμα, το μέλος του δημοτικού συμβουλίου Ρίχαρντ Βολφ (Richard Wolff) της παράταξης Alternative Liste, ενός σημαντικού στη Ζυρίχη αριστερού κόμματος. Ο Βολφ είναι γεωγράφος, ειδικός της αστικής κοινωνιολογίας και συνιδρυτής του αστικού ερευνητικού δικτύου INURA (Hitz et al., 1995). Μεταξύ 2013 και 2018 ο Βολφ ήταν πρόεδρος της δημοτικής αστυνομίας της Ζυρίχης, εξού και είχε σημαντικό ρόλο στις διαδικασίες διαπραγμάτευσης για τη «Züri City Card».

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΖΥΡΙΧΗΣ;

Σε επίσημο ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ζυρίχη είναι μέλος του δικτύου Solidarity Cities της πρωτοβουλίας Eurocities, μιας ένωσης δημοτικών κυβερνήσεων μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων, που ιδρύθηκε το 2016 στο πλαίσιο της λεγόμενης «προσφυγικής κρίσης». Οι κυβερνήσεις αυτές ζητούν, μεταξύ άλλων, από την Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης υψηλότερους προϋπολογισμούς για προγράμματα υποδομών και ένταξης για τις πόλεις εκείνες στις οποίες *de facto* καταφθάνουν ή ζουν οι περισσότεροι πρόσφυγες.⁶ Σε επίπεδο πρωτοβουλιών της κοινωνίας των πολιτών και των οργανώσεων βάσης υπάρχουν στη Ζυρίχη εδώ και πολλά χρόνια ήδη συγκεκριμένες πρακτικές αλληλεγγύης. Σχετικά με τους «ανθρώπους χωρίς χαρτιά» (Sans Papiers), θα πρέπει να αναφερθούν εδώ κυρίως το Κέντρο Εξυπηρέτησης Ανθρώπων Χωρίς Χαρτιά της Ζυρίχης (Sans Papiers Anlaufstelle Zürich [SPAZ]), η Κολεκτίβα για Ανθρώπους Χωρίς Χαρτιά (Colectivo Sin Papeles) και η οργάνωση Meditrina. Το SPAZ υπάρχει από το 2005 και είναι μια υπηρεσία παροχής κοινωνικών και νομικών συμβουλών από επαγγελματίες, η οποία στηρίζεται από την κοινωνία των πολιτών και χρηματοδοτείται από τις δωρεές ιδιωτών. Η υπηρεσία παρέχει και νομική εκπροσώπηση στους «ανθρώπους χωρίς χαρτιά» έναντι των αρχών. Η Colectivo Sin Papeles ιδρύθηκε το 2003. Οι ακτιβιστές και ακτιβίστριές της προσφέρουν υπηρεσίες παροχής πληροφοριών και συμβουλών σε ανθρώπους

6. Πβλ. <https://solidaritycities.eu>

χωρίς χαρτιά, σε συνεργασία με το SPAZ και την ισπανόφωνη καθολική ιεραποστολή στη Ζυρίχη. Η Meditrina είναι ένα ιατρικό κέντρο εξυπηρέτησης των αναγκών «ανθρώπων χωρίς χαρτιά», που διαθέτει ένα δίκτυο παιδιάτρων, γυναικολόγων και ψυχοθεραπευτών.

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που αναφέραμε κατέκτησαν στη Ζυρίχη διάφορες δυνατότητες για το πώς οι «άνθρωποι χωρίς χαρτιά» μπορούν να κάνουν χρήση των βασικών τους δικαιωμάτων. Μεταξύ αυτών είναι πρωτίστως η φοίτηση των παιδιών στο σχολείο. Αυτή τη στιγμή είναι επίσης δυνατή και μια επαγγελματική εκπαίδευση για τους «ανθρώπους χωρίς χαρτιά», αν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Μπορεί ακόμα να υποβληθεί μια αίτηση «ειδικής περίπτωσης». Κάποιες κρατικές υπηρεσίες φαίνονται ανοιχτές να εξασφαλίσουν μια θέση μαθητείας σε «ανθρώπους χωρίς χαρτιά», μέχρις ότου εκείνοι υποβάλουν την αίτηση «ειδικής περίπτωσης», για παράδειγμα, οι υπηρεσίες μεταφορών (συνέντευξη με την Bea Schwager, 17/12/2018). Σε περίπτωση που «άνθρωποι χωρίς χαρτιά» χρειαστεί να διακομιστούν ή να νοσηλευτούν σε νοσοκομείο, η κοινωνική υπηρεσία του νοσοκομείου επικοινωνεί με το SPAZ, που μπορεί τότε να εξασφαλίσει μια ασφάλιση υγείας με έκπτωση από το σύστημα ημιδοτήσεων για το εν λόγω άτομο. Έτσι, όπως συμβαίνει συνήθως σε ανθρώπους χωρίς ασφάλιση υγείας, δεν είναι απαραίτητη μια δήλωση στην αρμόδια για το εκάστοτε καντόνι κοινωνική υπηρεσία. Με τη βοήθεια του SPAZ, οι «άνθρωποι χωρίς χαρτιά» μπορούν να υποβάλουν δήλωση και σε ένα ταμείο κοινωνικής ασφάλισης και να καταβάλουν εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Από τη θέσπιση του «Νόμου κατά της παράνομης εργασίας» και μετέπειτα, οι «άνθρωποι χωρίς χαρτιά» είναι κανονικά προστατευμένοι και από μία καταγγελία, σε περίπτωση ελέγχου του χώρου εργασίας. Ωστόσο, πολλοί ελεγκτές δεν το τηρούν αυτό και επικοινωνούν, παρ' όλα αυτά, με την αστυνομία.

Εξ ορισμού, ωστόσο, οι «άνθρωποι χωρίς χαρτιά» πληττονται κυρίως από την έλλειψη προστασίας και δικαιωμάτων σε ό,τι αφορά την ασφάλεια της διαμονής. Έτσι, οι άνθρωποι χωρίς άδεια διαμονής ζουν, δικαιολογημένα, με τον διαρκή φόβο των αστυνομικών ελέγχων. Επομένως, η Ζυρίχη δεν είναι πόλη-καταφύγιο υπό τη βορειοαμερικανική έννοια, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται οι δημοτικές αρχές να συνεργαστούν με τις ομοσπονδιακές αρχές σε ό,τι αφορά την ταυτοποίηση, δίωξη και σύλληψη «ανθρώπων χωρίς χαρτιά» και η οποία, κατ' επέκταση, προστατεύει τους «παράνομους» από τις εκτοπίσεις. Ο Peter Nideröst, δικηγόρος και μέλος του προεδρείου της ομάδας εργασίας Züri City Card, εκτιμά ότι η σημασία των «ιστορικών» πρακτικών αλληλεγγύης από πρωτοβουλίες όπως εκείνη του SPAZ είναι πολύ σημαντική. Ο Nideröst πιστεύει, ωστόσο, επίσης ότι όσον αφορά την ασφάλεια της διαμονής δεν έχει σημειωθεί ικανοποιητική πρόοδος, γεγονός που θα μπορούσε να αλλάξει, κατά την άποψή του, με τη «Züri City Card»:

«Στο παρελθόν υπήρξαν [...] δράσεις προστασίας για τους πρόσφυγες με εν μέρει εκκλησιαστικά, εν μέρει πολιτικά κίνητρα. Όσον αφορά τους "ανθρώπους χωρίς χαρτιά", όμως, η οδός που ακολουθήθηκε ήταν πάντοτε είτε η αξίωση μιας γενναιοδωρης αμνηστίας, άρα νομιμοποίησης, είτε [...] μια κατά περίπτωση ρύθμιση, με απλή δομή και με μια σχετική γενναιοδωρία, για μια ανθρωπιστική άδεια διαμονής. Η μεγαλύτερη πολιτική επιτυχία –φανταστείτε!– αυτού του από καιρό υφιστάμενου κινήματος υπέρ των "ανθρώπων χωρίς χαρτιά" σε εθνικό επίπεδο είναι ότι οι νέοι χωρίς χαρτιά μπορούν να ολοκληρώσουν μια επαγγελματική εκπαίδευση. Ουσιαστικά, είναι μια απίστευτα περιορισμένη επιτυχία, δεν συμφωνείτε; Αυτό οδήγησε στο να προσπαθήσουν πολλές υπηρεσίες εξυπηρέτησης των "ανθρώπων χωρίς χαρτιά" όπως και κοινωνικά κινήματα να ακολουθήσουν τοπικά, άρα σε επίπεδο δήμων, ανεπίσημες οδούς για να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής των "ανθρώπων χωρίς χαρτιά": πρόσβαση στην υγεία, την εκπαίδευση, αλλά και στα κοινωνικά δικαιώματα. Θα έλεγα ότι αυτό επιτεύχθηκε σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό στη Ζυρίχη χάρη στη δουλειά του κέντρου για τους "ανθρώπους χωρίς χαρτιά" (SPAZ), όχι μόνο επειδή το κέντρο έκανε καλή δουλειά, αλλά και επειδή οι κρατικές υπηρεσίες εδώ είναι πραγματικά συνεργάσιμες. [...] Το μεγαλύτερο πρόβλημα, δηλαδή την καλύτερη ασφάλεια διαμονής, θα το λύσουμε όμως εκτός του πλαισίου των ανεπίσημων συμφωνιών. Εδώ χρειάζεται κάτι που να θεμελιωθεί σε νόμους. Η "Züri City Card" δεν είναι ο απώτατος σκοπός, αλλά είναι ένα σημαντικό βήμα» (συνέντευξη με τον Peter Nideröst, 14/12/2018).

48

49

«ΑΣΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ» ΚΑΙ ΠΟΛΗ-ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ

Στη Ζυρίχη η είδηση από τη Νέα Υόρκη, όπου τον Νοέμβριο του 2014 τέθηκε σε ισχύ με νόμο η λεγόμενη «New York City-Identification Card (NYC-ID)» και επομένως η συνεργασία του δήμου με τις εθνικές υπηρεσίες μετανάστευσης περιορίστηκε περαιτέρω, έτυχε μεγάλης προσοχής. Όχι μόνο η Μπέα Σβάγκερ (Bea Schwager), η διευθύντρια του κέντρου για τους «ανθρώπους χωρίς χαρτιά» της Ζυρίχης SPAZ, αλλά και άλλοι πρότειναν αμέσως μια παρόμοια κάρτα πόλης για τη Ζυρίχη (πρβλ. συνέντευξη με την Bea Schwager, 17/12/2018).

Στα μέσα του 2015, με την τότε ιδιότητά μου της διευθύντριας της Shedhalle της Ζυρίχης –ενός κέντρου για σύγχρονη Τέχνη με κριτικό πνεύμα–, έθεσα ξανά προς δημόσια συζήτηση την ιδέα της City Card, της κάρτας πόλης, ως μιας νέας πολιτικής πρακτικής σε σχέση με τη

μετανάστευση σε τοπικό επίπεδο (πρβλ. Morawek, 2015).⁷ Ήδη στα μέσα του 2014 σχεδιάσαμε στη Shedhalle ένα εγχείρημα με τίτλο «Die ganze Welt in Zürich (Όλος ο κόσμος στη Ζυρίχη)», το οποίο σκοπό είχε να θίξει το έλλειμμα δημοκρατίας της Ελβετίας. Το συγκεκριμένο εγχείρημα είχε στόχο να ασκήσει άμεση επιρροή σε διαδικασίες διαμόρφωσης πολιτικής με την έννοια ενός εκδημοκρατισμού και μιας διεύρυνσης των δικαιωμάτων για όλους. Η ομάδα εργασίας που συστάθηκε στο πλαίσιο του εγχειρήματος επεξεργάστηκε και αξιοποίησε την έννοια της «Urban Citizenship», της «αστικής ιδιότητας του πολίτη» (πρβλ. García, 2006). Το εγχείρημα περιλάμβανε επιμέρους προγράμματα που πραγματοποιούνταν τις πολιτικές και νομικές, καθώς και τις πολιτισμικές πτυχές και εκείνες της αντιπροσώπευσης σε ό,τι αφορά τη «citizenship/citoyenneté (ιδιότητα του πολίτη)», αλλά και πτυχές που εστιάζονταν στις διαδικασίες χάραξης πολιτικής και στην ισχύ δράσης των κοινωνικών κινημάτων σε δημοτικό, δηλαδή σε κοινοτικό επίπεδο.

Τον Φεβρουάριο του 2015 πραγματοποιήθηκε στην πρωτεύουσα της Ελβετίας, τη Βέρνη, η πανομοσπονδιακή Kongress der Migrantinnen und Migranten und Menschen mit Migrationshintergrund (Σύνοδος των μεταναστριών και μεταναστών και των ανθρώπων με μεταναστευτικό υπόβαθρο). Η Σύνοδος διοργανώθηκε κυρίως από τη μεγαλύτερη ελβετική συνδικαλιστική οργάνωση unia καθώς και από τις μεταναστευτικές οργανώσεις Second@s Plus και Colonie Libere Italiane, αλλά και από μεμονωμένα άτομα. Στόχος ήταν να διατυπωθεί, από τη μεταναστευτική οπτική, μια διαμαρτυρία εναντίον της λεγόμενης Ομοσπονδιακής Λαϊκής Πρωτοβουλίας κατά της μαζικής εισροής μεταναστών, που τέθηκε προς ψήφιση από το Ελβετικό Λαϊκό Κόμμα ένα χρόνο πριν, αλλά και να δοθεί στη διαμαρτυρία αυτή μια βαθύτερη διάσταση με αξιώσεις εκδημοκρατισμού σε ομοσπονδιακό επίπεδο.⁸ Ο ιστορικός Κίγιαν Εσπαχανγκίζι (Kijan Espahangizi), ο οποίος τότε συνδιοργάνωσε τη Σύνοδο και στη συνέχεια υπήρξε ένας από τους ιδρυτές της δημοτικής πρωτοβουλίας Wir sind alle Zürich, αποδίδει ουσιαστική σημασία στη Σύνοδο του 2015 όσον αφορά το άνοιγμα της συζήτησης γύρω από τη μετανάστευση, τον εκδημοκρατισμό και την «αστική ιδιότητα του πολίτη»:

«Η ιδέα ήταν να ανοίξουμε μια νέα πλατφόρμα που προσπάθησε να απεμπλακεί από τη λογική της πολιτικής ένταξης των δεκαετιών του '90 και του 2000, όπως και από τη λεγόμενη "μεταναστευτική πολιτική". Καταλάβαινε κανείς ότι δεν ήταν πια σωστή ως προς τη μορφή. Οι χώροι που κατακτήθηκαν στο όνομα της ένταξης υπάρχουν μεν, αλλά δεν υπάρχει ακόμα μια γλώσσα,

7. Πρβλ. <https://archiv.shedhalle.ch/institution/>

8. Πρβλ. www.unia.ch/de/aktuell/events/detail/a/10528/

δεν υπάρχουν τα εργαλεία για να γίνει το επόμενο βήμα, δηλαδή: Δεν μιλάμε πλέον για ένταξη, αλλά για δημοκρατία. Άρα για το βήμα προς έναν άλλο κώδικα πολιτικής επικοινωνίας. Κι αυτό για να δείξουμε, μεταξύ άλλων, ότι με τον προηγούμενο κώδικα δεν μπορεί πια να υπάρξει καμία εξέλιξη» (συνέντευξη με τον Kijan Espahangizi, 4/12/2018).

Η πρωτοβουλία Wir alle sind Zürich, που προέκυψε από τη Σύνοδο των μεταναστριών και μεταναστών και των ανθρώπων με μεταναστευτικό υπόβαθρο, προέβαλε ακόμα περισσότερο την αξίωση εκδημοκρατισμού και διοργάνωσε την άνοιξη του 2016 μια σύνοδο στη συνέχεια της πρώτης στη Ζυρίχη, η οποία συνδεόταν στενά με το εγχείρημα «Die ganze Welt in Zürich (Όλος ο κόσμος στη Ζυρίχη)» της Shedhalle και όπου συμμετείχαν περισσότερα από πεντακόσια πενήντα άτομα από περίπου τριάντα οργανώσεις. Από το 2017 η ομάδα εργασίας Züri City Card, που προέκυψε από το εγχείρημα «Die ganze Welt in Zürich», είναι ένας αυτόνομος σύλλογος που βρίσκεται σε διαρκή διάλογο με πολιτικούς φορείς λήψης αποφάσεων. Στο διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου, που τον Ιούλιο του 2018 άρχισε στη Ζυρίχη συγκέντρωση υπογραφών για την εφαρμογή της κάρτας πόλης, δραστηριοποιούνται μέλη που είχαν υπάρξει «χωρίς χαρτιά», όπως και νομικοί, φορείς της κοινωνίας των πολιτών και βουλευτές. Σε μια δημοσκόπηση που έγινε στους υποψηφίους για τις εκλογές δημοτικών συμβουλίων τον Μάρτιο του 2018, το ογδόντα τοις εκατό των πολιτικών απάντησε στην ερώτηση «Πρέπει ο Δήμος της Ζυρίχης να εκδώσει μια δημοτική ταυτότητα (City ID), με την οποία οι "άνθρωποι χωρίς χαρτιά" θα μπορούν να αποδεικνύουν την ταυτότητά τους μέσα στα όρια της πόλης;» με «ναι» ή «μάλλον ναι».⁹

Έπειτα από πολυάριθμες συζητήσεις των ομάδων συμφερόντων της ομάδας εργασίας Züri City Card με φορείς λήψης αποφάσεων σε πολιτικά αξιώματα και δημόσια ιδρύματα, τον Ιούλιο του 2018 υποβλήθηκε στο δημοτικό συμβούλιο της Ζυρίχης ένα γραπτό αίτημα, που φέρει τον όρο Motion, για την εισαγωγή της Züri City Card. Με το εν λόγω είδος αιτήματος ένα μέλος του Κοινοβουλίου ζητά από την κυβέρνηση να επεξεργαστεί μια τροποποίηση νομοθεσίας, μια απόφαση ή ένα μέτρο σύμφωνα με το δίκαιο της Συνομοσπονδίας, των καντονιών ή των κοινοτήτων. Η εντολή αυτή είναι δεσμευτική, αν το Κοινοβούλιο συναινέσει. Το γραπτό αίτημα (Motion) έγινε δεκτό στο δημοτικό συμβούλιο και τον Οκτώβριο του 2018 η αναφερθείσα λίστα υπογραφών (με περισσότερες από 8.400 υπογραφές) διαβιβάστηκε στη δήμαρχο Κορίνε Μάους (Corine Mauch). Στις 31 Οκτωβρίου 2018 το δημοτικό συμβούλιο της Ζυρίχης αποφάσισε, τέλος,

9. Ερωτηματολόγιο Δημοτικών Εκλογών Ζυρίχης, στις 4/3/2018, διαθέσιμο στο: smartvote.ch/18_st_zuerich_leg/questionnaire

την εισαγωγή της κάρτας πόλης για τη Ζυρίχη. Η πολιτική εφαρμογή υπάγεται στην αρμοδιότητα του δημοτικού συμβουλίου που τώρα έχει χρόνο ως το 2022 ώστε να επεξεργαστεί την εισαγωγή της κάρτας.¹⁰

Παράλληλα με την πρωτοβουλία Wir alle sind Zürich υπήρξε μια παρόμοια πρωτοβουλία με την ονομασία Wir alle sind Bern (Όλοι εμείς είμαστε η Βέρνη), η οποία πρότεινε, μεταξύ άλλων, μια κάρτα πόλης για την ελβετική πρωτεύουσα. Η πρόταση αυτή αποτέλεσε αντικείμενο ενασχόλησης των δρώντων παραγόντων της κοινοτικής πολιτικής, ενώ ενσωματώθηκε στο Σχέδιο Προτεραιοτήτων για την Ένταξη 2018–2021 της Βέρνης και, κατ' επέκταση, στην πολιτική ατζέντα του Δήμου της Βέρνης.¹¹ Ωστόσο, και στη Βέρνη η εφαρμογή στην πράξη εκκρεμεί ακόμα. Ο Δήμος της Ζυρίχης ζήτησε, στο πλαίσιο των συζητήσεων για τη «Züri City Card», να συνταχθούν δύο νομικές γνωμοδοτήσεις: Η μία πραγματεύεται το ζήτημα της πρόσβασης στη δικαιοσύνη για τους «ανθρώπους χωρίς χαρτιά» καθώς και εκείνο των αστυνομικών ελέγχων (πρβλ. Kiener – Breitenbücher, 2018). Η δεύτερη γνωμοδότηση, η δημοσίευση της οποίας εκκρεμεί ακόμα, θα ελέγξει το συμβιβασμό της κάρτας πόλης με το δίκαιο των καντονιών και το εθνικό δίκαιο.

Η γνωμοδότηση σχετικά με τη δικαιοσύνη και την αστυνομία διαπιστώνει καταρχάς ότι ο «πραγματικός αποκλεισμός από τη νομική προστασία» βρίσκεται «σε διάσταση με τις κρατικές υποχρεώσεις που απορρέουν από τα θεμελιώδη και ανθρώπινα δικαιώματα και τα οποία δεσμεύουν όλες τις υπηρεσίες και τους φορείς να επιτελέσουν τα κρατικά καθήκοντα» (στο ίδιο). Η γνωμοδότηση εξετάζει επίσης τα νομικά περιθώρια όσον αφορά το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων των «ανθρώπων χωρίς χαρτιά», για παράδειγμα σχετικά με το θέμα των ελέγχων προσώπων. Η επίδειξη μιας κάρτας πόλης, όπως αναφέρεται στη γνωμοδότηση, δεν θεμελιώνει κατ' αρχήν μια αρχική υποψία παράτυπης διαμονής και, επομένως, δεν συνεπάγεται υποχρεώσεις διεξαγωγής έρευνας και καταγγελίας. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο η χρήση της κάρτας πόλης θα πρέπει να είναι ευρέως διαδεδομένη στον πληθυσμό. Εντούτοις, όπως αναφέρεται στη γνωμοδότηση, δεν πρέπει να οδηγήσει στη ματαίωση της εκτέλεσης της νομοθεσίας περί αλλοδαπών (στο ίδιο).

Τα συμπεράσματα αυτά μπορούν να ερμηνευτούν διαφορετικά ανάλογα με τη νομική αντίληψη. Η αρχική υποψία εξακολουθεί να εναπόκειται στην υποκειμενική αντίληψη του εκάστοτε αστυνομικού. Έτσι, για

10. Zürcher Gemeinderat will mit Züri City Card Stadtausweis für alle («Το Δημοτικό Συμβούλιο της Ζυρίχης θέλει με την Züri City Card ένα διαβατήριο πόλης για όλους»), 3/10/2018, διαθέσιμο στο: <https://www.toponline.ch/news/zuerich/detail/news/zuercher-gemeinderat-will-mit-zueri-city-card-stadtausweis-fuer-alle-0098741/>

11. Schwerpunkteplan Integration Stadt Bern, διαθέσιμο στο: www.bern.ch/politik-und-verwaltung/stadtverwaltung/bss/kompetenzzentrum-integration/fachbereich-information-und-vernetzung/leitbild-zur-integrationspolitik/schwerpunkte-plan-2018-2021

παράδειγμα, η δημοτική αστυνομία της Ζυρίχης χρησιμοποιεί μια εσωτερική εφαρμογή, στην οποία καταγράφονται οι λόγοι για έναν έλεγχο. Μια έρευνα έδειξε ότι ως μία από τις κύριες αιτίες για έναν έλεγχο αναφέρεται ο παράγοντας «εμφάνιση» – γεγονός που καταδεικνύει ότι στην αστυνομική πρακτική το «racial profiling», δηλαδή η διεξαγωγή ελέγχου προσώπων με βάση την εξωτερική τους εμφάνιση, είναι παγιωμένο (πρβλ. συνέντευξη με την Ezgi Akyol, 3/12/2018). Εδώ ούτε η κάρτα πόλης δεν θα άλλαζε τίποτα, όσο εξακολουθεί να υπάρχει η αστυνομική μέθοδος του «racial profiling».

Η Μπέα Σβάγκερ, διευθύντρια του SPAZ και μέλος του διοικητικού συμβουλίου της ομάδας εργασίας Züri City Card, θεωρεί ότι η κάρτα πόλης θα συμβάλει αποφασιστικά στο να υπάρξει βελτίωση στους τομείς της ασφάλειας διαμονής και της πρόσβασης στη δικαιοσύνη για τους «ανθρώπους χωρίς χαρτιά». Σε άλλους τομείς, συνεχίζει η Σβάγκερ, η κάρτα πόλης ενδεχομένως να βοηθήσει στην απλοποίηση των διαδικασιών. Η ίδια δεν πιστεύει ότι η Züri City Card αντιβαίνει στο εθνικό δίκαιο, αλλά ότι αποτελεί ένα «σύμφωνο με το νόμο» αποδεικτικό στοιχείο για έναν τόπο κατοικίας στη Ζυρίχη. Έτσι, λέει η Σβάγκερ, η κάρτα πόλης ναι μεν δεν θα δημιουργήσει πιο δίκαιες κοινωνικές συνθήκες, αλλά θα λειτουργήσει σαν «αντιβιοτικό» κατά των καταστάσεων στέρξης δικαιωμάτων στην περίπτωση μιας μη παραχώρησης θεμελιωδών δικαιωμάτων (πρβλ. συνέντευξη με την Bea Schwager, 17/12/2018).

52

53

ΑΓΩΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΡΤΑ ΠΟΛΗΣ. ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟΥ;

Η ιδέα ενός δελτίου ταυτότητας τοπικής ισχύος, το οποίο θα προσκομίζεται ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς διαμονής ενός ατόμου, έβρισκε πάντοτε μεγάλη απήχηση στην κοινή γνώμη, τόσο στο χώρο των μέσων επικοινωνίας όσο και στον πολιτικό χώρο της Ελβετίας. Έτσι, μεταξύ της έναρξης του εγχειρήματος το 2015 και της έκδοσης αυτής της μελέτης δημοσιεύτηκαν τουλάχιστον είκοσι εφτά άρθρα στα ελβετικά μέσα ενημέρωσης αποκλειστικά πάνω στο θέμα της «Züri City Card».¹² Στο πλαίσιο της διαδικασίας της αρχόμενης θεσμοθέτησης, οι συζητήσεις για τη «Züri City Card» περιορίστηκαν ταυτοχρόνως στα τεχνικά και νομικά ζητήματα της εφαρμογής της, ενώ περιήλθαν σε δεύτερη μοίρα τα ευρύτερα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα της «αστικής ιδιότητας του πολίτη», που είχαν εγείρει αρχικά κυρίως οι δρώντες παράγοντες πολιτικών κινημάτων, οι πτυχές δηλαδή ενός γενικότερου εκδημοκρατισμού της αστικής ζωής για όλους.

12. Πρβλ. www.zuericitycard.ch/news

Η κίνηση για τη «Züri City Card» διακρίθηκε σταδιακά, αφενός, σε δρώντες πολιτικών κινήματων που θέλουν να επεκτείνουν την αστική ιδιότητα του πολίτη και να την εκδημοκρατίσουν, και αφετέρου, σε θεσμικούς παράγοντες που βλέπουν την κάρτα πόλης ως μια απόπειρα παρέμβασης στο νομικό κενό για μια ορισμένη ομάδα μεταναστών και μεταναστριών, των «ανθρώπων χωρίς χαρτιά». Η τελευταία αυτή θεώρηση της κάρτας πόλης βασίζεται περισσότερο στο πρότυπο των βορειοαμερικανικών «πόλεων-καταφυγίων», όπου στο προσκήνιο βρίσκεται η ασφάλεια διαμονής ανθρώπων που δεν διαθέτουν άδεια διαμονής. Σε συνδυασμό με μια αντιμεταναστευτική πολιτική στάση σε εθνικό επίπεδο, η κληρονομιά των μεταναστευτικών-πολιτικών κινήματων της Ελβετίας –κινήματων που είχαν προσφέρει σημαντική προεργασία για τη «Züri City Card»– τέθηκε ολοένα και περισσότερο στο περιθώριο. Μέχρι στιγμής, η ώθηση που έδωσαν τα πολιτικά αυτά κινήματα για την «αστική ιδιότητα του πολίτη» δεν μπόρεσε να ανανεωθεί και να ενεργοποιηθεί εκ νέου στο πλαίσιο των κοινοβουλευτικών συζητήσεων για τη «Züri City Card». Ο Κίγιαν Εσπαχαν-γκίτζι υποστηρίζει σχετικά την ακόλουθη άποψη:

«Πρώτον, ο ακτιβισμός τροφοδοτείται βέβαια από περιορισμένους πόρους, γιατί [αυτές οι ακτιβιστικές δράσεις] δεν πληρώνονται, γιατί είναι επισφαλείς, γιατί μπορούν να συνεχίσουν να υπάρχουν μόνο χάρη στο τεράστιο προσωπικό ενδιαφέρον. Προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί εδώ το ρίσκο, υπάρχει η τάση –σίγουρα όχι μόνο στην Ελβετία– να πει κανείς ότι θα προχωρήσουμε σε όσο το δυνατόν πιο συγκεκριμένα εγχειρήματα με μια σαφώς προσδιορίσιμη ομάδα θυμάτων, με ένα σαφώς προσδιορισμένο σημείο ρύθμισης, στο οποίο να μπορεί κανείς να αλλάξει κάτι. Ωστόσο, σαφώς παίζουν έναν ρόλο και κάποιες συγκεκριμένες, γενικά ισχύουσες αξίες στην πολιτική κουλτούρα της Ελβετίας, στην οποία τα υποτιθέμενα μεγάλα βήματα δεν τυγχάνουν αποδοχής. [...] Έτσι, τα εγχειρήματα για την αστική ιδιότητα του πολίτη στην Ελβετία, κυρίως η "Züri City Card", κατέληξαν σε επικίνδυνες ατραπούς, πράγμα που φαίνεται ξεκάθαρα στην Ελβετία εδώ και κάποιο διάστημα. Η δραστηριοποίηση μεταφέρθηκε τις τελευταίες δεκαετίες σταδιακά σε τοπικό επίπεδο. Η πρωτοβουλία Mitenand, που ξεκίνησε τη δεκαετία του '70 και η οποία αποτέλεσε αντικείμενο ψηφοφορίας το 1981, ήταν το τελευταίο μεγάλο εγχείρημα στο οποίο έγινε μια προσπάθεια να αλλάξουν ριζικά τα πράγματα. Έκτοτε όλες οι πρωτοβουλίες περιορίστηκαν σε τοπικό επίπεδο – και όχι χωρίς λόγο. Για παράδειγμα, το σχολικό σύστημα μπορεί να το προσεγγίσει κανείς μόνο μέσω της δημοτικής κοινότητας. Επομένως, υπήρχαν εκ των πραγμάτων λόγοι να το κάνει κανείς αυτό. Ύστερα, όμως, η υπόθεση πήρε την κατεύθυνση των τοπικών δικαιωμάτων ψή-

φου, την κατεύθυνση της εκπαιδευτικής πολιτικής σε επίπεδο κοινότητας και καντονιού, πράγμα που συνέβη και στην προώθηση του πολιτισμού» (συνέντευξη με τον Kijjan Espahangizi, 4/12/2018).

Ένας άλλος λόγος για τον περιορισμό της έννοιας της «αστικής ιδιότητας του πολίτη» σε μια κάρτα πόλης, που εστιάζεται κυρίως στην ασφάλεια διαμονής, θα μπορούσε να έγκειται στη θεώρηση της Ελβετίας ως τόπου ανθρωπιστικής προστασίας, θεώρηση που έχουν πολλοί δρώντες παράγοντες. Οι ανθρωπιστικοί λόγοι και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι ο ελάχιστος κοινός παρονομαστής σε ό,τι αφορά την κάρτα πόλης, όπως λέει ο Πέτερ Νίντερεστ (Peter Nideröst) του διοικητικού συμβουλίου της ομάδας εργασίας Züri City Card:

«Υποθέτω ότι ο πολιτικός διάλογος για την κάρτα πόλης συνδέεται στενά με το διάλογο περί δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στη συζήτηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα υπήρξε μια μεταστροφή, και μάλιστα όχι μόνο στην Αριστερά, όπου ίσως είχε ήδη σημειωθεί μια κάποια αποσάθρωση όσον αφορά το συγκεκριμένο ζήτημα, αλλά και στις κεντρώες πολιτικές δυνάμεις. Για παράδειγμα, το (δεξιό-φιλελεύθερο) FDP και το (χριστιανοδημοκρατικό) CVP κατάλαβαν ότι πρέπει να ενισχύσουν εδώ την προβολή τους έναντι του (δεξιού-εθνικιστικού) SVP, γιατί διαφορετικά τη συζήτηση θα μονοπωλούσε η Άκρα Δεξιά. Αν ισχύει αυτή η θέση και η κάρτα πόλης συνδεθεί με μια ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τότε αυτό εξηγείται από τη σκοπιά των συνθηκών της πλειονότητας. Γιατί στο πλαίσιο αυτό δεν υπάρχουν παρά αδύναμα επιχειρήματα κατά της κάρτας πόλης» (συνέντευξη με τον Peter Nideröst, 14/12/2018).

Ο Κρίστοφ Μάιερ (Christof Meier), που διευθύνει το κέντρο Προώθησης της Ένταξης της Πόλης της Ζυρίχης υπογραμμίζει ότι οι λόγοι για τη συναίνεση ως προς τη Züri City Card βασίζονται κυρίως στο χαρακτήρα του εγχειρήματος και στο γεγονός ότι το εγχείρημα είναι προσανατολισμένο στα αποτελέσματα:

«Μια συνολική ιδέα για την κοινωνική συμβίωση εστιάστηκε εδώ στη Ζυρίχη, μεταξύ άλλων, στο θέμα “άνθρωποι χωρίς χαρτιά”. Το συγκεκριμένο θέμα προσφερόταν, επειδή είναι συγκεκριμένο, πρόκειται για συγκεκριμένα άτομα με συγκεκριμένες βιογραφίες, σχετίζεται με ανθρώπινα δικαιώματα, υπάρχουν συγκεκριμένα ζητήματα και υπάρχει μία για πολλούς προφανής, εκ πρώτης όψews, ιδέα για την επίλυσή τους. Επιπλέον, υπάρχει μια αριστερή-πράσινη πλειοψηφία, που προσφέρει τώρα και

πλειοψηφίες για αντίστοιχες προσπάθειες» (συνέντευξη με τον Christof Meier, 18/12/2018).

Παρόμοια είναι και η θεώρηση του Κίγιαν Εσπαχανγκίζι, που ενσωματώνει τη διαπίστωση αυτή σε μια θέση περί απώθησης των ιστορικών πραγματικοτήτων υπέρ της φαντασίωσης της δύναμης δράσης μεμονωμένων πρωτοβουλιών ανεξαρτήτως του ευρύτερου πλαισίου:

«Θα μπορούσε κανείς να χρησιμοποιήσει πολλές σημαντικές γνώσεις και εμπειρίες, για παράδειγμα, της πρωτοβουλίας Mitenand ή και τις εμπειρίες των αγώνων για το τοπικό δικαίωμα ψήφου των αλλοδαπών, οι οποίοι άλλωστε λίγο πριν είχαν αποτύχει στη Ζυρίχη. Ίσως πρέπει κανείς να ανατρέξει πάλι στις δεκαετίες του '60 και του '70, όπου πολλά σχετίζονταν με το διεθνές επίπεδο. Ξεχνάμε ότι οι κρίσιμες στιγμές, στις οποίες κάτι άλλαξε σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, ήταν πάντοτε συνδεδεμένες άρρηκτα με το διεθνές επίπεδο, είτε επρόκειτο για το δικαίωμα ψήφου των γυναικών, είτε για τη θέσπιση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, είτε για τη διπλή υποχρέωση τη δεκαετία του '90. Όλα αυτά ήταν εφικτά μόνο χάρη σε παράθυρα ευκαιριών, επειδή έγινε κατανοητό ότι διαφορετικά δεν θα ήμασταν ανταγωνιστικοί, για παράδειγμα, σε μια αγορά εργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται πάντα για αυτές τις τρεις συγκυρίες, στις οποίες υπάρχει μια αλληλεπίδραση ανάμεσα στο τοπικό, το εθνικό και το διεθνές στοιχείο – τότε είναι που συμβαίνει κάτι. Η γνώση αυτή, ωστόσο, περί της αλληλεπίδρασης δεν είναι βαθιά εδραιωμένη. Αντ' αυτής υπάρχει η τάση να ασχολείται κανείς με το μικρής εμβέλειας συγκεκριμένο. Και αυτό ακριβώς συνέβη στην περίπτωση αυτή» (συνέντευξη με τον Kijian Espahangizi, 4/12/2018).

Επιπροσθέτως, σχετικά με την «αστική ιδιότητα του πολίτη» υπάρχουν ορισμένα σημεία που δεν έχουν διασαφηνιστεί, όπως τονίζει η Έζγκε Άκυολ (Ezgi Akyol), μέλος του δημοτικού συμβουλίου της πόλης και του διοικητικού συμβουλίου της ομάδας εργασίας Züri City Card:

«Σε ορισμένα ανοιχτά ερωτήματα και αντιφάσεις δεν έχουμε δώσει ακόμα μια δραστική απάντηση, για παράδειγμα, σε ορισμένες νομικές πτυχές. Θα ήταν σημαντικό να φέρουμε προς εξέταση το κείμενο του γραπτού αιτήματος ("Motion") σε μια διαδικασία

ακρόασης (“Vernehmlassung”)¹³ και να το υποστηρίξουμε ευρέως. Κανονικά, το θέμα της αστικής ιδιότητας του πολίτη θα ήταν ιδανικό για να συνδέσουμε μεταξύ τους διάφορους αγώνες, όπως για τη στέγαση, την εργασία κ.ο.κ. Για την ώρα, όμως, ό,τι συμβαίνει υπάγεται στον τίτλο του εγχειρήματος των “ανθρώπων χωρίς χαρτιά”» (συνέντευξη με την Ezgi Akyol, 3/12/2018).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η πρώτη φάση των εκστρατειών για ένα τοπικό δελτίο ταυτότητας («City Card») στη Ζυρίχη χαρακτηριζόταν κυρίως από τις ενέργειες των δρώντων παραγόντων των πολιτικών κινημάτων. Σε αυτήν κυριαρχούσαν οι συζητήσεις για την «αστική ιδιότητα του πολίτη», δηλαδή για θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης και εκδημοκρατισμού. Στο τέλος, αποκρυσταλλώθηκαν διαφορετικές προσεγγίσεις: Πρώτον, η προσανατολισμένη στα αποτελέσματα προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία η «Züri City Card» αποτελεί πρωτίστως ένα εργαλείο για τη βελτίωση της ασφάλειας διαμονής των «ανθρώπων χωρίς χαρτιά» και υποστηρίζεται κυρίως από την ομάδα εργασίας Züri City Card. Τη δεύτερη προσέγγιση την ονομάζω «μετασχηματιστική». Αυτή υποστηρίχτηκε από κινηματικές πολιτικές πρωτοβουλίες όπως η Wir alle sind Zürich και στοχεύει σε ένα ευρύτερο εγχείρημα κοινωνικού εκδημοκρατισμού. Παράλληλα, υπάρχει μια τρίτη προσέγγιση πολιτικής ένταξης, την οποία προτείνει η τοπική κυβέρνηση και διοίκηση της Ζυρίχης, η οποία λόγω των υφιστάμενων δυσχερειών εφαρμογής έχει υιοθετήσει μια μάλλον κριτική στάση έναντι της κάρτας πόλης.

Ανάμεσα σε αυτές τις θέσεις θα κινηθούν τα επόμενα χρόνια οι διαδικασίες διαπραγμάτευσης για τη συμβίωση σε μια πόλη εισροής μεταναστών όπως η Ζυρίχη. Ως τώρα οι εισηγητές και οι εισηγήτριές της ελάχιστα αξιοποίησαν τη δυναμική της «αστικής ιδιότητας του πολίτη» ως εγχειρήματος εκδημοκρατισμού. Κι αυτό ενώ θα άξιζε να κοιτάξει κανείς πιο προσεχτικά την «αστική ιδιότητα του πολίτη» και να θέσει το ερώτημα: Από ποιο επίπεδο, όσον αφορά τη σχέση ανάμεσα στην πόλη/κοινότητα,

56

57

-
13. Πρόκειται για μία φάση στη διαδικασία θέσπισης νόμων της Ελβετίας, κατά την οποία τα καντόνια, οι πολιτικές παρατάξεις και οι ενδιαφερόμενοι κύκλοι προσκαλούνται από το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο για να πάρουν θέση έναντι ενός προσχεδίου και μιας διευκρινιστικής έκθεσης που συντάσσει το αρμόδιο τμήμα. Ειδικά ενόψει ενός πιθανού δημοψηφίσματος, είναι σημαντικό να συμβουλευτεί κανείς όλες τις σημαντικές ομάδες συμφερόντων, προτού συντάξει το προς ψήφιση κείμενο. Οι απαντήσεις όλων των συμμετεχόντων στη διαδικασία ακρόασης (που μπορούν να είναι και ιδιώτες) αξιολογούνται, προτού το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο υποβάλει τις βασικές παραμέτρους του εν λόγω εγγράφου στο Κοινοβούλιο. (Σ.τ.Μ.)

στο καντόνι και στη συνομοσπονδία, πρέπει να ξεκινήσει ένα εγχείρημα εκδημοκρατισμού, προκειμένου να έχει επιτυχία;

Παρότι η επίσημη εικόνα της «δημιουργικής πόλης», που παρουσιάζει ο Δήμος της Ζυρίχης, προβάλλει την καινοτομία ως τη σημαντικότερη κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη μιας πόλης, λείπει το κίνητρο ώστε κάτω από την ταμπέλα της Urban Citizenship να δημιουργήσει κανείς ένα χαρακτηριστικό που τον διαφοροποιεί είτε στην Ελβετία είτε και στην Ευρώπη. Γιατί εκεί όπου ο Δήμος της Ζυρίχης μπορεί να χαράξει αυτόνομα πολιτική και να πάρει αποφάσεις οικονομικής φύσης, αλλά και βλέπει τα αντίστοιχα περιθώρια κινήσεων προς την έννοια της αλληλέγγυας πόλης, αξιοποιεί αυτά τα περιθώρια. Όπου, όμως, θα έπρεπε να επιβάλει την «αστική ιδιότητα του πολίτη» ενάντια σε αντιστάσεις, για παράδειγμα, σε επίπεδο καντονιών, δεν το κάνει.

Η απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου στα τέλη του 2018, με άλλα λόγια το *status quo* που έχει επιτευχθεί μέχρι τώρα αναφορικά με τη «Züri City Card», αξιολογείται αντιστοίχως με διαφορετικό τρόπο από τους συμμετέχοντες δρώντες παράγοντες. Ο Πέτερ Νίντερεστ, μέλος του διοικητικού συμβουλίου της ομάδας εργασίας Züri City Card, πιστεύει ότι μέσω του τοπικού δελτίου ταυτότητας θα υπάρξει μια μετάβαση ολόκληρης της συζήτησης για τη μετανάστευση στο θέμα ενός «δικαιώματος στα δικαιώματα» για όλους, ειδικά μάλιστα για εκείνους που έχουν ήδη μια εξασφαλισμένη διαμονή, αλλά στην πράξη δεν μπορούν να κάνουν πλήρη χρήση των δικαιωμάτων τους. Τις προσπάθειες για την εισαγωγή της κάρτας πόλης τις θεωρεί ως ένα πρότυπο χειραφετησιακών κινήματων που επιχειρούν να αλλάξουν τις συνθήκες «από τα κάτω», καθώς αυτές έρχονται στο φως μέσα από περιγραφές της καθημερινότητας. Ο Νίντερεστ διατυπώνει επίσης την εκτίμηση ότι, μετά τη εφαρμογή της, θα επιβληθεί και σχετικά με την κάρτα πόλης ένας κάποιος συγκεκριμένος επί του θέματος ρεαλισμός και η κάρτα θα αποδειχτεί αποτελεσματική (πρβλ. συνέντευξη με τον Peter Nideröst, 14/12/2018).

Τα περισσότερα μέλη της ομάδας εργασίας Züri City Card αξιολογούν την απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του 2018 κατ' αρχήν ως επιτυχία, διακρίνουν όμως και προκλήσεις που συνδέονται με αυτήν. Η ομάδα εργασίας πιστεύει ότι το τοπικό δελτίο ταυτότητας θα συμβάλει στη βελτίωση της ασφάλειας διαμονής. Η προστασία από απελάσεις αποτελεί τον πυρήνα των επιδιώξεών της. Η ομάδα εργασίας προσανατολίζεται, επομένως, κυρίως στο βορειοαμερικανικό πρότυπο των «πόλεων-καταφυγίων». Η εστίαση αυτή, ωστόσο, αποτελεί πρόβλημα, γιατί η νομική ερμηνεία δεν έχει ακόμα διασαφηνιστεί και η συγκεκριμένη διαμόρφωση της κάρτας πόλης είναι αντικείμενο μιας πολιτικής συζήτησης που εξακολουθεί να εκκρεμεί, όπως εξηγεί παρακάτω ο δικηγόρος Πέτερ Νίντερεστ από την ομάδα εργασίας:

«Το ζήτημα της συμφωνίας της κάρτας πόλης με την υπερκείμενη νομοθεσία είναι ένα νομικό ζήτημα. Έχω γράψει και σχετικά σχόλια, σε ένα πρώιμο στάδιο – το είχαμε ήδη προβλέψει αυτό. Είχα ασχοληθεί διεξοδικά με τη νομική κατάσταση και κατά την άποψή μου τέτοια αντίφαση δεν υφίσταται. Ως προς αυτό, μπορεί κανείς να έχει διαφορετική άποψη· ωστόσο, μέχρι στιγμής κανείς δεν μου το έχει αντικρούσει. Ένα δεύτερο θέμα είναι ότι πρέπει να πούμε σε ποιο βαθμό το δελτίο ταυτότητας, εκτός από την προστασία σε περίπτωση αστυνομικού ελέγχου, ανοίγει και άλλες πόρτες. Αυτό αποτελεί αντικείμενο του πολιτικού διαλόγου. Το ποια δικαιώματα και ποιες υποχρεώσεις θα συνδεθούν με την κάρτα δεν μπορούμε να το απαντήσουμε προτρέχοντας του πολιτικού διαλόγου. Αυτό πρέπει να περάσει από μια διαδικασία δημοκρατικής διαπραγμάτευσης. Στόχος μας είναι, βέβαια, να συνδεθούν και άλλα κοινωνικά έως και πολιτικά δικαιώματα με την κάρτα, αλλά δεν το υποσχόμαστε. Όμως, όσον αφορά την προστασία από την αστυνομία, είναι εκ των ων ουκ άνευ» (στο ίδιο).

58

Ο δημοτικός εντεταλμένος για τα θέματα ένταξης Κρίστοφ Μάιερ, αντιθέτως, απαριθμεί όσον αφορά το κομβικό ζήτημα της προστασίας της διαμονής μία σειρά από δυσκολίες που χαρακτηρίζουν την ως τώρα διαδικασία:

59

«Τα πάντα είναι εστιασμένα σε αυτή την κάρτα πόλης, ενώ πραγματικά δεν γνωρίζουμε ακόμα ποιον θα ωφελούσε στ' αλήθεια. Δεν θα ωφελούσε ενάντια στο racial profiling, ούτε ενάντια στις διακρίσεις της καθημερινότητας. Αυτή την ώρα, η κάρτα συνδέεται και φορτίζεται με την υπόσχεση της "ασφάλειας" σε τέτοιο βαθμό ώστε να ξυπνά μη ρεαλιστικές προσδοκίες. Είμαι πεπεισμένος ότι πολλοί "άνθρωποι χωρίς χαρτιά" δεν θα θελήσουν να πάρουν αυτό το ρίσκο. [...] Για τη Νέα Υόρκη υπολογίζεται ότι γύρω στο πενήντα τοις εκατό των χρηστών (της ταυτότητας πόλης) είναι "άνθρωποι χωρίς χαρτιά". Στη Ζυρίχη, που δεν είναι πόλη-καταφύγιο και βάσει της ισχύουσας νομικής κατάστασης δεν μπορεί να είναι, αυτό θα σήμαινε ότι κάθε δεύτερος κάτοχος της κάρτας θα ήταν "χωρίς χαρτιά". Αυτό δεν προσφέρει ασφάλεια, αλλά αιτιολογεί μια αρχική υποψία για έλεγχο. Στην πόλη θα έπρεπε να κυκλοφορούν ίσως τριάντα σαράντα χιλιάδες κάρτες και, μεταξύ άλλων, να χρησιμοποιούνται σε αστυνομικούς ελέγχους, προτού πραγματοποιηθεί η χορήγηση (της κάρτας πόλης) σε "ανθρώπους χωρίς χαρτιά"» (συνέντευξη με τον Christof Meier, 18/12/2018).

Η εκτίμηση αυτή αντιστοιχεί και σε εκείνη μιας συγκριτικής μελέτης κινήματων για την αστική ιδιότητα του πολίτη στη Βέρνη και τη Ζυρίχη (Brunner, 2017):

Έτσι, στο Ομοσπονδιακό Σύνταγμα [...] καθορίζεται ότι η αυτονομία μιας κοινότητας παρέχεται σύμφωνα με τη νομοθεσία των καντονιών. Με βάση τις νομοθεσίες των καντονιών η αυτονομία αυτή διαμορφώνεται διαφορετικά στους Δήμους της Βέρνης και της Ζυρίχης και ειδικά όσον αφορά την ικανοποίηση συγκεκριμένων αιτημάτων των κινημάτων θέτει εμπόδια. Ως παράδειγμα θα πρέπει να αναφερθεί εδώ πάλι η υλοποίηση της κάρτας πόλης, η εφαρμογή της οποίας έχει, βάσει των τοπικών ρυθμίσεων για την αρμοδιότητα της αστυνομίας, μεγαλύτερες πιθανότητες να επιτευχθεί στη Ζυρίχη απ' όσες στον Δήμο της Βέρνης. Ο λόγος για αυτό είναι ότι στη Ζυρίχη η δημοτική αστυνομία είναι αρμόδια για την ενότητα διοικητικού δικαίου της πόλης και θα ήταν υποχρεωμένη να εφαρμόζει την αντίστοιχη νομική πρακτική. Στον Δήμο της Βέρνης η κατάσταση είναι πιο περίπλοκη, καθώς η αστυνομία του καντονιού είναι αρμόδια για την αστική περιοχή και, κατά συνέπεια, θα έπρεπε να ασκήσει μια διαφορετική νομική πρακτική στην εδαφική ενότητα του δήμου απ' ό,τι ορίζει η νομική πρακτική του καντονιού.

Η συγγραφέας αναφέρει και την κριτική που ασκεί η García (2006) στην ιδέα της «αστικής ιδιότητας του πολίτη». Η García επιχειρηματολογεί ότι οι (νομικές) αξιώσεις ως αποτέλεσμα τοπικών πρακτικών που αφορούν την ιδιότητα του πολίτη σπανίως μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο σε τοπικό επίπεδο δίχως τη συναίνεση άλλων εδαφικών ενότητων (πρβλ. Brunner, 2017).

Εκείνο που με ενδιέφερε ήταν να επεξεργαστώ με βάση ποια σημεία και ποιους συλλογισμούς η διάκριση που περιγράφηκε παραπάνω οδήγησε σε μια πραγματιστική θέση, μια θέση ενταξιακής πολιτικής και μια μετασχηματιστική θέση. Εκ των υστέρων γίνεται σαφές ότι αυτή η διάκριση αποδείχτηκε πως δεν ήταν γόνιμη για μια προδραστική διαμόρφωση μιας δημοκρατικής πόλης για όλους. Για τα επόμενα δύο χρόνια θα πρέπει να αναμένουμε ότι οι τοπικές συζητήσεις σχετικά με τα αποτελέσματα της δεύτερης γνωμοδότησης καθώς και αναφορικά με συγκεκριμένες προτάσεις υλοποίησης για την κάρτα πόλης εκ μέρους του δημοτικού συμβουλίου θα χαρακτηρίζονται από τις αναφερθείσες αντιφάσεις. Ανοιχτό παραμένει το ερώτημα του αν και πώς θα εξελιχθούν οι διαμάχες γύρω από τη «Züri City Card» τα επόμενα χρόνια. Αντιθέτως, είναι βέβαιο ότι η πραγματικότητα της εισροής προσφύγων στην πόλη θα εξακολουθήσει να υφίσταται.

- Brunner, Simone (2017):** «Urban Citizenship. Eine Analyse von Urban Citizenship in der Schweiz am Beispiel der sozialen Bewegungen der Städte Bern und Zürich», αδημ. διδ. διατρ., Kooperationsstudiengang Soziale Arbeit der Fachhochschulen Bern, Luzern u.a. (υπό έκδ.).
- Espahangizi, Kijan (2018):** «Ein civil rights movement in der Schweiz? Das vergessene Erbe der Mitenand-Bewegung (1974–1990)», διαθέσιμο στο: https://institutneueschweiz.ch/De/Blogs/178/Espahangizi_Mitenand
- Foroutan, Naika – Karakayali, Juliane – Spielhaus, Riem (επιμ.) (2018):** *Postmigrantisches Perspektiven. Ordnungssysteme, Repräsentationen, Kritik*, Φραγκφούρτη.
- Florida, Richard (2002):** *The Rise of the Creative Class*, Νέα Υόρκη.
- García, Marisol (2006):** «Citizenship Practices and Urban Governance in European Cities», στο: *Urban Studies* 43/4, σσ. 745–765.
- Gross, Dominik (2018):** «Zwerge wollen Zwerge bleiben», στο: *alliance sud*, 27/9/2018, διαθέσιμο στο: www.alliancesud.ch/de/politik/steuer-und-finanzpolitik/zwerge-wollen-zwerge-bleiben
- Hitz, Hansruedi – Schmid, Christian – Wolff, Richard (1995):** «Boom, Konflikt und Krise – Zürichs Entwicklung zur Weltmetropole», στο: Hitz – Hansruedi et al. (επιμ.): *Capitales Fatales. Urbanisierung und Politik in den Finanzmetropolen Frankfurt und Zürich*, Ζυρίχη.
- Holenstein, André – Kury, Patrick – Schulz, Kristina (2018):** *Schweizer Migrationsgeschichte. Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Ζυρίχη.
- Kiener, Regina – Breitenbücher, Danielle (2018):** «Justizzugang von Sans-Papiers. Gutachten zuhanden der Integrationsförderung der Stadt Zürich», διαθέσιμο στο: www.stadt-zuerich.ch/prd/de/index/stadtentwicklung/integrationsforderung/integrationsthemen/sans-papiers.html
- Krenn, Martin – Morawek, Katharina (2017):** *Urban Citizenship. Zur Demokratisierung der Demokratie*, Βιέννη.
- Mauch, Corine (2017):** «Zürich – attraktiv durch Innovation und Weltoffenheit», διάλεξη της δημόρχου στην Volkswirtschaftliche Gesellschaft Zürich, 29/3/2017, διαθέσιμο στο: <https://zuerich.spkantonzh.ch/aktuell/artikel/zuerich-attraktiv-durch-innovation-und-weltoffenheit/>
- Morawek, Katharina (2015):** «Städte statt Staaten», στην εφημ. WOZ – *Die Wochenzeitung*, αρ. 28, 9/7/2015.
- Purtschert, Patricia – Lüthi, Barbara – Falk, Francesca (επιμ.) (2013):** *Postkoloniale Schweiz. Formen und Folgen eines Kolonialismus ohne Kolonien*, Μπίλεφελντ.

REFUGEES WELCOME

WELCOME

Barcelona
Ciutat Refugi

BUE RÜBUNER HANSEN

ΠΟΛΗ-ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ, ΠΟΛΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ BARCELONA EN COMÚ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ 2015 η Βαρκελώνη θεωρείται πρότυπο ανάμεσα στις αλληλεγγυες πόλεις, τις πόλεις δηλαδή που εκδηλώνουν αλληλεγγύη με τους πρόσφυγες, τους μετανάστες και τις μετανάστριες. Την άνοιξη του 2015 η πλατφόρμα πολιτών Barcelona en Comú (Βαρκελώνη Από Κοινοῦ), που ξεπήδησε μέσα από κοινωνικά κινήματα, κέρδισε τις δημοτικές εκλογές με ένα πρόγραμμα που προέβλεπε, μεταξύ άλλων, το κλείσιμο του τοπικού κέντρου απέλασης (Centro de Internamiento de Extranjeros [CIE]). Τον Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς, η δήμαρχος Άδα Κολάου ανέλαβε την πρωτοβουλία για τη διάσημη στο μεταξύ δήλωση των πόλεων να στηρίζουν τους πρόσφυγες, με τίτλο «We, the Cities of Europe (Εμείς, οι Πόλεις της Ευρώπης)» (Colau – Hidalgo – Galinos, 2016). Το κείμενο, που υπογράφηκε από τους δημάρχους του Παρισιού, της Λέσβου και μιας σειράς ισπανικών πόλεων, συγκέντρωσε γρήγορα παγκόσμιο ενδιαφέρον και λειτούργησε ως καταλύτης για την κινητοποίηση της κοινωνίας των πολιτών της Βαρκελώνης σε ό,τι αφορά τις πρωτοβουλίες αλληλεγγύης.

Το ιδιαίτερο στοιχείο στη Βαρκελώνη είναι ότι η πόλη έγινε ένας χώρος πειραματισμού, στον οποίο δοκιμάζεται η υφιστάμενη πολιτική του καλωσορίσματος. Η ύπαρξη μιας ισχυρής κοινωνικής και πολιτικής βούλησης προς μια αλληλέγγυα δράση δεν απάλειψε τις αντιφάσεις με τις οποίες βρίσκονται αντιμέτωποι και αντιμέτωπες οι ακτιβιστές και ακτιβίστριες της «Αλληλέγγυας Πόλης» και των δημοτικών διοικήσεων σε άλλα μέρη, αλλά δημιούργησε έναν χώρο μάθησης. Για παράδειγμα: Για ποιο λόγο η ίδια δημοτική αρχή που ήθελε να κλείσει το κέντρο απέλασης νιώθει ότι δέχεται πιέσεις να προβεί σε μέτρα εναντίον των μεταναστών πλανόδιων πωλητών;

Η διερεύνηση της Βαρκελώνης ως αλληλέγγυας πόλης, επομένως, είναι σημαντική όχι μόνο όσον αφορά τις θεσμικές πρωτοβουλίες και την τοπική πολιτική, αλλά και ως ένα παράδειγμα για τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η πολιτική αλληλεγγύης. Η παρούσα περιπτωσιολογική μελέτη επικεντρώνεται στις διαφορετικές απόψεις περί του νοήματος και της εμβέλειας της έννοιας της αλληλεγγύης, καθώς και στις σκέψεις περί

τακτικής και στρατηγικής, που διαμορφώνουν, περιορίζουν και εμπνέουν τις συγκεκριμένες πολιτικές και πρακτικές αλληλεγγύης. Η μελέτη βασίζεται σε πέντε συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν στα τέλη του 2018 με εργαζόμενους και εργαζόμενες στη δημοτική διοίκηση της Βαρκελώνης, οι οποίοι και οι οποίες έχουν διευθυντικές θέσεις, με ακτιβιστές και ακτιβίστριες της Barcelona en Comú και του Κινήματος για τα Δικαιώματα των Μεταναστών, καθώς και σε συμμετοχική έρευνα δράσης των ετών 2015-2016, η οποία προέρχεται από τα ίδια πλαίσια.¹

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Η Βαρκελώνη έχει μια μακρόχρονη ιστορία αλληλεγγύης: από τους συνεταιρισμούς εργατών, τα αναρχικά και κομμουνιστικά συνδικάτα της δεκαετίας του '30 και την αντίσταση στο φρανκισμό, ως την άνθηση των κοινωνικών κινήματων, συνεταιρισμών και συνοικιακών συλλόγων της τελευταίας δεκαετίας. Επίσης, πρέπει να αναφερθεί το αντιπολεμικό κίνημα κατά του Πολέμου στο Ιράκ των αρχών της δεκαετίας του 2000, καθώς συνέβαλε σημαντικά στο να περιοριστούν τα περιθώρια για την ισλαμοφοβία.

Η αλληλεγγύη με τους πρόσφυγες, τους μετανάστες και τις μετανάστριες, ωστόσο, είναι σχετικά νέα, αμφιλεγόμενη και με πολλές προκλήσεις. Επί δεκαετίες η Ισπανία θεωρούνταν χώρα εξόδου μεταναστών, στο πνεύμα μιας εποικιστικής αποικιοκρατικής μετανάστευσης, ενώ ο 20ός αιώνας χαρακτηρίστηκε από μεγάλα ρεύματα εσωτερικής μετανάστευσης. Πράγματι, η Ισπανία ήρθε μόλις το 2000 αντιμέτωπη με μια αυξημένη εισροή μεταναστών από το εξωτερικό, και ως το 2015 λίγοι μόνο πρόσφυγες αναζητούσαν άσυλο στη χώρα. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 μόνο ένα τοις εκατό του ισπανικού πληθυσμού ήταν γεννημένο στο εξωτερικό, ποσοστό που ως το 2010 είχε φτάσει το 12,2%. Στη Βαρκελώνη, μια μεγάλη και σχετικά πλούσια πόλη, το αντίστοιχο ποσοστό είναι 26,6%, άρα διπλάσιο, ενώ το περίπου 18,5% των κατοίκων δεν έχει ισπανική ιθαγένεια. Οι μετανάστες και μετανάστριες προέρχονται κυρίως από την Ευρώπη (35,6%), τη Λατινική Αμερική (32,5%) και την Ασία (24,9%), ενώ μόνο το 6,9% κατάγεται από την Αφρική (Ayuntamiento de Barcelona, 2018a).

Πίσω από αυτούς τους αριθμούς κρύβονται πάμπολλες προσωπικές ιστορίες και πορείες ζωής – γύρω στις τριακόσιες με τετρακόσιες χιλιάδες, ανάλογα με τις εκτιμήσεις για το πόσοι κάτοικοι παραμένουν μη

1. Ο συγγραφέας θέλει να ευχαριστήσει τη Manuela Zechner για την υποστήριξη της, η οποία επέφερε σημαντικές βελτιώσεις στο ανά χειράς κείμενο.

καταγεγραμμένοι. Ωστόσο, η σαφής και κυρίως η θεσμική πολιτική αλληλεγγύης και καλωσορίσματος συνδέεται με ένα κλάσμα μόνο των ιστοριών αυτών, συγκεκριμένα με τις ιστορίες των τελευταίων αφιχθέντων, κυρίως των αιτούντων άσυλο και των ατόμων που έχουν καταστεί παράνομα. Οι λόγοι είναι τόσο πολιτικοί όσο και θεσμικοί. Πριν από το 2015, το θέμα της εισροής μεταναστών εν πολλοίς αποπολιτικοποιήθηκε μέσω μιας ευρείας πολιτικής συναίνεσης στη δημοτική διοίκηση ώστε να θεωρηθούν η εισροή μεταναστών και οι διαστάσεις της –διαστάσεις εργατικού δικαίου, πολιτισμικές και ανθρωπιστικές– ως ένα θέμα διοικητικό. Οι μετανάστες και μετανάστριες στη Βαρκελώνη κατάγονταν στην πλειονότητά τους είτε από άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είτε από τη Λατινική Αμερική, που σήμαινε ότι πολλοί κατείχαν ήδη την ισπανική γλώσσα ή κάποια μορφή άδειας εργασίας και στο πλαίσιο της οικονομικής άνθησης της δεκαετίας του 2000 βρήκαν χωρίς πρόβλημα δουλειά. Παράλληλα, το ισπανικό κράτος διατηρούσε εξαιρετικά υψηλά ποσοστά απόρριψης στις υποθέσεις ασύλου – συχνά απορριπτόταν πάνω από το εβδομήντα τοις εκατό των αιτήσεων (Sanahuja, 2017).

Τα χρόνια πριν από την κρίση η τοπική δυνατότητα υποδοχής και ένταξης αντιστοιχούσε λίγο πολύ στον αριθμό των αφιχθέντων. Προκειμένου να αποφευχθούν οι ξενοφοβικές αντιδράσεις στην αυξανόμενη εισροή μεταναστών, η δημοτική διοίκηση εγκαινίασε στις αρχές της δεκαετίας του 2000 το δίκτυο *Xarxa Antirumors* (Δίκτυο ενάντια στις φήμες) με στόχο την καταπολέμηση των φημών, των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων. Το πρόγραμμα αυτό εκπαιδεύει «πράκτορες κατά των φημών», όπως ονομάζονται, ώστε να διαλύουν φήμες και πλάνες για τη μετανάστευση σε γειτονίες και σε σχολεία. Ως τώρα έχει υιοθετηθεί σε πολλές πόλεις, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο (*Antirumores*, 2019 και *Cities of Migration*, 2018).

Από πολλές απόψεις, το σημερινό σύστημα έχει μείνει ίδιο από το 2015. Τα κρατικά προγράμματα διαθέτουν στέγη και ένα ποσό για μικροέξοδα για τους πρώτους έξι μήνες της διαδικασίας ασύλου (σε ειδικές περιπτώσεις, το διάστημα μπορεί να φτάσει τους εννέα μήνες) στους αιτούντες άσυλο. Πριν από και μετά το διάστημα αυτό, ο δήμος παρέχει στέγη και οικονομική στήριξη, καθώς και νομική αρωγή. Οι μετανάστες και μετανάστριες που μπορούν να αποδείξουν ότι έχουν τόπο κατοικίας στη Βαρκελώνη (για παράδειγμα, βάσει αποδείξεων λειτουργικών εξόδων ή νοικοκυριών συμβολαίων στο όνομά τους) δικαιούνται να εγγραφούν στις τοπικές αρχές (*empadronamiento*), ανεξαρτήτως του καθεστώτος διαμονής και πολιτογράφησης τους στην Ισπανία. Έτσι, αποκτούν πρόσβαση στις ίδιες δημοτικές κοινωνικές παροχές όπως και όσοι έχουν άδεια διαμονής μακράς διάρκειας – θεωρητικά, τουλάχιστον. Στην πραγματικότητα, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις στις οποίες οι άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση σε αυτά τα δικαιώματα, μεταξύ άλλων λόγω ελλιπούς ενημέρωσης

και διακρίσεων. Επίσης, οι δημοτικές διοικήσεις ακολουθούν μια προσέγγιση σε δύο στάδια, σύμφωνα με την οποία προβλέπεται μία πρώτη φάση της υποδοχής (*acogida*), την οποία διαδέχεται μια δεύτερη φάση της αυτονομίας σε ό,τι αφορά την ένταξη στην αγορά εργασίας και στέγης.

Πριν από την οικονομική κρίση, οι πολιτικές αλληλεγγύης ανήκαν κυρίως στα καθήκοντα των κοινωνικών κινημάτων και των ΜΚΟ ή σε «παράνομα» κινήματα, όπου οι μετανάστες και μετανάστριες αυτοοργανώνονταν μέσω κοινωνικών και οικογενειακών δικτύων. Όταν με το ξέσπασμα της κρίσης πολλοί έχασαν τη δουλειά τους, τέτοιου είδους δίκτυα άρχισαν να αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία – όχι μόνο για τους μετανάστες και τις μετανάστριες, αλλά και για εκατομμύρια Ισπανούς υπηκόους. Το θέμα των χώρων στέγασης έγινε επιτακτικό για τον πληθυσμό, ανεξαρτήτως καταγωγής. Οι μετανάστες και μετανάστριες αφρικανικής προέλευσης ίδρυσαν το 2011 το υπό κατάληψη κέντρο «*Cal África*» σε μια πρώην βιομηχανική περιοχή, το οποίο έγινε ένας σημαντικός χώρος αμοιβαίας παροχής βοήθειας και συμβίωσης για εκατοντάδες ανθρώπους που έβγαζαν τα προς το ζην κυρίως ως συλλέκτες και συλλέκτριες παλιοσίδερων (Geddis, 2013). Στη Βαρκελώνη ο αριθμός των ανθρώπων από τη Λατινική Αμερική μειώθηκε μεταξύ 2009 και 2016 κατά πενήντα χιλιάδες άτομα, καθώς πολλοί έχασαν τη δουλειά τους και κατά συνέπεια και την ικανότητά τους να πληρώνουν ενοίκια και υποθήκες. Πολλοί, κυρίως οικογένειες τα παιδιά των οποίων είχαν ριζώσει πια στη Βαρκελώνη, δραστηριοποιήθηκαν στην πλατφόρμα κατά των εξώσεων (*Plataforma de Afectados por la Hipoteca* [PAH]). Μία εκ των ιδρυτών αυτού του κινήματος είναι η Άδα Κολάου.

Κατά το πρότυπο της «Αραβικής Άνοιξης», στις 15 Μαΐου 2011 εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι σε όλη τη χώρα κατέλαβαν δημόσιες πλατείες για να διαμαρτυρηθούν ενάντια στην πολιτική λιτότητας και υπέρ μιας «γνήσιας δημοκρατίας». Στο κίνημα αυτό κυρίαρχο ρόλο διαδραμάτισαν και οι μετανάστες και μετανάστριες, ενώ οι μεταναστευτικοί αγώνες απέκτησαν μεγαλύτερη σημασία στην πορεία των γεγονότων. Μία από τις πιο δυναμικές πρωτοβουλίες αλληλεγγύης για τους μετανάστες και τις μετανάστριες ήταν η εκστρατεία «*Tanquem els CIEs* (Κλείστε τα κέντρα κράτησης)» κατά των στρατοπέδων απέλασης, η οποία ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2012 μετά το θάνατο του Ιντρίσα Ντιαλό (*Idrissa Diallo*) στο τοπικό κέντρο απέλασης της Βαρκελώνης. Το 2013 δημιουργήθηκε το εμπνευσμένο από τους Ζαπατίστας «*Espacio del Inmigrante* (Χώρος των Μεταναστών και Μεταναστριών)» στη συνοικία Ραβάλ, που εξελίχθηκε σε σημαντικό κέντρο συνάντησης για τη μεταναστευτική αυτοοργάνωση συγκεντρώνοντας άτομα από το «*Cal África*», που πλέον είναι κλειστό έπειτα από επιχείρηση εκκαθάρισης, καθώς και έναν όλο και μεγαλύτερο αριθμό παράτυπων μεταναστών και μεταναστριών, που κατόρθωναν να επιβιώνουν ως πλανόδιοι πωλητές, οι λεγόμενοι *manteros*. Κύριο

χαρακτηριστικό του χώρου αυτού ήταν μια ρηξικέλευθη κριτική στον αποκλεισμό ανθρώπων χωρίς ισπανική ιθαγένεια από την πολιτική συμμετοχή. Ένα πρώην μέλος του «Espacio» το περιγράφει εύστοχα με το ακόλουθο σλόγκαν: «(Ο μετανάστης είναι) ένα υποκείμενο της πολιτικής και πολιτικό υποκείμενο, όχι αντικείμενο της δημόσιας τάξης».

BARCELONA EN COMÚ

Με την ανάληψη καθηκόντων της νέας δημοτικής αρχής το 2015, η οποία ξεπήδησε μέσα από το κίνημα, η μετανάστευση έγινε κομβικό θέμα της δημοτικής πολιτικής της Βαρκελώνης. Παρόλο που η πόλη δεν έγινε ποτέ σημαντικός τόπος άφιξης ή διέλευσης, δόθηκε μεγάλη σημασία στο θέμα της φυγής και της μετανάστευσης, όπου οι δύο κατηγορίες διακρίνονταν αυστηρά στον δημόσιο διάλογο. Τα δύο κεντρικά θέματα ήταν, αφενός, η μη άφιξη Σύρων προσφύγων στη Βαρκελώνη, και αφετέρου, το αριθμητικά περιορισμένο αλλά πολύ εμφανές φαινόμενο της ανεπίσημης πλανόδιας πώλησης από μετανάστες κυρίως της Υποσαχάριας Αφρικής, οι οποίοι δεν είχαν χαρτιά.²

Η γένεση και η εξέλιξη αυτών των δύο φαινομένων ακολούθησαν, από πολλές απόψεις, αντίθετες πορείες. Επειδή δεν έρχονταν πρόσφυγες στη Βαρκελώνη, η πολιτικοποίηση του δικαιώματος ασύλου και υποδοχής βασιζόταν στην αποφασιστικότητα της νέας δημοτικής αρχής να κινητοποιηθεί σε κοινωνικό και θεσμικό επίπεδο ενάντια στην άρνηση της κεντρικής κρατικής εξουσίας και να υποδεχτεί πρόσφυγες. Με την ανάπτυξη τακτικών προκειμένου να θέσει υπό αμφισβήτηση την κρατική πολιτική και τη νομιμότητα της συντηρητικής κυβέρνησης του Λαϊκού Κόμματος (Partido Popular), όπως και το κλείσιμο των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η δημοτική διοίκηση απάντησε σε ένα ισχυρό κύμα αλληλεγγύης του πληθυσμού. Αντιθέτως, ο αγώνας των πλανόδιων πωλητών και πωλητριών πήρε διαστάσεις σκανδάλου από την πολιτική Δεξιά και τα mainstream μέσα ενημέρωσης, με βασική επιδίωξη να παρουσιαστεί η δημοτική αρχή ως «υπερβολικά ανεκτική» έναντι των «παράνομων

68

69

2. Ο ακτιβιστής του «Espacio del Inmigrante» από τον οποίο πήραμε συνέντευξη για αυτή τη μελέτη υπολόγισε τον αριθμό των mantos μεταξύ τριακοσίων και τετρακοσίων ατόμων. Στο μεταξύ, δημοσιεύματα του Τύπου ισχυρίζονται ότι ο αριθμός τους αυξήθηκε επί διακυβέρνησης Κολάου από τετρακόσια σε εξακόσια άτομα στο διάστημα 2014–2018 (López – Sust, 2016). Με βάση την εντύπωση που έχω αποκομίσει από την καθημερινότητα στους δρόμους της Βαρκελώνης, ο τελευταίος αυτός ισχυρισμός μου φαίνεται υπερβολικός. Ο αριθμός των καταγεγραμμένων ανθρώπων δυτικοαφρικανικής προέλευσης στη Βαρκελώνη ήταν 3.794 άτομα το 2018, που σημαίνει 1,26% του μεταναστευτικού πληθυσμού (Ayuntamiento de Barcelona, 2018a).

μεταναστών που καταλαμβάνουν τον δημόσιο χώρο για να πουλήσουν παράνομα, παραποιημένα προϊόντα» και να αποδυναμωθεί. Ενώ η άσκηση αλλά και ο περιορισμός του υπαίθριου εμπορίου στην πόλη έχουν παράδοση αιώνων, μια φιλική προς τους μετανάστες, δημοκρατική από τη βάση δημοτική αρχή ήταν ένα καινούργιο φαινόμενο – αλλά και ένα ευάλωτο σε επιθέσεις πεδίο. Το κίνημα *Barcelona en Comú* (Βαρκελώνη από Κοινού [BComú]) προσπάθησε εδώ να πάρει μια στην ουσία αδύνατη θέση, μια θέση ανάμεσα στα αιτήματα του κινήματος υπέρ των δικαιωμάτων των προσφύγων, αφενός, και στην έκκληση για δημόσια τάξη από τα μέσα ενημέρωσης και την αντιπολίτευση, αφετέρου.

Επομένως, για να κατανοήσουμε τη δημόσια συζήτηση γύρω από το θέμα «μετανάστευση», μια συζήτηση που καθιέρωσε την αντίληψη της Βαρκελώνης ως μιας αλληλέγγυας πόλης, και μάλιστα μακροπρόθεσμα, πρέπει να αντιληφθούμε τη θέση και την εξέλιξη της BComú. Οι θέσεις ως προς τη μεταναστευτική πολιτική αναπτύχθηκαν μέσω μιας συμμετοχικής διαδικασίας, όπου ήταν σημαντική η συμβολή ανθρώπων που διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις και εμπειρία: απλών πολιτών, ακτιβιστών και ακτιβιστριών, ερευνητών και ερευνητριών, εργαζομένων σε δημοτικές υπηρεσίες και σε ΜΚΟ – μεγάλος αριθμός των οποίων είναι μετανάστες και μετανάστριες από την Ευρώπη ή τη Λατινική Αμερική, κάποιοι και κάποιες με βορειοαφρικανική ή νοτιοασιατική καταγωγή. Στη συζήτηση με συμμετέχοντες και συμμετέχουσες στην ομάδα εργασίας της εκστρατείας του 2015 γίνεται φανερό μια διαφωνία μεταξύ της εστίασης σε μια συγκεκριμένη πολιτική και σε έναν ευρύτερο νέο πολιτικό προσανατολισμό σχετικά με το θέμα της μετανάστευσης. Ένα από τα άτομα που ρωτήσαμε, μια ερευνήτρια που εργάζεται στη δημοτική διοίκηση, περιέγραψε μια ανοιχτή και συχνά δύσκολη διαδικασία, στην οποία σταδιακά μόνο επιτεύχθηκε η ανάπτυξη συγκεκριμένων και αποδεκτών από όλους πολιτικών μέτρων, αφού ανέλυσαν τον τρόπο λειτουργίας της δημοτικής διοίκησης σε μεταναστευτικά ζητήματα και εξέτασαν τις προκλήσεις και τα λάθη. Ένας άλλος άνθρωπος με τον οποίο μιλήσαμε, ένας ερευνητής-ακτιβιστής που είχε εργαστεί με τους συλλέκτες και τις συλλέκτριες παλαιοσίδερων και με το «Espacio del Inmigrante», εξέφρασε τη δυσανεμία του για την παρουσίαση της μετανάστευσης ως ενός μεμονωμένου θέματος και μίλησε για τις προσπάθειές του να εναρμονίσει το διάλογο αυτόν με τα αιτήματα του κινήματος υπέρ των δικαιωμάτων των μεταναστών. Καθοριστική στην προσπάθεια αυτή ήταν, όπως είπε, «η βασική θεώρηση των μεταναστών και μεταναστριών ως πολιτικών υποκειμένων και ανθρώπων με ικανότητα δράσης, και όχι ως ενός αντικειμένου ή ενός πληθυσμού που πρέπει να διαχειριστούμε και να διοικήσουμε», όπως και η οικουμενοποίηση των αιτημάτων («για όλους») και η εστίαση σε συγκεκριμένες αξιώσεις που συνδέονται με την κριτική στο θέμα της κάθιξης και έχουν αντιρατσιστικό περιεχόμενο.

Στο τελικό έγγραφο της ομάδας εργασίας για τη μετανάστευση

γίνεται λόγος για προσανατολισμό των προσπαθειών προς την κοινωνική ένταξη –ιδιαιτέρως προς την απλοποίηση της διαδικασίας εγγραφής στα δημοτικά μητρώα και της πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας– και για τον αγώνα υπέρ μηχανισμών ένταξης στα σχολεία, στην αγορά στέγης και στα κέντρα απέλασης (Barcelona en Comú, 2015a). Το γενικό εκλογικό πρόγραμμα του 2015 αντικατοπτρίζει τις ανησυχίες των δύο συνεντευξιζόμενων. Το πρόγραμμα εμπεριέχει μια σειρά από συγκεκριμένες προτάσεις: Ενώ ορισμένες από αυτές μπορούν να θεωρηθούν μάλλον ως επιμέρους πτυχές οικουμενικών αιτημάτων, άλλες είναι απόλυτα εξειδικευμένες στη διατύπωσή τους (για παράδειγμα, το κλείσιμο του στρατοπέδου απέλασης). Άλλες πάλι ασχολούνται με το πώς θα μπορούσε η ίδια η πόλη να σεβαστεί και να ενθαρρύνει την ικανότητα πολιτικής δράσης των μεταναστών και μεταναστριών (Barcelona en Comú, 2015b). Τούτο αποδεικνύει τη δύναμη της συμμετοχικής χάραξης πολιτικής ως διαδικασίας συλλογικής παραγωγής γνώσης και πολιτικής σκέψης, που απορρέει από τις εμπειρίες και τις γνώσεις των συμμετεχόντων σε αυτήν ατόμων. Το πεδίο ένταξης ανάμεσα στα πολιτικά μέτρα και στη ριζοσπαστική πολιτική γίνεται έτσι –σε επίπεδο λόγου, τουλάχιστον– ένα γόνιμο έδαφος. Κατά τη διάρκεια της δημοτικής εκλογικής αναμέτρησης του 2015 η BComú συμμετείχε και σε μια εκστρατεία ενημέρωσης των μεταναστών και μεταναστριών για το εκλογικό τους δικαίωμα στις δημοτικές εκλογές.

Μετά την ανάληψη καθηκόντων της, η BComú ξεπέρασε δύο βασικές υποθέσεις στις οποίες βασιζόταν η ως τώρα υπερκομματική πολιτική συναίνεση στο πλαίσιο της διοίκησης της πόλης αναφορικά με τα θέματα υποδοχής και ασύλου των προσφύγων. Έθεσε ως στόχο, αντί του αποπολιτικοποιημένου φιλελεύθερου ουμανισμού, τα μεταναστευτικά ζητήματα να πολιτικοποιηθούν στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο, με βάση τα επιχειρήματα και τις αξιώσεις των κοινωνικών κινημάτων και των προοδευτικών ΜΚΟ. Με αυτή της τη στάση, η BComú έβαλε τέλος και σε μία δεύτερη υπόθεση, συγκεκριμένα ότι η πόλη θα έπρεπε να επιλύει απλώς στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της τα θέματα των προσφύγων και των μεταναστών χωρίς να αποκλίνει επισημώς από την πολιτική της κεντρικής κυβέρνησης. Έτσι, η πόλη θα συνέβαλε, για παράδειγμα, στην ευαισθητοποίηση για τις αδικίες στις οποίες εκτίθενται όσοι βρίσκονται στο κέντρο κράτησης και απέλασης, ακόμα κι αν το κλείσιμο του τελευταίου εντέλει δεν ήταν στο χέρι της.

Όταν άρχισε το λεγόμενο «Καλοκαίρι της μετανάστευσης», λίγο αφότου ανέλαβε τα καθήκοντά της η Άδα Κολάου, δεν προκάλεσε επομένως εντύπωση το γεγονός ότι η Βαρκελώνη πρωτοστάτησε στην αξίωση των ευρωπαϊκών πόλεων να έρθουν σε ρήξη με τη φριχτή και εγκληματική πολιτική των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των εθνικών κυβερνήσεων. Επίσης, δεν προκάλεσε έκπληξη το γεγονός ότι η στάση που υιοθέτησε η κυβέρνηση της πόλης αναφορικά με τη μεταναστευτική πολιτική

δημιούργησε μεγάλη αναστάτωση στους κύκλους της πολιτικής Δεξιάς και στα μέσα ενημέρωσης. Τα τελευταία χρόνια αυτοί οι δύο αντίρροποι αγώνες για τα θέματα νομιμότητας και δικαιοσύνης επισκίασαν σε μεγάλο βαθμό τις καθημερινές προσπάθειες του δήμου να διευρύνει τις δυνατότητες υποδοχής ενόψει των ετησίως αυξανόμενων αιτήσεων ασύλου. Ενώ η πρώτη θέση συνέβαλε αποφασιστικά στη φήμη της Βαρκελώνης ως της κατεχοχόν αλληλέγγυας πόλης, η τελευταία θέση μάλλον έβλαψε τη φήμη της.

ΠΟΛΗ-ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ

Όταν ο αριθμός των προσφύγων αυξήθηκε δραματικά το καλοκαίρι του 2015, τα κοινωνικά κινήματα και οι οργανώσεις στη Βαρκελώνη έλαβαν τα αντίστοιχα μέτρα. Νέες οργανώσεις, όπως η πλατφόρμα πολιτών Stop Mare Mortum (Σταματήστε τις θαλάσσιες δολοφονίες), που δραστηριοποιείται υπέρ των δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών και μεταναστριών, όπως και η ΜΚΟ θαλάσσιων διασώσεων Proactiva Open Arms (Προληπτική Δράση «Ανοιχτές Αγκάλες») ιδρύθηκαν στην ευρύτερη περιοχή της Βαρκελώνης. Η Άδα Κολάου έστειλε ρηματική διακοίνωση στον Ισπανό πρωθυπουργό Μαριάνο Ραχόι αναγγέλλοντας ότι η Βαρκελώνη θα μετασχηματιζόταν σε μια πόλη-καταφύγιο (Colau, 2015). Έπειτα από αυτό, μέσα σε ένα εικοσιτετράωρο πάνω από χίλια μηνύματα με δηλώσεις προθυμίας παροχής βοήθειας στάλθηκαν στη νέα διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της «Ciutat Refugi (πόλης-καταφυγίου)». Στις 12 Σεπτεμβρίου 2015 η Βαρκελώνη συμμετείχε στις πανευρωπαϊκές διαδηλώσεις «#europesayswelcome» και στις 15 Σεπτεμβρίου η Άδα Κολάου δημοσιοποίησε από κοινού με τους δημάρχους της Λέσβου και του Παρισιού ένα κείμενο που το υπέγραψαν πολλοί Ισπανοί δήμαρχοι. Σε αυτό δηλώνουν τα εξής:

Εμείς, οι πόλεις της Ευρώπης, είμαστε έτοιμες να γίνουμε καταφύγια. Θέλουμε να καλωσορίσουμε τους ανθρώπους αυτούς, τους πρόσφυγες. Τα κράτη αποδίδουν το καθεστώς ασύλου, αλλά οι πόλεις προσφέρουν στέγη. [...] Έχουμε τον απαιτούμενο χώρο, την απαιτούμενη υποδομή και, το σημαντικότερο, την υποστήριξη των πολιτών μας. [...] Το μόνο που μας λείπει είναι η κρατική υποστήριξη (Colau – Hidalgo – Galinos, 2015).

Με αυτή τη στάση καλωσορίσματος εκ μέρους του δήμου, όλο και περισσότεροι πολίτες προσφέρονταν να βοηθήσουν στην υποδοχή – παρ' όλα αυτά, οι πρόσφυγες δεν έρχονταν. Τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας,

μια βαθιά κρίση στην αγορά κατοικίας και η πολιτική λιτότητας καθιστούσαν την Ισπανία, που βρίσκεται μακριά από τις περιοχές ένοπλων συγκρούσεων της Εγγύς Ανατολής, μη ελκυστική ως χώρα προορισμού. Σε αυτά ήρθε να προστεθεί ως αποτρεπτικός παράγοντας το γεγονός ότι η ισπανική κυβέρνηση δεν τήρησε τις δεσμεύσεις της να δεχτεί πρόσφυγες από την Ιταλία και την Ελλάδα στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος ανακατανομής. Έναν χρόνο αφότου τέθηκε σε ισχύ η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον Οκτώβριο του 2016, η Ισπανία είχε υποδεχτεί μόνο 481 ανθρώπους από τους συμφωνηθέντες 17.680 πρόσφυγες (Suanzes, 2016). Μια και ελάχιστοι μόνο πρόσφυγες ήρθαν από τη Συρία, η κοινωνική και δημοτική προθυμία υποδοχής έπρεπε να λάβει νέο προσανατολισμό. Η δημοτική αρχή άρχισε να αναπτύσσει στρατηγικές για να θέσει υπό αμφισβήτηση το επιβεβλημένο από το ισπανικό κράτος μπλοκάρισμα, ενώ κοινωνικά κινήματα, ΜΚΟ και νέες συνοικιακές πρωτοβουλίες όπως η Barris Refugi επικεντρώθηκαν σε δράσεις αλληλεγγύης στο εξωτερικό, κυρίως στην Ελλάδα. Σε όλη την ισπανική επικράτεια, άλλες πόλεις που κυβερνώνται από προοδευτικές πλατφόρμες πολιτών έλαβαν παρόμοια μέτρα, κατά το πρότυπο της Βαρκελώνης.

Το «Τμήμα Παγκόσμιας Δικαιοσύνης και Συνεργασίας» της δημοτικής αρχής άρχισε να αναζητά άλλες δυνατότητες ώστε να βοηθήσει πρόσφυγες εγκλωβισμένους στην Ελλάδα και την Ιταλία να έρθουν στη Βαρκελώνη. Η ιδέα να ναυλώσει ένα πλοίο για το σκοπό αυτόν απορρίφθηκε σύντομα, γιατί το λιμάνι της Βαρκελώνης ελέγχεται από το κράτος και, επομένως, ο δήμος δεν θα μπορούσε να εγγυηθεί για την ασφάλεια των επιβαινόντων. Εξετάστηκε πλήθος δυνατοτήτων, μεταξύ των οποίων και η υποστήριξη της έκδοσης βίζας για ανθρωπιστικούς λόγους και η συνεργασία μεταξύ δήμων, όπως με την Αθήνα, τη Λέσβο και τη Μελίγια (Comas – Hansen – Salvini – Zechner, 2016). Οι προσπάθειες αυτές οδήγησαν τον Μάρτιο του 2016 στη σύναψη μιας συμφωνίας με την Αθήνα, με βάση την οποία εκατό πρόσφυγες από την Αθήνα θα γίνονταν δεκτοί στη Βαρκελώνη (La Vanguardia, 2016). Το κείμενο της συμφωνίας κατήγγελλε το γεγονός ότι το ισπανικό κράτος δεν τηρούσε τις δεσμεύσεις του έναντι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επισημαίνοντας ότι με τον τρόπο αυτό καθιστά όλους τους Ισπανούς πολίτες συνενόχους. Από τη στιγμή που το κράτος δεν αντεπεξέρχονταν στις ευθύνες του, έπρεπε η πόλη να αναλάβει δράση κατά αυτής της συλλογικής ενοχοποίησης. Επίσης, η συμφωνία στην ουσία διέψευδε τους ισχυρισμούς της κεντρικής κυβέρνησης ότι η Ισπανία δεν είχε επαρκείς δυνατότητες υποδοχής προσφύγων. Παρ' όλα αυτά, ο πρωθυπουργός Ραχόι απέρριψε την πρόταση επικαλούμενος το αποκλειστικό προνόμιο της κεντρικής κρατικής εξουσίας σε όλα τα θέματα της πολιτικής ασύλου και συνόρων. Ακόμα κι αν η συμφωνία με την Αθήνα απέτυχε ως προς την πρακτική εφαρμογή της, κατέστησε ωστόσο σαφές ότι η μη συμμόρφωση της Ισπανίας με το ευρωπαϊκό

Σε γενικές γραμμές, το ισπανικό σύστημα ασύλου είναι εξαιρετικά δυσλειτουργικό. Συνδυάζει έναν ακραίο συγκεντρωτισμό των μηχανισμών σχεδιασμού και ρύθμισης με μια υψηλού βαθμού αποκεντρωμένη υλοποίηση μέσω των ΜΚΟ, κοινωφελών ιδρυμάτων και δημοτικών διοικήσεων, ενώ απουσιάζει οποιαδήποτε μορφή συντονισμού ή αξιόπιστων διαύλων ενημέρωσης. Επιπλέον, η κεντρική κυβέρνηση δεν ενημερώνει τους δήμους για το αν και πότε θα σταλούν σε αυτούς πρόσφυγες. Παράλληλα, τα υψηλά ποσοστά απόρριψης των αιτήσεων ασύλου έχουν οδηγήσει σε ολοένα και πιο αυξημένα ποσοστά αστέγων, φτώχειας και παρατυπιών, καθώς και στις παρεπόμενες μορφές αποκλεισμού και υπερεκμετάλλευσης, που με τη σειρά τους δίνουν τροφή στην ξενοφοβία, στο ρατσισμό και στις ταξικές διακρίσεις. Για να αντιμετωπίσει αυτά τα προβλήματα, η πόλη ανέλαβε πολυάριθμες πρωτοβουλίες, εκ των οποίων λίγες μόνο μπορούμε να αναφέρουμε στο σημείο αυτό.

Το δημοτικό πρόγραμμα «Nausica», που εγκαινιάστηκε τον Απρίλιο του 2016, προσφέρει μεγάλο αριθμό υπηρεσιών για αιτούντες άσυλο ή για εκείνους που έχουν λάβει άσυλο και είναι αποκλεισμένοι από το περιορισμένο κρατικό πρόγραμμα υποδοχής και ένταξης. Στις υπηρεσίες αυτές ανήκουν, μεταξύ άλλων, η παροχή βοήθειας στην αναζήτηση κατοικίας, οι νομικές συμβουλές καθώς και μαθήματα γλώσσας και προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης (Barcelona Ciutat Refugi, 2018). Το πρόγραμμα «Nausica» αναπτύχθηκε μέσω συνεργασίας ανάμεσα σε μια σειρά από ΜΚΟ, ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και δημοτικών φορέων. Μια εκτενής αξιολόγηση από ανεξάρτητη επιτροπή (Ayuntamiento de Barcelona, 2018b) έδειξε ότι το πρόγραμμα σημείωσε επιτυχίες σε ό,τι αφορά τη βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής αυτονομίας, καθώς και των γνώσεων ισπανικής γλώσσας όσων συμμετείχαν σε αυτό. Η συνολική προσέγγιση που ακολουθεί σημαίνει ότι οι συμμετέχοντες θεωρούνται ολοκληρωμένα άτομα με αλληλένδετες ανάγκες, ενώ επιτρέπει συντονισμένη δράση των διάφορων τοπικών φορέων και ΜΚΟ, που συμμετέχουν. Η εστίαση του προγράμματος στην κοινωνική αυτονομία σηματοδοτεί μια σημαντική απομάκρυνση από την αμιγώς οικονομική σύλληψη της έννοιας της αυτονομίας καθώς και την εκτίμηση της σημασίας της συμμετοχής σε ομαδικές και κοινοτικές δραστηριότητες, δίκτυα φίλων αλλά και την ικανότητα των συμμετεχόντων να χρησιμοποιήσουν τις παροχές του δήμου (σύστημα υγείας, βιβλιοθήκες, δημοτικά κέντρα κτλ.) χωρίς την καθοδήγηση επαγγελματιών. Παρ' όλα αυτά, το πρόγραμμα εξακολουθεί να υποχρηματοδοτείται και, επομένως, μπορεί να καλύψει ένα πολύ μικρό ποσοστό εκείνων που έχουν ανάγκη.

Από το 2017 το λεγόμενο «Συνοικιακό Έγγραφο (Documento de vecindad)» βοηθά ανθρώπους που βρίσκονται σε καθεστώς παράτυπης διαμονής ώστε να αποδείξουν το βαθμό στον οποίο ανήκουν και έχουν

ενταχτεί στη Βαρκελώνη. Αυτό το έγγραφο μπορεί, στην περίπτωση μιας πιθανής σύλληψης ή απέλασης, να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο και να ληφθεί υπόψη από τους εκάστοτε αρμόδιους δικαστές και τα δικαστήρια. Σύμφωνα με συνεντεύξεις που πήρα από επαγγελματίες που εργάζονται στο Τμήμα Υποδοχής και Φροντίδας Προσφύγων (Direcció de Atenció i Acogida a Immigrants) της διοίκησης της πόλης, το έγγραφο αυτό τεκμηριώνει ότι ένα άτομο ανήκει στην πόλη (Legal Team, 2019 και Ayuntamiento de Barcelona, 2018c). Παρόλο που το έγγραφο θεωρείται νόμιμο σε επίπεδο δήμου, δεν θεωρείται νομικά δεσμευτικό από το ισπανικό κράτος, με αποτέλεσμα η αναγνώρισή του να εξακολουθεί να βρίσκεται στη διακριτική ευχέρεια της εκάστοτε μεταναστευτικής υπηρεσίας (Esbert-Pérez, 2017). Πέραν αυτού, μια σειρά από υποστηριζόμενες από την τοπική αυτοδιοίκηση εκθέσεις σε πολιτιστικούς φορείς του δήμου και σε δημόσιους χώρους προσέλκυσε την προσοχή στην κατάσταση απόλυτης ανάγκης στην οποία βρίσκονται οι μετανάστες και μετανάστριες. Ένα παράδειγμα είναι ο κατάλογος των 35.597 καταγεγραμμένων θανάτων στη Μεσόγειο, που παρουσιάστηκε στον πολυσύχναστο σταθμό του μετρό Πασέιτζ ντε Γκράσια.

Ακόμα κι αν η αρχική συμβολική της δύναμη έχει στο μεταξύ ατονήσει, η Βαρκελώνη εξελίχτηκε ωστόσο σε μια πόλη-καταφύγιο. Η Γκλόρια Ρεντόν (Gloria Rendón), επικεφαλής της SAIER και του προγράμματος «Nausica», συνόψισε την εξέλιξη ως εξής: «Όταν αναπτύχθηκε το πρόγραμμα της Barcelona Ciutat Refugi, ο αντίκτυπος στην πόλη ήταν περισσότερο αισθητός στα μέσα επικοινωνίας παρά στην πράξη. Τώρα έχουμε πραγματικό αντίκτυπο, αλλά λιγότερη προσοχή από τα μέσα» (Barcelona Ciutat Refugi, 2017a). Ωστόσο, η υποστήριξη από τις κοινωνικές πρωτοβουλίες και τις πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών δεν τέθηκε σε δεύτερη μοίρα. Το 2017 η Άδα Κολάου στήριξε την κινητοποίηση κοινωνικών ομάδων για την εκστρατεία «Το σπίτι μας είναι σπίτι σας (Casa nostra, casa vostra)», που κορυφώθηκε σε μια διαδήλωση εκατόν εξήντα χιλιάδων ατόμων. Την ίδια χρονιά, η πόλη έδωσε 100.000 ευρώ για τη στήριξη των αποστολών διάσωσης στη θάλασσα της οργάνωσης ProActiva Open Arms και 60.000 ευρώ στην οργάνωση Stop Mare Mortum, υποσχόμενη σε αμφότερες τις οργανώσεις και πολιτική στήριξη. Η Άδα Κολάου δεσμεύτηκε συγκεκριμένα με τα λόγια: «Όποιος επιτίθεται (σε αυτές τις οργανώσεις), επιτίθεται και στην πόλη της Βαρκελώνης, και θα κάνουμε ό,τι χρειάζεται για να προστατέψουμε τη δουλειά τους» (Espanyol, 2018).

Αυτό το θαρραλέο μήνυμα αναμφίβολα διαδραμάτισε μεγάλο ρόλο τόσο διεθνώς όσο και μεταξύ των κατοίκων της Βαρκελώνης. Οι διαθέσιμοι πόροι και οι υποδομές, ωστόσο, παραμένουν ανεπαρκείς για να μπορέσουν οι συγκεκριμένες δημοτικές πρωτοβουλίες να είναι πραγματικά αποτελεσματικές και καθολικές. Οι εκπρόσωποι του δήμου διαμαρτύρονται για την ελλιπή στήριξη από το ισπανικό κράτος και για κονδύλια ενίσχυσης από

την Ευρωπαϊκή Ένωση, που δεν φτάνουν ποτέ στους δήμους. Επιπλέον, το ζήτημα της ισχύος του «Documento de vecindad» -του σημαντικότερου εργαλείου του δήμου όσον αφορά την προστασία των μη καταγεγραμμένων κατοίκων από τις αστυνομικές παρενοχλήσεις και την απέλαση- συνεχίζει να μην έχει επιλυθεί. Ενώ ο δήμος δέχεται τις επικρίσεις των μέσων ενημέρωσης και της αντιπολίτευσης για την ανεπαρκή αστυνομική επιτήρηση των μεταναστών και μεταναστριών, μεγάλο μέρος του μεταναστευτικού, αντιρατσιστικού και αποαποικιακού κινήματος της Βαρκελώνης τον κατηγορεί για υποκρισία, μια και οι σημαντικές κινήσεις αλληλεγγύης με τους πρόσφυγες έρχονται σε αντίθεση με τη διαρκή καταπίεση που υφίστανται οι μετανάστες και μετανάστριες στους δρόμους της Βαρκελώνης.

Η ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΛΑΝΟΔΙΩΝ ΠΩΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΩΛΗΤΡΙΩΝ (MANTEROS)

Όταν ανέλαβε τα καθήκοντά της στον δήμο η BComú ανέλαβε επίσης τον επίσημο έλεγχο του μηχανισμού δημοτικής αστυνομίας (Guardia Urbana). Ο επικεφαλής της αστυνομίας δήλωσε αμέσως την παραίτησή του, επικαλούμενος την υποτίθεται εχθρική προς την αστυνομία στάση της BComú (Navarro, 2015). Με τη χαλάρωση των αστυνομικών ελέγχων των απόρων, υποχώρησε και η παρενόχληση των πλανόδιων πωλητών και πωλητριών (manteros), και η παρουσία τους στον δημόσιο χώρο αυξήθηκε. Σύντομα τα mainstream μέσα ενημέρωσης συμάχησαν με την ένωση επιχειρήσεων λιανικής πώλησης και ηθικολογώντας καταδίκασαν την πώληση παραποιημένων παπουτσιών Nike και άλλων παράνομων προϊόντων στους δρόμους της Βαρκελώνης. Με την Άδα Κολάου δήμαρχο, οι ως τότε θεωρούμενες ασήμαντες στρατηγικές επιβίωσης των απόρων έγιναν αίφνης πρωτοσέλιδο και υψώθηκαν φωνές ανησυχίας για την παραβίαση της πνευματικής ιδιοκτησίας, για τον αθέμιτο ανταγωνισμό, για τη δημόσια τάξη και για την εικόνα της Βαρκελώνης στον κόσμο. Έτσι, η ισπανική ημερήσια εφημερίδα *La Vanguardia* έκρινε ότι οι γεμάτοι κόσμο δρόμοι ήταν κίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια (ενώ οι τεράστιοι αριθμοί τουριστών δεν αναγνωρίζονταν ως πρόβλημα). Η εκστρατεία πήρε μεγάλες διαστάσεις το καλοκαίρι του 2015. Τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς ο mantero Μορ Σίλα (Mor Sylla) έπεσε κατά τη διάρκεια μιας εφόδου της αστυνομίας σε μια πόλη κοντά στη Βαρκελώνη και υπέκυψε στα τραύματά του. Κανένας και καμία αστυνομικός δεν χρειάστηκε να λογοδοτήσει για το θάνατό του, και το περιστατικό οδήγησε σε διαδηλώσεις (Rovira, 2015).

Σε αυτή την τεταμένη ατμόσφαιρα, οι manteros συγκεντρώθηκαν στο «Espacio del Inmigrante», όπου ίδρυσαν την Ένωση Πλανόδιων Πωλητών και Πωλητριών (Sindicato Popular de Vendedores Ambulantes). Η ιδέα μιας τέτοιας ένωσης γεννήθηκε μέσα από συζητήσεις με τους

ακτιβιστές και τις ακτιβίστριες του χώρου εκείνου και σύντομα οι *manteros* και η ένωσή τους έλαβαν στήριξη από τη νέα πρωτοβουλία *Tras la Manta*, που ιδρύθηκε από τους βετεράνους του κινήματος 15M και τους αγώνες κατά του κέντρου απέλασης. Ένα από τα μέλη του «*Espacio del Inmigrante*» περιέγραψε τον πολιτικό αντίκτυπο της ίδρυσης της ένωσης ως εξής:

«(Οι *manteros*) ήταν με την κυριολεκτική σημασία της λέξης ένας πολιτικά δρων παράγοντας, και η αυτοοργάνωσή τους ήταν ένα φυσικό επακόλουθο του ανταγωνισμού που, ούτως ή άλλως, βιώνουν στην καθημερινότητά τους, στα δίκτυα αυτοβοήθειας και αλληλεγγύης που έχουν δημιουργήσει, για να τα βγάλουν πέρα σε καθημερινή βάση μέσα σε ένα σύστημα, το οποίο ποινικοποιεί την ίδια τους την ύπαρξη. Τώρα, όμως, έγιναν δημόσιος πολιτικά δρων παράγοντας – μέσω της ένωσης» (τη συνέντευξη πήρε ο συγγραφέας).

Η Ένωση των Πλανόδιων Πωλητών και Πωλητριών ιδρύθηκε για την καταπολέμηση των φημών και των ρατσιστικών στερεοτύπων, που διαχέονταν και αφορούσαν την εργασία τους, και για τη δημιουργία μιας βάσης διαπραγμάτευσης με τις τοπικές αρχές και την αστυνομία. Το κεντρικό τους μήνυμα ήταν: «Η επιβίωση δεν είναι έγκλημα». Κομβικής σημασίας ήταν επίσης το αίτημά τους να τεθεί η ανθρώπινη αξιοπρέπεια πάνω από τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Σύντομα, η Ένωση άρχισε, με την υποστήριξη του *Tras la Manta* και του «*Espacio del Inmigrante*», να οργανώνει τις λεγόμενες «επαναστατικές υπαίθριες αγορές» (Espinosa Zepelda, 2017). Σε αυτές καταργούνταν ο διαχωρισμός των παράνομων πλανόδιων πωλητών και πωλητριών από τον ευρύτερο πληθυσμό, γεγονός που καθιστούσε πιο δύσκολο τον αστυνομικό έλεγχο. Η συμμαχία αυτή οργάνωσε και διαδηλώσεις, στις οποίες οι αγώνες των *manteros* συνδέθηκαν με εκείνους άλλων ομάδων: «Ήρθαμε εδώ γιατί ισπανικές και ευρωπαϊκές μηχανότρατες ψαρεύουν όλα τα ψάρια από την ακτή της Δυτικής Αφρικής στερώντας μας δουλειά και τρόφιμα. Προσπαθούμε απλώς να επιβιώσουμε και, όπως συνέβη και σε εσάς, μας την έφεραν οι πλούσιοι» (Συζήτηση με έναν *mantero*, το 2017, καταγεγραμμένη από μνήμης. Βλ. και Siberia TV, 2015).

Στο μεταξύ, έχουν αυξηθεί οι επιθέσεις εναντίον της BComú από τον Τύπο, το σύλλογο λιανικής πώλησης και την ομοσπονδία των αστυνομικών. Η συγκεκριμένη στρατηγική δεν είναι σε καμία περίπτωση καινούργια. Εφαρμόστηκε ήδη το 2004 εναντίον της τότε αριστερής κυβέρνησης, εξαναγκάζοντάς τη να εισαγάγει τον «*Cívismo-Code*», ο οποίος ποινικοποιεί τους τρόπους με τους οποίους οι άποροι χρησιμοποιούν τον δημόσιο χώρο (κατανάλωση αλκοόλ σε δημόσιο χώρο, άσκοπη περιφορά, πώληση σε υπαίθριους χώρους, επαιτεία κτλ.). Ταυτόχρονα με την ίδρυση

της «Ciutat Refugi», τον Σεπτέμβριο του 2015, η αντιπολίτευση (με εξαίρεση την αριστερή παράταξη CUP) κατέθεσε πρόταση μομφής εξαιτίας της «ανικανότητας» της Άδα Κολάου «να αντιμετωπίσει το θέμα των manteros» (Blanchar, 2015). Η άμεση αντίδραση του αντιδήμαρχου Χεράρντο Πισαρέλο (Gerardo Pisarello) –του μοναδικού μη λευκού ατόμου, εκείνη την εποχή, στο Δημαρχείο– ήταν αποφασιστική. Χαρακτήρισε την προσέγγιση της αντιπολίτευσης «ρατσιστική και με ταξικές προκαταλήψεις» και την κριτική της «κυνική και δημαγωγική», από τη στιγμή που, όπως είπε, το πρόβλημα δεν επέλυσε ούτε η ίδια κατά τη διάρκεια της θητείας της (στο ίδιο). Ο σάλος που προκλήθηκε στα μέσα ενημέρωσης αμέσως μετά ανάγκασε τον Πισαρέλο να υπαναχωρήσει σε ό,τι είχε πει, με εξαίρεση την υποδηλούμενη ομολογία του ότι υπήρχε πράγματι ένα πρόβλημα. Η BComú εξωθήθηκε να πάρει θέση άμυνας.

Οι προσπάθειες του δήμου να εξασφαλίσει την αναγνώριση της Ένωσης Πλανόδιων Πωλητών και Πωλητριών μέσα από συζητήσεις με την αστυνομία και με επιχειρηματικές ενώσεις δεν είχαν αποτέλεσμα, καθώς αμφότεροι αμφισβητούσαν τη νομιμότητα της ένωσης. Ενώ εντεινόταν οι προσπάθειες για την οικοδόμηση της «Ciutat Refugi», η διοίκηση της πόλης άρχισε να υποκύπτει στις πιέσεις. Αντιμέτωπη με την τεράστια δύναμη των μέσων ενημέρωσης, της αντιπολίτευσης και των ενώσεων αποφασισμένων καταστηματαρχών, η BComú υπαναχώρησε από τον ίδιο της το λόγο, που είχε αναπτυχθεί ως μέρος του αγώνα της για την επικράτηση. Σκοπός ήταν, έλεγε πλέον, να «κυβερνήσει για όλους», όχι μόνο για συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων – και, όπως πάντα, η πάγια έννοια του «όλοι» περιλαμβάνει κυρίως τους πολίτες και τους ψηφοφόρους.

Η δημοτική αρχή κινούνταν ανάμεσα σε πολύ λεπτά όρια. Όπως δήλωσε ο Πισαρέλλο στη φίλα προσκείμενη προς το κίνημα εφημερίδα *Diagonal*, ο δήμος εξακολουθούσε να είναι αποφασισμένος «να αποφύγει την προσέγγιση της ποινικοποίησης και των αστυνομικών ελέγχων των πλανόδιων πωλητών και να υπερασπίσει το γεγονός ότι οι άνθρωποι που ασκούν υπαίθριο εμπόριο είναι γείτονες και γειτόνισσες, των οποίων τα θεμελιώδη δικαιώματα πρέπει να αναγνωριστούν» (Fernández Redondo, 2016). Παρ' όλα αυτά, η κυβέρνηση της πόλης κατέβαλε επίσης προσπάθειες ώστε «να επιφέρει την τάξη στον δημόσιο χώρο, προκειμένου να παρεμποδίσει το ενδεχόμενο οι λιανοπωλητές να παρασυρθούν σε μια δεξιά λαϊκιστική συμμαχία εναντίον των manteros» (στο ίδιο). Η προσπάθεια αυτή κορυφώθηκε το καλοκαίρι του 2016 σε μια εκστρατεία, σε επίπεδο πόλης, που καλούσε σε μια αξιοπρεπή συμβίωση και, μεταξύ άλλων, απέτρεπε τους τουρίστες και τις τουρίστριες όπως και τους κατοίκους από το να αγοράζουν τα προϊόντα των manteros. Η εκστρατεία συνοδεύτηκε από αυξημένη αστυνόμευση των δημόσιων χώρων.

Η Ένωση των Πλανόδιων Πωλητών και Πωλητριών επισήμανε ότι τα μέτρα αυτά ποινικοποιούσαν και απονομιμοποιούσαν τις στρατηγικές

επιβίωσης των *manteros*, και άρα την ίδια τους την ύπαρξη. Η κριτική από τα αντιρατσιστικά και αντιαποικιακά κινήματα ήταν σκληρή και γεμάτη καχυποψία για τις επιδιώξεις και τη ρητορική του δήμου. Η «Ciutat Refugi» κατακρίθηκε ως φάρσα δίχως περιεχόμενο και «άθλια υποκρισία». Σε ένα βίντεο κατά της δημοτικής αρχής, ο Μοχάμεντ, ένας Συροπαλαιστίνιος, περιέγραψε τη «Ciutat Refugi» ως έναν «τρόπο τόνωσης της αυτοεκτίμησης της μεσαίας τάξης, λες και κάνει τίποτα για τούτη την κρίση», ενώ ο Νταούντα από τη Σενεγάλη είπε ότι «δεν καταλαβαίνουν τι περνάμε επειδή δεν ξέρουν και επειδή δεν θέλουν να ξέρουν» (Alshargawi – Almodóvar, 2016). Η Ένωση των Πλανόδιων Πωλητών και Πωλητριών, που ενδιαφερόταν να διαπραγματευτεί με τον δήμο και να διατηρήσει φιλικές σχέσεις με την ΒComú, υιοθέτησε μια λιγότερο απαξιωτική στάση. Το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων αυτών με τον δήμο ήταν τελικά η ίδρυση μιας υποστηριζόμενης από αυτόν κοοπερατίβας των *manteros*, της DiomCoop, το 2017, καθώς και ο καθορισμός σημείων πώλησης για τους *manteros* σε γιορτές της πόλης και σε υπαίθριες αγορές (López, 2017). Παρ' όλα αυτά, η κοοπερατίβα προσφέρει μόνο σαράντα θέσεις εργασίας στους τριακόσιους με τετρακόσιους πλανόδιους πωλητές, και συγκεκριμένα μόνο σε εκείνους και εκείνες που έχουν πρόσβαση σε άδεια εργασίας, δηλαδή όσους και όσες δεν έχουν εγγραφεί στο ποινικό μητρώο εξαιτίας των ποινικοποιημένων στρατηγικών επιβιώσής τους.

Το ανεπίσημο υπαίθριο εμπόριο εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα, και παρεμποδίζεται μόνο στους πιο πολυσύχναστους δημόσιους χώρους με την επέμβαση της αστυνομίας. Διαμαρτυρίες κατά της αστυνομικής καταστολής και βίας εξακολουθούν να γίνονται, με σημαντικότερη τη μεγάλη διαδήλωση με αφορμή το θάνατο του Μαμ Μπάγιε (Mame Mbaye), που πέθανε στη Μαδρίτη έπειτα από καταδίωξη από την αστυνομία (Faye, 2018). Οι παραχωρήσεις της BComú, εντέλει, δεν ικανοποίησαν την αντιπολίτευση και δεν αποπολιτικοποίησαν το θέμα των *manteros*. Αντιθέτως, συνέβαλαν στην αποδυνάμωση των προσπάθειών της να δημιουργήσει έναν άλλο λόγο, όπου το υπαίθριο εμπόριο θα αναγνωριζόταν ως ένα σύνθετο, διαρθρωτικό ζήτημα και ως θέμα της επιβίωσης, της εργασίας και της πολιτικής εκπροσώπησης των μεταναστών και μεταναστριών που έχουν καταστεί παράνομοι και παράνομες. Η κατάσταση που βιώνουν οι άνθρωποι με επισφαλές και παράτυπο νομικό καθεστώς εξακολουθεί να υφίσταται και να επιδεινώνεται χρόνο με το χρόνο, ενώ η BComú έχει υποθετήσει μια προσέγγιση που εστιάζεται στη νομιμοποίηση (για παράδειγμα, μέσα από κοοπεράτιβες και άδειες εργασίας). Ενόψει των δημοτικών εκλογών του 2018, ωστόσο, η οργάνωση επικεντρώνει τα ολόένα και περισσότερο σε αστυνομικά μέτρα κατά του υπαίθριου εμπορίου.⁴

4. Στις αρχές του 2019 κυκλοφόρησαν στο πλαίσιο της Επισκόπησης Τύπου της BComύ δύο

Αυτή τη στιγμή το θέμα του υπαίθριου εμπορίου συνεχίζει να εξυπηρετεί τη Δεξιά ως ένα θέμα με το οποίο προσπαθεί να σπειρεί τη διχόνοια ανάμεσα στους κατοίκους της πόλης, να καλλιεργήσει αντιπαλότητα και καχυποψία στη βάση εθνικιστικών κατηγοριοποιήσεων και έτσι να υποσκάψει τη συμβίωση μέσα στην πόλη (*convivencia*), την υποστήριξη οικονομικών δικαιωμάτων και τις συνθήκες της κοινωνικής και ταξικής αλληλεγγύης. Υπ' αυτή την έννοια, η αλληλεγγύη με τους μετανάστες και τις μετανάστριες είναι ζήτημα όχι μόνο ηθικής ευθύνης απέναντι στους ευάλωτους συμπολίτες μας, αλλά και θέμα στρατηγικής αναγκαιότητας σε όλα τα επίπεδα.

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΟΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Οι εμπειρίες και τα πειράματα της Barcelona en Comú υποδηλώνουν ότι οι προοδευτικές πόλεις και παρατάξεις χάνουν έδαφος όταν απλώς εκπροσωπούν την κοινή λογική των πολιτών ως έχει –και όπως διαμορφώνεται από τα μέσα ενημέρωσης και τους θεσμούς αποκλεισμού–, ενώ αντιθέτως κερδίζουν έδαφος όταν διευρύνουν και αναπτύσσουν περαιτέρω τα αλληλέγγυα και χειραφετησιακά κινήματα της κοινωνίας. Η ΒComú υπήρξε αποτελεσματικότερη στη δράση της εκεί όπου κατάφερε να βασιστεί στις κοινωνικές δυνάμεις, οι οποίες είναι αρκετά ισχυρές ώστε να ανασχηματίσουν υποκειμενικότητες και να μετασχηματίσουν την κυρίαρχη κοινή λογική μέσα από τη γνώση και τις αλήθειες που παράγονται στους πολιτικούς αγώνες.

Αυτή τη στιγμή, πολλά αλλάζουν. Όλο και περισσότεροι πρόσφυγες, μετανάστες και μετανάστριες καταφθάνουν στη Βαρκελώνη. Η Άκρα Δεξιά στην Ισπανία ίδρυσε μια ανεξάρτητη εκλογική πλατφόρμα, τη Vox. Παρότι είναι μάλλον απίθανο να κερδίσει έδρες στη Βαρκελώνη, οι δημοτικές εκλογές του Μαΐου 2019 σίγουρα θα αλλάξουν τις πολιτικές δυναμικές της πόλης. Λαμβάνοντας υπόψη του αυτό το δεδομένο, αξίζει να κοιτάξει κανείς τα διδάγματα των τελευταίων ετών.

Η «Ciutat Refugi» βοήθησε λίγους μόνο από τους Σύρους πρόσφυγες,

άρθρο για το υπαίθριο εμπόριο. Το ένα πραγματεύεται την πρόταση του δημοτικού εντεταλμένου για θέματα ασφάλειας, σύμφωνα με την οποία η αστυνομία πρέπει να προβεί σε εκκαθάριση κεντρικού σταθμού του μετρό από τους πλανόδιους πωλητές και να τους υποβάλει μηνύσεις για την πώληση παραποιημένων προϊόντων (*Periódico*, 2019). Ένα άλλο άρθρο φέρει ως τίτλο ότι η διοίκηση της πόλης θέλει να εξαλείψει το υπαίθριο εμπόριο (*Betevé*, 2019). Ενώ ο τίτλος αυτός όπως και η πρόταση του εντεταλμένου για θέματα ασφάλειας δεν ανταποκρίνονται στις θέσεις της ΒComú, η Επισκόπηση Τύπου εμπεριέχει κατά κανόνα μόνο απόψεις που υποστηρίζει η πλατφόρμα της ΒComú.

για την υποδοχή των οποίων ιδρύθηκε αρχικά. Επίσης, δεν κατάφερε να πείσει το ισπανικό κράτος να τηρήσει τις δεσμεύσεις του: Τον Οκτώβριο του 2018 η Ισπανία είχε υποδεχθεί μόνο 16,7% των προσφύγων, για την ανακατανομή των οποίων είχε δεσμευτεί το 2018. Το ποσοστό αυτό είναι ένα κλάσμα του συνολικού αριθμού των Σύρων προσφύγων στην Ευρώπη, ο οποίος με τη σειρά του είναι μικρός συγκριτικά με τον αριθμό των Σύρων που έχουν εγκλωβιστεί στην Τουρκία, στο Λίβανο και στην Ιορδανία (*La Vanguardia*, 2018). Παρ' όλα αυτά, όπως πολύ καλά γνωρίζουν τα αριστερά και προοδευτικά κινήματα, οι αξιώσεις για δικαιοσύνη δεν μπορούν να κριθούν μόνο με βάση το αν ικανοποιήθηκαν στην πράξη. Η αποφασιστική και ανυποχώρητη στάση καλωσορίσματος της δημοτικής αρχής ενθάρρυνε τους ακτιβιστές και ακτιβίστριες σε τοπικό επίπεδο. Χάρη σε αυτήν αξιοποιήθηκε η συγκυρία του γενικού κλίματος κατανόησης και συμπόνιας ώστε να εισαχθεί ένας δημόσιος λόγος που προχωρούσε πέρα από τον απολιτικό ανθρωπισμό – δημόσιος λόγος που απέτυχε ερχόμενος αντιμέτωπος με τα αντιμεταναστευτικά αισθήματα που εκδηλώθηκαν σε όλη την Ευρώπη. Πέρα από την προσπάθεια να κάνει τη στάση καλωσορίσματος κοινή λογική στην πόλη και να πιέσει το κράτος, η «Ciutat Refugi» πρέπει να ερμηνευτεί ως μια πανευρωπαϊκή εκστρατεία εναντίον ενός κλίματος φόβου και απομόνωσης. Η εκστρατεία αυτή είχε αντίκτυπο στα ευρωπαϊκά συμφραζόμενα και βοήθησε να αναπτυχθεί ένας αντίλογος και νέα δίκτυα αλληλεγγύης και συνεργασίας ανάμεσα σε διαφορετικούς τόπους, κινήματα και φορείς.

Σε επίπεδο κεντρικής κρατικής εξουσίας της Ισπανίας, τα άμεσα αποτελέσματα της εκστρατείας είναι λιγότερο σαφή: Από πολλές απόψεις, τα αντιρατσιστικά αιτήματα των πόλεων επισκιάστηκαν από τις αντιπαραθέσεις για την καταλανική ανεξαρτησία (Hansen, 2017). Σε επίπεδο δήμου, όπου τα ζητήματα ασύλου και μετανάστευσης γίνονται ολοένα και πιο συγκεκριμένα και επείγοντα, η κατάσταση είναι ασαφής και γεμάτη προκλήσεις. Ωστόσο, χάρη στο κίνημα για τα δικαιώματα των μεταναστών και στη «Ciutat Refugi» αλλά και εν γένει στα βιώματα αλληλεγγύης, που είναι χαρακτηριστικά της ζωής μέσα στις γειτονιές, τις κοοπερατίβες και τους συλλόγους της Βαρκελώνης, τα περιθώρια για ξενοφοβικές αντιδράσεις είναι σχετικά μικρότερα απ' ό,τι σε πόλεις που έχουν ως γνωρίσματα την ανταγωνιστικότητα και την καχυποψία. Αυτό φάνηκε και στην εν πολλοίς ψύχραιμη και μη ισλαμοφοβική αντίδραση στις επιθέσεις που έγιναν το 2017 στη Βαρκελώνη.

Η συμβολική δύναμη της Βαρκελώνης ως πόλης-καταφυγίου είναι μεγάλη αλλά επισφαλής. Η ίδρυση και ο διεθνής προσανατολισμός της «Ciutat Refugi» δείχνουν ότι οι πόλεις μπορούν να διεξαγάγουν με επιτυχία ευρύτερους ιδεολογικούς αγώνες για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αλληλεγγύη με τους πρόσφυγες, ακόμα και για ζητήματα που υπερβαίνουν την επίσημη δικαιοδοσία και τις νομικές τους

αρμοδιότητες. Η περίπτωση των *manteros* δείχνει ταυτόχρονα πόσο δύσκολο και αντιπαραγωγικό μπορεί να είναι το να υποχωρεί κανείς σε επίπεδο τακτικής από τους ευρύτερους αγώνες για δικαιοσύνη. Σύννορα διαπερνούν την πόλη και ο θεσμός της κρατικής ιθαγένειας διχάζει τους κατοίκους της. Στην ευρεία κοινή λογική της αντιπροσωπευτικής πολιτικής μόνο οι πολίτες με δικαίωμα ψήφου θεωρούνται ως πολιτικά δρώντα άτομα και φορείς πολιτικής νομιμότητας, ενώ οι μετανάστες και μετανάστριες έχουν στη διάθεσή τους μηδενικά σχεδόν περιθώρια πολιτικής δράσης. Είναι είτε καλά θύματα είτε κακοί εισβολείς, πρόσφυγες ή οικονομικοί μετανάστες. Αυτή η κοινή λογική θεωρεί τη «δημόσια τάξη», και επομένως την καταστολή των παράτυπων στρατηγικών επιβίωσης, ως κύρια αποστολή της διοίκησης.

Η ΒComú αρχικά αγωνίστηκε για να ξεπεραστεί αυτή η κοινή λογική – και όταν την αποδέχτηκε, έστω έμμεσα, δεν κέρδισε πολλά. Οι μετανάστες και μετανάστριες που δεν έχουν άδειες εργασίας πρέπει, παρ' όλα αυτά, να επιβιώσουν, και η καταστολή μιας στρατηγικής επιβίωσης όπως είναι αυτή του υπαίθριου εμπορίου αναγκαστικά θα τους ωθήσει να αναζητήσουν άλλες, παράνομες ή παράτυπες μεθόδους για να επιβιώσουν. Οι διοικήσεις των πόλεων εν πολλοίς δεν έχουν δυνατότητες νομιμοποίησης και διεύρυνσης των δικαιωμάτων των ανθρώπων που έχουν καταστεί παράνομοι. Την ίδια στιγμή, οι δημόσιες πιέσεις ώστε να τους ελέγξουν δεν υποχωρούν. Αν οι πόλεις αναγνωρίσουν ότι η παρατυπία δεν θα εξαλειφθεί ως φαινόμενο όσο τα εθνικά σύνορα και η κρατική ιθαγένεια την αναπαράγουν, θα βρεθούν αντιμέτωπες με τις εξής επιλογές: Να δεχτούν τον επιβεβλημένο από το κράτος διαχωρισμό του πληθυσμού ή να δραστηριοποιηθούν ώστε να αλλάξουν το εθνικό δίκαιο. Να προσπαθήσουν να καταστείλουν την παρατυπία με την αστυνόμευση ή να βρουν τρόπους ώστε να δημιουργήσουν χώρους μέσα στην πόλη για την παρατυπία.

Σε ό,τι αφορά το υπαίθριο εμπόριο, οι αλληλέγγυες πόλεις θα μπορούσαν να εφαρμόσουν μια δοκιμασμένη νεοφιλελεύθερη μέθοδο: απορρύθμιση για τους φίλους σου και ρύθμιση για τους εχθρούς σου. Για τους νεοφιλελεύθερους αυτό σήμαινε απελευθέρωση και επιχορήγηση του κεφαλαίου μέσω *outsourcing* και ιδιωτικοποιήσεων. Παράλληλα, οι νεοφιλελεύθεροι αύξησαν τον έλεγχο των συνδικάτων και την αστυνόμευση και επιτήρηση των εργατών και εργατριών, των ανέργων, των μεταναστών και μεταναστριών, όπως και των μη μεταναστών και μεταναστριών. Έτσι αυξήθηκε η επιρροή του κεφαλαίου και, κατά συνέπεια, και η επιρροή των νεοφιλελεύθερων κυβερνήσεων.

Ο Δήμος της Βαρκελώνης επιχορηγεί ήδη τους απόρους με έναν παράτυπο τρόπο, μέσω της διεύρυνσης της *de facto* πρόσβασης σε πολλές κοινωνικές υπηρεσίες, οι οποίες *de jure* δεν μπορούν να παραχωρήσουν δικαιώματα. Η αντιστροφή της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής προς μια απελευθέρωση υπέρ των απόρων δεν θα σήμαινε επομένως την

εγκατάλειψή τους, αλλά τη δημιουργία χώρων για μορφές αυτοοργάνωσης, ατομικής και συλλογικής, όπου οι άνθρωποι θα αναπτύσσουν βάσεις σταθερότητας και αλληλεγγύης. Αυτό με τη σειρά του θα σήμαινε να ακούσει κανείς τις αξιώσεις τους για απελευθέρωση και αποποινικοποίηση –για παράδειγμα, όσον αφορά τη χρήση του δημόσιου χώρου–, και άρα να αναγνωρίσει την ικανότητα πολιτικής δράσης τους και την αυτοοργάνωσή τους ανεξαρτήτως της εθνικής τους ιθαγένειας, στο πνεύμα της «αστικής ιδιότητας του πολίτη» (Isin – Siemiatycki, 1999 και Hansen – Zechner, 2016).

Υπό μία ευρύτερη οπτική, θα έπρεπε να θέσουμε το ερώτημα αν μπορούμε να αναθεωρήσουμε την έννοια της «ένταξης» και να τη σκεφτούμε ως μια αμοιβαία ένταξη μορφών αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας. Τότε το ερώτημα δεν θα είναι πια μόνο το πώς θα βοηθήσουμε τους πρόσφυγες, τους μετανάστες και τις μετανάστριες, αλλά το πώς θα συνδέσουμε τις δικές τους μορφές αμοιβαιότητας με τοπικές μορφές αλληλεγγύης, όπως είναι οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι κοοπερατίβες και τα Κοινά (commons). Με άλλα λόγια, τι θα συμβεί, αν πάψουμε να μιλάμε για την αλληλεγγύη με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες και μετανάστριες σαν να ήταν ένα αποκλειστικά ηθικό και ανθρωπιστικό ζήτημα και αν αρχίσουμε να το σκεφτόμαστε ως ένα ζήτημα στρατηγικής, οργάνωσης και αλλαγής;

- Alarm Phone (2018):** «Und wir bewegen uns doch – 2018, ein umkämpftes Jahr», 28/12/2018, διαθέσιμο στο: <https://alarmphone.org/de/2018/12/28/und-wir-bewegen-uns-doch-2018-ein-umkaempftes-jahr/>
- Alsharqawi, M. – Almodóvar, M. (2016):** «Barcelona, Ciutat Refugi?», διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=G_y6reeT4Ck
- Antirumores (2019):** «Antirumour strategy for the prevention of racism», διαθέσιμο στο: www.antirumores.com/eng/project.html
- Ayuntamiento de Barcelona (2018a):** La població estrangera a Barcelona – La població de Barcelona nascuda a l'estranger, Gener 2018, Departament d'Estadística i Difusió de Dades, διαθέσιμο στο: www.bcn.cat/estadistica/catala/dades/inf/pobest/pobest18/pobest18.pdf
- Ayuntamiento de Barcelona (2018b):** «Informe de govern: Avalucació del programa Nausica, 14.09.2018», διαθέσιμο στο: <https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2018/10/08114136/Informe-de-Govern-Nausica.pdf>
- Ayuntamiento de Barcelona (2018c):** «Document de veïnatge», διαθέσιμο στο: <http://legalteam.es/lt/wp-content/uploads/2018/02/Folleto-informativo-sobre-el-documento-de-vecindad-Barcelona-Legalteam.pdf>
- Ayuntamiento de Barcelona (2018d):** Informe Qualitatiu SAIER – Refugi, Οκτώβριος 2018.
- Ayuntamiento de Barcelona (2016):** «Informe de govern: Balanç del primer any "Barcelona, Ciutat Refugi"», διαθέσιμο στο: <https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2016/11/InformeGovern1anyBCNCiutatRefugi.pdf>
- Barcelona Ciutat Refugi (2017):** «En Barcelona atendemos a once perfiles de refugiados diferentes», διαθέσιμο στο: https://ajuntament.barcelona.cat/turisme/es/noticia/en-barcelona-atendemos-once-perfiles-de-refugiados-diferentes_537361
- Barcelona Ciutat Refugi (2018):** «An appraisal of Nausica, the municipal reception programme», διαθέσιμο στο: http://ciutatrefugi.barcelona/en/noticia/infobarcelonaenan-appraisal-of-nausica-the-municipal-reception-programme_727110
- Barcelona en Comú (2015a):** Eje Migraciones, διαθέσιμο στο: https://barcelonaencomu.cat/sites/default/files/pdf/02_migraciones-cast.pdf
- Barcelona en Comú (2015b):** Programa electoral – municipales 2015, διαθέσιμο στο: https://barcelonaencomu.cat/sites/default/files/programaencomun_cast.pdf
- Betevé (2019):** «L'Ajuntament aposta per un acord de país per erradicar la venda a la manta», 29/1/2019, διαθέσιμο στο: <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/kmplus-account-files/743137/2019/1/29/XaZFMZimNEO2LByl6Bs5g.mp4>
- Blanchar, Clara (2015):** «L'oposició denuncia la "ineficàcia" de Colau amb els manters», στην εφημ. *El País*, 14/9/2015, διαθέσιμο στο: https://cat.elpais.com/cat/2015/09/14/catalunya/1442227501_098635.html
- Cities of Migration (2018):** «From Barcelona to Toronto: Myth-busting and migration», διαθέσιμο στο: http://citiesofmigration.ca/ezone_stories/from-barcelona-to-toronto-myth-busting-and-migration/
- Colau, Ada (2015):** «Carta a Rajoy», Ajuntament de Barcelona, 5/9/2015, διαθέσιμο στο: <http://ajuntament.barcelona.cat/alcaldessa/ca/blog/carta-rajoy>
- Colau, Ada – Hidalgo, Anne – Galinos, Spyros (2015):** «We, Cities of Europe»,

17/9/2015, διαθέσιμο στο: <https://ajuntament.barcelona.cat/alcaldessa/en/blog/we-cities-europe>

Comas – Hansen – Salvini – Zechner (2016): Construyendo Rutas Seguras – Propuestas de reubicación, visados humanitarios y acogida integral para personas refugiadas, desde el ámbito municipal, Asociación Ália, εκδ. του Serveis de Justícia Global i Cooperació Internacional, Ayuntamiento de Barcelona.

El Periódico (2019): «Barcelona pide un operativo permanente contra el top manta en la plaza Catalunya», 9/1/2019, διαθέσιμο στο: www.elperiodico.com/es/barcelona/20190109/top-manta-plaza-de-catalunya-7236342

Esbert-Pérez, Jara (2017): «La gestión de la irregularidad administrativa a nivel local: El Documento de Vecinidad del Ayuntamiento de Barcelona», αδημ. διδ. διατρ., Universitat de Barcelona y Universidad Autónoma de Barcelona.

Espanyol, M. (2018): «Open Arms y Save the Children tendrán la protección de Barcelona en el Mediterráneo», στην εφημ. *La Razon*, 17/2/2018, διαθέσιμο στο: www.larazon.es/local/cataluna/open-arms-y-save-the-children-tendran-la-proteccion-de-barcelona-en-el-mediterraneo-FA17713688

Espinosa Zepelda, Horacio (2017): «El mercadillo rebelde de Barcelona. Prácticas antidisciplinarias en la ciudad mercancía», στο: *Quaderns-e de l'Institut Català d'Antropologia*, 1/2017.

Faye, Azis (2018): «Sindicato Mantero Bcn en memoria de Mame Mbaye, Trans La Manta», διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=rnmNnloyEJO

Fernández Redondo, Rebeca (2016): «Colau y los manteros: un año de conflicto», στην εφημ. *Diagonal*, διαθέσιμο στο: www.diagonalperiodico.net/global/31015-manteros-se-enfrentan-Marca-Barcelona.html

Geddis, Paul (2013): «Los últimos días de Cal África», στο: *Vice*, 4/12/2013, διαθέσιμο στο: www.vice.com/es/article/bn4zbw/los-ultimos-dias-de-cal-africa

García Agustín, Óscar – Jørgensen, Martin Bak (2019): «Institutional Solidarity: Barcelona as a Refuge City», στο: *Solidarity and the «Refugee Crisis» in Europe*, σσ. 97–117.

Hansen, Bue Rübner (2017): «Winter in Catalonia», στο: *Viewpoint Magazine*, 17/12/2017, διαθέσιμο στο: www.viewpointmag.com/2017/12/19/winter-in-catalonia/

Hansen, Bue Rübner – Zechner, Manuela (2016): «More Than a Welcome: The Power of Cities», στο: *OpenDemocracy*, 7/4/2016, διαθέσιμο στο: www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/manuela-zechner-bue-r-bner-hansen/more-than-welcome-power-of-cities

Isin, Engin F. – Siemiatycki, Myer (1999): Fate and Faith: Claiming Urban Citizenship in Immigrant Toronto, Joint Centre of Excellence for Research on Immigration and Settlement – Toronto, Working Paper 8, διαθέσιμο στο: www.urbanlab.org/articles/Faith%20and%20Urban%20Citizenship.pdf

La Vanguardia (2016): «Colau preacuerda con Atenas acoger a 100 refugiados y pide a Rajoy que lo autorice», στην εφημ. *La Vanguardia*, 16/3/2016, διαθέσιμο στο: www.lavanguardia.com/local/barcelona/20160316/40472621995/colau-refugiados-resiliencia-atenas-tiassale.html

La Vanguardia (2018): «España tiene pendiente acoger al 80% de los refugiados que se comprometió a recibir», στην εφημ. *La Vanguardia*, 11/11/2018, διαθέσιμο στο: www.lavanguardia.com/politica/20181111/452848222139/espana-acoger-refugiados-comprometio-recibir.html

Legal Team (2019): «¿Qué es el documento de vecindad para los inmigrantes en Barcelona?» διαθέσιμο στο: <http://legalteam.es/lt/que-es-el-documento-de-vecindad-para-los-inmigrantes-en-barcelona>

- López, Helena (2017):** «La cooperativa de manteros empieza a andar», στο: *El Periódico*, 23.3.2017, διαθέσιμο στο: <https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20170323/la-cooperativa-de-manteros-empieza-a-andar-5920353>
- Lopéz, Helena – Sust, Toni (2016):** «El número de manteros se ha doblado en Barcelona en el último año», στο: *El Periódico*, 1/8/2016, διαθέσιμο στο: www.elperiodico.com/es/barcelona/20160801/el-numero-de-manteros-se-ha-doblado-en-barcelona-en-el-ultimo-ano-5302069
- Navarro, Mayka (2015):** «La cúpula de la Guardia Urbana dimitirá ante la llegada de Colau», στο: *El Periódico*, 29/5/2015, διαθέσιμο στο: www.elperiodico.com/es/barcelona/20150528/la-cupula-de-la-guardia-urbana-dimitira-ante-la-llegada-de-colau-4228782
- Rovira, Marc (2015):** «El juez archiva el caso de la muerte del mantero de Salou», στην εφημ. *El País*, 15/9/2015, διαθέσιμο στο: https://elpais.com/ccaa/2015/09/15/catalunya/1442315905_559071.html
- Sanahuja, Ramon (2017):** Cities of Refuge – a more inclusive approach?, Συζήτηση στοργγυλής τραπεζής στο CIDOB – Barcelona Centre for International Affairs, 18/5/2017, διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=HFAoxcXzI_Y
- Siberia TV (2015):** «Sindicato de Manteros», συνεντεύξεις, διαθέσιμες στο: www.youtube.com/watch?v=WwMemZYJdIA
- Suanzes, Pablo R. (2016):** «España sólo ha acogido a 481 refugiados de los 17.680, pese a los anuncios del Gobierno», στην εφημ. *El Mundo*, διαθέσιμο στο: www.elmundo.es/sociedad/2016/10/13/57ff76ec46163f0c698b45fc.html
- UNHCR (2019):** «Mediterranean situation: Spain», διαθέσιμο στο: <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5226>

MAURIZIO COPPOLA

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΣΤΡΟΦΗΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΔΕΞΙΑ

ΣΤΗ ΝΑΠΟΛΗ ΑΚΤΙΒΙΣΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΟΥΝ ΣΤΗΝ
ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΕ ΜΙΑ ΝΕΑ ΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΤΟ ΝΑ ΑΝΑΛΥΣΕΙ κανείς τη Νάπολη με βάση τις κατηγορίες και τις έννοιες της αλληλέγγυας πόλης προσφέρει τη δυνατότητα να εξετάσει εκείνες τις κοινωνικές δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν στη δημοτική και ακτιβιστική πολιτική κυρίως τις τελευταίες δεκαετίες της κρίσης. Πρόκειται για πολυάριθμα κοινωνικά και πολιτικά εγχειρήματα της πόλης, που συχνά αναπτύχθηκαν ανεξάρτητα το ένα από το άλλο και δεν υλοποιούνται κάτω από την ετικέτα της αλληλέγγυας πόλης. Πολύ περισσότερο ακολουθούν πολλές φορές την έννοια της αμοιβαιότητας στο πνεύμα των Γάλλων και Γαλλίδων πρώιμων σοσιαλιστών και σοσιαλιστριών. Αυτή η αμοιβαιότητα είχε ως στόχο, μέσω του συντονισμού οικονομικών και πολιτικών αναγκών σε μικρές ομάδες, να καταστήσει το κράτος ως ηγεμονική αρχή περιττό. Αντί για αυτό εφαρμόζονται πρακτικές της αμοιβαιότητας, οι οποίες, όπως θα δείξουμε στη συνέχεια, νοούνται ως ανάκτηση ενός κοινωνικού πεδίου και αξιώνουν να οργανώσουν την ταξική αλληλεγγύη, να διεξαγάγουν πολιτικούς αγώνες και έτσι να θέσουν το ερώτημα περί εξουσίας.

Ειδικά σε ό,τι αφορά την αλληλεγγύη με τους μετανάστες και τις μετανάστριες από μια οπτική ταξικής πολιτικής, η δράση της πολιτικής κολεκτίβας *Ex Org Je so' razzo* (Είμαι τρελός) στη Νάπολη είναι υποδειγματική. Η κολεκτίβα, αφενός, αντιδρά στη γενική κοινωνική, πολιτική και οικονομική κρίση της Ιταλίας. Αφετέρου, αναπτύσσεται μια αλληλέγγυα δουλειά βάσης με μετανάστες και μετανάστριες, στο πλαίσιο της οποίας η κολεκτίβα δεν αντιμετωπίζει τους τελευταίους πατερναλιστικά, αλλά προσπαθεί να τους οργανώσει ως ένα μέρος της εργατικής τάξης. Το παρόν κείμενο εστιάζεται σε αυτήν ακριβώς την πτυχή της ταξικής πολιτικής.

Με την κατάληψη της πρώην ψυχιατρικής φυλακής το 2015 το *Ex Org Je so' razzo* δρομολόγησε μεγάλο αριθμό κοινωνικών και πολιτικών δραστηριοτήτων: Κέντρα νομικών συμβουλών για τους μετανάστες και τις μετανάστριες, τους εργάτες και τις εργάτριες, κέντρα εξωνοσοκομειακής ιατρικής φροντίδας, μαθήματα γλώσσας και παρεμβάσεις στα κέντρα ασύλου εξελίχθηκαν σε κανονικές, αυτοοργανωμένες κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες. Αυτές αποτελούν μια χειροπιαστή απάντηση στις άμεσες κοινωνικές ανάγκες των εργατών και εργατριών, είτε είναι μετανάστες, είτε έχουν ιταλική καταγωγή. Η παράδοση της αμοιβαιότητας

αξιοποιείται εδώ για την παραγωγή ενός αφηγήματος της αλλαγής όπως και ως οργανωτικό όχημα. Γιατί η Ex Org στηρίζεται στην ιστορική εμπειρία της αμοιβαιότητας των μέσων του 19ου αιώνα, όταν δημιουργήθηκαν οι πρώτες εργατικές οργανώσεις στην Ιταλία. Εδώ ανήκουν, αφενός, οι μορφές της συλλογικής ικανότητας αντίστασης (αντοχή) ενάντια στις δραστικές επιπτώσεις της μαζικής προλεταριοποίησης, και αφετέρου, τα εργαλεία της πολιτικής αντίστασης ενάντια στην εκμετάλλευση των εργατών και εργατριών. Ενώ το πρώτο βρήκε αποδοχή στις τάξεις των αστών, εξαιτίας του φαινομένου μιας αυτόνομης αναπαραγωγής της εκμεταλλεύσιμης εργατικής δύναμης, το δεύτερο καταπολεμήθηκε και ποινικοποιήθηκε (Meriggi, 2016). Επομένως, η αμοιβαιότητα παρουσιάζει ιστορικά έναν διττό χαρακτήρα που εξακολουθεί να υφίσταται ως σήμερα: Οι παρεμβάσεις αμοιβαιότητας μπορεί να έχουν έναν –με απλά λόγια– αμιγώς φιλανθρωπικό χαρακτήρα, σε περίπτωση που δεν ενσωματωθούν σε μια ευρύτερη οπτική κοινωνικής σύγκρουσης. Η βοήθεια που προσφέρει η Εκκλησία στους απόρους, οι αυτοοργανωμένοι συνοικιακοί σύλλογοι και πολλά ακόμα παρόμοια εγχειρήματα μπορούν να χαρακτηριστούν και ως πρωτοβουλίες βάσης της αμοιβαίας προσφοράς βοήθειας. Εκεί όπου το κράτος, λόγω γραφειοκρατίας, οικονομικής δυσχέρειας, κρίσης, εγκληματικής διείσδυσης, δεν μπορεί να αντεπεξέλθει στην ικανοποίηση των άμεσων αναγκών του πληθυσμού, γεννιούνται εγχειρήματα αμοιβαιότητας «από τα κάτω». Αν όμως θέλει κανείς να προσδώσει μια ταξική διάσταση στην ικανοποίηση αυτών των άμεσων αναγκών, τότε δεν πρέπει να περιοριστεί σε αυτές τις αυτοοργανωμένες πρωτοβουλίες βάσης. Γι' αυτό και φαίνονται αναγκαία, αφενός, μια μορφή καθετοποίησης της κοινωνικής διαμάχης, και αφετέρου, το να έρθει κανείς αντιμέτωπος με τους δημόσιους θεσμούς.

Η πολιτικοποίηση της αμοιβαιότητας εξαρτάται, επομένως, από την ύπαρξη ενός πολιτικού εγχειρήματος, το οποίο δεν θα παραμείνει στα όρια της κοινότητας μιας κατάληψης ή ενός κοινοβίου, αλλά θα θέσει το ερώτημα για το σύνολο. Οι εμπειρίες της Νάπολης δείχνουν σχετικά δύο πράγματα: πρώτον, τα οικονομικά και πολιτικά όρια του κινήματος της αυτοδιοίκησης (municipalism), θεωρούμενου ως μιας μορφής τοπικής οργάνωσης πολιτικής αντίστασης ενάντια στους επιβεβλημένους από την κεντρική κυβέρνηση και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς ρατσιστικούς νόμους και στα προγράμματα λιτότητας, και δεύτερον, την πολιτική και οργανωτική δυναμική της αμοιβαιότητας ως κοινωνικής πρακτικής που εφαρμόζεται από και για την εργατική τάξη. Η Νάπολη λειτουργεί εδώ όχι απλώς ως ένας καθρέφτης των κοινωνικών και πολιτικών συγκρούσεων της Ιταλίας και της Ευρώπης, αλλά πολύ περισσότερο ως ένας μεγεθυντικός φακός που μας αποκαλύπτει τις δυναμικές προοπτικές αυτών των συγκρούσεων –και την οργάνωση όσων υφίστανται εκμετάλλευση– άμεσα και χωρίς φίλτρα.

Για να αναλύσω αυτή την πολιτική πραγματικότητα, πήρα συνεντεύξεις από πέντε ακτιβιστές και ακτιβίστριες βάσης της Ex Org, που δραστηριοποιούνται σε διαφορετικά πεδία. Προκειμένου να συμπληρωθεί το εμπειρικό υλικό, χρησιμοποίησα πολυάριθμα γραπτά κείμενα και προσωπικές σημειώσεις από τη (συμμετοχική) παρατήρηση, καθώς είμαι ο ίδιος ενεργό μέλος της Ex Org. Η προσπάθεια να γίνουν συζητήσεις με τους εκπροσώπους της τοπικής κυβέρνησης απέτυχε. Οι σχετικές προσκλήσεις εκ μέρους μου δεν έλαβαν ποτέ απάντηση.

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗ ΝΑΠΟΛΗ

Η Νάπολη είναι μια κλασική πόλη της Νότιας Ευρώπης. Οι κοινωνικές συγκρούσεις που χαρακτηρίζουν την καθημερινότητά της προϋπήρχαν της κρίσης που ξέσπασε το 2008 (πρβλ. ιστορικά δεδομένα στο: Lay, 1980). Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, το 30,5% του πληθυσμού είναι άνεργοι, αυτό σημαίνει 113.000 άνθρωποι (+3,9% μεταξύ 2016 και 2017). Στην ηλικιακή κατηγορία 15–24 ετών, το ποσοστό ανεργίας είναι 54,7%. Η κρίση και η τελευταία μεταρρύθμιση στην αγορά εργασίας κατέστησαν την απασχόληση ακόμα πιο επισφαλή. Σε ολόκληρη την περιφέρεια της Καμπανίας συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου αντικαθίστανται διαρκώς από συμβάσεις ορισμένου χρόνου.

Παράλληλα με τις ολοένα και πιο επισφαλείς συνθήκες της κανονικής εργασίας εντείνεται και το φαινόμενο της άτυπης απασχόλησης. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, το 2017 υπήρχαν 382.900 απασχολούμενοι σε άτυπες συνθήκες εργασίας στην περιφέρεια της Καμπανίας, που αντιστοιχεί περίπου στο εννιά τοις εκατό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Οι τομείς τους οποίους αφορά το ποσοστό αυτό είναι στη βόρεια περιφέρεια της επαρχίας της Καζέρτας η γεωργία, ενώ στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα οι οικιακές υπηρεσίες, η γαστρονομία και ο τουρισμός.

Η εικόνα της επισφαλούς εργασίας στις πόλεις μπορεί να συμπληρωθεί από τους αριθμούς που αφορούν τη μετανάστευση: Μέσα σε δεκαπέντε χρόνια, μεταξύ 2002 και 2016, πάνω από 1.800.000 νέοι Ιταλοί και νέες Ιταλίδες έφυγαν από το Νότο της χώρας. Η αδύναμη οικονομική ανάπτυξη οδηγεί σε ολοένα και μεγαλύτερη συρρίκνωση του πληθυσμού στο Νότο. Η Καμπανία είναι μια από τις περιφέρειες που έχουν πληγεί περισσότερο από τη μετανάστευση προς άλλους τόπους. Υπολογίζεται ότι η περιοχή αυτή θα απολέσει τα επόμενα πενήντα χρόνια περίπου 1.500.000 ανθρώπους λόγω της μετανάστευσης (Svimez-Bericht, 2018).

Μεταναστευτική πολιτική και άδειες διαμονής

Η ιταλική μεταναστευτική πολιτική εξακολουθεί να είναι βαθιά

επηρεασμένη από τη νομοθεσία του έτους 2002. Ο λεγόμενος νόμος Μπόσι-Φίνι (Bossi-Fini) ρυθμίζει την έκδοση αδειών παραμονής ως εξής: Μόνο μια νόμιμη σύμβαση εργασίας εγγυάται μια άδεια εργασίας και, κατά συνέπεια, μια άδεια παραμονής. Ειδικά σε μία χώρα με τόσο υψηλά ποσοστά άτυπης εργασίας, τέτοιες διατάξεις εμποδίζουν τη νομιμοποίηση των μεταναστών και μεταναστριών εργαζομένων χωρίς νόμιμη σύμβαση εργασίας. Μόνο η λεγόμενη sanatoria (νομιμοποίηση) στα έτη 2009 και 2012 μπόρεσε να αποδυναμώσει το φαινόμενο αυτό, αν και ελλιπώς.¹

Η ιταλική πολιτική ασύλου προβλέπει βασικά τρεις δυνατότητες για μια νόμιμη διαμονή: Πρώτον, υπάρχει το πολιτικό άσυλο για την απόκτηση του διεθνώς αναγνωρισμένου καθεστώτος του πρόσφυγα. Το 2017 μόνο το 8,4% των 81.000 ανθρώπων που είχαν υποβάλει αίτηση ασύλου απέκτησε αυτό το καθεστώς (ISMU, 2017). Η συγκεκριμένη άδεια διαμονής παραχωρείται για πέντε χρόνια, μπορεί να ανανεωθεί και εμπεριέχει το δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας και στις κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες. Ύστερα από πέντε χρόνια, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να υποβάλει αίτηση ιταλικής ιθαγένειας.

Δεύτερον, υπάρχει η επικουρική προστασία (8,4% το 2017 [ISMU, 2017]), η οποία παρέχεται όταν, κατά την κρίση των αρχών, το άτομο που αιτείται άσυλο δεν διώκεται προσωπικά σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων, αλλά κινδυνεύει να υποστεί σοβαρή βλάβη στη χώρα προέλευσής του. Και αυτή η άδεια παραμονής εκδίδεται με πενταετή ισχύ, επιτρέπει την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, στις κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες και μπορεί να μετατραπεί σε άδεια εργασίας.

Τρίτον, υπάρχει η ανθρωπιστική προστασία (24,7% το 2017 [ISMU, 2017]), η οποία παρέχεται σε εκείνα τα άτομα που δηλώνουν ανθρωπιστικού χαρακτήρα αιτίες φυγής, χωρίς ωστόσο να πληρούν τα κριτήρια για το πολιτικό άσυλο. Εδώ ανήκουν οι λόγοι υγείας, η ηλικία, η πολιτική αστάθεια ή οι οικολογικές κρίσεις στη χώρα προέλευσης. Το καθεστώς ανοχής αυτού του είδους εκδίδεται για δύο χρόνια και μπορεί να παραταθεί, ωστόσο ακυρώνεται μόλις εκλείψει ο λόγος για την ανθρωπιστική προστασία.

Πέρα από αυτά, υπάρχουν άλλες επτά οδοί μέσω των οποίων μπορεί κάποιος να λάβει άδεια παραμονής στην Ιταλία. Μεταξύ αυτών των ειδικών αδειών πρέπει να υπογραμμιστεί κυρίως εκείνη για θύματα εκμετάλλευσης στις συνθήκες απασχόλησης. Τα άρθρα 18 και 22 του μεταναστευτικού νόμου δίνουν τη δυνατότητα έκδοσης άδειας παραμονής για

1. Το 2009 γίνονταν δεκτές μόνο αιτήσεις από μετανάστες εργαζόμενους ως οικιακούς βοηθούς. Το 2012 ζητήθηκε από τους αιτούντες και τις αιτούσες η καταβολή ενός εφάπαξ φόρου ύψους χιλίων ευρώ και η αναδρομική καταβολή του μη μισθολογικού κόστους των τελευταίων έξι μηνών.

ανθρωπιστικούς λόγους σε περιπτώσεις σοβαρής εκμετάλλευσης και βίας στο χώρο εργασίας.

Μία από τις πρώτες νομοθετικές αλλαγές του νέου υπουργού Εσωτερικών, Ματέο Σαλβίνι, ήταν η κατάργηση της ανθρωπιστικής προστασίας. Στα τέλη Νοεμβρίου του 2018 η αντίστοιχη τροποποίηση στη νομοθεσία έλαβε την έγκριση του Κοινοβουλίου και τέθηκε άμεσα σε ισχύ. Στην Ιταλία η έκδοση αδειών διαμονής επιτυγχάνεται για το ένα τέταρτο όλων των αναγνωρισμένων περιπτώσεων μέσω αυτής της οδού. Η κατάργηση της ανθρωπιστικής προστασίας, που ήρθε σε συνέχεια των περιορισμών στις δυνατότητες ένστασης έναντι της απορριπτικής απάντησης στην αίτηση ασύλου –περιορισμών τους οποίους επέβαλε το καλοκαίρι του 2017 ο τότε υπουργός Εσωτερικών Μάρκο Μινίτι (Marco Minniti) και είναι γνωστοί ως *decreto Minniti*–, θα εμποδίσει σοβαρά την πρόσβαση στο δικαίωμα ασύλου.

Οι πρώτες συνέπειες αυτής της νέας πρακτικής έχουν ήδη καταγραφεί: Οι πρόσφυγες που είχαν άδειες για ανθρωπιστικούς λόγους εκδιώκονται από τα προσωρινά καταλύματα γιατί η άδειά τους λήγει και δεν μπορεί να μετατραπεί σε άδεια εργασίας. Έτσι απειλούνται μεμιάς ως και 39.000 πρόσφυγες να βρεθούν τους επόμενους μήνες χωρίς άδεια παραμονής και χωρίς στέγη.

94

95

Πρώτη και δεύτερη υποδοχή, χώρες προέλευσης, διαστάσεις της μετανάστευσης

Όσον αφορά τις δομές υποδοχής προσφύγων στην Ιταλία, υπάρχει ένα διττό σύστημα με δύο διαφορετικούς τύπους διοίκησης. Αφενός, υπάρχουν οι SPRAR (Servizi Protezione Richiedenti Asilo e Rifugiati [Υπηρεσίες για την Προστασία Αιτούντων Άσυλο και Προσφύγων]), τη λειτουργία των οποίων αναλαμβάνουν οι τοπικές υπηρεσίες σε συνεργασία με τον λεγόμενο τριτογενή τομέα (ΜΚΟ και φιλανθρωπικές οργανώσεις). Αποτελούνται από μικρές οικιστικές μονάδες και είναι γεωγραφικά ομοιόμορφα κατανομημένες. Σκοπός της λειτουργίας τους είναι η προώθηση της ένταξης των προσφύγων. Η ανάθεση για τη λειτουργία των SPRAR γίνεται μέσω δημόσιων προκηρύξεων των τοπικών κοινοτήτων. Αυτή τη στιγμή ζουν κατά

προσέγγιση 25.000 άνθρωποι σε εγκαταστάσεις που χρηματοδοτούνται από τις δομές των SPRAR (ISPI, 2018).

Αφετέρου, υπάρχουν τα CAS (Centri di Accoglienza Straordinaria [Εξαιρετικά Κέντρα Παροχής Καταφυγίου]). Η διοίκηση αυτών των κέντρων βρίσκεται στα χέρια ιδιωτικών φορέων υπηρεσιών στον συγκεκριμένο τομέα. Οι περιφερειακοί νομοί (αρχές του Υπουργείου Εσωτερικών στις περιφέρειες) είναι αρμόδιοι για την ανάθεση της λειτουργίας των CAS. Τα πρώτα CAS άρχισαν να λειτουργούν το 2015 με το ξεκίνημα της λεγόμενης «προσφυγικής κρίσης». Πολύ γρήγορα ο προσφυγικός τομέας μεταλλάχθηκε σε ένα νέο επιχειρηματικό πεδίο, γιατί η λειτουργία των CAS ανατίθεται συχνά στους επονομαζόμενους συνεταιρισμούς ιδιωτικών φορέων υπηρεσιών, που δεν έχουν κανενός είδους εμπειρία στην υποδοχή και τη στέγαση προσφύγων και όχι σπάνια προέρχονται από μαφιόζικους επιχειρηματικούς κύκλους. Το κράτος πληρώνει στους συνεταιρισμούς αυτούς τριάντα πέντε ευρώ τη μέρα ανά άτομο για την υποδοχή, τη στέγαση, τη σίτιση και το ρουχισμό, καθώς και για την πολιτισμική και γλωσσική διαμεσολάβηση, τη νομική υποστήριξη και την παροχή πρώτων βοηθειών. Αυτά τα τριάντα πέντε ευρώ, ωστόσο, εξυπηρετούν συχνά εκείνους που λειτουργούν τα κέντρα ως πηγή κέρδους, ενώ οι συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων στα CAS είναι στις περισσότερες περιπτώσεις κακές. Καθώς είναι δύσκολο να έχει κανείς σαφή εικόνα της κατανομής τους στη χώρα και λόγω της διείσδυσης της Μαφίας, ο έλεγχος των CAS από τις αρχές είναι απολύτως ανεπαρκής. Αυτή τη στιγμή ζουν στην Ιταλία περίπου 160.000 πρόσφυγες σε τέτοια κέντρα (ISPI, 2018). Μπορεί να θεωρηθεί αναμενόμενο ότι η νομοθετική αλλαγή του υπουργού Εσωτερικών Σαλβίνι θα αυξήσει τον αριθμό αυτό, γιατί οι SPRAR προβλέπεται να καταργηθούν και να αντικατασταθούν πλήρως από τα CAS.

Η Καμπανία ανήκει στις περιφέρειες με τον υψηλότερο αριθμό προσφύγων στην Ιταλία: 1.031 άνθρωποι μένουν σε δομές χρηματοδοτούμενες από τις SPRAR και 4.587 άτομα στα λεγόμενα CAS. Στην περιφέρεια της Νάπολης οι πρόσφυγες δεν ξεπερνούν τους δύο χιλιάδες ανθρώπους, εκ των οποίων τριακόσιοι έχουν βρει στέγη μέσω του προγράμματος SPRAR, ενώ στην ίδια την πόλη είναι καταγεγραμμένοι χίλιοι τετρακόσιοι πρόσφυγες. Σε ό,τι αφορά τα προβληματικά CAS, στην πόλη της Νάπολης υπάρχουν είκοσι τρία, εκ των οποίων τα δεκατρία φιλοξενούν συνολικά 965 ανθρώπους. Οι άνθρωποι αυτοί ζουν γύρω από την περιοχή Γκαριμπάλντι του κέντρου της πόλης, μια περιοχή με υψηλά ποσοστά ανεργίας και φτώχειας, όπου ανθεί η άτυπη και παράνομη οικονομία.

Σύμφωνα με το ιταλικό Ινστιτούτο Στατιστικής ISTAT (2018), την 1η Ιανουαρίου του 2018 ζούσαν στη Νάπολη 58.203 άνθρωποι χωρίς ιταλική υπηκοότητα, που σημαίνει το έξι τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού της πόλης. Πρόκειται για ανθρώπους που προέρχονται κυρίως από τις εξής χώρες: Σρι Λάνκα (26,1% του αλλοδαπού πληθυσμού της Νάπολης), Ουκρανία (14,8%), Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (9,3%), Πακιστάν (4,6%), Ρουμανία (4,4%), Νιγηρία (2,14%), Σενεγάλη (1,75%), Δομινικανή Δημοκρατία (1,87%). Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Fondazione Ismu (ISMU, 2017), το 2017 ζούσαν στην Ιταλία περίπου 491.000 άνθρωποι που έχουν καταστεί παράνομοι. Είναι δύσκολο να υπολογίσει κανείς πόσοι από αυτούς βρίσκονται στη Νάπολη, αλλά ο αριθμός τους είναι ιδιαίτερα υψηλός, ενώ το ποσοστό των μεταναστών και μεταναστριών στην ίδια πόλη είναι έξι τοις εκατό, και άρα χαμηλότερο από τον μέσο όρο της χώρας (8,2%).

ΦΟΡΕΙΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Τον Μάιο του 2011 ο Λουίτζι Ντε Ματζζίστρις εκλέχτηκε για πρώτη φορά δήμαρχος της Νάπολης. Προηγουμένως ήταν εισαγγελέας στην Καλαβρία. Το 2016 ανανεώθηκε η θητεία του ως δημάρχου, μεταξύ άλλων χάρη στη στήριξη των κοινωνικών κινημάτων της πόλης. Στην αρχή, ο κύριος λόγος για την ευρεία συναίνεση ήταν η καταπιεστική και συντηρητική πολιτική του συνδεδεμένου με το οργανωμένο έγκλημα αντιπάλου του από τον κεντροδεξιό συνασπισμό. Σήμερα, στην κυβερνητική ομάδα του Ντε Ματζζίστρις ανήκουν γνωστοί ακτιβιστές και γνωστές ακτιβίστριες της *Insurgencia*, μιας πολιτικής συλλογικότητας στην παράδοση των *Disobbedienti*.² Στις αρχές του 2017, ο εκλογικός της συνδυασμός *Democrazia Autonomia* (DemA), που αποτελούνταν από μέλη της κοινωνίας των πολιτών, μετασχηματίστηκε σε πολιτική οργάνωση που επιθυμεί να πάρει μέρος και σε εκλογές περιφερειακού, εθνικού και ευρωπαϊκού επιπέδου.

Η δημοτική αρχή του Ντε Ματζζίστρις θεωρεί ότι έχει το ρόλο αντιπολίτευσης έναντι της κεντρικής κυβέρνησης. Ο δήμαρχος συχνά παίρνει το μέρος των κοινωνικών κινημάτων της πόλης, αξιολογεί θετικά τις δράσεις

2. «Ανυπάκουοι». Εξωκοινοβουλευτικό ριζοσπαστικό δίκτυο που σχηματίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του '90. Έγιναν ευρύτερα γνωστοί κυρίως για τις κινητοποιήσεις τους γύρω από τη Σύνοδο Κορυφής των G8 στη Γένοβα το 2001. (Σ.τ.Μ.)

τους και βρίσκεται σε ανεπίσημο διάλογο μαζί τους. Κατά τη διάρκεια της θητείας του Ντε Ματζίστρις, ιδρύθηκε το 2012 και μια δημοτική επιχείρηση για να επιστρέψει η παροχή των υπηρεσιών ύδρευσης στις τοπικές κοινότητες. Όταν το 2011 ξέσπασε η λεγόμενη «κρίση των απορριμμάτων», ο Ντε Ματζίστρις φρόντισε να κατασκευαστούν οικολογικές εγκαταστάσεις διαχείρισης αποβλήτων και εντατικοποίησε την αποκομιδή των απορριμμάτων. Επιπλέον, ο Ντε Ματζίστρις βίωσε μια ευρεία αλληλεγγύη εκ μέρους της κοινωνίας των πολιτών, όταν επανέφερε στη συλλογική μνήμη μια διαφορετική αντιμετώπιση του χρέους της Νάπολης από τη δεκαετία του '80. Το «Δεν θα πληρώσουμε τα χρέη σας» έγινε το σύνθημα για εκστρατείες και κινήματα, που στρέφονταν εναντίον της πολιτικής λιτότητας της Ευρώπης και της κεντρικής κυβέρνησης καθώς και όλων όσα αυτή επέβαλλε.

Πρωτοβουλίες από τα κάτω

Ως πρωτοβουλίες βάσης μπορούν να χαρακτηριστούν όλες εκείνες οι δράσεις που είναι αυτοοργανωμένες και δεν πραγματοποιούνται σε κάποιο θεσμικό πλαίσιο. Στη Νάπολη υπάρχουν, για παράδειγμα, πολυάριθμα κατελιημμένα κτήρια, όπου προσφέρονται δωρεάν διάφορες κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες (από ποικίλα αθλήματα μέχρι καλλιτεχνικές και πολιτισμικές δραστηριότητες ή μαθήματα γλώσσας). Κάθε τόσο, καταλήψεις σπιτιών γίνονται και από ανθρώπους που έχουν πληγεί από τη φτώχεια. Στα αυτοδιαχειριζόμενα *centri sociali* κοινωνικές δραστηριότητες προσφέρονται με στόχο να ενισχυθεί η συνοχή στις γειτονιές και τις κοινότητες. Τα εγχειρήματα αυτά έρχονται να συνδράμουν εκεί όπου αποτυγχάνει η επίσημη πολιτική. Όχι σπάνια τους χώρους αυτούς τους χρησιμοποιούν μετανάστες και μετανάστριες. Υπ' αυτή την έννοια, οι πρωτοβουλίες βάσης πρέπει να θεωρηθούν ως μέρος της αλληλέγγυας πόλης.

Η πολιτική συλλογικότητα *zero81 – laboratorio di mutuo soccorso* έχει, αντιθέτως, μια σαφώς προσδιορισμένη πολιτική προσέγγιση. Η συγκεκριμένη ομάδα ιδρύθηκε κατά τη διάρκεια των καταλήψεων των πανεπιστημίων, που γίνονταν παντού στην Ιταλία το διάστημα 2008–2010. Τα τελευταία χρόνια η *zero81* εξελίχτηκε σε έναν σημαντικό για τους μετανάστες και τις μετανάστριες χώρο, αφού μπορούν να απευθυνθούν εκεί για να λάβουν νομικές συμβουλές και ιατρική περίθαλψη. Δυστυχώς, αυτές οι υπηρεσίες στο μεταξύ είτε καταργήθηκαν, είτε έχουν μειωθεί στο ελάχιστο.

Laboratorio Politico Iskra ονομάζεται μια άλλη πολιτική συλλογικότητα που δραστηριοποιείται στη δυτική περιφέρεια της Νάπολης. Τα τελευταία δύο χρόνια η ομάδα αυτή ανέπτυξε στενή συνεργασία με τη συνδικαλιστική οργάνωση βάσης *S.I. Cobas*. Από τα τέλη του 2018 προσφέρει σε εργαζόμενους και εργαζόμενες που απασχολούνται άτυπα στη γαστρονομία νομικές συμβουλές και υποστήριξη.

Η συλλογικότητα *Ex Opg Je so' pazzo*, που αναφέραμε παραπάνω, προχώρησε πριν από τέσσερα χρόνια σε κατάληψη των χώρων ενός

πρώην ψυχιατρείου. Σήμερα, η Ex Org προσφέρει περίπου σαράντα διαφορετικές δραστηριότητες τη βδομάδα, από μαθήματα μποξ και χορού μέχρι αυτοοργανωμένο τοπικό θέατρο, νομικές συμβουλές και έναν σταθμό εξωνοσοκομειακής περίθαλψης. Και εδώ ισχύει η αρχή ότι οι δραστηριότητες και οι υπηρεσίες προσφέρονται δωρεάν.

Η συνδικαλιστική οργάνωση βάσης Unione Sindacale di Base (USB) ακολουθεί μια πιο κλασική συνδικαλιστική προσέγγιση. Από την ίδρυσή της το 2010, η USB έχει ως στόχο όχι μόνο να αναπτύξει στους σημαντικούς κλάδους της αγοράς εργασίας ανεξάρτητες και αυτοοργανωμένες δομές και εκπροσωπήσεις, αλλά και να προσφέρει κοινωνικές υπηρεσίες. Έτσι, και η USB ίδρυσε κέντρα εξυπηρέτησης για μετανάστες και μετανάστριες, που χρειάζονται νομικές συμβουλές. Κυρίως όμως η USB βοηθά τους μετανάστες εργαζομένους που δουλεύουν στα χωράφια βόρεια της Νάπολης και στην επαρχία της Καζέρτας, συνήθως παράνομα και υπό συνθήκες ακραίας εκμετάλλευσης, ώστε να αποκτήσουν επίσημη άδεια διαμονής.

98

ΚΟΙΝΟΤΙΣΜΟΣ, ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ, ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΠΟΛΗ

99

Όπως αναφέραμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, μπορούμε να διακρίνουμε δύο προσεγγίσεις της αλληλέγγυας πόλης στη Νάπολη. Αφενός, υπάρχουν κοινοτιστικές προσεγγίσεις, που προωθούνται από τον δήμαρχο Λουίτζι Ντε Ματζίστρις. Αφετέρου, υπάρχει η ευρέως διαδεδομένη στις αριστερές ακτιβιστικές ομάδες αμοιβαιότητα, που υποστηρίζεται πρωτίστως από τη συλλογικότητα της Ex Org και έχει ενσωματωθεί στο πολιτικό εγχείρημα μιας νέας πολιτικής οργάνωσης που δραστηριοποιείται σε όλη τη χώρα, της Potere al Popolo. Αυτές τις δύο προσεγγίσεις θα περιγράψουμε πιο αναλυτικά στη συνέχεια.

Ο κοινοτισμός των «επαναστατών δημάρχων»

Στα δημοσιεύματα για τη θαλάσσια διάσωση στη Μεσόγειο και για την ευρωπαϊκή και την ιταλική μεταναστευτική πολιτική, τους τελευταίους μήνες οι Ιταλοί δήμαρχοι βρέθηκαν πολλές φορές στα πρωτοσέλιδα λόγω της «επαναστατικότητάς» τους έναντι της κεντρικής κυβέρνησης στη Ρώμη. Την αρχή έκανε ο Μίμο Λουκάνο (Mimmo Lucano), δήμαρχος του Ριάτσε, ο οποίος ασκεί ήδη από τη δεκαετία του '90 μια εναλλακτική προσφυγική πολιτική, και με τη στοχευμένη εγκατάσταση των προσφύγων ανέστησε τη μικρή κοινότητα της Καλαβρίας. Ο Λουκάνο κατηγορήθηκε το φθινόπωρο του 2018 ότι ενθαρρύνει την παράνομη μετανάστευση και ότι ανέθεσε παράτυπα την αποκομιδή απορριμμάτων σε δύο τοπικές

κοοπερατίβες. Έκτοτε απαγορεύεται να διαμείνει στο Ριάτσε. Πίσω από τις κατηγορίες αυτές, ωστόσο, κρύβεται μια στοχευμένη επίθεση σε ένα μοντέλο πόλης-καταφυγίου.

Στα τέλη Δεκεμβρίου του 2018 η προσοχή στράφηκε στον δήμαρχο του Παλέρμου, Λεολούκα Ορλάντο, και στον Λουίτζι Ντε Ματζίζιτς. Τάχθηκαν δημοσίως –ερχόμενοι σε αντίθεση με τον υπουργό Εσωτερικών Σαλβίνι– υπέρ της υποδοχής σαράντα εννιά προσφύγων που βρίσκονταν εγκλωβισμένοι στα σωστικά πλοία της κοινωνίας των πολιτών «Sea Watch» και «Sea Eye», και δήλωσαν ότι θα αντιταχθούν στη νέα ιταλική νομοθεσία ασφαλείας. Το παράδειγμα των δύο δημάρχων εντάσσεται στις διαμαρτυρίες και άλλες δράσεις της ανυπακοής της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες εκδηλώθηκαν σε όλη την Ιταλία από την ψήφιση του νέου νόμου ασφαλείας και έπειτα. Στις δράσεις αυτές συμμετέχουν πλέον δήμαρχοι από είκοσι πόλεις. Οι εξαγγελίες περί της επιθυμίας υποδοχής προσφύγων μπορούν ωστόσο να χαρακτηριστούν λόγια του αέρα, διότι διάταγμα με το οποίο να κλείσουν πράγματι τα ιταλικά λιμάνια δεν εκδόθηκε ποτέ από την κυβέρνηση.

Στην εξαγγελία του Λεολούκα Ορλάντο ότι θα αποδείκνυε πως ορισμένα στοιχεία του νόμου ασφαλείας ήταν αντισυνταγματικά, ο Σαλβίνι αντέδρασε με επιθέσεις κατά του δημάρχου, γεγονός που προκάλεσε με τη σειρά του ένα κύμα αλληλεγγύης με τον Ορλάντο. Στις αρχές Ιανουαρίου του 2019 περίπου πέντε χιλιάδες άνθρωποι διαδήλωσαν στους δρόμους του Παλέρμου υπέρ του Ορλάντο.

Όσο σημαντική κι αν είναι η δημόσια έκφραση αντίθεσης προς τη μεταναστευτική πολιτική του Σαλβίνι, θα έπρεπε να ιδωθεί σε ένα ευρύτερο πολιτικό πλαίσιο. Γιατί ο δήμαρχος του Παλέρμου υποστήριζε τα περασμένα χρόνια σιωπηρά την πολιτική του Δημοκρατικού Κόμματος, στο οποίο ανήκει, και εφάρμοσε όλα τα μέτρα που εισήγαγε ο πρώην υπουργός Εσωτερικών Μάρκο Μινίτι, ακόμα κι αν αυτά ήταν αντισυνταγματικά, έθιγαν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και στρέφονταν ενάντια στους μετανάστες και στις μετανάστριες. Έτσι, ο Μάρκο Μινίτι ποινικοποίησε υπαίθριους πωλητές –κυρίως μετανάστες και μετανάστριες– στο όνομα της δημόσιας τάξης και περιόρισε σε πολύ μεγάλο βαθμό το δικαίωμα ένστασης των αιτούντων άσυλο σε περίπτωση απορριπτικής απόφασης (Bleiberecht für alle, 2017). Οι ακτιβιστές και ακτιβίστριες σε τοπικό επίπεδο επέκριναν επανειλημμένως το γεγονός ότι ο Ορλάντο διέταζε εκκαθαρίσεις κατειλημμένων διαμερισμάτων. Εφάρμοσε επίσης μία διάταξη του 2014, η οποία είχε αποφασιστεί από την τότε κυβέρνηση του Δημοκρατικού Κόμματος, επί πρωθυπουργίας Ματέο Ρέντσι, σύμφωνα με την οποία οι κάτοικοι κατειλημμένων διαμερισμάτων ή κτηρίων δεν έχουν πλέον δικαίωμα εγγραφής στο μητρώο κατοίκων.

Ο δήμαρχος Ντε Ματζίζιτς, αντιθέτως, προσκάλεσε επισήμως το πλήρωμα του σωστικού πλοίου «Sea Watch» να ελλιμενιστεί στο λιμάνι

της Νάπολης και απηύθυνε έκκληση μέσω της ιστοσελίδας του δήμου, με την οποία καλούσε τον πληθυσμό της πόλης, σε περίπτωση που το πλοίο καταφθάσει, να είναι έτοιμος και να προσφέρει βοήθεια. Πράγματι, περισσότεροι από εννιά χιλιάδες άνθρωποι ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα. Μια δημόσια ενέργεια του δημάρχου επέτρεψε έτσι μια κινητοποίηση της κοινωνίας των πολιτών. Από την άλλη μεριά, οργανώσεις βοήθειας που έχουν συγκροτηθεί από την κοινωνία των πολιτών επέκριναν ήδη πολύ προτού τεθούν σε ισχύ τα νέα μέτρα ασφαλείας την ανεπαρκή πολιτική του δημάρχου σε θέματα μετανάστευσης. Έτσι, το δημοτικό μητρώο κατοίκων δεν δέχεται δηλώσεις ανθρώπων χωρίς μόνιμη κατοικία και δεν εκδίδει δελτία ταυτότητας, γεγονός που δυσκολεύει την πρόσβαση των ενδιαφερομένων σε θεμελιώδη δικαιώματα. Εδώ η δημοτική αρχή επί πολύ καιρό δεν ανέλαβε καμία δράση και μοιάζει τώρα μόλις, έπειτα από μήνες ολόκληρους δημόσιων πιέσεων, να καταπιάνεται με το πρόβλημα.

Έναντι των διώξεων των μεταναστών και μεταναστριών, που ο Σαλβίνι πραγματοποίησε μέσω των μέσων ενημέρωσης, οι «επαναστάτες δήμαρχοι» σίγουρα κατάφεραν να αντιστρέψουν την κυρίαρχη τάση, σε επίπεδο λόγου. Αυτή την πτυχή υπογραμμίζει ο Μίμο Λουκάνο (2019): «Η απανθρωπιά κερδίζει ολοένα έδαφος, και ο Σαλβίνι είναι μόνο η κορυφή του παγόβουνου μιας κοινωνίας που εξοκέλλει. Οι "επαναστάτες δήμαρχοι" εκπροσωπούν μια στιγμή περηφάνιας εκείνων που αρνούνται να είναι συνεργοί». Όμως, τα λόγια δεν αρκούν για να βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης των προσφύγων στις τοπικές κοινότητες και για να οικοδομηθεί μια πραγματική πολιτική και κοινωνική αντιπολίτευση. Και εδώ ο Λουκάνο είναι διορατικός: «Δεν αρκεί, όμως, να περιορίζεται κανείς στην αντιπαράθεση. Πρέπει να δημιουργήσουμε μια πολιτική και κοινωνική αντιπολίτευση και να μην περιοριζόμαστε στο να λέμε ότι δεν συμφωνούμε».

Η κοινοτιστική προσέγγιση των «επαναστατών δημάρχων» έχει τη δυνατότητα να σχηματίζει έναν αντίποδα, σε επίπεδο λόγου, ως προς την απάνθρωπη πολιτική της δεξιάς κυβέρνησης της Ιταλίας και έτσι να δώσει ώθηση σε μια ευρεία κινητοποίηση της κοινωνίας των πολιτών. Ωστόσο, η κοινοτιστική προσέγγιση δεν έχει φανεί αρκετή μέχρι στιγμής, για να άρει όλα τα εμπόδια που δυσκολεύουν τη ζωή των προσφύγων: Ο θεσμικός ρατσισμός στις αρμόδιες για τη μετανάστευση αρχές όπως και οι αναξιοπρεπείς και παράνομες μορφές στέγασης εξακολουθούν να αποτελούν μέρος της καθημερινής πραγματικότητας τόσο στη Νάπολη όσο και στο Παλέρμο.

Ex Org Je so' pazzo: Αμοιβαιότητα και κοινωνικές συγκρούσεις

Η πολιτική συλλογικότητα Ex Org Je so' pazzo εκπροσωπεί, αντιθέτως, μια προσέγγιση που βασίζεται στην αμοιβαιότητα. Οι πολυάριθμες κοινωνικές δραστηριότητες για πρόσφυγες και εργαζόμενους μετανάστες είναι μια απάντηση στα προβλήματα της κυρίαρχης μεταναστευτικής πολιτικής

στην Ιταλία, για την οποία ούτε οι δημοτικές αρχές και διοικήσεις έχουν λύση. Μία από τις σημαντικότερες δράσεις της Ex Org είναι το κέντρο παροχής νομικής στήριξης για πρόσφυγες και μετανάστες εργαζομένους. Το κέντρο έχουν οργανώσει και λειτουργούν πολιτικοί ακτιβιστές και ακτιβίστριες και δικηγόροι σε εθελοντική βάση.

Καταρχάς, φροντίζουν κυρίως εκείνους τους πρόσφυγες που φιλοξενούνται στα CAS. Τα προσωρινά καταλύματα καθορίζουν όλη τη ζωή των προσφύγων, γι' αυτό και το κέντρο εξυπηρέτησής τους σε συνδυασμό με άλλες υπηρεσίες που προσφέρει η Ex Org προσπαθεί να στηρίξει τους εν λόγω μετανάστες και μετανάστριες σε όλους τους τομείς της ζωής τους. Το κέντρο εξυπηρέτησης παρεμβαίνει ουσιαστικά σε τρία επίπεδα: Πρώτον, ενημερώνει για τις γενικές πολιτικές εξελίξεις και τις προβλεπόμενες νομοθετικές τροποποιήσεις στο πεδίο της μεταναστευτικής πολιτικής. Δεύτερον, στηρίζει τους πρόσφυγες καθ' όλη τη διαδικασία χορήγησης ασύλου. Αυτό σημαίνει ότι γίνονται ατομικές συζητήσεις για να αναγνωριστούν οι προσωπικές δυσκολίες, και ετοιμάζεται ένας φάκελος για την αίτηση ασύλου και την πρώτη συνάντηση με την αρμόδια επιτροπή ασύλου. Τρίτον, οι εθελοντές του κέντρου επιδιώκουν τον άμεσο διάλογο με την αρμόδια για τη μετανάστευση αρχή, σε περίπτωση που κατά την έκδοση των εγγράφων παραμονής προκύψουν προβλήματα. Έτσι, τα πρώτα χρόνια από την ίδρυση του κέντρου συσσωρεύονταν οι μη επεξεργασμένες αιτήσεις ασύλου. Μέσω κινητοποιήσεων και συγκεκριμένων αιτημάτων προς την αρμόδια για τη μετανάστευση αρχή «επιβλήθηκε», κατά συνέπεια, μία στρογγυλή τράπεζα που συνεδριάζει μία φορά το μήνα και έχει στόχο να επισπεύσει τις διαδικασίες ασύλου και να αντιμετωπίσει τον θεσμικό ρατσισμό των αρχών.

Από την άλλη μεριά, οι ακτιβιστές και ακτιβίστριες του κέντρου εξυπηρέτησης της Ex Org δουλεύουν με μετανάστες και μετανάστριες που ζουν και εργάζονται ήδη εδώ και αρκετό διάστημα στη Νάπολη. Αυτοί οι μετανάστες εργαζόμενοι προέρχονται κατά κύριο λόγο από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχουν κανονική απασχόληση και άδεια διαμονής, την οποία πρέπει να ανανεώνουν κάθε δύο χρόνια. Γι' αυτό πρέπει να πληρούνται, ωστόσο, τρία κριτήρια: Πρώτον, χρειάζεται κανείς μια κανονική σύμβαση εργασίας, δεύτερον, μια μόνιμη κατοικία, επομένως ένα διαμέρισμα που να μπορεί να χαρακτηριστεί κατάλληλο για τις βιοτικές και οικογενειακές συνθήκες με ένα έγκυρο μισθωτήριο συμβόλαιο, και τρίτον, ετήσιο ελάχιστο εισόδημα οχτώ χιλιάδων ευρώ περίπου.

Τα προβλήματα των μεταναστών εργαζομένων, τα οποία καταγράφονται στο κέντρο, είναι ποικίλης φύσεως. Αφενός, είναι πολύ δύσκολο για τους μετανάστες και τις μετανάστριες να υπογράψουν ένα μισθωτήριο συμβόλαιο. Στην αγορά κατοικίας στη Νάπολη κυριαρχούν οι άτυπες μισθώσεις. Αυτό το φαινόμενο εντείνεται εξαιτίας των διαδικασιών εκτοπισμού εισοδηματικά ασθενέστερων ανθρώπων από πολλές γειτονιές του

κέντρου της πόλης (Ascione, 2018). Αυτή η κατάσταση έχει οδηγήσει με τη σειρά της στη δημιουργία μιας μαύρης αγοράς όπου πωλούνται σε υψηλές τιμές πλαστά μισθωτήρια συμβόλαια και ταχυδρομικές διευθύνσεις. Από την άλλη μεριά, υπάρχουν πάμπολλα γραφειοκρατικά εμπόδια: Έτσι, οι μετανάστες και μετανάστριες χάνουν κατά μέσο όρο εννιά μήνες της διетуός ισχύος της άδειας παραμονής εξαιτίας της επεξεργασίας της αίτησής τους από τις αρχές. Στο διάστημα αυτό οι μετανάστες και μετανάστριες λαμβάνουν ένα είδος πιστοποιητικού που μπορούν να επιδείξουν σε περίπτωση αστυνομικού ελέγχου. Το πιστοποιητικό αυτό όμως δεν έχει ισχύ στις τοπικές αρχές, για παράδειγμα, στην αλλαγή της ταχυδρομικής διεύθυνσης.

Το κέντρο παροχής νομικών συμβουλών απευθύνεται στις διάφορες δημόσιες υπηρεσίες που εμπλέκονται στην έκδοση αδειών παραμονής, προκειμένου να αναφέρει τα πολυάριθμα προβλήματα και να επισπεύσει τις διαδικασίες. Παρά τη μεγάλη ζήτηση, όμως, δεν έχουν εφαρμοστεί ως τώρα μέτρα από πλευράς της τοπικής διοίκησης για να βελτιωθεί η κατάσταση. Από τον Σεπτέμβριο του 2017 ως τον Ιούνιο του 2018 το κέντρο εξυπηρέτησης παρείχε στήριξη σε πάνω από τετρακόσιους μετανάστες και μετανάστριες.

102

Μαθήματα ιταλικής γλώσσας: Παρόλο που τα κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ιταλία προσφέρουν νυχτερινά τμήματα για μετανάστες και μετανάστριες ανεξαρτήτως του καθεστώτος διαμονής τους, δεν μπορεί να γίνει λόγος για κατάλληλο σχεδιασμό της (μετ)εκπαίδευσης των μεταναστών και μεταναστριών από τους δημόσιους φορείς. Τα μαθήματα αυτά ξεκινούν στο Α1 επίπεδο, το οποίο προϋποθέτει ήδη ικανότητες ανάγνωσης και γραφής. Μεγάλος αριθμός μεταναστών και μεταναστριών όμως δεν μπορεί –εξαιτίας της ελλιπούς σχολικής παιδείας στη χώρα προέλευσης– να διαβάσει και να γράψει σε ικανοποιητικό επίπεδο, ή έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή με το λατινικό αλφάβητο. Για το σχεδιασμό των μαθημάτων γλώσσας στην Ex Org έχει ληφθεί υπόψη αυτή η αρχική κατάσταση των μεταναστών και μεταναστριών. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν έξι τάξεις με δέκα μαθητές και μαθήτριες σε καθεμία και έναν με δύο δασκάλους ή δασκάλες που καλύπτουν τα τέσσερα γλωσσικά επίπεδα. Από το 2016 τους κύκλους μαθημάτων γλώσσας της Ex Org έχουν ολοκληρώσει περίπου τριακόσιοι πενήντα μετανάστες και μετανάστριες από δεκαπέντε διαφορετικές χώρες. Μέσω μιας συμφωνίας ανάμεσα στην Ex Org και σε τρία κέντρα ξένων γλωσσών στη Νάπολη, τα μαθήματα αυτά είναι επισήμως αναγνωρισμένα: Οι μαθητές και μαθήτριες που παρακολούθησαν τα τμήματα στην Ex Org μπορούν να πάρουν μέρος δωρεάν στις εξετάσεις για την απόκτηση του διπλώματος που αντιστοιχεί στο επίπεδό τους.

103

Ο πολιτικός-λαϊκός έλεγχος των CAS: Μία άλλη πτυχή της αλληλέγγυας παρέμβασης έγκειται στον λαϊκό έλεγχο (controllo popolare) των προσωρινών καταλυμάτων CAS. Σε αυτά τα προσωρινά καταλύματα επικρατούν επισφαλείς συνθήκες διαβίωσης, ενώ ακόμα και τα ελάχιστα υποχρεωτικά από το νόμο κριτήρια συνήθως δεν πληρούνται. Οι χώροι αυτοί είναι χώροι επιβολής πειθαρχίας, περιθωριοποίησης, νηπιοποίησης («infantilisation») των προσφύγων και ταυτόχρονα χώροι συμβίωσης, δυνατότητας οργάνωσης (των προσφύγων) και κοινωνικής σύγκρουσης (Blanc – Corpora, 2012). Το εργαλείο του λαϊκού ελέγχου χρησιμοποιείται για να βελτιωθούν οι άμεσες βιοτικές συνθήκες των προσφύγων αλλά και για να οργανωθεί κανείς από κοινού, μαζί τους.

Στην περίπτωση της Νάπολης αυτός ο λαϊκός έλεγχος λειτουργεί ως εξής: Οι ακτιβιστές και ακτιβίστριες του λαϊκού ελέγχου οργανώνονται με τους δικηγόρους, γιατρούς και διερμηνείς, που δραστηριοποιούνται στην Ex Org, και επισκέπτονται τα προσωρινά καταλύματα. Φτάνοντας σε αυτά, εξηγούν ότι εργάζονται για έναν σύλλογο που προσφέρει δωρεάν υπηρεσίες βοήθειας για πρόσφυγες. Όταν όλοι οι διαμένοντες στο κέντρο συγκεντρωθούν, εντοπίζονται πρώτα απ' όλα τα άτομα που ανήκουν στις πιο ευάλωτες ομάδες (ανήλικα άτομα που κανονικά δεν επιτρέπεται να φιλοξενοούνται σε τέτοια CAS, έγκυες γυναίκες, άνθρωποι με προβλήματα ψυχικής υγείας) και τους παρέχεται άμεση υποστήριξη από ειδικούς. Ενόσω είναι συγκεντρωμένοι, γίνεται μια ενημέρωση για τα δικαιώματα των προσφύγων και τις υποχρεώσεις εκ μέρους των δομών υποδοχής. Επίσης, διοργανώνονται πολιτικές κινητοποιήσεις για τη βελτίωση των όρων διαβίωσης στα προσωρινά καταλύματα.

Αυτός ο λαϊκός έλεγχος των προσωρινών καταλυμάτων μπορεί να θεωρηθεί επιτυχής, γιατί έχουν ήδη εξασφαλιστεί άμεσες βελτιώσεις των συνθηκών διαβίωσης των προσφύγων στα CAS. Έτσι, απαιτήθηκαν παροχές που προβλέπονται από το νόμο, αλλά έλειπαν (για παράδειγμα, η καταβολή ποσού στους πρόσφυγες για την κάλυψη μικροεξόδων τους) και διορθώθηκαν οι ανεπάρκειες των εγκαταστάσεων στέγασης (πρόσβαση σε ζεστό νερό στα ντους, απομάκρυνση βλαβερών υλικών που περιείχαν αμίαντο, τακτικός καθαρισμός των κτηρίων). Παράλληλα, αναπτύχθηκαν πολιτικές και φιλικές σχέσεις ανάμεσα στους μετανάστες, τους πρόσφυγες και τους ακτιβιστές και τις ακτιβίστριες της Ex Org. Εκείνοι και εκείνες από τους πρόσφυγες που έχουν δραστηριοποιηθεί περισσότερο έγιναν έτσι σημαντικά πρόσωπα αναφοράς και πολιτικοί ακτιβιστές στα προσωρινά καταλύματα.

Κέντρο εξυπηρέτησης για το δικαίωμα διαμονής: Στην Ιταλία, η εγγραφή στο μητρώο κατοίκων είναι προϋπόθεση για να αποκτήσει κάποιος πρόσβαση σε βασικά κοινωνικά δικαιώματα. Το ίδιο ισχύει για τη δήλωση κάποιου στον οικογενειακό γιατρό και το δικαίωμα ιατρικής περίθαλψης, που

απορρέει από αυτήν, καθώς και για το δικαίωμα της κρατικής στήριξης, όπως είναι το επίδομα ανεργίας και η κοινωνική ασφάλιση. Κατά κανόνα, οι πρόσφυγες έχουν εγγραφεί στη δομή υποδοχής στην οποία φιλοξενοούνται. Αυτό το αυτόματο δικαίωμα ακυρώνεται όταν οι πρόσφυγες υφίστανται διακριτική μεταχείριση από τη διοίκηση των προσωρινών καταλυμάτων ή όταν εκδιώκονται από τη δομή υποδοχής. Ακόμα κι αν αυτοί οι άνθρωποι βρουν σπίτι, συνήθως δεν έχουν μισθωτήριο συμβόλαιο, το οποίο ωστόσο είναι απαραίτητο για τη δήλωσή τους στο μητρώο κατοίκων.

Οι ιταλικές τοπικές κοινότητες κατάφεραν να επιλύσουν –τουλάχιστον, εν μέρει– το πρόβλημα της μη εγγραφής κάποιου στο μητρώο κατοίκων με ορισμένες αποφάσεις. Μεταβιβάζουν σε συλλόγους της κοινωνίας των πολιτών και πλασματικές διευθύνσεις το επονομαζόμενο «πληρεξούσιο κατοικίας» για τα μη εγγεγραμμένα στο μητρώο άτομα, για να μπορέσει να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στα βασικά δικαιώματα. Η Ex Org έχει επίσης καταχωρίσει στον δήμο μια τέτοια «διεύθυνση κατοικίας» και μπορεί έτσι να υπερβεί με πιο αποτελεσματικό τρόπο ορισμένα γραφειοκρατικά εμπόδια: Χάρη στην εικονική κατοικία, που εξασφαλίζεται με το πληρεξούσιο κατοικίας, η άδεια παραμονής μπορεί να ανανεώνεται και, κατ'επέκταση, έχοντας την άδεια παραμονής οι μετανάστες και οι μετανάστριες μπορούν να εγγραφούν κανονικά στα μητρώα κατοίκων.

Οι μετανάστες και μετανάστριες με άδειες διαμονής για εργασία έχουν άλλα προβλήματα. Εκτός από μια γνήσια εγγραφή στο μητρώο κατοίκων, οι αρχές ζητούν και μια γνωμοδότηση για την καταλληλότητα του διαμερίσματος. Επιπλέον, οι συμβάσεις εργασίας μπορούν να υπογραφούν μόνο υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχουν έγκυρα έγγραφα πιστοποίησης ταυτότητας. Λόγω των μεγάλων γραφειοκρατικών εμποδίων που αντιμετωπίζουν προκειμένου να επιτευχθεί μια έγκυρη καταγραφή τους, οι μετανάστες και οι μετανάστριες συχνά αναγκάζονται να δεχτούν να εργαστούν χωρίς σύμβαση.

Η ιατρική μονάδα εξωνοσοκομειακής φροντίδας: Τα τελευταία τρία χρόνια η ιατρική υπηρεσία εξωνοσοκομειακής περίθαλψης αναπτύχθηκε γοργά. Σήμερα, τριάντα γιατροί παρέχουν ιατρική φροντίδα σε περισσότερα από δύομισι χιλιάδες άτομα. Η ιατρική αυτή μονάδα συνεργάζεται στενά με το κέντρο εξυπηρέτησης προσφύγων. Έτσι, εδώ χορηγούνται οι απαραίτητες για την αίτηση ασύλου ιατρικές βεβαιώσεις που συχνά δεν εκδίδονται λόγω του θεσμικού ρατσισμού και του υπερβολικού φόρτου εργασίας των ιταλικών φορέων υγείας. Επιπλέον, η ιατρική μονάδα έχει οργανώσει μαζί με ψυχολόγους έναν χώρο για ανθρώπους με τραύμα φυγής και συνοδεύει τους πρόσφυγες σε ειδικές εξετάσεις και σε δημόσιες υπηρεσίες για συγκεκριμένα έγγραφα που δεν μπορούν να χορηγηθούν από την ιατρική μονάδα. Η μονάδα δεν διατηρεί θεσμοθετημένες επαφές με τις δημόσιες υπηρεσίες υγείας, αλλά η στενή συνεργασία με

μεμονωμένους γιατρούς που εργάζονται σε αυτές έχει οδηγήσει στο να λειτουργούν οι τελευταίοι ως ένα σημαντικό στήριγμα της προσπάθειας στον επίσημο τομέα της υγείας.

ΝΕΑ ΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ «ΕΞΟΥΣΙΑ ΣΤΟΝ ΛΑΟ»

Έχει καταστεί σαφές ότι η τοπική πολιτική της Νάπολης προσκρούει στα όρια των δυνατοτήτων εφαρμογής των αλληλέγγυων πρακτικών. Πολύ συχνά οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες βάσης συναντούν στην καθημερινή δουλειά αλληλεγγύης τους πολιτικά και γραφειοκρατικά εμπόδια, ή οι τοπικοί πολιτικοί και η διοίκηση περιορίζονται απλώς σε δηλώσεις προθέσεων. Σε επίπεδο λόγου, οι προοδευτικές δηλώσεις των «επαναστατών δημάρχων» μπορεί ασφαλώς να φέρουν θετικά αποτελέσματα σε ό,τι αφορά το άνοιγμα των λιμανιών και την πόλη-καταφύγιο. Ωστόσο, από αυτές τις παρεμβάσεις σε επίπεδο λόγου λείπουν οι στρατηγικές προοπτικές, προκειμένου να βελτιωθεί και η οικονομική κατάσταση των μεταναστών και μεταναστριών, των εργατών και εργατριών.

Οι δραστηριότητες της Ex Org, που αδρομερώς περιγράφηκαν εδώ, είναι, αντιθέτως, «λαϊκές δράσεις» που προέκυψαν μέσα από την καθημερινή και στενή συνεργασία με μετανάστες και μετανάστριες, εργάτες και εργάτριες και που βασίζονται σε αλληλέγγυες δομές αμοιβαιότητας (Candeias, 2018). Υπ' αυτή την έννοια, η αμοιβαιότητα είναι, πρώτον, ένα εργαλείο για τη δημιουργία δεσμών μεταξύ των διαφορετικών ομάδων της εργατικής τάξης, οι οποίες δεν βρίσκουν απάντηση στα προβλήματα και στις ανάγκες τους από το κοινωνικό κράτος. Δεύτερον, η αμοιβαιότητα προσφέρει μια πολύτιμη δυνατότητα διεξαγωγής ερευνών, με τη μαρξιστική έννοια, στο πλαίσιο αυτών των κοινωνικών τάξεων, για να διαπιστωθούν κοινά στοιχεία, διαφορές και δυναμικές οργάνωσης (Clash City Workers, 2014). Τρίτον, η αμοιβαιότητα λειτουργεί ως όχημα της κοινωνικής σύγκρουσης, όταν δεν σταματά κανείς στην κατασκευή αυτόνομης κοινωνικής αναπαραγωγής, αλλά επιζητά να έρθει αντιμέτωπος με τους θεσμούς. Εδώ ακριβώς αρχίζει να λειτουργεί μια αλληλέγγυα ταξική οπτική, η οποία ενώνει όσους το κεφάλαιο καθημερινά χωρίζει.

Επομένως, όταν στόχος είναι η αμοιβαιότητα να αποτελέσει εργαλείο για την ανάπτυξη μιας νέας ταξικής πολιτικής, τότε βασικό συστατικό στοιχείο της διαδικασίας αυτής είναι η βασιζόμενη στην αμοιβαιότητα δουλειά βάσης με, από και για τους μετανάστες και τις μετανάστριες. Οι χώροι της Ex Org διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο εδώ, γιατί είναι ένας τόπος συνάντησης για ανθρώπους και ομάδες, που προέρχονται μεν από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, αλλά διακρίνουν μια κοινή κοινωνική κατάσταση. Έτσι προωθείται η ανάπτυξη μιας ταξικής συνείδησης.

Επίσης, οι διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες της Ex Org δεν αποτελούν απομονωμένες, ανεξάρτητες μεταξύ τους υπηρεσίες, αλλά εξελίσσονται συνεχώς σε μια αμφίδρομη διαδικασία. Κατ' αυτό τον τρόπο γίνονται ολοκληρωμένες υπηρεσίες, στο επίκεντρο των οποίων βρίσκεται ο άνθρωπος με όλα του τα προβλήματα και τις ανάγκες.

Πολιτικά, οι κινητοποιήσεις των μεταναστών και μεταναστριών μπορούν να γίνουν αντιληπτές ως αγώνες για γενικά δημοκρατικά δικαιώματα, δηλαδή για ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης στα προσωρινά καταλύματα, για την πρόσβαση σε βασικές κρατικές υπηρεσίες και ενάντια στον θεσμικό ρατσισμό. Έχουν ταξικό χαρακτήρα, πρώτον, γιατί οι μετανάστες και οι πρόσφυγες μπορούν λόγω της οικονομικής τους κατάστασης και της θέσης τους να υιοθετήσουν έναν κεντρικής σημασίας ρόλο στον ταξικό αγώνα, ως τελευταίος κρίκος στην αλυσίδα της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης. Η βελτίωση των εργασιακών και βιοτικών συνθηκών τους σημαίνει ταυτόχρονα βελτίωση των εργασιακών και βιοτικών συνθηκών της εργατικής τάξης στο σύνολό της. Δεύτερον, οι αγώνες για τα δημοκρατικά δικαιώματα λειτουργούν ως καταλύτης για την ανάπτυξη της κλασικής συνείδησης: «Στον αγώνα για τη δημοκρατία, στην άσκηση των δικαιωμάτων της, το προλεταριάτο μπορεί να φτάσει στη συνείδηση των ταξικών συμφερόντων του...» (Luxemburg, 1982).

Γι' αυτό, ωστόσο, είναι θεμελιώδους σημασίας η οργάνωση των μεταναστών και μεταναστριών ως μέρους της εργατικής τάξης και όχι ως θύματος των διακρίσεων και της περιθωριοποίησης. Επομένως, ζητούμενο είναι οι αγώνες αυτοί της μετανάστευσης να γίνουν γόνιμοι για την κοινωνική και πολιτική σύνθεση της εργατικής τάξης. Η αμοιβαιότητα μπορεί να είναι μια απάντηση σε αυτές τις δυσκολίες γιατί είναι εξ ορισμού μια οργανωτική δύναμη που προωθεί την αυτοδραστηριοποίηση και την αυτοεκπροσώπηση της εργατικής τάξης. Παρ' όλα αυτά, απέχει πολύ από το να είναι μια ικανή συνθήκη για την επιτυχία μιας νέας ταξικής πολιτικής, γιατί οι συγκεκριμένες αλληλέγγυες πρακτικές δεν έχουν βρει ακόμα μια κατάλληλη πολιτική έκφραση (Candeias, 2017).

Ωστόσο, και σχετικά με αυτό το τελευταίο ζήτημα, κάτι φαίνεται να κινείται στην Ιταλία: Τον Νοέμβριο του 2017 ιδρύθηκε η Potere al Popolo (Εξουσία στον λαό), μια οργάνωση που θέλει να μετασχηματίσει τις ακτιβιστικές εμπειρίες των συνδικάτων βάσης και τις πρωτοβουλίες λαϊκής βάσης, στο πλαίσιο της αμοιβαιότητας, σε ένα πολιτικό υποκείμενο. Δεν είναι τυχαίο ότι το κάλεσμα για την ίδρυση της Potere al Popolo προήλθε από τις τάξεις της Ex Org Je so' pazzo της Νάπολης. Η Potere al Popolo πήρε το 1,1% των ψήφων στις τελευταίες εθνικές εκλογές της 4ης Μαρτίου του 2018, ποσοστό που έκτοτε αυξάνεται στις δημοσκοπήσεις. Η δυναμική της, όμως, βρίσκεται λιγότερο στο εκλογικό πεδίο και περισσότερο στην ικανότητα πολιτικοποίησης των αλληλέγγυων δραστηριοτήτων και στην ένταξή τους σε μια νέα αριστερή μορφή οργάνωσης.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ascione, Gennaro (2018):** «Quel solco tra patrizi e plebei», στην εφημ. *Corriere del Mezzogiorno*, διαθέσιμο στο: https://corrieredelmezzogiorno.corriere.it/napoli/cronaca/18_novembre_22/quel-solco-patrizi-plebei-88f50152-ee2d-11e8-993b-8ac03140d230.shtml
- Associazione per lo Sviluppo dell'Industria nel Mezzogiorno (2018):** Rapporto Svimez 2018 sull'Economia e la Società del Mezzogiorno, Ρώμη.
- Blanc, Philippe – Coppola, Maurizio (2012):** «ArbeitsmigrantInnen im Widerstand», στο: *Emanzipation. Zeitschrift für sozialistische Theorie und Praxis*, έτος 2, τεύχος 2, σσ. 94–107.
- Bleiberecht für alle (2017):** «Solidarität gegen das tödliche Asylregime in Italien», 29/7/2017, διαθέσιμο στο: www.bleiberecht.ch/2017/05/29/bericht-solidaritaet-gegen-das-toedliche-asylregime-in-italien/
- Candeias, Mario (2017):** «A Question of Class. New Class Politics – A Connective Antagonism», στο: *LuXemburg – We The People Defend Dignity*, σσ. 2–13.
- Candeias, Mario (2018):** «Populistisches Momentum? Lernen von Corbyn, Sanders, Mélenchon, Iglesias (Ein indirekter Kommentar zur Kampagne von #aufstehen)», στο: *LuXemburg*, Οκτώβριος 2018.
- Clash City Workers (2014):** *Dove sono i nostri? Lavoro, classe e movimenti nell'Italia della crisi*, Λούκα.
- Iniziative e Studi sulla Multietnicità ISMU (2017):** *Ventitreesimo Rapporto sulle migrazioni 2017*, Μιλάνο.
- Istituto Nazionale di Statistica ISTAT (2018):** *Andamento della popolazione con cittadinanza straniera*, Ρώμη.
- Istituto per gli Studi di Politica Internazionale ISPI (2018):** *Fact Checking: migrazioni 2018*, Μιλάνο.
- Lay, Conrad (1980):** *Das tägliche Erdbeben. Ein Bericht über die Stadt Neapel: Arbeitslosigkeit, Schmuggel, Mafia, Revolten*, Βερολίνο.
- Lucano, Mimmo (2019):** «L'odio per i migranti? È solo la punta dell'iceberg di un Paese alla deriva», διαθέσιμο στο: www.linkiesta.it/it/article/2019/01/07/mimmo-lucano-salvini-migranti-sea-watch-sea-eye-riace-sindaci-ribelli/40639/?fbclid=IwAR2dwcgE5gffINv4icAjKfWAN3Tzfl1Xs2QrZAe5VKXLgo5Cc5T_R6Csel4
- Luxemburg, Rosa (1982):** *Sozialreform oder Revolution?* στο: *Rosa Luxemburg, Gesammelte Werke*, τόμ. 1, Βερολίνο.
- Miriggi, Maria Grazia (2016):** «Il mutualismo delle origini tra resilienza e resistenza», διαθέσιμο στο: www.commonware.org/index.php/neetwork/666-mutualismo-meriggi.

ENTRANCE

ENTRANCE
NO FOOD DRINKS
COLLEGE BAGS
BIKES PETS

STORE
HOURS

MON 10-9 PM
TUE 10-9 PM
WED 10-6 PM
THU 10-6 PM
FRI 11-6 PM
SAT 11-6 PM

Where Were They?
Poor Honest Ed's
bathroom with 50

SARAH SCHILLIGER

ΠΑΡΕΚΒΑΣΗ: ΑΜΦΙΣΗΜΙΕΣ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ- ΚΑΤΑΦΥΓΙΟΥ

ΤΟ ΤΟΡΟΝΤΟ, Η ΠΟΛΗ-ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ, ΕΠΙΧΕΙΡΕΙ
ΕΝΑΝ ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ

ΤΟ ΤΟΡΟΝΤΟ ΑΥΤΟΑΝΑΚΗΡΥΧΤΗΚΕ "Sanctuary City (πόλη-καταφύγιο)" με μια επίσημη οδηγία που επιτρέπει σε όλους τους κατοίκους του, ανεξαρτήτως του καθεστώτος διαμονής, να έχουν πρόσβαση στις δημοτικές υπηρεσίες, έτσι ώστε όλοι να μπορούν να χρησιμοποιούν τις βιβλιοθήκες και τα πάρκα, να μπορούν να παραμείνουν υγιείς και να αισθάνονται ασφαλείς. Τώρα ήρθε για μας η στιγμή να επιβεβαιώσουμε αυτή μας τη δέσμευση και να στείλουμε το σαφές μήνυμα ότι το Τορόντο απορρίπτει κάθε διάσπαση, κάθε μισαλλοδοξία και κάθε μίσος. Κανείς δεν πρέπει να φτάσει στο σημείο να νιώθει φόβο λόγω της καταγωγής ή του θρησκευμάτος του. [...] Τώρα είναι πλέον καιρός το Τορόντο να δείξει σε όλους όσοι πλήττονται από αυτή την πολιτική των διακρίσεων ότι είναι ευπρόσδεκτοι εδώ. Ήρθε πια ο καιρός το Τορόντο να δείξει συνοχή, να μείνει ενωμένο πέρα από τις διαφορές μας, προκειμένου να φανούμε και να παραμείνουμε δυνατοί και πιστοί στα βασικά δικαιώματα και στις αξίες που μας επιτρέπουν να είμαστε ελεύθεροι» (City of Toronto, 2017, Motion MM 24.23).

Με αυτά τα λόγια, ο δήμαρχος Τζον Τόρι (John Tory) επιβεβαίωσε στις 31 Ιανουαρίου του 2017, στο πλαίσιο μιας αίτησης κατεπείγοντος προς το δημοτικό συμβούλιο της πόλης, ότι το Τορόντο εξακολουθεί να αυτοπροσδιορίζεται ως πόλη-καταφύγιο. Ο Τόρι αντέδρασε με αυτό τον τρόπο στην επίθεση ενόπλων σε τζαμί στο Κεμπέκ μια βδομάδα πριν. Επιπλέον, τα λόγια του ήταν μια απάντηση στις «ενέργειες και πολιτικές μίσους και διακρίσεων» – συγκεκριμένα στην απαγόρευση εισόδου που ανακοίνωσε ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, Ντόναλντ Τραμπ, για τους πολίτες διάφορων μουσουλμανικών χωρών. Στην αίτηση κατεπείγοντος αναφέρεται ότι το συμβούλιο της πόλης «στρέφεται από κοινού και ενωμένο με πόλεις σε όλο τον κόσμο κατά της ισλαμοφοβίας, της ξενοφοβίας και του ρατσισμού» (στο ίδιο).

Βεβαίως, το κίνημα της πόλης-καταφυγίου δεν είναι εντελώς καινούργιο στον Καναδά. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, γνώρισε μια νέα ώθηση και πιο μεγάλη δημοσιότητα μέσω των μέσων ενημέρωσης, ειδικά αφότου ανέλαβε τα καθήκοντά του ο Πρόεδρος Τραμπ το 2016 και μετά την πολυσυζητημένη στα μέσα ενημέρωσης διέλευση των συνόρων από χιλιάδες άτομα που αιτούνταν άσυλο από τις ΗΠΑ στον Καναδά από

το 2017 και έπειτα, αλλά και μετά την αύξηση της ρατσιστικής βίας στις καναδικές πόλεις. Το 2013 το Τορόντο ήταν η πρώτη καναδική πόλη, η κυβέρνηση της οποίας αποφάσισε να ακολουθήσει μια πολιτική πόλης-καταφυγίου, δηλώνοντας με αυτό τον τρόπο επισήμως ότι «θέλει να προσφέρει την άφοβη πρόσβαση στις υπηρεσίες για όλους τους μετανάστες και τις μετανάστριες ανεξαρτήτως του καθεστώτος διαμονής τους» (City of Toronto 2013, Motion CD 18.5). Το 2014 έγινε και το Χάμιλτον πόλη-καταφύγιο. Ακολούθησαν το 2016 το Βανκούβερ και το 2017 το Λονδίνο (Οντάριο) και το Μόντρεαλ.

Πώς έγινε αυτό; Ποιοι είναι οι δρώντες παράγοντες πίσω από αυτή την πολιτική της πόλης-καταφυγίου; Και τι συμβαίνει σήμερα, πέντε χρόνια μετά την ψήφισή της και δύο χρόνια μετά την εκ νέου επιβεβαίωσή της μέσω του δημάρχου του Τορόντο, όσον αφορά την εφαρμογή της πολιτικής αυτής; Αξίζει στο σημείο αυτό να εξετάσει κανείς πιο διεξοδικά την ιστορία του κινήματος για μια «πόλη-καταφύγιο Τορόντο».¹ Οι εμπειρίες αυτής της κινητοποίησης υπέρ των δικαιωμάτων των μεταναστών και μεταναστριών, που έχουν καταστεί παράνομοι και παράνομες, και η μεταφορά τους σε τοπική δράση αποτελούν αναμφίβολα πηγή έμπνευσης και άντλησης διδαγμάτων και για τα ευρωπαϊκά συμφραζόμενα.

Οι πολλές και ποικίλες εκστρατείες για το Τορόντο ως πόλη-καταφύγιο συνεχίζονται πλέον πάνω από μια δεκαετία και λαμβάνουν καθοδήγηση από το No One is Illegal, ένα δίκτυο ακτιβιστών και ακτιβιστριών από αντιρατσιστικές και αντιαποικιακές πρωτοβουλίες, το οποίο συνεργάζεται άμεσα με μεταναστευτικές κοινότητες. Τις εκστρατείες αυτές ενώνει ο στόχος όλοι οι κάτοικοι του Τορόντο να ζουν στην πόλη χωρίς το φόβο της απέλασης και να μπορούν να συνδιαμορφώνουν ενεργά τη ζωή της πόλης, όπως και να έχουν ασφαλή πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες και δημοτικές υποδομές, ανεξαρτήτως καθεστώτος διαμονής, οικονομικών δυνατοτήτων, χρώματος, φύλου, σεξουαλικών προτιμήσεων ή θρησκείας.

Συγχρόνως, το παράδειγμα του Τορόντο καθιστά σαφές ότι οι αγώνες για την «αστική ιδιότητα του πολίτη» και τη θεσμοθέτησή της αποτελούν ένα αντιφατικό πολιτικό πεδίο. Το κίνημα για μια «πόλη-καταφύγιο Τορόντο» μάς επιτρέπει να εμβαθύνουμε τόσο στις προοπτικές και στα περιθώρια κινήσεων όσο και στις προκλήσεις και στα όρια των δημοτικών πολιτικών αναφορικά με τη μετανάστευση και τη «citizenship

1. Το κείμενο βασίζεται σε συζητήσεις που έγιναν το καλοκαίρι του 2018 με ακτιβιστές και ακτιβίστριες των NOII Toronto, Parkdale Community Legal Services και της Migrant Workers Alliance for Change, καθώς και σε ανταλλαγές απόψεων με επιστήμονες που διακρίνονται για το κριτικό τους πνεύμα και προέρχονται από τα Πανεπιστήμια του Γιορκ και του Ρίερσον, ως επίσης και στην ανάλυση διάφορων άρθρων, ιστοσελίδων και εκθέσεων βασισμένων σε ντοκουμέντα, που προέκυψαν στο πλαίσιο του κινήματος της πόλης-καταφυγίου.

(ιδιότητα του πολίτη)». Η απάντηση στο ερώτημα του πόσο επιτυχημένη είναι η πολιτική της πόλης-καταφυγίου στο Τορόντο εξαρτάται από τα εξής: αφενός, τους στόχους με τους οποίους έχει συνδεθεί η πολιτική αυτή, και αφετέρου, το πώς μετράμε αυτή την επιτυχία. Αυτό που προκύπτει είναι ότι υπό την έννοια της πόλης-καταφυγίου μπορεί κανείς να καταλάβει πολύ διαφορετικά πράγματα, αναλόγως του αν νοείται ως μια τυπική-νομική, τοπική πολιτική οδηγία ή πολύ περισσότερο ως μια διαδικασία μετασχηματισμού. Στη δεύτερη περίπτωση, πρόκειται για πολιτικούς και κοινωνικούς αγώνες, μέσω των οποίων γίνεται η διεκδίκηση των δικαιωμάτων, εδραιώνεται μια αλληλέγγυα πρακτική στο πλαίσιο των αστικών κοινοτήτων και προσδιορίζονται εκ νέου οι ιδέες της εθνικής κοινωνίας και της αίσθησης του «ανήκειν» σε αυτή. Συγχρόνως, αποκαλύπτονται στην εκστρατεία της πόλης-καταφυγίου και αντιφάσεις τοπικών πολιτικών μέσα σε ένα κυρίαρχο κράτος και –όσον αφορά τον Καναδά– ένας ισχυρός ρόλος των επαρχιών, όπως στην περίπτωση του Οντάριο (όπου συγκαταλέγεται το Τορόντο), με δεδομένο το ότι από το καλοκαίρι του 2018 κυβερνάται από έναν εκπρόσωπο της δεξιάς συντηρητικής πολιτικής, τον επαρχιακό πρωθυπουργό Νταγκ Φορντ (Doug Ford).

114

115

ΑΚΡΑΙΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΜΕ ΕΠΙΣΦΑΛΕΣ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Στην πόλη του Τορόντο ζουν κατά προσέγγιση διακόσιες χιλιάδες άνθρωποι με επισφαλές καθεστώς διαμονής² και άλλοι διακόσιες χιλιάδες μετανάστες και μετανάστριες που δεν έχουν καταγραφεί, δηλαδή θεωρούνται παράνομοι, επομένως, πρόκειται για ανθρώπους που δεν διαθέτουν κανένα νομικό καθεστώς (Solidarity City, 2013). Τη δεκαετία του '90 σημειώθηκε στον Καναδά μια βαθιά αλλαγή στη μεταναστευτική πολιτική. Αυτή σήμανε την απομάκρυνση από ανθρωπιστικές λύσεις και οδούς προς την απόκτηση ιθαγένειας με μακροπρόθεσμο ορίζοντα και τη στροφή προς μια πολιτική με έντονο νεοφιλελεύθερο στοιχείο, στο πλαίσιο της οποίας παρέχεται σε μετανάστες και μετανάστριες όλο και συχνότερα ένα περιορισμένης διάρκειας νομικό καθεστώς (Goldring – Landolt, 2013). Προσωρινά προγράμματα απασχόλησης μεταναστών (για παράδειγμα το «Temporary Foreign Worker Program» και το «Caregiver Program»)³

2. Η έννοια αυτή χρησιμοποιείται στα καναδικά συμφραζόμενα από επιστήμονες και ακτιβιστές με κριτικό πνεύμα, προκειμένου να εκφραστεί η νομιμότητα/παρανομία ως ένα συνεχές και να υπογραμμιστεί ότι πολλοί, κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στον Καναδά, βιώνουν μετατοπίσεις ανάμεσα σε διάφορα είδη νομικού καθεστώτος (Goldring – Landolt, 2013).
3. Για μετανάστες που προσλήφθηκαν μέσω του «Temporary Foreign Worker Program

ισχυροποιήθηκαν, γεγονός που είχε ως συνέπεια ένα αυξανόμενο ποσοστό των μεταναστών που ζουν στον Καναδά να διαθέτει πλέον μόνο ένα περιορισμένης διάρκειας καθεστώς διαμονής. Ειδικά μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001 η καναδική κυβέρνηση θέσπισε αυστηρότερους νόμους σχετικά με το άσυλο και την είσοδο στη χώρα, περιόρισε τις δυνατότητες επανένωσης οικογενειών και δυσκόλεψε τη μετάβαση από ένα προσωρινό σε ένα μόνιμο καθεστώς διαμονής. Αυτοί οι περιορισμοί επιδείνωσαν ιδιαίτερα την κατάσταση των μεταναστών οι οποίοι ήρθαν στον Καναδά μέσω μιας θεώρησης εισόδου (βίζας) για εργασία ή σπουδές ή ως αιτούντες άσυλο.⁴ Μετά τη λήξη του περιορισμένης διάρκειας καθεστώτος διαμονής τους πολλοί από αυτούς καθίστανται παράνομοι μετανάστες.

Οι περιορισμοί όσον αφορά την πρόσβαση σε ένα μόνιμο καθεστώς συνοδεύτηκαν από ένα αυστηρότερο σύστημα απελάσεων: Ο αριθμός των εκτοπισμών αυξήθηκε στον Καναδά κατά πενήντα τοις εκατό από το 2004 ως το 2014. Έκτοτε, βέβαια, οι απελάσεις έχουν μειωθεί πάλι. Αλλά στα τέλη Οκτωβρίου του 2018 ο Καναδός υπουργός Δημόσιας Ασφάλειας καθόρισε τον αριθμό των δέκα χιλιάδων απελάσεων ανά έτος, με στόχο να απελαθούν κυρίως οι αιτούντες και αιτούσες άσυλο που έχουν λάβει απορριπτική απάντηση. Αυτό θα σήμαινε μια αύξηση της τάξης του τριάντα πέντε τοις εκατό σε σύγκριση με τα προηγούμενα δύο χρόνια (Harris, 2018).

Οι κρατικές πολιτικές των συνόρων έχουν επιπλέον μετατοπιστεί σε έντονο βαθμό στην ενδοχώρα (Berinstein *et al.*, 2006, σ. 9): Για τους μη καταχωρισμένους μετανάστες το σύνορο δεν βρίσκεται μόνο στα φυσικά σημεία εισόδου, όπως τα λιμάνια, τα αεροδρόμια ή τα σύνορα ΗΠΑ-Καναδά. Πολύ περισσότερο, το σύνορο αυτό μεταφέρεται μαζί με τους μετανάστες και τις μετανάστριες μέσα στους κοινωνικούς χώρους στους

(TFWP)» ή του «Caregiver Program» (πρώην «Live-in Caregiver Program») το καθεστώς διαμονής τους εξαρτάται από τον εργοδότη τους. Αυτό σημαίνει ότι έχουν περιορισμένες μόνο δυνατότητες να εγκαταλείψουν επισφαλείς θέσεις εργασίας ή θέσεις στις οποίες υφίστανται εκμετάλλευση. Οι άνθρωποι που αντιδρούν στην εξοντωτική εργασία, στην εξαπάτηση ως προς την αμοιβή τους ή στις επισφαλείς συνθήκες εργασίας δεν διακινδυνεύουν μόνο τη δουλειά τους, αλλά ταυτόχρονα και την άδεια διαμονής τους.

4. Για τους πρόσφυγες υπάρχουν δύο δρόμοι εισόδου στη χώρα: Οι πρόσφυγες που μεταναστεύουν στον Καναδά μέσω του «Refugee Settlement Program» είναι καταχωρισμένοι ως πρόσφυγες ήδη πριν από την είσοδό τους στη χώρα και θεωρούνται μόνιμα διαμένοντες αμέσως μετά την άφιξή τους. Κατά την εγκατάστασή τους στον Καναδά, λαμβάνουν υποστήριξη τον πρώτο χρόνο είτε από την κυβέρνηση (government assisted refugees) είτε από ιδιώτες χορηγούς (private sponsored refugees). Όλοι οι υπόλοιποι πρόσφυγες υποχρεούνται να περάσουν από τη διαδικασία «Refugee Claim Process» και μετά την είσοδό τους στη χώρα πρέπει να περιμένουν μια ακρόαση. Οι αιτούντες και αιτούσες άσυλο που λαμβάνουν απορριπτική απάντηση μπορούν να υποβάλουν ένσταση, αλλά στο μεσοδιάστημα ζουν χωρίς σταθερό καθεστώς. Πολλοί πρόσφυγες περιμένουν χρόνια ώπου να ληφθεί κάποια οριστική απόφαση σχετικά με την αίτησή τους.

οποίους ζουν. Εκδηλώνεται στο χώρο εργασίας, όπου τα περιθώρια εκμετάλλευσής τους λόγω της έλλειψης αδειών διαμονής έχουν αυξηθεί σημαντικά. Το σύνορο αυτό αναπαράγεται, επιπροσθέτως, στις καθημερινές δραστηριότητες, όπως στη φοίτηση στο σχολείο, στην εισαγωγή στο νοσοκομείο ή όταν υπάρξει ανάγκη αστυνομικών υπηρεσιών: Όποιος δεν μπορεί να επιδείξει τα σωστά έγγραφα αποκλείεται από την πρόσβαση σε βασικές κοινωνικές υπηρεσίες και επιπλέον μπορεί να ποινικοποιηθεί, επειδή, αν σε μια συναλλαγή με αρχές αποκαλυφθεί η απουσία τίτλου διαμονής, απειλείται με σύλληψη και απέλαση. Ο φόβος να εντοπιστούν από την αστυνομία είναι, για αυτόν το λόγο, πανταχού παρών για τους μετανάστες και τις μετανάστριες με επισφαλές καθεστώς διαμονής.

Η κοινωνική πολιτική μπορεί, επομένως, να ιδωθεί και ως ένα έμμεσο εργαλείο του μεταναστευτικού ελέγχου (πρβλ. Atas – Rosenberger, 2018). Ο δήμος διαδραματίζει εδώ κρίσιμο ρόλο στο πλαίσιο του συννοριακού καθεστώτος, γιατί ερμηνεύει τις εθνικές διατάξεις σχετικά με τις κοινωνικές υπηρεσίες και αναπτύσσει αντίστοιχα μια πρακτική εφαρμογής τους. Ενώ ο περιορισμός των κοινωνικών δικαιωμάτων για τους μετανάστες και τις μετανάστριες με επισφαλές καθεστώς συνιστά μια μορφή αποτροπής της μετανάστευσης (στο εσωτερικό), η εξασφάλιση πρόσβασης σε κοινωνικές υπηρεσίες για παράτυπους μετανάστες σε τοπικό επίπεδο μπορεί επίσης να αποτελέσει πρόκληση για τα υφιστάμενα σύνορα των εθνικών κρατών. Μια μορφή καταπολέμησης και περιορισμού των συνόρων αυτών στο εσωτερικό είναι η κινητοποίηση για μια πολιτική «Don't Ask, Don't Tell (DADT [Μη ρωτάτε, μην αποκαλύπτετε])» στο Τορόντο: Με αυτό το σύνθημα ένας μεγάλος αριθμός δρώντων αντιστέκεται από το 2004 στην πόλη με διαφορετικούς τρόπους στις συννοριακές πρακτικές των εθνικών κρατών. Προσπαθούν να άρουν ή να παρακάμψουν τους φραγμούς στην πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες όπως η υγεία, η παιδεία, τα προσωρινά καταλύματα, τα κέντρα στέγης για γυναίκες, τα προγράμματα ελεύθερου χρόνου ή η επισιτιστική βοήθεια.

116

117

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΡΟΝΤΟ

- Το Τορόντο έχει σύμφωνα με επίσημα στοιχεία 2.900.000 κατοίκους και είναι, επομένως, η μεγαλύτερη πόλη στον Καναδά.
- Στη μεγαλούπολη υπάρχει έντονο μεταναστευτικό στοιχείο: Οι μισοί και πλέον κάτοικοι του Τορόντο έχουν γεννηθεί εκτός Καναδά, και από αυτούς περισσότεροι από τους μισούς σε ασιατικές χώρες (κυρίως στις Φιλιππίνες, στην Κίνα και στην Ινδία).
- Περίπου οι μισοί κάτοικοι του Τορόντο θεωρούνται «visible minority (ορατή μειονότητα)», όπως ονομάζονται επισήμως οι

- φυλετικοποιημένοι κάτοικοι: Το δεκατρία τοις εκατό του πληθυσμού της πόλης κατάγεται από τη Νότια Ασία, το έντεκα τοις εκατό από την Κίνα και το εννιά τοις εκατό είναι μαύροι.
- Το Τορόντο είναι μια χαρακτηριστική «Global City» με έναν έντονα πολωμένο πληθυσμό: Ειδικότερα, το Τορόντο είναι η χρηματοπιστωτική και οικονομική πρωτεύουσα του Καναδά και γνωρίζει οικονομική άνθηση. Η ανεργία βρίσκεται επίσημως στο 8,2%. Συγχρόνως, είναι η πόλη με τις μεγαλύτερες κοινωνικές ανισότητες στον Καναδά. Πάρα πολλοί άνθρωποι ανήκουν στους επονομαζόμενους «working poor (φτωχούς εργαζομένους)» και όλο και περισσότεροι άνθρωποι απασχολούνται σε επισφαλείς εργασίες (περίπου το σαράντα τοις εκατό των εργαζομένων).
 - Ο ένας στους πέντε κατοίκους του Τορόντο ζει, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, σε συνθήκες φτώχειας, ενώ ο μεταναστευτικός και ο γηγενής πληθυσμός πλήττεται από εισοδηματική φτώχεια σε ποσοστό που υπερβαίνει τον μέσο όρο.
 - Επιπλέον, ο πληθυσμός υφίσταται έντονες διακρίσεις και έχει πληγεί από το φαινόμενο του εξευγενισμού («gentrification»). Ένα από τα πιο επιτακτικά κοινωνικά προβλήματα στο Τορόντο είναι η στέγη. Το 46,8% του πληθυσμού της πόλης ξοδεύει περισσότερο από το τριάντα τοις εκατό του εισοδήματός του για τη στέγη. Ενώ ο δήμος διαθέτει ενενήντα τέσσερις χιλιάδες κοινωνικές κατοικίες («social housing units»), αυτή τη στιγμή ενενήντα οχτώ χιλιάδες άτομα βρίσκονται σε λίστα αναμονής. Ο χρόνος αναμονής είναι κατά μέσο όρο οχτώμισι χρόνια.

(Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την απογραφή του 2016, Statistics Canada.)

Στα μέσα της δεκαετίας του 2000 ξεκίνησε μια συμμαχία από πολλούς οργανισμούς κοινοτήτων, κέντρα παροχής νομικών συμβουλών, πρωτοβουλίες συνδικάτων βάσης, την Ontario Coalition against Poverty και ακτιβιστές και ακτιβίστριες της No One Is Illegal Toronto (NOII). Ονομάστηκε εκστρατεία «Access without Fear (Εκστρατεία για πρόσβαση χωρίς φόβο)». Η κίνηση αυτή συνέδεσε τις κρατικές πρακτικές απώθησης με τον κοινωνικό αποκλεισμό μεταναστών που έχουν καταστεί παράνομοι και λόγω του φόβου της σύλληψης και της απώθησης παρεμποδίζεται η πρόσβασή τους σε θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα, με αποτέλεσμα να ζουν υπό επισφαλείς συνθήκες. Η εκστρατεία προώθησε μια πολιτική «Don't Ask, Don't Tell» απαιτώντας από τον Δήμο του Τορόντο μια διττή παραχώρηση. Συγκεκριμένα ζητήθηκε από τον δήμο, αφενός, να απαγορεύσει στους υπαλλήλους του να ρωτούν για το μεταναστευτικό καθεστώς κατά την παροχή δημόσιων υπηρεσιών («Don't Ask»), και αφετέρου, σε περίπτωση που η πληροφορία αυτή αποκαλυφθεί παρ' όλα αυτά, να μη διαβιβαστεί ούτε στην αστυνομία ούτε σε άλλες κρατικές αρχές («Don't Tell»). Σκοπός ήταν η πρόσβαση στις δημοτικές υπηρεσίες να επιτυγχάνεται με βάση τον τόπο κατοικίας (δηλαδή την παρουσία στην πόλη) και έτσι να περιοριστούν οι διακρίσεις με βάση το καθεστώς διαμονής.

118

119

Τον Ιούλιο του 2004 η συμμαχία αυτή έφερε για πρώτη φορά την ιδέα μιας οδηγίας DADT στον πολιτικό διάλογο, όταν μια δεκαεξάχρονη κοπέλα που δεν είχε κανονική άδεια διαμονής παραδόθηκε από τη δημοτική αστυνομία (Toronto Police Services [TPS]) στην εθνική μεταναστευτική υπηρεσία (Canadian Border Services Agency [CBSA]), όταν πήγε να αναφέρει ένα περιστατικό σεξουαλικής κακοποίησης. Ύστερα από αυτό, ζητήθηκε από το συμβούλιο της δημοτικής αστυνομίας του Τορόντο (Toronto Police Services Board [TPSB]) οι άνθρωποι που δεν διαθέτουν άδειες διαμονής να έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες της αστυνομίας και να μπορούν χωρίς φόβο να καταγγέλλουν ως θύματα αξιόποινες πράξεις ή να δίνουν καταθέσεις ως μάρτυρες αξιόποινων πράξεων. Περίπου δυο χρόνια αργότερα, τον Φεβρουάριο του 2006, η TPSB ψήφισε μια αντίστοιχη οδηγία, η οποία ωστόσο περιλάμβανε μόνο την πτυχή του «Don't Ask» για τα θύματα και τους μάρτυρες εγκλημάτων, και όχι τη συνιστώσα του «Don't Tell».

Η εκστρατεία «Access without Fear» απέκτησε ακόμα μεγαλύτερη δυναμική με τη δημόσια διαμαρτυρία κατά της σύλληψης των δύο παιδιών μιας οικογένειας από την Κόστα Ρίκα. Στις 24 Απριλίου 2006 υπάλληλοι της канаδικής μεταναστευτικής υπηρεσίας CBSA συνέλαβαν τα δυο αδέρφια Κίμπερλι Λιζάνο-Σόσα (Kimberly Lizano-Sossa) και Τζέραλντ Λιζάνο-Σόσα (Gerald Lizano-Sossa), ενώ αυτά βρίσκονταν στις σχολικές τάξεις τους, και τα επέβαλαν σε κράτηση αρκετών ημερών. Με αυτό τον τρόπο

η υπηρεσία θέλησε να ασκήσει πίεση στον πατέρα των παιδιών –έναν κτίστη που δεν διέθετε κανονικά χαρτιά διαμονής– ώστε να παρουσιαστεί στη CBSA.

Οι ακτιβιστές και ακτιβίστριες του δικτύου No one is illegal έσπευσαν να στηρίξουν την οικογένεια. Διέδωσαν, μέσω διαδηλώσεων που πήραν μεγάλη δημοσιότητα προκαλώντας σκάνδαλο, ότι ο Καναδάς έχει δημιουργήσει ένα σύστημα δύο τάξεων, το οποίο απαγορεύει σε παιδιά οικογενειών χωρίς άδεια διαμονής το θεμελιώδες δικαίωμα στην παιδεία (NOII, 2006). Δάσκαλοι και δασκάλες πήραν δημόσια το λόγο και εξέφρασαν ρητά τη δυσaréσκεία τους για το γεγονός ότι στις τάξεις τους κυριαρχεί ένα κλίμα φόβου, το οποίο εμποδίζει την παραγωγική μαθησιακή διαδικασία. Γονείς και μαθητές δήλωσαν την αλληλεγγύη τους και κατήγγειλαν τη βίαιη μεταχείριση των δύο παιδιών από την Κόστα Ρίκα. Από κοινού με τα συνδικάτα και τις μεταναστευτικές κοινότητες ασκήθηκε μια έντονη πολιτική πίεση στη CBSA. Στόχος ήταν η υπηρεσία να ζητήσει συγγνώμη για τις συλλήψεις και να εκδώσει οδηγία που θα απαγόρευε μελλοντικά στους υπαλλήλους της CBSA να βρίσκονται σε σχολικές εγκαταστάσεις και στον άμεσα περιβάλλοντα χώρο αυτών.

Η διαμαρτυρία, που στη συνέχεια απέκτησε το σλόγκαν «Education Not Deportation (Παιδεία, Όχι Απέλαση)»,⁵ έτυχε μεγάλης προσοχής στα τοπικά και εθνικά μέσα ενημέρωσης και πυροδότησε στην πόλη ένα κίνημα αλληλεγγύης με ευρεία συμμετοχή. Ναι μεν δεν κατορθώθηκε να αποτραπεί η απέλαση της εν λόγω οικογένειας, αλλά η διαρκής δραστηριοποίηση των ομάδων πίεσης και η κινητοποίηση είχαν ως αποτέλεσμα τον Μάιο του 2007 το Σχολικό Συμβούλιο της Περιφέρειας του Τορόντο (Toronto District School Board [TDSB]) να ψηφίσει ομόφωνα την οδηγία «Students Without Legal Immigration Status Policy (Πολιτική για τους Μαθητές χωρίς Νόμιμο Μεταναστευτικό Καθεστώς)». Σύμφωνα με αυτή, δεν θα απαγορεύεται σε κανένα παιδί η πρόσβαση στη δημόσια εκπαίδευση λόγω του καθεστώτος διαμονής του. Επίσης, απαγορεύεται τα σχολεία να αναφέρουν και να διαβιβάζουν πληροφορίες για το μεταναστευτικό καθεστώς μαθητών και μαθητριών ή των συγγενικών προσώπων τους (Villegas, 2017, σ. 1.184 κ.εξ.).

Αυτό αποτέλεσε μεγάλο επίτευγμα για τους ανθρώπους που δεν διαθέτουν τίτλους διαμονής στο Τορόντο, καθώς ήταν επιπλέον η πρώτη συγκεκριμένη πολιτική DADT στον Καναδά. Η εκστρατεία «Education Not Deportation» προωθήθηκε στη συνέχεια και στα πανεπιστήμια. Έτσι, για παράδειγμα, το 2008 μπόρεσε να αποτραπεί η απέλαση της φοιτήτριας του Πανεπιστημίου του Γιορκ Σάρα Λεόντι (Sarah Leonty). Με την ώθηση

5. Πρβλ. την ταινία για την εκστρατεία «Education Not Deportation». Διαθέσιμη στο: <https://vimeo.com/7698225>

που δόθηκε από τις επιτυχίες αυτές, η εκστρατεία «Access without Fear» επεκτάθηκε και σε άλλους τομείς της πόλης όπου ζουν και εργάζονται άνθρωποι με επισφαλές καθεστώς. Έτσι προέκυψαν δυναμικές, αυτόνομες επιμέρους εκστρατείες. Σε αυτές συγκαταλέγονται, για παράδειγμα, η «Food For All (Φαγητό για Όλους)», μια εκστρατεία που απαιτούσε την πρόσβαση όλων στα συσσίτια (τα λεγόμενα food banks). Η «Health4All (Υγεία για Όλους)» πάλι δραστηριοποιήθηκε υπέρ της κατάργησης των συνόρων σε ό,τι αφορά την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και έθεσε το θέμα της βλαβερής συνέπειας που έχει για την υγεία ένα επισφαλές καθεστώς διαμονής ή η ολοκληρωτική απουσία αυτού του καθεστώτος (Villegas, 2013). Στην εκστρατεία «Shelter/Sanctuary/Status (Κέντρο Φιλοξενίας/Καταφύγιο/Καθεστώς)» κινητοποιήθηκε από το 2008 μια ευρεία συμμαχία οργανώσεων υπέρ των δικαιωμάτων των γυναικών και υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με στόχο τα καταλύματα για γυναίκες που έχουν υποστεί βία να καταστούν ασφαλείς χώροι-καταφύγια και για τους μετανάστες και τις μετανάστριες που έχουν καταστεί παράνομοι, αλλά και να εξασφαλιστεί ότι θα παρέχεται άσυλο στις γυναίκες με κριτήριο το αν έχουν βιώσει έμφυλη βία (Bhuyan, 2013, σ. 253 κ.εξ. και Abji, 2016).

Για τις διάφορες κινήσεις που έγιναν στο πλαίσιο της εκστρατείας «Access without Fear» είχε σημασία ο τρόπος με τον οποίο οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες προσπάθησαν να καταστήσουν ορατά πολύ συγκεκριμένα όρια και φραγμούς, που οι «παράνομοι» μετανάστες και μετανάστριες βιώνουν καθημερινά στην πόλη. Οι δράσεις σε γειτονίες και μεταναστευτικές κοινότητες είχαν στόχο την κριτική εξέταση και την πολιτικοποίηση αυτών των ορίων. Η συγκεκριμένη ιδέα εκδημοκρατισμού του χώρου της πόλης χαρακτηρίζεται από τους ακτιβιστές και τις ακτιβίστριες και ως «Undoing borders (Κατάργηση των συνόρων)» (πρβλ. Walia, 2013 και Nyers, 2019, σ. 16). Σκοπός είναι συγκεκριμένοι φορείς και χώροι να ελευθερωθούν από τον έλεγχο και την επιτήρηση εκ μέρους της εθνικής μεταναστευτικής υπηρεσίας CBSA και να δημιουργηθούν «ασφαλείς χώροι». Ο Μόαν Μίσρα (Mohan Mishra) και η Φάρια Καμάλ (Faria Kamal) της NOII περιγράφουν την ιδέα του «Undoing borders» ως εξής: «Πρέπει να ανακτήσουμε τα κέντρα των κοινοτήτων μας, τα σχολεία, τα κέντρα υγείας και τις γειτονίες μας, ανακηρύσσοντάς τα ζώνες καταφυγίου, που θα είναι απαλλαγμένες από μεταναστευτικούς ελέγχους. Πρέπει να αγωνιστούμε για να απαιτήσουμε δικαιοσύνη και ένα κανονικό καθεστώς διαμονής για όλους, όχι μόνο σε εθνικό αλλά και σε τοπικό επίπεδο. Αυτή είναι η ιδέα πίσω από την εκστρατεία "Don't Ask, Don't Tell" στο Τορόντο» (Mishra – Kamal, 2007).

Οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες χρησιμοποίησαν εδώ τον όρο «νομιμοποίηση από τα κάτω», για να περιγράψουν πώς οι μετανάστες και μετανάστριες που έχουν καταστεί παράνομοι εντάσσονται στην κοινότητα της πόλης και πώς μπορούν να λάβουν συμμετοχικά δικαιώματα. Ενδιαφέρον στην ιδέα του «Undoing Borders» είναι το πώς χρησιμοποιείται

ο χώρος της πόλης για να συνδυαστούν δύο διαφορετικές πολιτικές στρατηγικές: Με την προσπάθεια να παροτρυνθούν οι άνθρωποι ώστε να επαναστατήσουν στο άμεσο τοπικό περιβάλλον τους εναντίον της επιβολής περιοριστικών εθνικών μεταναστευτικών νόμων, απαιτείται, αφενός, η ανάπτυξη υπηρεσιών κράτους πρόνοιας, μέσω της διεύρυνσης της πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες ανθρώπων που δεν διαθέτουν καθεστώς διαμονής. Αφετέρου, όμως, τίθεται υπό ριζική αμφισβήτηση το συνοριακό καθεστώς του εθνικού κράτους, το οποίο καθιστά παρανόμους τους μετανάστες και τις μετανάστριες (Fortier, 2013, σ. 285).

Πέραν αυτού, η αξίωση για ζώνες-καταφύγια αποτελεί μια άμεση πολιτική πρακτική μέσω της οποίας, όπως το διατυπώνει η ακτιβίστρια Φαρία Τσάουντχερι (Fariah Chowdhury), «δίνεται η δυνατότητα σ' εμάς, που είμαστε αποκλεισμένοι από τις παραδοσιακές σχέσεις ισχύος, να αμφισβητήσουμε άμεσα τις αποφάσεις και τις οδηγίες, που αφορούν όλη μας τη ζωή. Η πόλη-καταφύγιο/αλληλέγγυα πόλη απονομιμοποιεί το ρόλο του κράτους, γιατί δεν περιμένουμε ώσπου η κυβέρνηση να αλλάξει κάτι, αλλά αγωνιζόμαστε για να δημιουργήσουμε μια δίκαιη πόλη για εμάς τους ίδιους» (κατά Nail et al., 2010, σ. 155).

«Taking, not waiting (Παίρνουμε, δεν περιμένουμε)» είναι το σύνθημα (πρβλ. Squire – Bagelman, 2012).⁶ Με αυτό δεν τονίζεται μόνο ότι μπορεί να δρομολογηθεί μια πολιτική αλλαγή εδώ και τώρα, αλλά και ότι εκείνοι που απαιτούν δικαιώματα γίνονται οι ίδιοι υποκείμενα δικαιώματος: Παρόλο που τυπικά δεν είναι πολίτες (citizens), έχουν φωνή, συμμετέχουν στον πολιτικό διάλογο και δεν χρειάζεται να περιμένουν να μιλήσει κάποιος εκ μέρους τους (Nyers, 2019).

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΣΗ ΤΟΥ «ΑΝΗΚΕΙΝ» ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΟΣ

Οι χρόνιοι αγώνες και κινητοποιήσεις του Solidarity City Network⁷ προλείαναν το έδαφος ώστε η «Πρόσβαση Δίχως Φόβο (Access Without

6. Μια παρόμοια πρακτική παρατηρούν οι: Squire – Bagelman για το κίνημα Sanctuary στο Σέφιλντ του Ηνωμένου Βασιλείου

7. Εδώ ανήκουν οι: Health for All, Immigration Legal Committee of Toronto, Justice for Migrant Workers, Law Union of Ontario, No One Is Illegal – Toronto, Parkdale Community Legal Services, Roma Community Centre, Social Planning Toronto, South Asian Legal Clinic of Ontario, South Asian Women's Rights Organization, Thorncliffe Neighbourhood Office, The Wellesley Institute και Workers Action Centre. Το αίτημα (Motion) 18.5 υποστηρίχτηκε επίσης από: το Advocacy Centre for Tenants of Ontario, την Alliance for South Asian Aids Prevention, το AWCCA at George Brown College, την Jane Finch Action Against Poverty, το GOAL, τη Migrant Workers Alliance for Change και την Ontario Coalition Against Poverty.

Fear)» να γίνει κατευθυντήρια γραμμή για όλες τις δημοτικές υπηρεσίες και έτσι η ήδη επιτευχθείσα σε ορισμένους τομείς πρακτική να μετουσιωθεί σε μια θεσμοθετημένη πολιτική. Στις 21 Φεβρουαρίου του 2013 το δημοτικό συμβούλιο του Τορόντο ψηφίζει ύστερα από μια μακρά συζήτηση σχεδόν ομόφωνα το αίτημα (Motion) CD 18.5. Σύμφωνα με αυτό, οι άνθρωποι χωρίς ρυθμισμένο καθεστώς διαμονής στο Τορόντο θα είχαν πρόσβαση σε δημοτικές υπηρεσίες, δίχως να χρειάζεται να φοβούνται ότι θα παραδοθούν στις εθνικές μεταναστευτικές αρχές και θα απελαθούν. Επιπλέον, ο δήμος υποχρεούται να διαθέσει επαρκείς πόρους ώστε οι υπάλληλοι των δημόσιων υπηρεσιών να μετεκπαιδευτούν σε ειδικά σεμινάρια. Ακόμα, η πόλη θα πρέπει να λάβει μέτρα ώστε να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση του κοινού σε ό,τι αφορά τη συγκεκριμένη πολιτική αλλά και την κατάσταση των ανθρώπων που έχουν καταστεί παράνομοι.

Οι εκπρόσωποι του δικτύου Solidarity City που ήταν παρόντες και παρούσες στη συζήτηση στο δημοτικό συμβούλιο γιόρτασαν την απόφαση, αφενός, ως μεγαλειώδη νίκη για τα δικαιώματα των ανθρώπων υπό επισφαλές καθεστώς διαμονής ή ανθρώπων που δεν έχουν καθεστώς διαμονής, και αφετέρου, ως απόδειξη του τι μπορεί να επιτευχθεί μέσω μιας κοινής οργάνωσης στη βάση. Συγχρόνως, οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες είχαν πλήρη επίγνωση του ότι ναι μεν είχαν κατοχυρωθεί στα χαρτιά τυπικά δικαιώματα, αλλά τα δικαιώματα αυτά δεν εφαρμόζονται αυτομάτως στην πράξη. Έτσι, η ακτιβίστρια Τζάζνα Μιράντα Λιάλ (Tzazna Miranda Leal) από το Solidarity City Network είπε μετά τη συζήτηση στο δημοτικό συμβούλιο: «Είναι απλώς μια οδηγία. Ο μόνος δρόμος για να μπορέσουμε να πετύχουμε αλλαγές στην κοινότητά μας είναι να οργανωθούμε και να φροντίσουμε ώστε τα μέλη του δημοτικού συμβουλίου να τηρήσουν αυτά που υποσχέθηκαν σήμερα» (σύμφωνα με την εφημ. *Toronto Star*, 21/2/2013).

Η πραγματική δουλειά ξεκίνησε, επομένως, από εκείνο το σημείο, δηλαδή από την οργάνωση μέσα στην κοινότητα, στο χώρο εργασίας και στη γειτονιά, με σκοπό την ευαισθητοποίηση για τις νέες οδηγίες και την ενημέρωση του πληθυσμού. Γιατί η γνώση των δικαιωμάτων και η ικανότητα άσκησής τους δεν κατακτήθηκαν αυτομάτως από τους κατοίκους της πόλης. Με φυλλάδια σε πολλές γλώσσες, γραφιστικό υλικό και εργαστήρια της κοινότητας οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες του δικτύου Solidarity City διέδωσαν πληροφορίες για τις δημοτικές υπηρεσίες. Εγκαινιάστηκε μια γραμμή άμεσης επικοινωνίας ώστε να αναφέρονται οι υπηρεσίες στις οποίες η πρόσβαση δεν είναι ικανοποιητική. Προκειμένου να αξιολογήσουν την εφαρμογή των πολιτικών οδηγιών, οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες διενήργησαν δικούς τους ελέγχους, ερχόμενοι σε τηλεφωνική επικοινωνία με εκατοντάδες φορείς και ελέγχοντας την προσβασιμότητά τους (Solidarity City, 2013).

Εντός του δικτύου Solidarity City είναι όλοι σύμφωνοι ότι οι πολιτικές του κοινωνικού αποκλεισμού έναντι των μεταναστών που έχουν καταστεί παράνομοι πρέπει να καταπολεμηθούν εκεί όπου εφαρμόζονται καθημερινά. Σύμφωνα με τον Σαΐντ Χασάν (Syed Hussan), έναν επί πολλά χρόνια ακριβιστή και διοργανωτή της NOII, πέρα από τον πολιτικό αγώνα με στόχο τις νομοθετικές αλλαγές, το ζητούμενο είναι και μία αλλαγή στην πολιτική κουλτούρα: «Σκοπός της δουλειάς μας είναι να δημιουργήσουμε μία κουλτούρα που θα απορρίπτει σθεναρά τη μη νομιμοποίηση ανθρώπων» (κατά Trew, 2017, σ. 23). Γιατί στην καθημερινή πρακτική είναι συγκεκριμένοι άνθρωποι που επιβάλλουν όρια ή αντιστέκονται σε αυτά. Οι τοπικοί φορείς παροχής δημοτικών υπηρεσιών και οι εργαζόμενοι σε αυτές παίζουν σημαντικό ρόλο στο «Gatekeeping» – με άλλα λόγια, με τις ενέργειές τους συναποφασίζουν για το αν θα επιτραπεί ή όχι σε ανθρώπους χωρίς καθεστώς διαμονής η πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες. Οι ελεγκτές στα μέσα μαζικής μεταφοράς, οι διευθυντές και διευθύντριες δημόσιων σχολείων ή οι υπάλληλοι στον τομέα της υγείας είναι εκείνοι που ενεργούν στην καθημερινή τους εργασία σύμφωνα με τις αξίες και τη συνείδησή τους και τηρούν πολιτικές οδηγίες ή αντιστέκονται σε αυτές.

Επομένως, διακρίνουμε μια αντίληψη σύμφωνα με την οποία η ιδιότητα του πολίτη («citizenship») δεν είναι απλώς ένα τυπικό καθεστώς, αλλά «μια διαδικασία που εμπεριέχει διαπραγματεύσεις περί της πρόσβασης σε δικαιώματα και την άσκηση αυτών» (Basok, 2004, σ. 48). Εδώ δίνεται μικρότερη βαρύτητα στις νομοθετικές ρυθμίσεις και μεγαλύτερη στις κοινωνικές σχέσεις, στις νόρμες, στις αλληλέγγυες πρακτικές και στη διαπραγμάτευση για το ποιος είναι μέλος μιας κοινωνίας και ποιος όχι. Εξίσου σημαντική είναι η παρουσία στους πραγματικούς χώρους όπου η ιδιότητα του πολίτη αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης και εκεί όπου γίνονται πράξη νέες μορφές αλληλεγγύης στο πλαίσιο κοινοτήτων της πόλης. Στόχος είναι η αλλαγή στην κουλτούρα, την οποία επιδιώκουν οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες της NOII με το «Community Organizing», να μην αφορά μόνο την πρακτική των φορέων παροχής υπηρεσιών, αλλά συνολικότερα όλους τους κατοίκους της πόλης, ώστε να ενισχυθεί σε τοπικό επίπεδο η αλληλέγγυα αντιμετώπιση των ανθρώπων μεταξύ τους.

Διότι, μόνο αν ξεπεραστούν τα σύνορα και ο τρόπος σκέψης που επιβάλλει σύνορα στο μυαλό των ανθρώπων, θα μπορέσουν οι μετανάστες και οι μετανάστριες με επισφαλές καθεστώς να θεωρούνται κανονικοί συμπολίτες της πόλης: γείτονες και γειτόνισσες, συμφοιτητές και συμφοιτήτριες, συνάδελφοι και συναδέλφισσες, φίλοι και φίλες. Αυτό υπογραμμίζει και η Φαρία Καμά της NOII (κατά Nagel et al., 2010): «Εκείνο που θέλω να τονίσω ιδιαίτερα είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχουν "αποκλεισμένοι" ή "περιθωριοποιημένοι". Όλοι μας είμαστε αποκλεισμένοι σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο. Στις εκστρατείες της πόλης-καταφυγίου/αλληλέγγυας πόλης προσπαθήσαμε να αναδείξουμε αυτό τον ψευδή

διαχωρισμό μεταξύ εκείνων που έχουν *status*⁸ και εκείνων που δεν έχουν. Το να διαθέτεις *status* σημαίνει να έχεις πρόσβαση σε καλές θέσεις εργασίας, υγειονομική περίθαλψη, μόρφωση, στέγη, φύλαξη παιδιών, δικαιοσύνη και αξιοπρέπεια, και οι περισσότεροι άνθρωποι σε κάποια στιγμή της ζωής τους δεν μπορούν να αποκτήσουν *status*».

Η υπογράμμιση ότι οι διάφορες μορφές κοινωνικού αποκλεισμού τούς αφορούν όλους έκανε δυνατές ευρείες πολιτικές συμμαχίες. Ο αγώνας για μια καλύτερη ζωή δίνεται από διάφορες οργανώσεις του δικτύου σε συγκεκριμένα μέρη στην πόλη. Αυτός βασίζεται σε μια διατομεακή πρόσβαση και δεν εστιάζεται μόνο στους αποκλεισμούς λόγω έλλειψης καθεστώτος διαμονής. Πολύ περισσότερο πρόκειται για τον αγώνα κατά της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης, κατά της περιθωριοποίησης του ντόπιου πληθυσμού και κατά της καταπίεσης με βάση το φύλο και τον θεσμικό ρατσισμό. Υποδειγματική είναι εδώ η δουλειά της Parkdale Community Legal Services, μιας οργάνωσης σε μια συνοικία με υψηλό ποσοστό φτώχειας και έντονο το φαινόμενο του εξευγενισμού (*gentrification*), η οποία απευθύνεται κυρίως σε κατοίκους με χαμηλό εισόδημα. Ο φορέας αυτός αυτοαποκαλείται Law Clinic και προσφέρει δωρεάν νομικές συμβουλές σε διάφορους τομείς (μεταξύ άλλων, μισθωτικό δίκαιο, μεταναστευτικό δίκαιο και εργατική νομοθεσία). Δεν περιορίζεται όμως στις μεμονωμένες, ατομικές περιπτώσεις, αλλά ξεκινά και πολιτικές εκστρατείες και οργανώνει τους πολίτες της συνοικίας ενάντια στην καταπίεση, στο φαινόμενο των αστέγων και υπέρ της προσιτής οικονομικά κατοικίας, ενάντια στην επισφαλή εργασία και υπέρ του κατώτατου ωρομισθίου των δεκαπέντε δολαρίων, καθώς και υπέρ μιας υγειονομικής περίθαλψης προσαρμοσμένης στις ανάγκες των ανθρώπων. Μαζί με διάφορες άλλες οργανώσεις στο πλαίσιο του κινήματος, οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες της Parkdale Community Legal Services στη δουλειά τους υπέρ μιας αλληλέγγυας πόλης ξεκινούν από τις άμεσες υλικές ανάγκες των κατοίκων και αναπτύσσουν την ευαισθητοποίηση για τα κοινά κοινωνικοπολιτικά συμφέροντα που υπάρχουν πέρα από διαφορετικές ομάδες και τομείς.

124

125

8. Η λέξη *status* χρησιμοποιείται εδώ όχι μόνο με την έννοια του καθεστώτος, της νομικής κατάστασης ενός ατόμου, αλλά και της κοινωνικής θέσης, του γοήτρου. (Σ.τ.Μ.)

Η ΤΟΠΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΚΕΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ

Ενώ το κίνημα για μια αλληλέγγυα πόλη επιτελεί εδώ και πολλά χρόνια εξαιρετικό έργο με τη δράση του σε διάφορες συνοικίες της πόλης και σε μεμονωμένους τομείς και θεσμούς όσον αφορά τη χωρίς φόβο πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες, η δημοτική αρχή δεν έχει κάνει καμία σχεδόν προσπάθεια για την εφαρμογή της πολιτικής της πόλης-καταφυγίου, που αποφασίστηκε το 2013. Επομένως, οι δηλώσεις του δημάρχου Τόρι, που παραθέσαμε στην αρχή, δεν ήταν, τελικά, τίποτε άλλο πέρα από κενολογίες. Η κυβέρνηση και η διοίκηση της πόλης ναι μεν έδειξαν σε επίπεδο λόγου ότι θα λαμβάνονταν μέτρα, ωστόσο φαίνεται ότι λείπει η πολιτική βούληση ώστε να προωθηθεί και η εφαρμογή αυτών των μέτρων. Συνολικά, προέβησαν σε ελάχιστες συγκεκριμένες πράξεις για να μπορέσει να γίνει πραγματικότητα η «πρόσβαση δίχως φόβο».

Κατά συνέπεια, ο ελπιδοφόρος χαρακτηρισμός της πόλης-καταφυγίου είναι παραπλανητικός. Μάλιστα, ο δήμος ενήργησε ανεύθυνα όταν εξέδωσε ενημερωτικό φυλλάδιο όπου απαριθμούνταν όλοι οι τομείς που πλέον ήταν, υποτίθεται, προσβάσιμοι «δίχως φόβο» – μεταξύ αυτών και η αστυνομία. Κι αυτό ενώ, όπως καταδεικνύει η έκθεση «Often Asking, Always Telling (Ρωτώντας συχνά, αποκαλύπτοντας πάντα)» της NOII, το 2015, η οποία λαμβάνει υπόψη της επίσημα στατιστικά στοιχεία, η δημοτική αστυνομία (TPS) ανέφερε το 2014–2015 κάθε βδομάδα πάνω από εκατό ανθρώπους από το Τορόντο στην εθνική μεταναστευτική υπηρεσία CBSA. Οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες της NOII επέκριναν το γεγονός ότι με αυτό τον τρόπο η TPS ανέλαβε να κάνει τη «βρομοδουλειά» της εθνικής μεταναστευτικής υπηρεσίας και ότι συγχρόνως καταχράστηκε πόρους του δήμου προκειμένου να κάνει κάτι το οποίο δεν είχε εντολή να κάνει. Στην έκθεση παρουσιάζεται το πώς η TPS ελέγχει καθημερινά ανθρώπους (το λεγόμενο «racial profiling») χωρίς κάποια ιδιαίτερη αφορμή, με βάση μόνο την εξωτερική τους εμφάνιση (για παράδειγμα, σκούρα επιδερμίδα), εξετάζει το καθεστώς διαμονής τους και τους παραδίδει στη CBSA. Επίσης, στην έκθεση καταγράφονται περιστατικά στα οποία μετανάστες που έχουν καταστεί παράνομοι απευθύνθηκαν στην αστυνομία ως μάρτυρες ή ως θύματα ενός εγκλήματος και στη συνέχεια αναφέρθηκε στη CBSA η έλλειψη άδειας διαμονής τους. Έτσι, για παράδειγμα, παρατίθενται τα λόγια ενός νεαρού που τηλεφώνησε στην TPS, επειδή υπήρξε μάρτυρας ανταλλαγής πυρών στη γειτονιά του, και αργότερα συνελήφθη λόγω έλλειψης εγγράφων διαμονής: «Δεν θα ξαναπάω ποτέ, μα ποτέ στην αστυνομία [...]. Αν έβλεπα κάποιον να δολοφονείται στο δρόμο, δεν θα το ανέφερα στην αστυνομία» (NOII, 2015, σ. 26).

Παρόλο που η πολιτική της πόλης-καταφυγίου θα μπορούσε να διευκολύνει τη δουλειά της αστυνομίας, γιατί οι μετανάστες που έχουν

καταστεί παράνομοι μάλλον θα συνεργάζονταν με την αστυνομία, αν τους εξασφαλιζόταν η ασφάλεια της διαμονής τους, οι αστυνομικές αρχές στο Τorónton ενεργούν μέχρι στιγμής αντιθέτως. Η αστυνομία ακολουθεί μια ρήτρα στην καθημερινή της πρακτική, η οποία ορίζει ότι «σε αναπόφευκτες περιστάσεις» επιτρέπεται να ενημερώσει τη CBSA. Η ερμηνεία αυτού του «αναπόφευκτου» (η λεγόμενη ρήτρα «καλής πίστης») εναπόκειται κυρίως στην κρίση του εκάστοτε αστυνομικού υπαλλήλου, έτσι ώστε είναι σχεδόν αδύνατο για όσους το θέμα τους αφορά άμεσα να αντισταθούν επιτυχώς ενάντια σε τέτοιες πρακτικές της αστυνομίας.

Εδώ φαίνεται μια ξεκάθαρη τάση των αστυνομικών προς την ποινικοποίηση των μεταναστών λόγω απουσίας καθεστώτος διαμονής. Επιπλέον, η εφαρμογή της πολιτικής του «Access without Fear», της πρόσβασης δίχως φόβο δηλαδή, φαίνεται ότι εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τις προσωπικές αντιλήψεις και πεποιθήσεις του εκάστοτε υπαλλήλου. Το ίδιο ισχύει, ωστόσο, και για διάφορους άλλους τομείς, όπως, για παράδειγμα, την παιδεία, όπως καταδεικνύει μια πιλοτική έρευνα επιστημόνων του Πανεπιστημίου του Ρίερσον (Hudson *et al.*, 2017). «Η πραγματικότητα είναι ότι το δημοτικό συμβούλιο ναι μεν ανακηρύσσει την πόλη πόλη-καταφύγιο, αλλά δεν έχει διαθέσει για αυτό πρόσθετους οικονομικούς πόρους», εξηγεί ο Γκράχαμ Χάντσον (Graham Hudson), ένας εκ των συγγραφέων της έρευνας. Η έρευνα αυτή διαπιστώνει ότι ειδικά η εκπαίδευση του προσωπικού που εργάζεται στις δημοτικές υπηρεσίες έχει αποτύχει παταγωδώς: Παρότι ο δήμος δεσμεύτηκε να διαθέσει αρκετούς διαρθρωτικούς πόρους, προκειμένου να εκπαιδεύσει τους υπαλλήλους του για την εφαρμογή της πολιτικής «Access without Fear», τα απαραίτητα κονδύλια για το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή παιδαγωγικά κατάλληλων σεμιναρίων δεν διατέθηκαν. Όπως τονίζουν ήδη εδώ και καιρό οι ακτιβιστές και ακτιβίστριες του δικτύου Solidarity City (Solidarity City, 2013), μια εκ των άνω ενημέρωση για τη νέα οδηγία δεν αρκεί για να έχει πραγματικό αποτέλεσμα η πολιτική της άφοβης πρόσβασης. Εκτός από την ενδεδειγμένη εκπαίδευση, ζητούν οι φορείς να λαμβάνουν δημοτικά κονδύλια μόνο αν εφαρμόζουν πράγματι την πολιτική «Access without Fear», και σε περίπτωση της μη συμμόρφωσης με τις οδηγίες να μπορούν να υποβάλλονται παράπονα.

Ένα άλλο βασικό εμπόδιο στην εφαρμογή της πολιτικής αυτής αποτελεί το σύνθετο νομικό πλαίσιο στο οποίο τοποθετείται η δημοτική πολιτική καταφύγιο, επειδή η πρωταρχική ευθύνη για ορισμένες σημαντικές υπηρεσίες και παροχές του κράτους πρόνοιας στον Καναδά βρίσκεται σε επαρχιακό επίπεδο. Έτσι, οι μετανάστες που έχουν καταστεί παράνομοι μηδαμινή πρόσβαση έχουν στη δημόσια υγειονομική περίθαλψη και αναγκάζονται να βασιστούν σε κέντρα υγείας που διαθέτουν ένα κονδύλι για μη ασφαλισμένα άτομα.

126

127

Προκειμένου να εξασφαλιστεί για τους μετανάστες με επισφαλές καθεστώς διαμονής ή που δεν έχουν έγγραφα διαμονής η πρόσβαση σε υπηρεσίες οι οποίες δεν υπόκεινται στην αρμοδιότητα του δήμου, ο δήμος θα έπρεπε να αναλάβει ενεργό ρόλο και να δράσει σε επίπεδο επαρχίας και πολιτείας, απαιτώντας την πρόσβαση σε κονδύλια για τη φύλαξη παιδιών, την κοινωνική πρόνοια, την υγειονομική περίθαλψη και τη στέγαση για ανθρώπους που δεν διαθέτουν έγγραφα διαμονής. Γι' αυτό και οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες δραστηριοποιούνται ακολουθώντας το όραμα μιας επαρχίας-καταφυγίου (NOII, 2018), δηλαδή μιας επέκτασης της πολιτικής καταφυγίου στο επίπεδο της επαρχίας του Οντάριο, το οποίο ήταν και ένα θέμα των προοδευτικών αριστερών δυνάμεων κατά την εκλογική αναμέτρηση σε περιφερειακό επίπεδο την άνοιξη του 2018. Ωστόσο, τον Ιούνιο του ίδιου έτους εκλέχτηκε τελικά ο συντηρητικός-δεξιός Νταγκ Φορντ ως επαρχιακός πρωθυπουργός του Οντάριο. Ο Φορντ εκπροσωπεί μια σαφώς αντιμεταναστευτική πολιτική. Έτσι, το όραμα μιας «επαρχίας-καταφυγίου του Οντάριο» μοιάζει πλέον πολύ μακρινό. Η NOII και άλλες οργανώσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται υπέρ των δικαιωμάτων των μεταναστών που έχουν καταστεί παράνομοι κινητοποιήθηκαν για αυτόν το λόγο τους τελευταίους μήνες προκειμένου η πολιτική τους δράση να επικεντρωθεί εντονότερα πάλι στο επίπεδο πολιτείας, ενόψει των εθνικών εκλογών το φθινόπωρο του 2019. Τον Δεκέμβριο του 2018 ιδρύθηκε το Migrant Rights Network (Δίκτυο Δικαιωμάτων των Μεταναστών), μία εθνικής εμβέλειας πλατφόρμα, η οποία, για παράδειγμα, δρομολόγησε μια εκστρατεία υπέρ ενός μόνιμου καθεστώτος διαμονής για τις εργαζόμενες στον τομέα της φροντίδας.⁹

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ — ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ

Οι εμπειρίες που βίωσε το κίνημα της πόλης-καταφυγίου στο Τορόντο κατά την εφαρμογή στην πράξη της δημοτικής πολιτικής DADT είναι συγχρόνως απογοητευτικές και διδακτικές. Καθιστούν σαφές ότι η ψήφιση μιας τοπικής πολιτικής δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι ο πραγματικός στόχος, αλλά πολύ περισσότερο ένα μέσο για να δοθεί ώθηση στην οργάνωση από τα κάτω. Το δίκτυο Solidarity City και κυρίως οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες της NOII θέτουν υπό αμφισβήτηση το ότι μέσω μεμονωμένων πολιτικών μέτρων μπορεί να επιτευχθεί μια καλή και ασφαλής ζωή για όλους τους κατοίκους της πόλης. Αντιλαμβάνονται την πολιτική καταφυγίου πιο πολύ ως μια διαδικασία στην οποία η χάραξη εθνικών ορίων θα

9. Πρβλ. <http://migrantrights.ca>

τίθεται συνεχώς υπό αμφισβήτηση από τα κάτω, μέσω της αμοιβαίας στήριξης των ανθρώπων μεταξύ τους χάρη σε μια αλληλέγγυα πρακτική και μέσω της από κοινού οικοδόμησης μια δύναμης από τα κάτω. «Δεν μπορούμε να παρακαλάμε απλώς τους πολιτικούς να μας προσφέρουν μια πόλη-καταφύγιο, πρέπει να τη δημιουργήσουμε και να την εξασφαλίσουμε οι ίδιοι», είπε μια ακτιβίστρια το καλοκαίρι του 2018 σε μια συζήτηση στο ρογγυλές τραπέζι. Η κινητοποίηση δεκαετιών μέσα σε αυτό το «εργαστήριο» της πόλης προσφέρει σημαντική έμπνευση στην αναζήτηση για νέους δρόμους αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας φροντίδας. Έτσι, στις διάφορες εκστρατείες DADT επισημαίνεται ότι δεν είναι μόνο οι νόμοι, αλλά και οι καθημερινές πράξεις όλων των κατοίκων της πόλης –ως δασκάλων, κοινωνικών λειτουργών, γειτόνων– που συμβάλλουν στη δημιουργία συνόρων ή τη θέτουν υπό αμφισβήτηση. Στις πράξεις αυτές υπάρχει επίσης τη δυνατότητα υπέρβασης των κρατικών κατηγοριοποιήσεων σε «νομίμους» και «παρανόμους», καθώς στο επίκεντρο δεν βρίσκεται τόσο το ερώτημα «Who is the citizen? (Ποιος είναι ο πολίτης;);» αλλά πολύ περισσότερο το ερώτημα «What makes the citizen? (Τι καθιστά κάποιον πολίτη;);» (Nyers, 2019, σ. 9).

Όπως καταδεικνύει η αλληλέγγυα δράση οργανώσεων όπως η NOII Toronto, οι αντιφάσεις ανάμεσα στις άμεσα εφαρμόσιμες λύσεις για μετανάστες και μετανάστριες που δεν έχουν χαρτιά και στα μελλοντικά οράματα μιας θεμελιωδώς διαφορετικής, δίκαιης κοινωνίας είναι σημαντικές στιγμές στις κινητοποιήσεις για μια πόλη-καταφύγιο. Ο Σαΐντ Χασάν της NOII υπογραμμίζει: «Πρέπει τόσο να σκιαγραφήσουμε ένα όραμα για το μέλλον, όσο και να βρούμε έναν τρόπο ώστε να κάνουμε τα πράγματα καλύτερα στο παρόν» (κατά Walia, 2013, σ. 283). Με αφετηρία τις πολύ συγκεκριμένες, πραγματικές ανάγκες και τα δεδομένα στο χώρο της πόλης, γίνεται προσπάθεια να συνδεθούν οι καθημερινοί αγώνες διαφορετικών κοινωνικών κινημάτων, που σε αντίθετη περίπτωση εξελίσσονται πολλές φορές χωριστά ο ένας από τον άλλο, και να διαμορφωθεί μια νέα συνείδηση για μορφές εκμετάλλευσης, καταπίεσης και διακρίσεων, που αποτελούν κοινά βιώματα εντός του πολύπλευρου αστικού προκλήματος. Συγχρόνως, οι ακτιβιστές και οι ακτιβίστριες δεν περιορίζονται στο «Community Organizing», αλλά αναγνωρίζουν ότι το εθνικό κράτος παραμένει ένα σημαντικό πεδίο πολιτικής συζήτησης και ότι η πολιτικοποίηση των παγκόσμιων συσχετισμών ισχύος είναι απαραίτητη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abji, Salina (2016): «Because Deportation is Violence Against Women: On the Politics of State Responsibility and Women's Human Rights», στο: *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 23/4, σσ. 483-507.
- Ataç, Ilker – Rosenberger, Sieglinde (2018): «Social Policies as a Tool of Migration Control», στο: *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, DOI: 10.1080/15562948.2018.1539802.
- Basok, Tanya (2004): «Post-National Citizenship, Social Exclusion and Migrants Rights: Mexican Seasonal Workers in Canada», στο: *Citizenship Studies* 8/1, σσ. 47-64.
- Berinstein, Carolina – McDonald, Jean – Nyers, Peter – Wright, Cynthia – Zerehi, Sima Sahar (2006): Access Not Fear: Non-Status Immigrants and City Services, Centre for Excellence in Research on Immigration and Settlement, Τορόντο, διαθέσιμο στο: [https://we.riseup.net/assets/17034/Access%20Not%20Fear%20Report%20\(Feb%202006\).pdf](https://we.riseup.net/assets/17034/Access%20Not%20Fear%20Report%20(Feb%202006).pdf)
- Bhuyan, Rupaleem (2013): «People's Priorities Change When Their Status Changes: Negotiating the Conditionality of Social Rights in Service Delivery to Migrant Women», στο: Luin Goldring – Patricia Landolt (επιμ.): *Producing and negotiating non-citizenship: precarious legal status in Canada*, Τορόντο, σσ. 238-257.
- City of Toronto (2013): CD 18.5 Undocumented Workers in Toronto, διαθέσιμο στο: <http://app.toronto.ca/tmmis/viewAgendaItemHistory.do?item=2013.CD18.5>
- City of Toronto (2017): MM24.23 Motion Toronto for all – United as an Inclusive Sanctuary City, διαθέσιμο στο: www.toronto.ca/legdocs/mmis/2017/mm/bgrd/backgroundfile-100915.pdf
- Fortier, Craig (2013): «Decolonizing borders: no one is illegal movements in Canada and the negotiation of counter-national and anti-colonial struggles from within the nation-state», στο: Luin Goldring – Patricia Landolt (επιμ.): *Producing and negotiating non-citizenship: precarious legal status in Canada*, Τορόντο, σσ. 274-290.
- Goldring, Luin – Landolt, Patricia (2013): *Producing and negotiating non-citizenship: precarious legal status in Canada*, Τορόντο.
- Harris, Kathleen (2018): «Canada Border Services Agency moves to "substantially" increase deportations», στο: CBS News, 30/10/2018, διαθέσιμο στο: www.cbc.ca/news/politics/cbsa-deportations-border-removals-1.4873169
- Hudson, Graham – Atak, Idil – Manocchi, Michelle – Hannan, Charity-Ann (2017): (No) Access T.O.: A Pilot Study on Sanctuary City Policy in Toronto, Canada, RCIS Working Paper 2017/1, Τορόντο.
- Mishra, Mohan – Kamal, Faria (2007): Regularization from the Ground Up: The Don't Ask, Don't Tell Campaign. No One Is Illegal, διαθέσιμο στο: <http://noiireference.wordpress.com/resources/regularization-from-the-ground-up/>
- Nail, Thomas – Kamal, Faria – Hussan, Syed (2010): «Building Sanctuary City: NOII-Toronto on non-status migrant justice organizing», στο: *Upping the Anti*, αρ. 11, σσ. 147-160.
- NOII (2006): Access to Education without Fear of Deportation, διαθέσιμο στο: <https://toronto.nooneisillegal.org/node/390>
- NOII (2015): Often Asking, Always Telling. The Toronto Police Service and the Sanctuary City Policy, Τορόντο.
- NOII (2018): What is Sanctuary Ontario? What is at stake in the Ontario elections? διαθέσιμο στο: <https://toronto.nooneisillegal.org/node/1025>

- Nyers, Peter (2019):** *Irregular Citizenship, Immigration, and Deportation*, Άμπινγκτον.
- Solidarity City (2013):** *Towards a Sanctuary City: Assessment and Recommendations on Municipal Service Provisions to Undocumented Residents in Toronto*, Τορόντο.
- Squire, Vicky – Bagelman, Jennifer (2012):** «Taking not waiting: Space, temporality and politics in the City of Sanctuary movement», στο: Peter Nyers – Kim Rygiel (επιμ.): *Migration and Citizenship: Migrant Activism and the Politics of Movement*, Άμπινγκτον, σσ. 146–164.
- Trew, Stuart (2017):** «City versus State», στο: *The Monitor*, 24/3, σσ. 16–23.
- Villegas, Paloma E. (2013):** «Negotiating the Boundaries of Membership: Health Care Providers, Access to Social Goods, and Immigration Status», στο: Luin Goldring – Patricia Landolt (επιμ.): *Producing and negotiating non-citizenship: precarious legal status in Canada*, Τορόντο, σσ. 221–237.
- Villegas, J. Francisco (2017):** «Access without Fear! Reconceptualizing "Access" to Schooling for Undocumented Students in Toronto», στο: *Critical Sociology* 43, 7–8/2017, σσ. 1.179–1.195.
- Walia, Harsh (2013):** *Undoing Borders Imperialism*, Τσίκο (Καλιφόρνια).

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Η **WENKE CHRISTOPH** είναι επικεφαλής του Τμήματος για θέματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ και ασχολείται με την ευρωπαϊκή πολιτική, κυρίως με το ευρωπαϊκό μεταναστευτικό καθεστώς και με προσεγγίσεις οργάνωσης αριστερών και προοδευτικών δρώντων παραγόντων στην Ευρώπη. Έχει σπουδάσει Γεωγραφία και επί πολλα έτη δραστηριοποιούνταν στην πολιτική εκπαίδευση εφήβων και ενηλίκων αλλά και σε πρωτοβουλίες δημοτικής πολιτικής.

Ο **MAURIZIO COPPOLA**, γιος εργατών-μεταναστών από τη Νότια Ιταλία, γεννήθηκε στην Ελβετία. Τα δύο τελευταία χρόνια ζει στη Νάπολη, όπου είναι ενεργό μέλος με πολιτική δράση στη συλλογικότητα Ex Org Je so' Pazzo και στην Potere al Popolo. Αφού ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Κοινωνιολογία και την Κοινωνική Πολιτική, εργάστηκε ως υπεύθυνος αποθήκης σε κατάστημα πώλησης οινοπνευματωδών ποτών. Αυτή τη στιγμή βιοπορίζεται ως διερμηνέας και ξεναγός.

Ο **BUE RÜBNER HANSEN** είναι κοινωνιολόγος και ιστορικός. Ασχολείται με θέματα διαμόρφωσης των τάξεων, μετανάστευσης και κοινωνικής αναπαραγωγής. Πρόσφατα ολοκλήρωσε τη μεταπτυχιακή εργασία του με θέμα «Emergence of New Ideas of the Good Life in Common (Ανάδυση νέων ιδεών για την καλή ζωή από κοινού)», που βασίστηκε σε έρευνες γύρω από τον κοινοτισμό στη Βαρκελώνη και στο ευρωπαϊκό κίνημα αλληλεγγύης με τους πρόσφυγες. Ο Bue είναι μέλος της συντακτικής ομάδας του *Viewpoint Magazine* και γράφει για το *Roar*, το *Jacobin*, το *OpenDemocracy* και το *Novara Media*.

132

133

Η έκδοση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο
των εργασιών του συνεδρίου
«RLS-Cities – Rebellsch, Links, Solidarisch»
του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εξώφυλλο: Henning Heine

Εσωτερικό:

σελ. 17: Leif Hinrichsen/flickr.com (CC BY-NC 2.0)

σελ. 35: Marc Studer/Shutterstock.com

σελ. 53: Josep Bracons/flickr.com (CC BY-SA 2.0)

σελ. 77: Paul de Gregorio/flickr.com (CC BY-NC 2.0)

σελ. 97: Eric Parker/flickr (CC BY-NC 2.0)

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Έκδοση του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ

Υπεύθυνος έκδοσης: Henning Heine

Franz-Mehring-Platz 1 · 10243 Berlin · www.rosalux.de

η πρωτότυπη γερμανική έκδοση τυπώθηκε τον Φεβρουάριο του 2019

Επιμέλεια έκδοσης: Franziska Albrecht, Wenke Christoph, Stefanie Kron

Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης: Φοίβη Δαλιάνη

Διορθώσεις γερμανικής έκδοσης: TEXT-ARBEIT, Berlin

Μετάφραση στα ελληνικά: Πελαγία Τσινάρη

Γλωσσική επιμέλεια, τυπογραφικές διορθώσεις: Δημήτρης Λυμπερόπουλος

Σχεδιασμός/Παραγωγή: MediaService GmbH Druck und Kommunikation

Εκτύπωση: Γ. Κωστόπουλος Γραφικές Τέχνες

Η παρούσα μελέτη διατίθεται δωρεάν

Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ

Παράρτημα Ελλάδας

www.rosalux.gr

ISBN 978-618-84465-9-5

Η έκδοση αυτή χρηματοδοτήθηκε από το Γερμανικό Υπουργείο Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

WWW.ROSALUX.DE